

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА
—
СРПСКИ ДИЈАЛЕКТОЛОШКИ ЗБОРНИК
КЊИГА X

РАСПРАВЕ И ГРАЂА

17 Издање Задужбине Каменка и Павла браће Јовановић 17

БЕОГРАД
1940

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

Српски дијалектолошки зборник

AS
346
B447
v. 10

КЊИГА X

Штампарија „Светлост“. Београд, ул. Адмирала Гепрата 103.

Slavic Lang.
Periodic
7.22 54
85678

САДРЖАЈ

	Стр.
1. D-r Mate M. Hraste , Čakavski dijalekat ostrva Brača .	1
2. Михаило С. Стевановић , Систем акцентуације у пиперском говору	67
3. Јован А. Вуковић , Акценат говора Пиве и Дробњака	185

Акцентиат говора Пиве и Дробњака

од

ЈОВАНА Л. ВУКОВИЋА

(Примљено на скупу Академије философских наука 31-X-1938 год.)

АКЦЕНАТ ИМЕНИЦА¹⁾

Изузимајући једну општију особину у именица женског рода на *а*, све оно чим се разликују по акценту именице овога краја од Даничићева и Вукова језика, то су појединачна отступања именица од једног акценатског типа и примање акценатских особина другог типа, или је то отступање појединих именица у акценту ког падежа. Узимајући оне примере по којима се акц. говора П. и Др. не слаже с Даничићевим и Вуковим, ми ћемо упоредо напомињати где се у тим случајевима слажу с овим говором акценти код Ружићића, Московљевића, Вушовића, Решетара, Павића и др. у поменутих студијама²⁾.

а) Именице мушког рода *о/ъ* основа

1) Једносложне основе (данашње)

1) *Рѣб* — *рѣба* (Д. 25). Овом типу припада, поред већине именица које Даничић бележи, и реч *шпѣг* — *шпѣга*, која у Дан. иде по типу под 6 (*шпѣг* — *шпѣга*). Акценту овога краја у ове речи одговара и акценат у Прчању (Бока Которска): *шпѣг*: *шпѣга*, док у Дубровнику иде типу под 7: *шпѣг* — *шпѣга* (Rešetar, Die Betonung, 46); у чакавском је *шпѣг* — *шпѣга* (Белић, Замѣтки, 29), тип под 10.

¹⁾ Први део овога рада — што сачиљава фонетику, морфологију, синтаксу и нешто речничког материјала говора Пиве и Дробњака — штампан се у *Јужнословенском филологу*.

²⁾ Литература је наведена у уводу — у првом делу.

Тако се овде акцентују и речи *гр̑м* — *гр̑ма*. *џ̑м* — *џ̑ма*, а у Дан. иду исто по типу под 6: *гр̑м* — *гр̑ма*, *џ̑м* — *џ̑ма*. Акц. овога типа код ове две речи видимо и код Вушовића (Д. зб. III, 42), а у поцерском говору налазимо другу реч акцентовану по типу под 3: *џ̑м* — *џ̑ма* (Московљевић, 9); у буњевачком „залеђа сењскога“ прва се акцентује, као и овде, *гр̑м* — *гр̑ма* (Nast. vjesn. XIX, 409). Затим, овамо иду и именице: *м̑иш* — *м̑иша*, *сил̑шт* — *сил̑шта*, *ср̑џ* — *ср̑џа*, *ск̑џа* — *ск̑џа*, а у Дан. се акцентују по типу под 7: *м̑иш* — *м̑иша*, *сил̑шт* — *сил̑шта*, *ср̑џ* — *ср̑џа*, *ск̑џа* — *ск̑џа*. (У Ружичића ова последња реч иде исто по овом типу: *ск̑џ* — *ск̑џа* — Д. зб. III, 117, а томе одговара и акц. забележен на острву Рабу: *ск̑џ* — *ск̑џа* — Rad 118, стр. 31). Ових пет именица и Вушовић бележи акцентом овога типа (Д. зб. III, 42)¹⁾. Овако се у П. и Д., у Вушовићевим говорима и у поцерском (Московљевић, 9.) акцентује и реч: *зб̑др* — *зб̑дра* која у Дан. иде исто по типу под 7: *зб̑др* — *зб̑дра*. Са овим акцентом су у овом крају и именице *п̑д* — *п̑да*, *б̑к* — *б̑ка*, — као и у пјеваљском говору (Д. зб. III, 117). И у Дубровнику је *п̑д* — *п̑да*, (и *П̑ди* име места код Кастил Новог (Reš., Die Betonung, 46), а *б̑к* — *б̑ка* је у Горњој Крајини (Nast. vj. VIII, 103); у чакавском говору је *п̑д* — *п̑да*, али *б̑к* — *б̑ка* (Замѣтки, 28, 34), а у буњевачком „залеђа сењскога“ је *б̑к* — *б̑ка*, *п̑д* — *п̑да* (Nast. vj. XIX, 409). *П̑д* — *п̑да* је и у Посавини (Rad 196, 236). У Павића је прва *п̑д* — *п̑да*, а друга *б̑к* — *б̑ка* и *б̑к* — *б̑ка*. У Вукову речнику ове две речи иду по типу под 7: *п̑д* — *п̑да*, *б̑к* — *б̑ка*. Овамо иде у овом говору и реч *ст̑џ* — *ст̑џа*, — у Дан. *ст̑џ* — *ст̑џа* (тип под 3). Московљевић поред Даничићева акцента има и овај — *ст̑џ* — *ст̑џа* (ibid. 9). И у Горњој Крајини је *ст̑џ* — *ст̑џа* (Nast. vj. VIII, 112). Овамо ће ићи и: *џ̑м* — *џ̑ма*, *кл̑к* — *кл̑ка*, *см̑к* — *см̑ка*, *сн̑с* — *сн̑са*, *ш̑ш* — *ш̑ша*. У Вукову речнику су без промене акцента у генитиву, а тако их бележи и Павић (Rad LIX, 6, 7): *џ̑м* — *џ̑ма*, *кл̑к* — *кл̑ка*, *см̑к* — *см̑ки*, *сн̑с* — *сн̑са*, *ш̑ш* — *ш̑ша* (*кл̑к* — *кл̑ка* је и у мостарском говору — Rad 153, 95). По овом типу је и *џ̑ч* — *џ̑ча*, — у В. исто без промене

¹⁾ И у мостарском говору је *м̑иш* — *м̑иша* (Rad 153, 95).

акц. у генитиву. Као и *слѣм — слѣма* је и *лѣм — лѣма*; а у Вука је *лѣм — лѣма*, али, као и овде, *слѣм — слѣма*.

Између Даничићевих примера овога типа овај говор изузима само именицу *цѣр — цѣра* (в. под 10).

У voc. sing. је и овде стари акц. на почетку: *рѣбе, скѣшу, кѣњу* и сл. Поред Даничићеве две именице које у gen. pl. са уметком *ов* имају акц. на почетном слогу *вѣ — вѣлѣвѣ* и *тѣп — тѣпѣвѣ* овде имамо још, као и у поцерском (Моск., 10), и *пѣи — пѣиѣвѣ* (испоређи и у посавском *рѣрѣвѣ*, поред *кѣстѣвѣ* и др.— (Rad 196, стр. 226). Именица *кѣњ* има у dat., instr. и loc. pl. повучен акценат према почетку: *кѣњма, с кѣњма, нѣ коњма, вѣ коњма* и сл. (испоређи и у посавском: *па кѣпјѣ* и *нѣ конјѣ* (у locat. plur.), *кѣпјта* и *кѣпјта* (instr. pl.), — поред других именица са помереним акцентом у овим падежима,— Rad. 196 стр. 231), а у шаптиновачком loc. и instr. pl.: *кѣпјѣ, спѣрѣ* и др.— Rad 168, стр. 123, 122 и др.).

Редовно је ново преношење на предлоге у ових именица кад се у падежу нађе акценат на почетном слогу: *ѣд волѣвѣ, ѣз топѣвѣ, бѣз попѣвѣ, нѣ коњма* и сл.

2) *Кѣсац—кѣсца* (Дан. 29). Групи овога типа припада у П. и Др. и *ѣвас—ѣвса*, — тако је и у поцерском говору (Моск., 10), и у никшићком (Д. зб. III, 44). У Дан. је *ѣвас—ѣвса* (тип под 4). Овом типу може припадати и *свѣкар—свѣкра*, као акценатски дублет поред *свѣкра — свѣкра* (тип под 8). Дан. има *свѣкар—свѣкра* (стр. 34). Још овом типу припада и именица *мѣтац—мѣца* (види морфологију). А од Даничићевих примера овамо не иду: *ѣдар, проштац, шочак*, а тако и *Млеци* (в. под 8), затим *мољац* (в. под 4 и 5).

У voc. sing., као и код Даничића, акц. је на почетку: *ѣче, ѣгњу* и сл., а код им. *мѣмак* имамо *мѣмче*. Ова именица у овом крају има дуђење основног вокала и низлазни акц. у множини: *мѣмци—мѣмке—мѣмцима*. У Дан. је, као и код осталих именица овога типа: *мѣмци—мѣмке—мѣмцима*. И у посавском говору имамо дуђење у множини: *тѣмси* (Rad 196, стр. 218). — У Вука, поред *мѣмци*, имамо и низлазни акценат без дуђења: *мѣмци*.

Као и код Даничића у gen. pl. имамо, ако су именице без уметка, акц. повучен према крају: *капѣкѣ, косѣцѣ, отѣцѣ*.

Ако су именице с уметком *ов* или *ев*, остаје акц. непромењен: *јѣчмѡвѡ*, *ѡгњѣвѡ*, или се повлачи акц. према почетку, а то бива само у две именице: *кѡштѡ* — *кѡшлѡвѡ*, *пѡсѡ* — *пѡслѡвѡ*. Ове две речи имају повучен акценат према почетку у *gen. pl.* и у славонском шаптиновачком говору: *pѡslѡvѡ*, *kѡtlѡvѡ* (према *poslѡvi*, *kotlѡvi*), а тако и у посавском: *pѡslѡvѡ*, *kѡtlѡvѡ*, поред других (Rad 168, стр. 128 и Rad 196, стр. 227).

Као и у поцерском *vos. pl.* једнак је пот.: *прѡсци*, *лѡшци*, *ѡчеви*, *мѡмци*. Даничић није био сигуран, али је мислио да именице без проширења основе имају низлазни акценат на почетку — *ѡци*, *прѡсци* и сл.

3) *Врѣ* — *вра* (*врѣх* — *врѣха*, Дан. 24). У П. и Др. имамо уз ову још једину именицу овога типа *стѡ* — *стѡла*, ако узмемо да је њен стари акц. *стѡл* — *стѡлѡ*, као што то показује њен изговор у западнијим крајевима *стѡл* — *стѡла*. Даничићеве примери овога типа *бик* и *руј* иду типу под 10, *гром* типу под 9, *штог*, видели смо, под 1, а речи *зѡбови* овај говор нема.

У *vos. sing. им.* *врѣ* гласила би *врѣу*, у множини падежи: *врѡви* — *врѡвѡ* — *врѡвима* итд. — Преношење с једносложног облика је ново: *нѡ врѣ*, *пѡд врѣ* и сл. *Vos. sing.* од именице *стѡ* је *стѡле* или *стѡлу*, множина: *стѡлови* — *стѡлѡвѡ* — *стѡловима* и сл. Преношење на предлоге с једносложних облика овде је старо: *нѡ стѡ*, *зѡ стѡ*, *пѡ(д) стѡ*, *крѡза стѡ* и сл.

4) *Кѡнац* — *кѡнца* (Дан. 31). Овом типу припада и *мѡљац* — *мѡљца* (Дан. *мѡљац* — *мѡљца*, в. под 2). А из овога типа говор П. и Др. изузима Даничићеве примере *ѡвас* (в. горе под 2), *штѡнац* (в. доле под 5). Затим именица *нѡвац* — *нѡвца* има низлазни акц. у пот. и *асс. sing.*, као и у плѣваљском говору (Д. зб. III, 119), и овде чини, на тај начин, сама за себе акценатски тип.

Именице овога типа које су без уметка *ов* у множини неке имају акц. почетка: *кѡнци* — *кѡнѡца* — *кѡнцима*, *лѡнци* — *лѡнѡца*¹⁾, а друге задржавају акценат једине: *лѡвци* (*лѡвѡца*), *плѡвци* (*плѡвѡца*). Даничић је претпостављао и за ове друге именице низлазни акценат. Оне које умећу *ов* имају скраћени-

¹⁾ Исп. у посавском *kѡnci* — *kѡnѡcѡ*, *lѡnci* — *lѡnѡcѡ* (Rad 196, 218).

вање кореновог вокала у свим падежима множине. а у генитиву повлачење акцента према почетку: *ѡвнови, ѡрлови; ѡвно-вима, ѡрловима; ѡвнѡвѡ, ѡд ѡвнѡвѡ, ѡд ѡрлѡвѡ* и сл. (Исп. и у шаптиновачком славонском: *ovāp — ѡvпа; ovpѡvi — ѡvpѡv(ā),— Rad 168, стр. 128).*

5) *Вѡљак — вѡљка* (Дан. 26). У групу оваквих именица дошла би овде и реч *јѡ; ак — јѡрка*; тако је и у Ружичића (120) и у Вушовића (43), затим у посавском *јѡрак — јѡрка* (Rad 196, стр. 234) и у шаптиновачком славонском говору (Rad 168, стр. 128). Дан. има *јѡрак — јѡрка, —* тип под 11. По овом типу иду овде и речи *мѡљац — мѡљца* (пored *мѡљац — мѡљца*, в. под 4) и, као што смо рекли, *штѡнац — штѡнца*. Дан. има ову другу именицу по типу под 4. У Вукову речнику имамо *штѡнац — штѡнци*. Затим, овај говор има и *дѡнак — дѡнка, кѡмак — кѡмка* и *прѡсац — прѡсца*. У Дан. је *дѡнак — дѡнка, кѡмак — кѡмка* (тип под 11), а последњу именицу не бележи с овом групом, али множину *прѡсци* помиње по типу *вѡтар — вѡтра* (тип под 8). Вук има *прѡсац — прѡсци*, а има и колективну именицу *прѡсци — прѡсѡцѡ*.

Од Даничићевих примера свога типа проширену основу са *ов* имају речи *зѡјам, ѡјам и јѡрам*, и то у прве две остаје непромењен акценат, а у треће се скраћује: *зѡјмови, ѡјмови, а јѡрмови*. Као *зѡјам* иду и речи *нѡјам и пѡјам — нѡјмови, пѡјмови* (прву налазимо код Вука, а друге нема). Именица *јѡрам — јѡрма — јѡрмови* има gen. plur. тројак: *јѡрмѡвѡ, јѡрѡмѡ, или ређе јѡрмѡвѡ*, са диференцираним значењем. Акц. *јѡрѡмѡ* долази кад значи реч *јарам* волова — два вола (в. ово значење код Вука), а *јѡрмѡвѡ* и *јѡрмѡвѡ* је у обичном значењу. Именице које немају уметак у множини, у свим падежима, изузев voc. sing. и gen. plur., остају са непромењеним акцентом, а у ова два падежа редовно је повучен акценат према почетку: *вијѡнче, крѡвче, кѡпче; вијѡнѡцѡ, крѡвѡцѡ, кѡпѡцѡ* итд. У Дан. и у пот. plur. у две именице видимо овај повучени акц.: *вѡнци и лѡнци*. У П. и Др. је и у ових и других оваквих именица у пот. и voc. plur. непромењен акценат: *вијѡнци, лѡнци, кѡпци* и сл.

Преношење на предлоге у gen. plur. оваквих именица је ново: *ѡд вијѡнѡцѡ, ѡд крѡвѡцѡ, бѡз кѡпѡцѡ*, и сл.

6) *Стрѣц — стрѣца* (Дан. 22). Овој групи припадају именице *дѣо — дијела* (*дѣо*), *жѣљ — жѣља*, *кѣљч — кѣљча*. У Дан. је *дѣо — дѣла* (тип под 10), *жѣљ — жѣља*, *кѣљч — кѣљча* (пored *кѣљч — кѣљча*). Прва од ових речи у Вука гласи *дѣјел*, ген. без промене, али плурал *дијелови*. Акценту П. и Др. одговара и чакавско *del — delà* (Замѣтки, 34), у Дубровнику *дѣо — дијела*, у Прчању *дѣо — дијела* (Die Betonung, 54), у Посавини *dil — dila* (Rad 196, стр. 224). У акценту именице *жѣљ* слаже се с овим говором и поцерски (Моск., 11), дубровачки (Reš., ор. cit.) и посавски (lvši, ор. cit.)

Овамо иде и реч *мѣ* (*мах*), ген. sing. *мѣ* (*маха*), dat. *мау*, loc. *мау* или *мау* (стигао га у *мау* или *мау*), plur *маови — маѣвѣ — маовима* (или *маѣовима*) и сл. У Дан. је *мѣх — маха* и *мѣх — маха* (типови под 9 и 7). И у пљеваљском говору ова именица припада овој групи (Д. зб. III, 126). Затим овде долази реч *мѣјег — мѣјови* (у Дан. је *мѣјех — мѣјеха*, — под 10). У ову групу долазе и речи *вѣш — вѣша*, *мѣљ — мѣља*, *шрн — шрна* (пored *шрн — шрна*)¹⁾ и *шкрѣп — шкрѣпа*, које су у Вука без. промене акц. номинатива (тип под 10.). Ту долази и им. *шѣљ — шѣља*, којој В. не бележи промене акц. номинатива, а има *шѣљеви* у значењу *hemorrhoides*.

Од Даничићевих именица овога типа овај говор издваја:

бѣн, бѣк, грѣјег (грѣјех), дрѣјем, кѣп, клѣп, стѣб, стѣп, шрѣд, шѣб (в. под 10), затим: *грѣм, ѣм и шѣдг* (в. под 1).

У voc. sing. акц. се помера према почетку: *стрѣче, краљѣу* и сл. У множини код оваких именица с проширеном основом проф. Решетар помиње тројак акценат: *краљѣви — краљѣвѣ — краљѣвима* код Вука и Даничића; *краљѣви — краљѣвѣ — краљѣвима* у прчањском и озринићком говору, — и *краљѣви — краљѣвѣ — краљѣвима*, у дубровачком (Die Betonung, 55). Првом и трећем начину акцентовања у овом говору одговара:

ѣнови — ѣнѣвѣ — ѣновима (пored *ѣнови — ѣнѣвѣ — ѣновима*, — што одговара дубровачком акценту),

¹⁾ Исп. *шрн — шрна* у Посавини (Rad 196, стр. 238).

путови — путо́вā — путовима (поред *пу̀тови — пу-то́вā, путо́вима*), *штапови — штапо́вā — штаповима* (поред *шта̀пови — штапо́вā — штапо́вима*).

Затим, дубровачком акценту одговара:

дјелови — дјело́вā — дјеловима, пла́стови — пласто́вā — пласто́вима, љекови — љеко́вā — љековима, судо́ви — судо́вā — судовима (*iudicium*), *стри́чеви — стриче́вā — стриче́вима*.

Трећа група има у П. и Др. скраћивање, али не и померање акцента:

дворови — дво́ровā — дворовима, кра́љеви — краље́вā — краље́вима, па́њеви — пање́вā — пањевима, (и па́њеви — пање́вā — пањевима), шу́љеви — шуље́вā — шуље́вима.

Именице без уметка, као и код Даничића, не мењају акц.: *вра́чи, ђа́ци, кљу́чи*; такве су и именице с уметком које немају, као горе поменуте, акценатског дублета: *ма́љеви, но́жеви, шкри́пови*, и сл. Тако иде и именица *ви́р — ви́рови — ви́ровā — ви́ровима*, — у Вука имамо *ви́рови*.

7) *Бра̑ш — бра̑шта* (Дан. 24). Међу именицама ове акц. групе овде су и *чи̑р — чи̑ра, жби̑р — жби̑ра* и *шкӯ̑љ — шкӯ̑ља*. Прве ове две тако иду и у пљеваљском говору (Д. зб. III, 124); такође *чи̑р — чи̑ра* има и прчањски, озринишки и дубровачки говор (Reš., Die Bet., 61) и говор Г. Крајине (Nast. vj. VIII, 113), а још *жби̑р — жби̑ра* бележи Решетар у Прчању и Дубровнику (ibid. 62). У Дан. су ове речи по типу под 10: *чи̑р — чи̑ра, жби̑р — жби̑ра*¹⁾, *шкӯ̑љ — шкӯ̑ља*. Овамо иду и речи: *да̑жд — да̑жда, та̑шт — та̑шта* и *ствѡ̑р — ствѡ̑ра*. Последња од ових речи је овако акцентована и у пљеваљском (Д. зб. III, 124), и у озринишком говору (Reš., Die Bet., 62), а и у поцерском налазимо *ствѡ̑р — ствѡ̑ра* (Моск., 9). У Дан. ове три именице иду по типу под 9: *да̑жд — да̑жда, та̑шт — та̑-*

¹⁾ *чи̑р — чи̑ра* и *жби̑р — жби̑ра* је и у буњевачком сењском говору (Nast. vj. XIX, 412).

ста, ствѡр — ствѡра. У овој групи су у П. и Др. и речи: *стѡс — стѡса, тѣг — тѣга* (Вук: *стѡс — стѡса, тѣг — тѣга* — тип под 10). Не знам, би ли овамо ишла реч *ћу(ћух) — ћуа*, јер номинатив нисам чуо, а генитив је *ћѹа*, — или би ишла типу под 9: *ћѹ — ћѹа*. (У Гацку се чује двојак акценат: нема *нѹ ћуа* вјетра, и: нема *нѹ ћѹа* вјетра). У Вука је *ћѹх — ћѹа* (тип под 10).

Поменули смо именице: *мѹш, скѡш, срѣз, силѣт* и *скѹп* (в. под 1), које је Дан. обележио акцентом овога типа. Иако припада типу под 1, реч *мѹш* може се чути и по овом типу (*мѹша*, поред *мѹша*), а у множини увек гласи *мѹши — мѹшѡ* — *мѹшима*, по овом типу.

Мање је у овом говору него у Даничића мењања акц. у loc. sing.: *прѣг, нѡ прагу, прѣст — нѡ прѣсту* (нема као у Дан. *на прѣгу, на прѣсту*). Али је и овде редовно: *на мрѣзу, у рѣту, у чѣсу*.

У множини четири именице овога типа добијају акценат типа под 1 — *рѡб — рѡбови, зѣт — зѣшови, мрѣз — мрѣзови, ствѡр — ствѡрови*. Sing. уз предлоге је: *ѡд мрѣза, зѡ зѣта, а gen. pl.: ѡд зѣтѡвѡ, ѡд мрѣзѡвѡ*. (Исп. у посавском говору поред: *mr̃az — mr̃azŏvi, z̃et — z̃etŏvi, и kl̃in — kl̃inŏvi, d̃ed — d̃edŏvi* и др. — Rad 196, 223).

Без проширења основе у плуралу овај тип има именице:

јѡд — јѡди, клѹн — клѹни, млѹн — млѹни (воденице, а *млѹнови* кафени), *мѹш — мѹши, прѣст — прѣсти, тѹћ — тѹћи* и *pluralia tantum нѹши*.

Преношење на предлоге је увек ново: *ѡд брата, зѡ зѣта, ѡд мрѣза*.

8) *Вјѣтар — вјѣтра* (Дан. 32). Увек овоме типу овде припада *мѡзак — мѡзга*, реч која код Вука има двојак акценат — *мѡзак — мѡзга* и *мѡзак — мѡзга* (тип под 11). Овако се акцентују у овом крају и именице: *ѡдар — ѡдра, тѡчак — тѡчка, прѡштац — прѡшца, Млѣци — Млѣтѡкѡ* које код Дан. гласе: *ѡдар — ѡдра, тѡчак — тѡчка, прѡштац — прѡшца* (тип под 2).

Ту ће доћи и *зглѡвак — зглѡвка* и *ѹбѡ — ѹбла*. У Дан. имамо *зглѡвак — зглѡвка, ѹбао — ѹбла*, са природним секундарним дуљењем основног вокала у падежима (тип под 11).

Прву именицу по овом типу акцентује и Ружичић (142), а *ŭbā — ŭbla* бележи и Решетар у озринићком говору, и *Ŭblī* (Ortsname) у Прчању (Die Bet. 62). Поред множине по овоме типу од ове именице *ŭблови* налазимо и колективну именицу *ŭбли* (где би реч ишла типу под 2). У Вука је *ŭбли*. По типу *вјѣтар — вјѣтра* у П. и Др. иде и *Пѣтар — Пѣтра, чѣшаљ — чѣшља, свѣкар — свѣкра* (ова последња може ићи и по типу *кѣсац — кѣсца* — под 2: *свѣкар — свѣкра*, — в. горе). У Дан. ове три речи чине посебан тип: *Пѣтар — Пѣтра, чѣшаљ — чѣшља, свѣкар — свѣкра* (34), али прве две могу припадати и овоме типу: *Пѣтар — Пѣтра, чѣшаљ — чѣшља* (33). У П. Др. само прва *Пѣтар — Пѣтра* може се и тако чути. Овоме типу две ове речи припадају и у пљеваљском говору (Руж. 142), а у поцерском могу имати само овај први Даничићев акценат: *Пѣтар — Пѣтра, чѣшаљ — чѣшља* (Моск. 10). Решетар бележи у Прчању *сѣкар — сѣкра*, у Дубровнику *свѣкар — свѣкра*, а у сва три ова говора: *чѣшалј — чѣшља* и *Рѣтар — Рѣтра* (ibid. 47), а у сењском буњевачком говору Томљеновић пише: *свѣкар — свѣкра, Рѣтар — Рѣтра* (N. vj. XIX 412).

Овом типу не иду Даничићеви примери ове групе *пра-сац* (види под 5) и *сужањ* (в. под 11).

Поред Даничићевих примера ове групе именица које у loc. sing. мењају акц.: *вѣсак — вѣску, мѣзак — мѣзгу, нѣкат — нѣкшу*, овде имамо и *Вршац — Вршцу, Шѣбац — Шѣпцу* (и сва имена места ове природе), *нѣгѣ — нѣглу* (у Вука *нѣглу*).

По Вукову речнику Дан. бележи реч *вѣпар* која са уметком *ов* у множини помера акц. према крају *вѣпрови — вѣпрѣвѣ* (ваљда под утицајем типа под 2). У П. и Др. ова реч не мења акц., али ту промену имамо у других именица овога типа:

вјѣтар — вјѣтрови, мѣзак — мѣзгови, трѣшак — трѣшкови, свѣкар — свѣкра — свѣкрови, (свѣкар — свѣкра — свѣкрови), чѣшаљ — чѣшља — чѣшљеви, (gen. pl.: вјѣтрѣвѣ, мѣзгѣвѣ, трѣшкѣвѣ, свѣкрѣвѣ, чѣшљѣвѣ).

Ово одговара именицама под 7: *зѣш* и *мрѣз* итд. — Акценту овога краја ових понеких речи одговара и оно што видимо у посавском говору: *трѣшкѣви* (поред *трѣшковѣ*), *вјѣтрѣви, ме-*

trōvi и сл. (Rad 196, 223), а у пом. i dat. plur. овом одговара и Решетаров акценат Озринића: *veprōvi* — *veprōvima* (gen. pl. *vēprōvā*), *vjetrōvi* — *vjetrōvima*, *uzlōvi* — *uzlōvima*, *troškōvi* — *troškōvima* (Die Betonung, 65).

Преношење на предлоге није исто у ових именица. Старо имају речи на л и љ:

од убла, љза убла, пд ублу, нд убд; љз нугла, од нугла; од сврдла, зд сврдд, нд сврдлу, нд сврдлове; зд чешаљ, нд чешаљ, пд чешљу, крдз чешаљ и сл.,—

и још речи ндкаш и вдсак:

зд нокаш (зашло му зд нокши), пдд ноктом (нѣне му ђстат нѣ црнѡ пдд ноктом); од воска, зд восак итд.

Друге именице овога типа имају ново преношење на предлоге:

од вјетра, у вјетар, пд вјетру, премд вјетру (Дан.: у вјетар, бѣз вјетра, а Реш.: нд вјетар); нд трошак, зд трошак, од трошка (Дан.: нд трошак); нд вакат, пд вакту; од кашља, у Петра, премд Петру; од Мишра и сл.

9) Бѡз—Бѡга (Дан. 23). Као ова у П. и Др. се акцентују речи: *grōzd* — *grōzda*, *ūd* — *ūda*, које Дан. акцентује по типу под 10: *grōzd* — *grōzda*, *ūd* — *ūda*. У првој од ове две речи слаже се с овим говором и акц. Прчања: *grōzd* — *grōzda*, а у Дубровнику Реш. бележи: *grōzd* — *grōzda* и *grōzda* (Die Bet. 62). Овом типу овде припада и *vdz* — *vdza*, *svdz* — *svdza* (поред обичнијега *svdz* — *svdza*), — у Вука је *vdz* — *vdza*, а ове друге речи нема у речнику. У ову групу по акценту иде и именица *grdm* — *grdma*, — у Дан.: *grdm* — *grdma* (тип под 3). У пљеваљском говору је обичније *grdm* — *grdma* него *grdm* — *grōma* (Руж. 124), у поцерском је *grdm* — *grdma* (Моск. 9), а у буњевачком „залеђа сењскога“ видимо и *vdz* — *vdza* и *grdm* — *grdma* (Nast. vj. XIX, 412).

Овом типу не припадају Даничићеви примери: *змај* (в. под 10) *створ*, *ташт* (в. под 7), *мијег* и *ма* (в. под 6).

Од именица које не означавају што живо у loc. sing. не мења акц. само реч *крај*.

на крају, у крају, из крају, по оном *крају* (на оном крају свијета), по дебљем *крају*. (Исп. *на крају* и *на крају* у посавском говору — Rad 196, стр. 220).

Све именице овога типа осим речи *гдст* — *гдста* и *идст* — *идста*, имају, или могу имати, у множини проширену основу. А ове две именице могу имати различит акценат у множини: *гдсти* — *гдстѝ* — (*гдстију*) — *гдстима*; *идсти* — *идстѝ* — *по идстима*. Именица *рдг* — *рдга*, која поред проширене основе може имати и непроширену, нема промене кад је множина с непроширеном основом: *рдзи* — *рдгу* (*између рогу*), *рдзима* — *рдге* (*на роге*).

Низлазни акц. у множини имају речи са проширеном основом само:

дѡ — *дѡла* — *дѡлови*¹⁾ — *дѡлѡвѝ* (и *долѡвѝ*) — *дѡловима* (и *долѡвима*) — *дѡлове* (*на долове*), *лѡд* — *лѡдови* — *лѡдѡвѝ* — *лѡдовима*, *нѡс* — *нѡсови* — *нѡсѡвѝ* — *нѡсовима* и *рѡг* — *рѡгови* — *рѡгѡвѝ* (и *рѡгѡвѝ* ређе) — *рѡгѡвима* (и *рѡговима*) — *рѡгове* (*на рогове*).

Све остале речи ове групе имају и у множини Даничев акценат:

брѡдови — *брѡдѡвѝ* — *брѡдовима* — *брѡдове*, *дѡмови* — *дѡмѡвѝ* — *дѡмовима* — *дѡмове*, *бѡрови* — *бѡрѡвѝ* — *бѡровима* — *бѡрове* и сл.

У именицама још *број*, *крај* и *шор* чућемо који пут повлачење акцента према крају у gen., dat., instr. и loc. plur.:

брѡј — *брѡ(ј)ѡви* — *бро(ј)ѡвѝ*, *крѡј* — *крѡ(ј)ѡви* — *кра(ј)ѡвѝ* — *кра(ј)ѡвима*, *шѡрови* — *шѡрѡвѝ* (чешће *шѡрѡвѝ*) — *шѡрѡвима*.

У Вушовића налазимо у множини непромењен акценат ових именица: *бѡгови*, *брѡдови*, *рѡјеви*. Ја мислим да тај ак-

¹⁾ Дан. ову реч не помиње у овом типу, а Павић је убраја овамо: *дѡл* и *дѡ*: *дѡла*.

ценат у његовим говорима имају само они који претстављају досељенике из старе Црне Горе.

Преношење на предлоге је у ових именица, као што смо видели, старо:

од Бога (*зѡбога*, прилог), *из дома*, *од грома* (кака му је кућа, *од грома* изгорела!), *у рѡд*, *у дрѡб*, *на мѡс* (мост), *иза моста*, *у шѡр*, *прѡ шора*, *иза шора* и сл.

Изузетак чини именица *крѡј* — *крѡја* с новим преношењем:

у крај, *за крај*, *од краја*, *при крају*, *на крају*, *испод краја* и сл.

Затим, именица *рѡг* има двојако преношење — ново у дуалском облику *геп. plur.*, а старо у осталим падежима:

између рогу, *од рогу*, *из рогу* и сл., а *на рѡг*, *за роге*, *за рогове*, *од рогѡвѡ* и сл.

10) *Врѡг* — *врѡга* (Д. 19). Овом типу иду и речи:

бѡн — *бѡна*, *бѡк* — *бѡка*, *грѡјег* — *грѡјега*, (поред обичнијега *грѡја*), *дрѡјем* — *дрѡјема*, *кѡп* — *кѡпа*, *клѡп* — *клѡпа*, *стѡб* — *стѡба*, *стѡп* — *стѡпа*, *трѡд* — *трѡда* и *шѡб* — *шѡба*.

У Даничића је:

бѡн — *бѡна* (у Вука: *бѡн* — *бѡна* и *бѡна*), *бѡк* — *бѡка*, (и *бѡка*), *грѡјех* — *грѡјеха*, *дрѡјем* — *дријема*, *кѡп* — *кѡпа*, *клѡп* — *клѡпа*, *стѡб* — *стѡба*, *стѡп* — *стѡпа*, *трѡд* — *трѡда*, и *шѡб* — *шѡба* (тип под 6).

Реч *стѡп* у множини као име места и овде иде тако: *Стѡпови*. Речи *бѡн*, *бѡк* и *клѡп* и у Вушовића иду по овом типу (ib. 42), а прва је таква и у поцерском говору (Моск. 11); речи *дрѡјем* и *трѡд* иду овамо и у Ружичића (120), а у Московљевића још и *стѡб*. (Исп. и у чакавским говорима: *k ĭp* — *k ĭpa*, *stĭp* — *stĭpa* — Замѣтки, 30; — али *stĭp* — *stĭpǎ* на Рабу — Rad 118, стр. 53).

Овом типу у овом крају припада и реч *змѡј* — *змѡја*:

У Дан. је *змāj* — *змāja* (под 9), у Ружичића *змāj* — *змāja*¹⁾, а у Вушовића, као и овде, *змāj* — *змāja*. (Тако је и у Решетара у Прчању, док је у Озр. и Дубр. као и у Даничића). Затим овако иде и *цѣр* — *цѣра*, а у Дан. гласи *цѣр* — *цѣра* (под 1). Овде је и *крѣд* — *крѣда*, као и у Озр. (ib. 67), — у Вука *крѣд* и *крѣд*; затим *гнѣјев* — *гнѣјева* (тако и у Озр²⁾), *плѣм* — *плѣма* и *прѣм* — *прѣма* (тако и у сва три Решетарова говора) — у Вука *гнѣв* — *гнѣва*, *плѣм* — *плѣма* (у Ц. Гори) и *прѣм* — *прѣма*. Као и у поцерском говору је *вѣл* — *вѣла*, — множина је *вѣлови* — *вѣлѡвѣ* или *вѣлови* — *вѣлѡвѣ*; у Вука је *вѣл* — *вѣла* — *вѣли* и *вѣлови*.

Поменули смо именице које праве изузетак од Даничићеве групе овога типа: *грозд*, *уд* (под 9), *жуљ*, *кључ* (под 6), *жбир*, *чпр* и *шкуљ* (под 7).

Као и код Дан. мењања акцента у loc. sing. немају именице које именују чељад или животиње (или замишљена бића). Али ипак у овом говору има од тога отступања, н. пр. код именице *пѣк*, коју Дан. бележи међу оне без промене, имамо у *пѣку* (то одговара и accus. sing. колективних именица — *пук*, а не *пука*). Место у *пѣку* или *ѱ пѣку*, и Реш. бележи *и рѣки* (ib. 68)³⁾. Затим, код именица *мрѣв*, *црв*, *ћук*, даље, *ѡс* и *врѣг* чујемо:

на мрѣву, *на црву*, *о ћуку* (или *о ћуку*, без преношења), *на ѡсу* (или *на ѡсу*), *по врѣгу*⁴⁾.

У падежима множине од малог броја оваквих именица кад немају проширење основе са *ов* или *ев* речи *брк* и *гнѣш* мењају акц.: *брци* — *бркѣ* — *брцима* (loc. по *брцима*), *гнѣши* — *гнѣшѣ* — *гнѣшима* (на *гнѣшима*) итд. Ружичић је забележио поред генитива оваквих именица овако само акузатив од речи *брк*: *брке* (Д. зб. III 127).

¹⁾ Тако је и у сењском буњевачком (Nast. vjesnik XIX 412).

²⁾ *Гнѣв* — *гнѣва*. Тако је и у буњевачком сењском (ibid. 413).¹⁾

³⁾ У буњевачком сењском Томљеновић бележи loc.: *рѣки* и *рѣки* (Nast. vjesnik. XIX, 414).

⁴⁾ И Реш. има у Дубровнику: *по врѣгу* (ор. с.), а тако и Ившић у посавском говору (Rad 196, стр. 220).

Двојак је акц. у пот. плуг. именица овога типа кад имају уметак *ов* или *ев* — и у Даничића и у говору Пиве и Дробњака: *брѣг*: *брѣгови* (*брѣјег* — *брѣгови*) и *глиб* — *глибови*. Поред већине примера који, као и у Даничића, имају скраћени низлазни акценат: *брѣгови*, *брѣкови* (овде поред *брѣци*), *кумови* итд. у овом говору у првој групи — са " — имамо од Даничићевих примера друге групе — са ' — именице: *вѣлови*, *вјѣкови*, *прушови*, *пружеви*, *јежеви*, *клѣсови*, *листови*, *редови*, *стѣнови*, а као у Дан. имамо: *глибови* (поред *глибови*), *ликови*, *сѣдови* и *мѣзови*.

У ген. пл. именице с непроширеном основом имају померен акц., као и код Даничића: *дѣна*, *брѣа*, *срѣа* и сл. У Вушовића је код именица с проширеном основом обичнији низлазни акц. на почетку него узлазни на другом слогу: *глас* — *гласѣва*, *рѣи* — *рѣѣва*; ређе: *дѣр* — *дарѣва*, *град* — *граѣва*. У овом говору, напротив, обичнији су примери с помереним акцентом: *гласѣва*, *другѣва*, *шѣгѣва*, *празѣва*, *враѣва* и сл., поред ређе: *гласѣва*, *друѣва*, *шѣгѣва*, *празѣва*, *враѣва* и сл. У Решетара је: *grādovī* — *grādōva* — *grādovīma* и сл. (ор. cit.), а у Томљеновића: *grādōva* и *gradōva*, *grādovīma* (Nast. vj. XIX 414). Иако чујемо и ген. пл. с низлазним акц. на почетном слогу код оваквих именица, немамо тај акц., ако је именица с предлогом, — увек је, дакле: *од брегѣва*, *из градѣва*, *без керѣва*, *испо видѣва*, *без празѣва*, *од враѣва*, и сл. Мислим да има речи које се и без предлога неће никад чути с низлазним акцентом на почетном слогу у овом падежу: *синѣва*, *кумѣва*, и сл. Биће прави акц. овога говора у ген. пл. са померањем, а у новије време под утицајем номинатива долази низлазни. У Дан. је у именица с проширеном основом увек померен акц.: *брегѣва*, *брѣѣва* и сл.

Акц. dat., instr. и loc. пл. у именица с проширеном основом слаже се с акцентом генитива, — наравно, са скраћивањем уметка за проширење: *брегѣвима*, *другѣвима*, *шѣгѣвима*, али је обично и: *гласѣвима*, *рѣѣвима*. Рекао бих да је овде разлика између *dat.* и *loc.*: за *dat.* биће обичније *гласѣвима* — тако ће бити и за инструментал — затим, *рѣѣвима*, а у *loc.* је редовно *по гласѣвима*, *за рѣѣвима* и сл. За сва три падежа редовно је *кумѣвима*, *синѣвима*, — и још који при-

мер. У Дан. имамо: *дѣловима, грѣздовима; брегѣвима, градѣвима и дѣровима, звѣровима* (управо три групе именица с обзиром на акц. ових падежа). У оних именица у којих је померање акц. у пом. пл. остаје у П. и Др. и у овим падежима непромењен акц.: *глібовима, млáзовима* и сл. Именица *суд* (vas) у множини овде нема проширене основе: *суди — сѹдā*, а у *дат., instr. и loc. пл.* скраћује акц. генитива: *сѹдима, по сѹдима, на сѹдима*, и сл. Тако поред *брѣцима* у *loc.* можемо чешће чути и *брѣцима*. Увек је тако у овим падежима код именице *зуб* — *зуба*: *зуби — зѹбā — зѹбима — по зѹбима* (својијем *зѹбима* љѣб јѣдѣм; ударићу те по *зѹбима*). Нисам имао прилике да чујем и датив. У Дан. је *брѣв* — *брѣвови*, а овде је *брѣв* — *брѣви* — *брѣвā* — *брѣвима*, али се понегде чује и *брѣвима*. Реш. има: *бѣсѣта* и *бѣсѣта* (Дубр. — скраћивање вокалнога *р* овде је карактеристика говора); *брѣвѣта* (Прч. и Озр.), *брѣвѣта* (Дубр.), *зѹбѣта* (Озр.), *зѹбѣта* (Прч.), и *зѹбѣта* (Дубр.), затим, *мѣвѣта* и *мѣвѣта, прѣвѣта*.

Овај тип има старо преношење низлазног акц. на предлоге: *ѹ грѣд, нѣ суд, зѣ врѣт, нѣ синове, зѣ зубе* (јѣзик *зѣ зубе*), *зѣ брѣвима* и сл. Али само код именице *нѣд* — *нѣда* чуо сам ново преношење у изразу *ѹ нѣд Бѣга* (ваљда метатезом предлога и именице од *нѣд ѹ Бога*. — Оба облика овога израза чују се врло често у П. и Др.).

11) *Бубањ* — *бубња* (Д. 27). Овако је овде акцентована и реч *сѹжањ* — *сѹжња*, која код Дан. иде типу под 8 — *сѹжањ* — *сѹжња*; а овамо не иду Даничићеви примери овога типа: *јарак* (в. под 5) и *мозак* (в. под 8). Овамо иду и именице *вѣсак* — *вѣска* и *вѣсак* — *вѣска*. Обе именице и код Вука иду овако, али друга може код њега гласити и *вѣсак* — *вѣска*. Необично је овде што прва од ове две именице има множину са узлазним акцентом: *вѣскови* — *вѣскѣвā* — *вѣсковима*; а тако би, чини ми се, множина гласила и од *плѹсак*: *плѹскови* — *плѹскѣвā*.

Дан. има плурал овога типа са скраћивањем низлазног акц. код именица с проширеном основом: *бѹбњѣви, лѣктовѣ; бѹбњѣвā, лѣкѣвā* и сл. У овом говору у геп. имамо поред овог и обичнији померени стари акц. краја: *бѹбњѣви* — *бубњѣвā*

(и бубњѣвѣ), лѣктови — лактѡвѣ — (и лѣктѡвѣ)¹⁾. Кад не проширује основу именица лѣкат у Дан. има у ген. акц. померен на крај лакѡтѣ; овде ће међутим бити обичнији непромењен акценат лѣкѡтѣ (јѡма је дубѡка трѣста лѣкѡтѣ). (Исп. и у говору буњевачком сењском: лѣкѡтѣ, лѣкѡтѣ и лакѡтѣ, са разликом у значењу — *Nast. vjesn. XIX 413*).

Преношење на предлоге је старо:

ѡд лѣкта, љ врѣсак, љ шутѡњ, ѡд плѣску. љ прѣсак,
ѡза лѣкта и сл.

12) Стѡрац — стѡрѣца (Дан. 33). Овом типу не припадају у овом говору речи:

данак, кимак (в. под 5), зглавак, убо (в. под 8) и дрхѡт (овде је дрѡт — дрѡта, двосложна основа). А овом типу припада Ђнач — Ђнѡча, име села; у Вука је Ђнач — Ђниѡча. Затим, као и у Решетара (*Die Bet. 67*), овде је квѡраш — квѡрта (Вук: квѡраш — квѡрта).

Преношење на предлоге је ново:

ѡд стѡрѣца, љ клинаѡц, ѡд пѡлѣца, ѡд квѡрта, зѡ солад, ѡд кѡнѡта (да ѡстанѡмо ѡд кѡнѡта);

али налазимо и старо:

ѡд јѡрѣца, ѡд јѡрѣцу, љ чѡвѡ (чѡвѡ — чѡвѡла), нѡ чѡвѡ, нѡ Унач, нѡ Ђнѡчу.

Интересантно је што код прве две речи имамо колебање у неким падежима — и с неким предлозима: или ће се чути обично, или је редовно ново преношење:

зѡ јѡрѣца, нѡ јѡрѣца, порѡд јѡрѣца, љз јѡрѣца, љ јѡрѣцу (љ јѡрѣцу било трѣдес кѡлѡ); ѡд чѡвѡла, ѡд чѡвѡлу и сл.

II Двосложне основе

1) Сѡдок — сѡдѡка, гѡрѡв — гѡрѡва, свѡтаѡца — свѡтаѡѡца, синѡваѡц синѡвѡца и чѡѡк — чѡѡѡка.

¹⁾ У јос. рѣ. је и овде редовно померање лактѡвѡма, бубњѣвѡма и сл.

1a) *Ѕѣдок* — *Ѕѣдока* (Дан. 29). Осим Даничићевих примера овога типа, који се слажу с акцентом овога говора, овде има овакав акценат и именица *шѣлег* — *шѣлега* (у Вука *шѣлег* — *шѣлега*). Овамо не иду Даничићеве примери: *Мѣроч* (в. под 2a), *Христос* (овде Ристос), — в. под 2b, *Тимок*, *чадор*, и *шатор* (в. под 5a), а именица *мртвац*. нема двосложну основу (в. горе *мрѣца* — *мрца*).

И у Дубр. је *mrtac* — *mrsa*, чему одговара у Озринићима *mrtāc* — *mrcā* (Der Stok. Dial. 150).

Дан. је навео као примере за voc. sing. и pl. оваквих именица са низлазним акцентом: *сѣколе* — *сѣколи*. У П. и Др. ћемо имати *сѣколе*, али *соколови* и *соколи*, затим, као и у поцерском говору, *жѣвоте*, *сѣдоче*, али *живѣти*, *сѣдоци* (Моск. 13), а с друге стране, наћи ћемо и у једнини по акценту једнак вокатив номинативу: *крѣљу* — *крѣљи*, *Гѣлешу*, *шѣлегу* — *шѣлези*. Од осталних именица овога типа, уколико се и чују овде, тешко ће се чути вокатив. Gen. plur. је *живѣтѣ*, *шѣлегѣ*, и *соколѣвѣ* — као у Даничића.

1b) *Гѣрѣв* — *гарѣва* (Дан. 35). Овом типу именица, са секунадрном дужином на другом слогу у nom. sing., одговарају овде и речи: *ѣлѣв* — *ѣлѣва*, *ѣшѣв* — *ѣшѣва*, *бѣрѣв* — *бирѣва* (ако се кад изговарају ове речи, нарочито ова последња), *гѣгѣв* — *гѣгѣва*. У Дан. иду по типу под 4b: *ѣлѣв* — *ѣлова*, *ѣшѣв* — *ѣшѣва*, *бѣрѣв* — *бирѣва*, *гѣгѣв* — *гѣгѣва*.

У voc. sing. је редован низлазни акценат: *гѣрѣве*, *зѣлѣве*, *згѣрѣнове*, *јѣкове*, *лѣдѣве*, а voc. plur. једнак је номинативу pl.: *гарѣви*, *згѣрѣнови* и сл. У voc. sing. је тако и у Даничића (ма да Московљевић то није приметио, ibidem 13), а voc. plur. Дан. не помиње.

1c) *Светѣѣцац* — *светѣѣца* (Дан. 44). Осим ове речи и речи *каѣзалац* — *каѣзѣлаца*, које можемо чути овде, од Даничићевих примера (остали се, уколико их овај говор не изузима из овога типа, не говоре у овом крају) имамо још две именице *прегѣѣлац* — *прегѣѣлоца* и *резѣѣнци* (plurale tantum), које у Вука гласе *прегѣѣлац* — *прегѣѣлоца* и *резѣѣнци*. Овамо не иде реч *удѣѣцац* (в. под а), а нисам сигуран за реч *блиѣѣзѣнац*, уколико би се та реч чула у овом крају поред речи *блиѣѣзѣник*.

Дан. је претпостављао да се акц. оваквих именица у

вос. мења, али није знао како. И Московљевић није сигуран за свој говор, зато што се ретко употребљавају ове именице у вокативу, али мисли да би био низлазни акц. у вос. sing., а непромењен у вос. plur.: *ја́рманче—ја́рманци* (ор. cit. 13).

Овде ће бити вос. од речи *прегалац*: *пре́гаоче—прега-дци*, а од *резанци* ће бити исто тако једнак номинативу.

Дан. је мислио да се у gen. pl. акц. именица овога типа помера према почетку за један слог: *близа́нац—близа́-наца*, али није у томе био сигуран. Моск. не зна како би тај падеж гласио у његову говору. У П. и Др. од речи *резанци* је *ре́занцаца*, али од *прегалац* је *прегадца*.

1d) *Синдовац—синовца* (Дан. 45). Овом типу припада редовно именица *удовац—удовца*. У Дан. је *удовац—удовца* и *удовац—удовца*, а у поцерском говору *удовац—удовца* (ibidem). Ако изузмемо сад од Даничићевих примера *покровац* (в. под 2d), онда у овом говору овом типу остају само ове две именице: *синовац* и *удовац*. Можемо још додати имена места: *Сирдовац—Сировца, Бордовац—Боровца*.

Акц. вос. sing. је *си́ндовче, у́двчче*, а у вос. plur. *си́ндовци, у́дввци*. Дан. је мислио да је и у плуралу низлазни акценат: *си́ндовци, у́дввци*.

У Дан. је gen. plur. *си́ндовцаца* (није још био сигуран за дужину другог слога). Моск. бележи поуздано *си́ндовцаца*. У П. и Др. је, међутим, *синовáцаца, удовáцаца*.

1e) *Чдек—чо́дка*. Ова именица, која и код Вука може гласити *човјек—човјџка*, поред *човјек—човјека*, без акценатског дублета у овом говору, чини посебан тип, у који могу ући и дублети неких особних именица, као:

Милош—Милдоша поред *Милош—Мѝлоша, Јагош—Јагдоша*, поред *Јагош—Јагоша, Радош—Раддоша*, поред *Радош—Раддоша* (в. ниже под 5a).

Али су презимена од оваквих имена: *Милошевић, Јагошевић*, а не *Милдошевић* и сл.

2) *Балчак—балчака, по́вдј—по́воја, у́штипак—у́штипка, трговац—трговца*.

2a) *Балчак—балчака* (Дан. 28). Овако се акцентују овде и речи: *га́тан—гајтана, ма́дан—мајдана*. Тај акценат беле-

жи и Ружичић у пјеваљском говору (ор. cit. 131), Вушовић у својим говорима (стр. 43); а Решетар у Дубровнику: *gàj-tap — gàjtana* (Die Bet. 77). У Дан. је *gájтан — gájтана, máj-дан — máјдана* (тип под 4а). Овде је, затим:

*бйбер — бйбера, бешкот — бешкота, деспот — деспота, прслук — прслука*¹ (у Вука: *бйбер — бйбера, бешкот — бешкота, деспот — деспота, прслук — прслука*).

Даље, овде је:

злѡслух — злѡслуша, пѡдруг — пѡдруга (у В.: *злѡслѹш* као и *злѡгѹк, и пѡшпѹг*).

Овде је и *Мйроч — Мйроча — у песни —* (В. и Дан.: *Мйроч — Мирѡча*).

У П. и Др. је:

ајгир — ајгира, мјѡир — мјѡира (Вук: *ајгѡр — ајгѡра, мјѡхѡр — мјѡхѡра и мјѡхѹр — мјѡхѹра*).

У П. и Др.:

бѹлук — бѹлука, Дѡјчин — Дѡјчина, Нѡод — Нѡода, стѡјсер — стѡјсера, хѹмез — хѹмеза, ѹлез — ѹлеза, чѡрек — чѡрека.

У Вука:

бѹлук — бѹлука, Дѡјчин — Дѡјчина, Нѡход — Нѡхода, стѡјсер — стѡјсера, хѹмоз — хѹмеза, ѹлез — ѹлеза, чѡрек — чѡрека.

Као и код Ружичића, овде је *ѹпис — ѹписа* (Д. зб. III 131) и као у поцерском, *ѹков — ѹкова* (Моск. 26). Вук нема ове две речи. (И у Г. Крајини је овако — Nast. vj. VIII 113).

Именице: *врѡтић — врѡтића, крѡтић — крѡтића, снѡпић — снѡпића*, обичније су по типу под 3а: *врѡтић — врѡтића, крѡтић — крѡтића, снѡпић — снѡпића* итд.

2b) *Пѡвѡј — пѡвоја* (Дан. 36). Редовно иде по овом типу и *ѹбѡј — ѹбоја* (Дан.: *ѹбој — ѹбоја и ѹбој — ѹбоја*). И Ружичић

¹) И у Г. Крајини је *прслук — прслука* (N. vj. VIII, 113).

кѡмѡд — *комѡда*, *нећѡк* — *нећѡка*. У Вушовића друга реч гласи *нећѡк* — *нећѡка* и *нећѡк* — *нећѡка* (стр. 45). Дан. има *кѡмѡд* — *кѡмѡда* (тип под 5в), али то није Вуков акценат (у Вука је по овом типу *кѡмад* — *комѡда*). По овом типу је и *плѣмѣћ* — *плѣмѣћа* и *шѹђѣн* — *шуђѣна*. Тако је и у Вушовића (стр. 44). У Дан. је *плѣмић* — *плѣмића* и *шѹђѣн* — *шуђѣна* (тип под 5а). У Моск. друга од ове две именице гласи, као и овде, *шѹђѣн* — *шуђѣна* (стр. 15). Овом типу иду и речи *ѡлѡј* — *ѡлѡја* и *ѡблѡј* — *ѡблѡја* (у Дан.: *ѡлѡј* — *ѡлаја* и *ѡблѡј* — *ѡблѡја*, — тип под 2б). Овде је и *бѹквѡр* — *буквѡра*', *кѡшѡр* — *кошѡра*, *пѡсѡк* — *пѡсѡка*, *ѡтѡр* — *ѡтѡра* (*хатар*) (у Вука: *бѹквѡр* — *бѹквѡра*, *кѡшѡр* — *кѡшѡра*, *пѡсѡк* — *пѡсѡка*, *хѡтѡр* — *хѡтѡра*), затим, *ѹнкѡш* — *ункѡша* (В.: *ѹнкаш* — *ѹнкаша*), даље, *пѡњѣћ* — *пањѣћа* (В.: *пѡњѣћ* — *пѡњѣћа*), *Пѣштѣт* — *Пѣштѣта* (В.: *Пѣштѣт* — *Пѣштѣта*). Овамо иде и *бѡник* (**бѡлнѣк*) — *бѡнѣка* (В.: *бѡнѣк* и *бѡлнѣк*). Још овом типу иде и *блѣзнѣк* — *блѣзнѣка*, *вѡзнѣк* — *вѡзнѣка* (Вук нема ових речи).

Видели смо горе под 2а да извесне именице тога типа на *ѣћ* могу припадати и овом типу: *врѡшѣћ* — *врѡшѣћа*, *брѣшѣћ* — *брѣшѣћа*, *снопѣћ* — *снопѣћа*, *крѣшѣћ* — *крѣшѣћа*.

У voc. sing. је, као и у Дан., акц. првога слога, а у voc. plur. је једнак акценту осталих падежа: *јѹнѡче*, *вѣзѣру*; *јѹнѡци*, *вѣзѣри*, *пѡстѣри*, *дѹжнѣци*, *плѣмѣћи*, а мислим да се може од именица *јѹнѡк* и *плѣмѣћ* чути и *јѹнѡци* и *плѣмѣћи*. Даничић је мислио да је у voc. plur. редован акц. почетка, иако је нашао у граматичи Вуковој од 1818 г. на стр. XXXVII *колѡчи*. У поцерском говору је акц.: *јѹнѡци*, *колѡчи* и сл. (Моск. 15). Тако је и у буњевачком „залеђа сењскога“ (Nast. vjesn. XIX 414).

3б) *Анђѣлак* — *анђѣлка* (Д. 43). Овде ће доћи и *пѡлѣтак* — *пѡлѣтка* и *лѡкѡмац* — *лѡкѡмца* (Дан.: *пѡлѣтак* — *пѡлѣтка*, тип под 5д, и *лѡкѡмац* — *лѡкѡмца*, тип под 5е). Овамо не иду Даничићеве речи овога типа *пѡшѡмак* (в. под 2д), *ѹѡвац* (в. под 1д) и *страѡлац* (в. под 2д и 4д).

Дан. није знао да ли је у voc. sing. кратки низлазни или узлазни акц. Али у *Rječniku Akademije* само код речи *Буди-*

¹⁾ И у Г. Крајини: *бѹквѡр* — *буквѡра* (ib. 104).

мац поменуо је промену акцента у *Будимче*. У П. и Др., уколико се чује прави облик вокатива јединине, чује се са низлазним акцентом: *злѡчѡнче*, *бјегѡнче*, *брѣжѡље* и сл. У voc. pl. не мења се акц.: *бјегѡнци*, *брѣжѡљци*, *злѡчѡнци*.

4) *Нáрод* — *нáрода*, *зáвѡј* — *зáвоја*, *нáплатак* — *нáплата*, *нáставак* — *нáстáвка*, *кúшњáк* — *кúшњáка*.

4а) *Нáрод* — *нáрода* (Дан. 26). Са овим акцентом чују се у овом говору поред осталих и речи:

рáзор — *рáзора*, *вршлог* — *вршлога*, *мláдеж* — *мláдежа*, *Приáрен* — *Приáрена*, *сýсед* — *сýседа*, *лѡпов* — *лѡпова*, *мéшеж* — *мéшежа* и *рáзум* — *рáзума*.

У Даничића је:

рāзор — *рāзора* (тип под 6а), *вршлог* — *вршлога*¹⁾, (тип под 2а), *млāдеж* — *млāдежа*, *Приāрен* — *Приāрена*, *сýсјед* — *сýсједа* (тип под 5а), *лѡпѡв* — *лѡпова*, *мéшеж* — *мéшежа* (овај тип под б) и *рāзум* — *рāзума* (тип под 5с).

Реч *сýсед* — *сýседа* иде по овом типу и у поцерском говору (Моск. 22)², а *лѡпов* — *лѡпова* има и пљеваљски говор (Руж. 131).³ Овом типу иду још речи:

āјлук — *āјлука*, *бѡдеж* — *бѡдежа*, *нāтпис* — *нāтписа*, *пѣкос* — *пѣкоса*, *прѡзор* — *прѡзора*, *прѡлив* — *прѡлива*, *рāзмак* — *рāзмака* (у В.: *āјлук* — *āјлука*, *бѡдеж* — *бѡдежа*, *нāтпис* — *нāтписа*, *пѣкос* — *пѣкоса*, *прѡзор* — *прѡзора*, *рāзмак* — *рāзмака*, *прѡљев* — *прѡлева*).

По овом типу иде и *нāзѡб* — *нāзѡба*, *пѡрез* — *пѡреза*⁴⁾, *рāзрез* —

¹⁾ У Горњој Крајини, као и овде, *vrtlog* — *vrtloga* (Nast. vjesn. VIII, 104).

²⁾ Решетар: *susjēd* — *susjēda* (Прчањ), *sušēd* — *sušēda* (Озр.) и *súsjed* — *súsjeda* (Дубр.) — в. Die Betonung, 77, — Белић: *sušēd* у чакавским говорима (Замјтки, 32), Кушар: *sušēd* — *sušēda* у рапском чакавском (Rad 118, стр. 31).

³⁾ И у буњевачком сењском тако: *lōpov* — *lōpova* (N. vj. XIX 484).

⁴⁾ У Г. Крајини *pōrez* — *pōreza* (N. vj. VIII 110), а, чини ми се, да ће се у П. и Др. чути и тај акценат.

рђареца (у Вука прва реч гласи *нђзеб* — *нђзеби* — ж. род, — а друге две су *идрез* — *идреза* и *рђарез* — *рђареза*). Као и у поцерском е овде: *приступ* — *приступа*¹⁾ (Моск. 27), а у Вука је *приступ* — *прист* п.г. (У Моск. је још, као и овде, *рђзак* — *рђзака*, а *нђзеб* — *нђзеба* има и Руж.). Овде је, као и код Ружичића (стр. 132), *наред* — *нареда* (В.: нема речи). Вук нема речи *пбзив* — *пбзива* — акц. овога типа — а Павић има *пбзйв* — *пбзйва* (стр. 58).

Овоме типу не припадају Даничићеви примери *гајшан*, *мајдан* (в. под 2а) и *набој* (в. под б).

4б) *Завђ* — *завоја*²⁾ (Дан. 34). Са оваквим акцентом је и *набђ* — *набоја* (Дан. *набој* — *набоја*, тип под а), и име места *Забђ* — *Забоја*. А не иду овамо Даничићеви примери: *алов*, *ашов*, *б'ров*, *гигов* (в. под 1б) и *убој* (в. под 2б).

4с) *Наплатак* — *наплатка* (Д. 39). Дан. бележи само три примера овога типа *навртак*, *наплатак* и *преслачци*. У овом говору од ових чујемо само ову последњу реч, — са редовним акцентом овога типа: *пријеслачци*. Дан. има код ове речи и акц. *преслачци* — *преслачкѧ*. У Вука је тако у екавском изговору, а у ијекавском као и овде *пријеслачци*.

4д) *Наставак* — *наставка* (Дан. 39). Овој групи припадају им.: *звгорац*, *надимак* *приморац* (Дан.: *зв'горац* — *зв'орца*, *надимак* — *надимка*, *приморац* — *приморца*, тип под 2д). Задња реч је по овом типу акцентована и у поцерском говору (Моск. 27). Овамо ће ићи и *пѧбирак* — *пѧбирка* (и *пѧбирк*) (Дан.: *пѧбирак* — *пѧбирка*, тип под 5е), и *страдаоц* — *страдаоца* — поред *страдаоц* — *страдаоца* — (Дан.: *страдаолац* — *страдаолаца*, тип под 3б). Овде је, као и у поцерском говору, *звстор.к* — *звстѧрка* (Моск. 23). У Вука је *звсторак* — *звстѧрка*. Затим, с овим акцентом су и: *звкрајак* — *звкрѧјка*, *крѧљев.ц* — *крѧљевца* (у В.: *звкрајак* — *звкрѧјка*, *крѧљевац* — *крѧљевца*).

¹⁾ Тако је и у Г. Крајини (ibidem), а у Осп. је *pristūp* — *pristūpa*, па тако и *gāzmāk* — *āzmāka* (Die Bet., 78).

²⁾ Чини ми се да ће обичнији бити код неких оваквих именица кратак други слог и у номинативу: *завђј*, *напђј* и *рѧзбђј*, што је редовно у буњевачком „сењскога залеђа“ (N. vjesn. XIX 484).

4е) *Кушњак — кушњака* (Дан. 34). Дан. има само две речи *кушњак* и *рошњак* са оваквим акцентом. И то није биосасвим сигуран да им у зависним падежима остаје акц. без промене. Прва од ових речи у Дан. гласи и *кушњак*. У П. и Др. нисам чуо другу реч, а прва редовно гласи по овом типу. Овој се ту још могу додати речи: *блудник — блудника, зорњак — зорњака, вучјак — вучјака*, а можда би се нашла још која оваква именица. У Вука је *зорњак — зорњака, блудник — блудника*, а треће речи нема у речнику.

5) *Бѣдем — бѣдема, бѹсен — бѹсена, бѣдњак — бѣдњака, пѣрожак — пѣрошка, бѹковац — бѹкѡвца, зѣвѡрањ — зѣвѡрња*.

5а) *Бѣдѣм — бѣдема* (Дан. 32). Овако се акцентује и *скѣрлеш — скѣрлеша, Тѣмок — Тѣмока, чѣдор — чѣдора и шѣтор — шѣтора*. Дан. је забележио: *скѣрлеш — скѣрлеша* (по типу под 2а), *Тѣмок — Тѣмока, чѣдор — чѣдора, шѣтор — шѣтора* (по типу под 1а). Вуш. има: *чѣдор — чѣдора, шѣтор — шѣтора* и *чѣдор — чѣдора, шѣтор — шѣтора* (стр. 43). Моск. поред *чѣдор — чѣдора* и *шѣтор — шѣтора* има *чѣдор — чѣдора* и *шѣтор — шѣтора* (стр. 13). У Решетара је, као и овде, *čador — čadora* (Дубр.) и *šator — šatora* (Озр. и Дубр., Die Bet. 72).¹ Овде је *Мѣлош — Мѣлоша* (ређе *Мѣлоша*) и *Ћрош — Ћроша*. (Тако је и *Јѣгош — Јѣгоша*, али и *Јѣгош — Јѣгоша*). У Дан.: *Мѣлош — Мѣлоша* и *Мѣлош — Мѣлоша*, *Ћрош — Ћроша* и *Ћрош — Урѣша*.

Овакав акц. имају још и речи:

кѣреш — кѣреша, кѣшлић — кѣшлића, плѣтер — плѣтера, чѣшлић — чѣшлића.

У Вука је:

кѣреш — кѣреша, кѣшлић — кѣшлића, плѣтер — плѣтера, чѣшлић — чѣшлића.

У Павића је *кѣшлић — кѣшлића*, као и овде (ibid., стр. 32), тако и у Вушовића (стр. 44)²; у Г. Крајини налазимо *плѣтер —*

¹) И у буњевачком „зал. сењскога“ *šator — šatora* (Nast. vjesn. XIX 414).

²) У буњев. „зал. сењскога“ налазимо оба акцента и *kòtlić — kòtlića* и *kòtlić — kòtlića* (ibid., 484).

плѣтера (N. vј. VIII 110). У П. и Др. се чује поред *чѣшљић* и *чѣшљић* — *чѣшљића* (по типу под 3а), — и то је можда обичније. У Дубр. *чѣшљић* — *чѣшљића* (Реш., *ibidem*).

Преношење акц. на предлоге је ново: *пѡ шатором, нѡ кошлићу, пѡд бедемом* и сл.

5b) *Бусѣн* — *бўсѣна* (Дан. 38). Овом типу припадају још именице: *бўсѣр* — *бўсѣра*, *ѡстоѡ* — *ѡстоѡка* (Дан.: *бўсѣр* — *бўсѣра* — тип под 2а — и *ѡсток* — *ѡстоѡка* — овај тип под а). Решетар у Дубр. бележи *istok* — *istoka* (71). Речи *гѡвѡр* и *чѣмѣр* (*штежер*, *стѡбор*, *хѡбер* овај говор нема, а *стѣмѣн* — *стѣмѣни* је женског рода), код којих Вук није назначио промене акц. номинатива, иду овоме типу, као што је и Дан. претпоставио. Овој групи у П. и Др. иду и речи:

пѡмѡл (ген. се не чује, али лос. на *помѡлу*, асс. *нѡ помѡл*), *тѡпѡт* — *тѡпѡта*, *гѡмѡт* — *гѡмѡта*, *кѡдѡт* — *кѡдѡта*, *сѡпѡт* — *сѡпѡта*, *пѡмѣн* — *пѡмѣна*, *сѡмѣн* — *сѡмѣна* и *кѡрјѣн* — *кѡрјѣна*.

У Вука нема промене акц. номинатива, те би ишле све ове речи под с, а тако иду и код Павића (стр. 58):

пѡмѡл — *пѡмѡла*, *тѡпѡт* — *тѡпѡта*, *гѡмѡт* — *гѡмѡта*, *кѡдѡт* — *кѡдѡта*, *сѡпѡт* — *сѡпѡта*, *пѡмѣн* — *пѡмѣна*, *сѡмѣн* — *сѡмѣна*, *кѡрјѣн* — *кѡрјѣна*.

Дан. наводи речи овога типа које мењају акц. у лос. sing.:

бѡкѡр, *бўсѣн*, *гѡвѡр*, *грѣбѣн* (Вук: *грѣбену* и *гребѣну*), *кѡмѣн*, *дѡбѣр*, *плѡмѣн*, *пѣстѣн*, *ѡгљѣн*, *чѡпѡр*.

Поред ових претпоставља да може још бити речи овога типа које имају ову промену. У П. и Др. промену дају још:

ђѡвѡ — *ђѡвѡлу*, *грѣмѣн* — *грѣмѣну*, *груѣмѣн* — *груѣмѣну*, *дрѡбљѣн* — *дробљѣну*, *ѡвѣр* — *ивѣру*, *пѣмѣн* — *пѣмѣну*, *сѣвѣр* — *сѣвѣру* (смрѣѡ сам се на оном сѣвѣру без капѣта).

Као што је то приметио Ружичић за пљеваљски говор (стр. 128), и овде померања акцента у овом падежу обично

нема, ако није предлог непосредно уз именицу (од реченичног акцента, изгледа, овде померање не зависи): у ђном *гр-мену* сам нашо зѣца; б'јо је у *грмѣну*.

На други начин је ово колебање у буњевачком говору „залеђа сењскога“, где видимо код свих именица овога типа, изузимајући *gdvdr* и *čopdr* (*gdvoru* и *čporu*), двојак акц. у овом облику: *būsenu* и *busènu*, *přstenu* и *prš'ènu* — *ò prstenu* и *o prstènu*¹⁾. Ако претпоставимо да је и у овом буњевачком говору, као и у новоштокавском, преношење на предлоге старо код ових именица: *нѡ прстѣн*, и ако је овде добро забележен акц. *ò прстѣну* (а не *ò прстѣну*), онда изгледа да је у нашим говорима први акц. у овом падежу (*пѣрстѣну*) познијег датума.

Именице овога типа, кад немају уметак *ов* у gen. pl., имају акц. крајњег слога: *грмѣнѡ*, *грумѣнѡ*, *ђавѡлѡ*, *ђевѣрѡ*, *јасѣнѡ* и сл. А кад имају уметнуто *ов*, онда могу имати или стари акц. крајњег слога, или не мењају акц. номинатива: *груменѡвѡ* или *груменѡвѡ*, *ђевѣрѡвѡ* („У Босни ми доста добра кажу, Доста добра — девет *ђевѣрѡвѡ*“ — песма), *јасѣнѡвѡ* и *јѡсенѡвѡ*. Али од именица *гуштѣр*, *гдвѣр* и *чдпѣр* (уколико се од ове две последње чује gen. pl.) овај падеж чуће се у краћем облику и без померања акцента: *гуштѣрѡ*, *гдвѣрѡ* и *чдпѣрѡ*. У dat., instr. и loc. pl. је опет померен акценат у краћем облику: *ђавѡлима*, *ђевѣрима*, а, с друге стране, не мења се, или се ретко мења, у dat. и instr. у проширеном облику: *пѣрстѣновима*, *груменѡвима* (ређе *груменѡвима*), а у loc. ће бити редовно *груменѡвима* и сл.

Дан. је забележио само три речи за које је био сигуран да имају померање акц. у gen. pl., а о осталим променама се не говори. У Решетара има без промене у gen. pl.: *gü-teräg* (Прчањ), *đāvō.ā* (Озр.), *đēvč. ā, př-tenā* (Прчањ и Озр.), али у Дубр. *prstē.ā*, *gr. bēnā*, *kokōtā* (Die Bet., 74). Ившић у Посавини има *đāvō.ā* и *đāvōlā* (Rad 196, стр. 128, 130).

Преношење на предлоге код именица овога типа је увек старо: *ѡд ѓавѡла*, *ѡз грмѣна*, *нѡ стожѣр*, *ѡд гуштѣра*. Моск. има и старо и ново преношење: *ѡд ѓавѡла*, али *ѡд гуштѣра* (стр. 23).

¹⁾ Op. cit. стр. 414.

5с) *Бѣдѣнѣк* — *бѣдѣнѣка* (Дан. 36). Овде су и речи:

бѣздѣн — *бѣздѣна* (Дан.: *бѣздѣн* — *бѣздѣна*, — тип под 2а), *Дѣнѣв* — *Дѣнѣва* (кад није *Дѣнѣво*, — Дан. је забележио *Дѣнѣв* — *Дѣнѣва*, према типу под а), *гласѣнѣк* — *гласѣнѣка*, *звѣнѣр* — *звѣнѣра*, *зидѣр* — *зидѣра* (Дан.: *гласѣнѣк* — *гласѣнѣка*, *звѣнѣр* — *звѣнѣра*, *зидѣр* — *зидѣра*, — према типу под 3а).

Реч *гласѣнѣк* и Руж. бележи по овом типу (стр. 129).

Овом типу још припадају и:

бѣѣр — *бѣѣра* (бехар), *бѣнѣр* — *бѣнѣра*, (тако је и у пјеваљском — Руж. 129), *вѣѣр* — *вѣѣра*, *врѣтѣр* — *врѣтѣра*, *гласѣр* — *гласѣра* (у значењу *старешина*, а у другом значењу има и *гласѣр* — *главѣра*), *златѣр* — *златѣра*, *крѣмѣр* — *крѣмѣра*, *пѣшѣнѣк* — *пѣшѣнѣка* (тако је ова реч и у Горњој Крајини — N. vj. VIII, 108), *писѣр* — *писѣра*, *скѣбѣлѣ* — *скѣбѣла*, *стрѣжѣр* — *стрѣжѣра*, *торѣр* — *торѣра*, *ћилѣш* — *ћилѣша* и *кѣѣнѣ* — *кѣѣна*, — можда, поред *кѣѣнѣ* — *кѣѣна*.

У Вука је:

бѣѣр — *бѣѣра*, *бѣнѣр* — *бѣнѣра* и *бѣнѣр* — *бѣнѣра*, *вѣѣр* — *вѣѣра*, *врѣтѣр* — *врѣтѣра*, *гласѣр* — *главѣра*, *златѣр* — *златѣра*, *крѣмѣр* — *крѣмѣра*, *пѣшѣнѣк* — *пѣшѣнѣка*, *писѣр* — *писѣра* и *писѣр* — *писѣра*, *скѣбѣлѣ* — *скѣбѣла*, *стрѣжѣр* — *стражѣра*, *торѣр* — *торѣра*, *ћилѣш* — *ћилѣша* и *кѣѣнѣ* — *кѣѣна*.

Овде је:

кѣнѣр — *кѣнѣра* (као и код Вука, а у A Rj: *кѣнѣр* — *канѣра*, — и у Г. Крајини), *пѣѣнѣ* — *пѣѣна* (*пѣѣнѣ* — *пѣѣна* у B.), као и у Г. Крајини (N. vj. VIII 110).

Поред *Дѣѣшѣн* — *Дѣѣшѣна* (ово ће бити новије) чује се и *Дѣѣшѣн* — *Дѣѣшѣна* и *Дѣѣшѣн* — *Дѣѣшѣна*.

Реч *гѣѣслѣр* — *гѣѣслѣра* чини ми се да обичније гласи *гѣѣслѣр* — *гѣѣслѣра* (по типу под 3а).

Поред *Јован* — *Јована* имамо и име *Јовѡн* — *Јовѡна*, а осим тога обично је и св. *Јовѡн* — *Јовѡна* (дуго е до светог *Јовѡна*). У Г. Крајини је *Јовѡн* — *Јовѡна* (ibidem 117).

Поменули смо (в. под 4а) да овамо не иде реч *разум*, затим (в. под 3а) *комад*, најзад (в. овде под в): *помол*, *шопот*, *Сопош*, *помен* и *спомен*, *гломот* и *клокот*.

Дан. је навео неколико примера за које је знао познато да мењају акц. у loc. sing. Од тих примера овај говор прави изузетак у речи *ѡмѡр* — *ѡмѡру* (кад значи *амбар* за жито и намирнице, али: у *амѡру*, кад се реч употреби у игри прстена). — Наравно, реч је о Даничићевим примерима који се чују у овом крају и који припадају и овде овом типу.

Од другог броја примера које је Дан. навео претпостављајући да врше ту промену овај говор изу има:

воћѡк — у *воћѡку*, *дѡмѡк* — на *димѡку* (*дѡмѡк* — на *димѡку*), *Жѡбѡк* — на *Жабѡку*, *јѡриш* — у *јурѡшу*, *Лѡпѡк* — у *Липѡку*, *црѡѡк* — у *цротѡку*, *чѡрдѡк* — на *чарѡку*.

А мењају акц. од Даничићевих примера ови:

кѡрѡк — по *корѡку*, *лѡшѡј* — у *лишѡју*, *мѡрис* — по *мирѡсу*: „По *мирѡсу* ми дођи“, — (остали примери или се не чују овде, или не иду по овом типу).

Осим оваквих речи које је Дан. забележио са овим акцентом у loc. sing., у којима се слаже с тим и овај говор, овде имамо и:

лѡлѡк — по *лелѡку*, *мѡѡк* — по *маѡку*, *нѡрѡд* — у *нерѡду*, *пѡжѡр* — у *пожѡру*, *пѡзѡдрѡв* — у *позѡдрѡву*, *сѡмрѡк* — у *сумрѡку*, *врѡшѡј* — у *вршѡју*, *кѡшѡр* — у *кошѡру*, *звѡкѡш* — по *звекѡшу* („По *звекѡшу* ми дођи“), *скѡрѡп* — у *скорѡпу*.

У буњевачком „залеђа сењскога“, као и код именице под в, редовно је, како Томљеновић бележи, колебање и у овом типу: у *мисѡцу* (ново преношење) и у *мисѡцу*, на *облѡку* и на *облѡку* итд. (Nast. vj. XIX 483). У дубровачком говору се тако колебају само именице *мјѡсѡц* и *дѡлѡк* (*мјесѡцу* и *мјѡсѡцу*, *облѡку* и *дѡлѡку*), померање имају редовно само име-

У П. и Др. овај тип двојако преноси акценат на предлоге:

од бадњака, у лешнику, на чардаку, од лепира, у Милуна, од ујака, од мириса, за писара, од Лазара, за шумара и сл.

али и:

у вршај, од амбара, од голуба, од јастријеба, на јурини, у клепет, у корак, у облаке (небу под облаке), за скоруп, на поклон, у спомен, у ваздух, из двара, на кантар, од месеца, до месеца, на протак, бес кашига, код кошара и сл.

5d) *Парожак — парошка* (Дан. 43). Од Даничићева четири примера овога типа овамо припада само овај један, јер, поменули смо, *подвлачак* припада типу под 2с, реч *палештак* типу под 3в, а *навлачак* се овде не употребљава.

5е) *Буковац — буквца* (Дан. 24). Овамо не иде *пабирак* (в. под 4d), али је овде још и *кудиоц — кудиоца и купиоц — купиоца*, од *кудилац — кудилца, купилац — купилца*, према Даничићеву *кудилац и купилица*.

5f) *Заворањ — заворња* (Дан. 45). Овамо иде поред Даничићевих примера и *прдтисак — прдтиска*, плур. *прдтисци — прдтисака*.

Преношење на предлоге именица под 5 d, e и f је ново: *на парожак, од буквца, у заворањ*.

6) *Добош — добоша, прџник — прџника, Вуковац — Вуквца, накован — наковња*.

6а) *Добош — добоша* (Дан. 35). Овамо је и *жубор — жубора, прџњед — прџњеда* (у Дан.: *жубор — жубора и жубор — жубора*, — и *прџед — прџеда* (тип под 5а).

6b) *Прџник — прџника* (Дан. 34). По овом типу имамо и *бојник — бојника* (Вук: *бојник — бојника*, као *војник — војника*).

6с) *Вуковац — Вуквца* (Дан. 40). Овамо ће доћи, поред кога имена места, и реч *ћинтерац — ћинтерца* (Вук: *ћинтерац — ћинтерца*).

6d) *Накован — наковња* (Дан. 25). Ова реч је свакако добила у првом падежу дуљење првог слога према секун-

Именице типа б (а, б, с и д) имају ново преношење на предлоге: *на доббш, за празнїка, од Вукѡвца, у наковањ* и сл.

Digitized by Google

страница — *однострѣнца* (стр. 49), друга типу под 6 — *цѣноглавац* — *цѣногладѣца* (стр. 49), а трећа гласи према типу 2с: *погорѣлац* — *погорѣлца* (стр. 51).

Овамо не иду речи *јасеновац* (овде: *јасеновац*) и *доброчинац* (в. под 2с).

2) *Адвокат* — *адвоката*, *послѣник* — *посланика*, *богослов* — *богословца*.

2а) *Адвокат* — *адвоката* (Д. 47). Овом типу иде и реч:

перјаник — *перјаника* (код Дан.: *пѣрјаник* — *пѣрјаника*, по типу под 4b — стр. 46), затим, *весѣлник* — *веселника* (Дан.: *вѣселник* — *вѣселника* — тип под 6b — стр. 46), даље: *овиштинѣр* — *овиштинѣра*, *плѣмѣр* — *плѣмѣра*, *племѣник* — *племеника*, *новинѣр* — *новинѣра*. (У Вука: *овиштниѣр*, *плѣмѣр*, *плѣменѣр*, *новинѣр*).

Редовно иду по овом типу и речи:

буздѣвѣн — *буздѣвѣна*, *муслѣмѣн* — *мусломѣна* и *Малисѣр* — *Малисѣра*. (У Вука је: *буздѣван* и *буздѣвѣн*, *муслѣман* и *Малисѣр*).

Овом типу не припадају Даничићеви примери: *говедар*, *уредник* (тип под 4b), *ђаволан* (тип под 1а), *зимовник* (тип под 4d), *причесник* (тип под 5b) и *суђеник* (тип под 7b).

У овом говору је као и у Даничића низлазни акц. на почетном слогу у voc. sing.¹⁾ (*кѣпѣтѣне*), а у voc. pl. се акц. не мења (као и у поцерском говору — Моск. 28): *помоћниѣци*, *адвокатаѣ*²⁾ и сл. Решетар је чуо у Дубровнику: *kāpetāni* у Озр.: *bārjaktāri*, *zūlumcāri* и сл., али у Прчању: *kāpetāni* (Die Betonung, 79).

2b) *Послѣник* — *посланика*. Овако се овде још акцентују и речи: *проклѣшник* — *проклѣшника*, *заклѣник* — *заклѣника*. Дан. нема овога типа; прва реч гласи: *пѣслѣник* — *пѣслѣника*

¹⁾ Московљевић погрешно наводи да Дан. није знао поуздано да ли ове именице имају у овом падежу акц. на корену. То је тачно само за voc. pl. (в. Моск. 28 и Дан. 47).

²⁾ Тако акцентује овај падеж и Павић у обрасцу за промену овога типа (ор. cit. 6).

(тип под 4d), а друга код Вука гласи *проклѣтнѣк* (тај акц., поред наведенога, може се и овде чути), а треће речи нема у речнику Вукову.

Voc. sing. је, као и код горњих, са низлазним акцентом, али и са скраћеним другим слогом: *пѣсланѣче*, *прѣклѣтнѣче*; а у voc. pl. акц. се не мења: *посланѣци*, *проклѣтнѣци*.

2с) *Богослѣвац* — *богослѣвца* (Д. 51). Овако се акцентују поред Даничићевих примера и речи:

богомѣлац — *богомѣлаца*, *богонѣсац* — *богонѣсца*, *доморѣдац* — *доморѣдца*, *душогѣбац* — *душогѣбца*, *доброѣчинац* — *доброѣчинца*, *незнаѣбѣжац* — *незнаѣбѣжца*.

У Вука је:

богѣмѣлац — *богѣмѣлаца*, *богѣносац* — *богѣносца*, *домѣродац*, *душѣгубац*, *доброѣчинац* (и *доброѣчинца*), *незнаѣбожац*.

У Вушовића налазимо и један и други акц. у ове три именице: *домѣродац* и *доморѣдац*, *душѣгубац* и *душогѣбац*, *незнаѣбожац* и *незнаѣбѣжац* (Д. зб. III 46). У П. и Др. овом типу још припадају и речи *завѣвањак* — *завѣвањка* и *затавањак* — *затавањка*, које у Вука гласе *зѣравањак* и *зѣтаванац*. Не иде овамо Даничићев пример овога типа *погорѣлац* (в. под 1d).

Као и горе voc. sing. је *бѣгослѣвче*, а voc. pl. *богослѣвци*.

3) *Бурѣзер* — *бурѣзера*, *добѣвалац* — *добѣваоца*.

3а) *Бурѣзер* — *бурѣзера* (Д. 43). Поред обичних Даничићевих примера овом типу овде припада и *братѣнић* — *братѣнића*, реч која у Даничића иде по типу под ба: *брѣтанић* — *брѣтанића* (Д. 42). Од Даничићевих примера овај говор узима из овога типа именице: *аманѣт*, *пишманлук*, *душманлук*, *вилајѣт* (в. горе под 1а).

3б) *Добѣвалац* — *добѣваоца* (Д. 50). Мислим да овај говор има само два примера овога типа: *добѣваоц* и *прѣдѣваоц*.

4) *Бѣрјачић* — *бѣрјачића*, *бѣздушѣк* — *бѣздушѣка*, *сѣндѣтор* — *сѣндѣтора*, *бѣнѣдѣвѣк* — *бѣнѣдѣвѣка*, *ѣрѣцѣговац* — *ѣрѣцѣгѣвца*, *пѣсмѣрѣковац* — *пѣсмѣрѣкѣвца*.

4а) *Бѣрјачић* — *бѣрјачића* (Д. 40). Овакав је акц. и у речи

*апостол — апостола*¹⁾, *пријатељ — пријатеља* (пored *пријатељ — пријатеља*). У Дан. је *апостол — апостола, пријатељ — пријатеља*, по типу под 6а (стр. 42). Овај акц. има и *прслучић — прслучића* (Вук: *прслучић*). Не иде овој групи Даничићев пример овога типа *доброшвор* (в. тип под 6а).

4b) *Бездушник — бездушника* (Д. 46). Овом типу иду у П. и Др. и *пџнаник — пџнаника, Цџриград — Цџриграда* (Дан: *пџнаник — пџнаника, Цџриград — Цџриграда*, по типу под 6б, — стр. 46). Прва и у поцерском говору припада овом типу (Моск. 30). Овамо иду и речи *говедџр*²⁾ и *поглавџр* (обичније pored *поглавџр*). Дан. их бележи по типу под 2а: *говедџр — говедџра, поглавџр — поглавџра* (стр. 47). Као и у поцерском је (Моск. 30) *уредник — уредника*, а у Даничића је: *уредник — уредника*, као и горе. Још овом типу припадају:

камашник — камашника, полазник — полазника, поседник — поседника, џшмичџр — џшмичџра, затим: седленик — седленика. У Вука је: камашник, полазник, посједник, џшмичџр и седленик.

Не иду овом типу Даничићеве примери *виноград, коњаник, хиљадар* (в. под 6б), затим *перјаник* (в. горе под 2а).

4с) *Сџнџтор — сџнџтора* (Д. 45). Овако иде и *шџкџнџед — шџкџнџеда* (у Вука је *шџкџнџед и шџкџнџед*).

4d) *Бџнџџвник — бџнџџвника* (Д. 48). Овакав акц. има и *зџмџвник — зџмџвника* (Дан.: *зимџвник — зимџвника*, по типу под 2а, — стр. 47). Овде је и *кџйжџвник — кџйжџвника* (В.: *кџйжџвник*), *дџџвник — дџџвника* (В.: *дџџвник*), *грџмџвник — грџмџвника* (В.: *Грџмџвник Илија*, а Павић има *gròtovnik*, — Rad LIX 62).

4е) *Ёрџеговаџ — Ёрџегџвџа* (Д. 49). Поменули смо горе (под 1d) реч *онострџнаџ*, која у Даничића припада овом типу.

4f) *Пџсмџрџковаџ — пџсмџрџкџвџа* (Д. 52). У П. и Др. нисам чуо ову реч, а не знам да ли би се могла чути која именица са овим акцентом.

¹⁾ Овако и у Г. Крајини (N. Vj. VIII, 103).

²⁾ И у Г. Крајини овако (N. vj. VIII, 105), и у буњевачком говору „залеђа сењског“ (N. vj. XIX, 487).

5) *Ба́бовић* — *ба́бовића*, *па́рнича̑р* — *па́рнича̑ра*, *на́стѡјник* — *на́стѡјника*, *ша́иновац* — *ша́инѡвца*.

5а) *Ба́бовић* — *ба́бовића* (Д. 39). Овакав акц. имала би, ако би се чула овде, и реч *чво́рковић*, која у Даничића гласи, по типу под 1а — *чво́ркѡвић* (стр. 44). А овамо не иде Даничићев пример овога типа *рајетин* (в. под 6а).

5б) *Па́рнича̑р* — *па́рнича̑ра* (Д. 45). Овамо иду у овом говору и именице:

за́купник — *за́купника*, *за́точник* — *за́точника*, *на́шљедник* — *на́шљедника*, *љу́бавник* — *љу́бавника*, *љу́базник* — *љу́базника* (поред *љу́базник* и *љу́базник*), *са́мртник* — *са́мртника*, *су́ложник* — *су́ложника*, *су́лудник* — *су́лудника*, *при́ложник* — *при́ложника*.

У Вука је:

за́купник, *за́точник*, *на́шљедник*, *љу́бавник*, *љу́базник*, *са́мртник*, *су́ложник*, *су́лудник*, *при́ложник*.

Затим су овде:

ра́зблудник — *ра́зблудника*, *при́чесник* — *при́чесника*¹⁾ (у Вука: *разблѹдник* — *разблудника*, *причѣсник* — *причесника*).

Овакав акц. имају и ове именице којих нема у Вука: *са́мирник* — *са́мирника*, *су́пашник* — *су́пашника*, *су́порник* — *су́порника*.

5с). *На́стѡјник* — *на́стѡјника* (Д. 48). Дан. има само две речи са овим акцентом, — поред ове, реч *ра́скѡвник* — *ра́скѡвника*. У П. и Др. нисам чуо ову другу реч, али по овом типу имамо још речи:

за́стаѡвник — *за́стаѡвника* (В.: *за́стаѡвник*), *на́чѣлник* — *на́чѣлника*²⁾ (В. и Д.: *на́чѣлник*), *у́тѡрник* — *у́тѡрника* (В. и Д.: *у́тѡрник*), *ра́зѡјник* — *ра́зѡјника* (Вук нема ове речи).

¹⁾ Тако се акцентује ова реч и у Г. Крајини (ор. cit. 110).

²⁾ Ова реч тако иде и у Г. Крајини (N. vj. VIII 109), и у Посавини: *načelnik* (Rad 196, 236).

5d) *Шадиновац* — *шади́нѡвца* (Д. 48). Дан. је забележио три именице са овим акцентом. Овамо се тај акц. чује код свих именица на *евац* које су изведене од двосложних презимена на *ић*, са ' на првом слогу: *Радићевац*, *Никићевац*, *Марићевац* и сл.

6) *Вдјводић* — *вдјводића*, *вјѣренѣк*, *блѣгослѡв-ѡва*, *ћѣсарѡвац-ѡвца*, *иддупѡбрањ-ѡрањ*.

6a) *Вдјводић* — *вдјводића* (Д. 42). Овако се акцентује и *рѣјетин* — *рѣјетина* (Дан.: *рајетин* — *рајетина*, — по типу под 5a, — стр. 39), *дѡбрѡтвор* — *дѡбрѡтвѡра* (Д.: *дѡбрѡтвор* — *дѡбрѡтвѡра* — по типу под 4a, — стр. 40), затим: *прѡтопоп* — *прѡтопопа* (В.: *прѡтопоп*), *ѡбришим* — *ѡбришима* (В.: *ѡбрѣшим*), *ѡнтерез* — *ѡнтереза* (и *ѡнтерес*) — (В.: *ѡнтерес*, акценат у Војводини, и *интѣрес* у Дубровнику¹⁾). Овде имамо *пријатељ* обичније него *пријатељ*, у Вука је *пријатељ*, а у поцерском говору је, као у Пиви и Дробњаку, *пријатељ* и *пријатељ* (Моск. 31). У voc. sing. је *пријатељу*, редовно, а у gen. и dat. pl. *пријатељѡ* — *пријатељима* (као и код Вука). Овде је и *бѡсамак* (Д.: *басѡмак*).

Овамо не иду Даничићеви примери овога типа: *апѡстѡл* (в. горе под 4a), *братанић* (в. под 3a) и *Милѡрад* (в. под 6в).

Преношење на предлоге је ново: *зѡ душманина*, *нѡ ѡнтерес*, *ѡд ројетина* и сл.

6b) *Вјѣренѣк* — *вјѣренѣка* (Д. 46). Овом типу припада и именица *Мѡлѡрѡд* — *Мѡлѡрѡда* (Дан.: *Мѡлѡрад* — *Мѡлѡрада* — в. под a), затим, *лѡдѡлѣж* — *лѡдѡлѣжа*, (Д.: *хладѡлѣж* — *хладѡлѣжа*, по типу под 1a, — стр. 44; а Вук има и *хладѡлѣж* и *хлѡдѡлѣж*, а само *лѡдѡлѣж*), *вѡногрѡд* — *вѡногрѡда*²⁾, *кѡњаник* — *кѡњаника* (Д.: *вѡногрѡд* — *вѡногрѡда*, *кѡњаник* — *кѡњаника*, — по типу под 4b, — стр. 46; код Московљевића, као и овде: *кѡњаник* — *кѡњаника* — стр. 30), даље, *ѡљадѡр* — *ѡљадѡра* (Д.: *хѡљадѡр* — *хѡљадѡра*, Моск., као и овде: *хѡљадѡр* — *хѡљадѡра*). По овом типу иду у овом крају и речи:

ѡбернѣк — *ѡбернѣка*, *нѡдођѡн* — *нѡдођѡна* (Вук: *ѡбѣрнѣк* — *ѡбернѣка*, *нѡдѡђѡн* — *нѡдођѡна*), *сѡшѡњѡк* —

¹⁾ У Г. Крајини: *ĭntereš* (107).

²⁾ Тако је у буњевачком „зал. сењскога“ (N. vj. XIX 485).

сдто̑ня́ка, ша́ламба́с — ша́ламба́са (В.: содто̑ня́к — сото̑ня́ка, ша́ла̑мба́с — ша́ла̑мба́са), кд̑ля́нйк — кд̑ля́нй̑ка, кр̑д̑жич̑нйк — кр̑д̑жич̑нй̑ка (В.: кд̑ля́нйк — кд̑ля́нй̑ка и кд̑ля́енйк, кр̑д̑жи́шнйк — кр̑д̑жи́шнй̑ка и кр̑д̑жич̑нй̑к).

Затим је овде *rāskorāk* (ѡдѣ ѹ раскорāк), а у Вука је *rāsko-
rāk*. (Павић има *rāskorāk*, — Rad LIX 61).

Овамо не иду Даничићеве примери: *веселник* (овде *весељник*), — в. под 2а, — *ђурђевштак*, *замјеник* (в. под 7в), *познаник*, *Цариград* (в. под 4в), најзад, све сложенице са другим делом речи *говор* (в. доле под в).

У loc. sing., као и у Дан., имају речи *дбичај* и *пдрођај* повучен акценат према крају: *по обичају*, *на порођају*, али у речи *догађај* нисам чуо *догађају*, као што има Даничић. Осим поменуте две речи овако повлачење имају овде и именице: *пдлажај* — *на полажају*, *пдложај* — *на положијају*, *рдстегљај* — *у растегљају*, *залогај* — *у залогају*, *завежљај* — *завежљају*, *нагребљај* — *у нагребљају*. Поред других речи *залогај* и у поцерском има ово померање акцента (Моск., 31).

Померање акента у падежима множине може бити у речи *намастир*: *намастири* — *намастирѣ* — *намастирима* — *намастире*. (Поред других именица ова и у поцерском говору има овакво померање — Моск. 30).

Преношење на предлоге је ново:

од вјереника, на полажај, у раскорѣк, из нама-
стїра и сл.

Али две речи овакве могу имати и старо преношење:

ѡколѣш — ѡколѣша и ѡбичаѣ — ѡбичаѣа: ѹ околѣш,
ѹз околѣша (вѣрѣ ко мѣш ѹз околѣша), ѹ обичаѣ.
ѹз обичаѣа.

(Имамо такво преношење и у сложеници на речцу не: *нѣоби-
чај* — упореди *дбичај* и *нѣобичај* и *сређа* и *нѣсређа* и сл.).

6с) *Блѣгослѣв — блѣгослова* (Дан. 46). Овако иде и *дѣбротвѣр — дѣбротвора* поред *дѣбротвор — дѣбротвора* (види горе под *а*). Овакве су и сложенице са другим делом речи *говор*:

дѡговѡр — дѡговора, нѡговѡр — нѡговора, ѡдговѡр — ѡдговора, прѡговѡр — прѡговора, прѣговѡр — прѣговора, пѡговѡр — пѡговора, рѡговѡр — рѡговора, ѹговѡр — ѹговора.

И Дан. је забележио скраћивање акцента у loc. sing. оваквих именица: *договѡру, разговѡру*, али ни Вук ни Даничић немају скраћивање претпоследњег слога у осталим зависним падежима: *дѡговѡр — дѡговѡра, рѡговѡр — рѡговѡра, ѹговѡр — ѹговѡра* и сл. Скраћивање дужине у зависним падежима код ових именица налазимо и у пљеваљском (Руж. 130), поцерском (Моск. 30) и у дубровачком говору, док у Озринићима и у Прчању Решетар бележи *дѡговѡр — дѡговѡра, ѡдговѡр — ѡдговѡра* и сл., са скраћеним трећим слогом и у номинативу (Die Bet. 81), затим, скраћивање задњег *о* од основе у зависним падежима видимо и у буњевачком „залеђа сењскога“ (Nast vj. XIX 485), а тако и у посавском говору (Rad 196, стр. 222).

У loc. sing. је акценат померен редовно у речи *рѡговѡр — у разговѡру*, а од осталих ових ће се чути и један и други акценат: *по уговѡру* и *по ѹговѡру*, *по договѡру* и *по дѡговѡру*.

Преношење на предлоге је ново: *зѡ благослѡв, ѡз договѡра, ѡд разговѡра, прѡ уговѡра* и сл.

6d) *Ѣѡсѡровац — Ѣѡсѡрѡвца* (Дан. 52). Овакве су све именице на *овац* или *евац* изведене од основе двосложних именица на *ар* са претходним кратким низлазним акцентом: *Лѡ-зѡревац, пѡсѡровац* и сл.

6e) *Пѡдупѡрањ — пѡдупѡрња* (Дан. 53). Биће само ова реч са оваквим акцентом у овом крају.

7 *Бѡновић — бѡновића, зѡмјѡнк — зѡмјѡнка.*

7a) *Бѡновић — бѡновића* (Дан. 39). Поменули смо реч *интерѡс* (в. под 6a) и *каншарић* (в. под 1a) које у овом говору не иду овамо.

7b) *Зѡмјѡнк — зѡмјѡнка* (Дан. 45). Дан. има две речи са оваквим акцентом: *глѡвничѡр* и *мѡвишњѡк*. У П. и Др. нисам чуо ове две речи, али са овим акцентом су:

зѡмјѡнк — зѡмјѡнка (В.: *зѡмјѡнк*), *сѡђѡнк — сѡђе-*

нїка (В.: су҃ѣнїк), ѣ҃р҃ѣвшїа̋к — ѣ҃р҃ѣвшїа̋ка (В.: ѣ҃р҃ѣвшїа̋к).

У поцерском говору последња реч гласи *хурђевшѣк* (Моск. 30), а тако и у Горњој Крајини (N. vj. VIII 106).

IV Вншесложне основе

Има само неколико именица где се акц. овога говора не слаже с Вуковим акцентом. Овде је *на̀полича̀р*, а у Вука *на̀полича̀р*. (Павић има и једно и друго: *на̀полича̀р* и *на̀поли-ча̀р*, — Rad LIX 63). Затим овде *дѐспотовић* (В.: *дѐспотовић*), *осу̀ђеник*, *несу̀ђеник* (В.: *осу̀ђеник*, *несу̀ђеник*), *ва̀рошанин* (В.: *ва̀рошанин*), *куку̀ружња́к* (В.: *куку̀ружња́к*), *Јеру̀салим* поред *Је́р салим* (В.: *Је́русалем*), *нѐпријатељ* (В.: *нѐпријатељ*), *за̀повједник* (В.: *за̀повједник* — *за̀повједни́ка*, а Моск.: *за̀повједни́к*), *ис̀повједник* (В.: *ис̀повједник*, Моск.: *ис̀повједник*), *Ца̀риграђанин* (В.: *Ца̀риграђанин*).

Маскулина на *o* и *e* (Д. 85)

Именицама типа *бабо—баба* припада и *Вуле—Вула* која у Дан. гласи *Вуле—Вула*. Voc. sing. је увек са низлазним акцентом, — тако имамо и *воко—вџко, злико—злийко*. У Дан. се код ових и неколико оваквих именица не мења акц. у вокативу.

У П. и Др. је редовно: *Вѣљко — Вѣљка, Гѣјко — Гѣјка, Влајко—Влајка, Рајко—Рајка*, а у Даничића: *Вѣљко и Вѣљко, Гѣјко и Гѣјко, Влајко и Влајко, Рајко и Рајко*.

Овде је редовно *Маџинко*, а према томе би било и *Мџленко*, *Љубинко*, а у Дан. је *Маринко*, *Миленко* и *Мџленко*, *Љубинко*. Редовно је овде и *дебѣљко* место *Даничићева де-бѣљко*, а место *Даничићева* *наместало* овде је *намјештало*.

б) Именице женског рода на *a*

Познато је да неки говори под извесним условима имају дужину на првом слогу наставка *ама* за dat., instr. и loc. pl. глага именица женског рода *а* основа. Проф. Решетар, који је приметио ову акценатску црту у говорима Црне Горе и Боке Которске, ограничава ову особину на извесне говоре старе

⁴⁾ Али поред *јерусалимскѣ* има В. и *јерусалимскѣ*.

двоакцентне системе; уз то је још он ограничио ову дужину на примере именица у којима јој претходи кратки (‘‘) акценат (*Die Betonung*, 34). Међутим такву дужину налазимо и у овом говору најновијег типа новоштокавске акценатске системе, и то не само ограничену на примере где би јој претходио кратки низлазни акценат, него та дужина долази у свим случајевима именица ж. р. на *a* где непосредно пред наставком *ама* не долази кратки или дуги узлазни акценат. Али ваља знати да нису необични (више у Пиви, чини ми се, него у Дробњаку) и примери без ове дужине, и још то да је обичније чување дужине у случајевима кад су речи акцентоване кратким низлазним акцентом. Налазимо, дакле:

пушкѧма (поред ређег *пушкѧма*), *буљѧма* (поред *буљѧма*); *јабуѧма* (поред *јабуѧма*), *јагодѧма* (поред *јагодѧма*), *буѧма* (поред *буѧма*), *јѧвериѧма* (поред *јѧвериѧма*), *баѧма* (поред *баѧма*), *сеѧма* (поред *сеѧма*), *моѧма* (поред *моѧма*); *јеѧма* (поред *јеѧма*); *пеѧма* (поред *пеѧма*); *аѧма* (поред *аѧма*); *поѧма* (поред *поѧма*); *црѧма* (поред *црѧма*), *карѧма* (поред *карѧма*), *маѧма* (поред *маѧма*); *суѧма* (поред *суѧма*), *ѧма* (поред *ѧма*), *теѧма* (поред *теѧма*).

Непосредно иза узлазних акцената редовно долази кратак слог у овом случају: *жеѧма*, *виѧма*; *даѧма*, *одиѧма* и сл.

Насупрот Решетарову мишљењу где претпоставља да је и ова дужина, као и дужина, аналогна овој у овим говорима, код инфинитива извесних глагола, да су наиме, обе дужине секундарне,¹⁾ преовладало је оправдано тврђење да овде имамо очувану стару дужину овога наставка, која се у нашем језику скратила најпре под старим акутом(‘’²⁾): *же-*

¹⁾ *Die Betonung*, 34—35 и *Der štok. Dialekt*, 89.

²⁾ Види *Archiv für slavische Philologie* XXIII 563 (Лескин) и Белићева универзитетска предавања — *Именице*, 45.

нама — женџма — жџенама и сл., па се онда, аналогijом према оваквим примерима скраћивала и онде где није био стари акут. Овај говор који нема дужине само у случајевима где је на наставку био стари акут, чини ову чињеницу још несумњивијом. (Испореди и аналогне примере старих дужина у инф. неких глагола, и, донекле, код неких придева).

І Једносложне основе

1) *Вџда—вџде* (Даничић, 26). Групи именица овога типа припада и реч *главња—главњџ*, која у Дан. гласи *главња—главњџ* (тип под 2). И у пљеваљском говору је *главња* (Руж., 136), а тако и у посавском (Rad 197, стр. 24), а у Вушовића је *главња* и *главња* (стр. 46). Затим овамо долазе именице: *рџа—рџџ¹⁾* и *џнла—џнлџ*. У Вука је *рџа—рџџ* и *џла—џлџ* (и *хџла—хџлџ*).

Овамо не иду Даничићеви примери: *даска, игра* и *суза* (в. под 3). Осим ових, видећемо, биће више Вукових именица овога типа које у овом говору не иду овамо.

У асс. sing. акценат номинатива имају стварне именице које означавају нешто живо: *жџена—жџџну, сџестра—сџестру, бџа—бџу, змџја—змџју, мџа—мџу* и сл. Изузетак чини збирна именица *ђџца—ђџцу*. Тако именица *чџла*, кад означава појединачно инсекта, иде овој групи: *чџла—чџлу*, а кад означава улиште пчела, онда иде другој групи са акцентом на почетку у овом падежу: *чџла—чџлу* (видио сам једну маљу *чџлу*; убијо је једну *чџлу*, да га бџље дџчека). Ретко ће имати акц. акузатива једнак акценту номинатива оне стварне именице које не означавају што живо: *мџла—мџлу* (Дан.: *мџла: мџлу*), *рџа—рџу* и *пџра—пџру*. Али апстрактне именице редовно имају акц. номинатива: *мџра—мџру, зџера—зџџру, слџужба—слџужбу*, па и онда кад добију значење стварне именице: *жџлбу, шџужбу* (написану).

Другу групу именица овога типа чиниле би већином именице нечег неживог — које у асс. и dat. sing. и у nom. и асс. pl. имају стари акц. на почетку:

¹⁾ Овако и у Горњој Крајини (Nast. vj. VIII, 111), и посавском говору (Rad 197, 24 и 29).

*вѡда — вѡди — вѡду — вѡде, гѡра — гѡри — гѡру — гѡре,
зѡра — зѡри — зѡру — зѡре, земља — зѡмљи — зѡмљу —
зѡмље, рѡса — рѡси — рѡсу — рѡсе, вѡјда — вѡјди —
вѡјду — вѡјде, глѡвња — глѡвњи — глѡвњу — глѡвње.*

Именица *рђа* се колеба, те у dat. sing. има *рђи*, а у acc. sing. *рђу* и *рђу*, у nom. pl. *рђе* и *рђе*, — ваљда зато што се ова именица у dat. sing. и у плуралу употребљава само метафорски у значењу *рђав човек*.

Дан. има у ових именица стари акц. на почетном слогу у acc. sing. и nom. и acc. pl., а за датив sing. наводи само три именице као поуздане примере: *вѡда — вѡди, зѡмља — зѡмљи* и *ђѡца — џѡци*; за остале каже да их је тешко чути у дативу. У овом говору није необичан датив од већине ових горњих именица (нѡ да *зѡри* сванути; бјѡжѡ *гѡри* и *планини*; нѡ да *мѡшли* стѡти), као што тврди и Ружичић за пљеваљски говор (137), и као што то показују Вушовићеви примери за његове говоре (46). Али, према ономе што смо рекли горе, у овом говору нећемо имати као у пљеваљском *снѡди — снѡду*, нити *кѡзи*, као код Решетара.

Према акценту nom. и acc. pl. прву групу именица овога типа (*жѡна — жѡну*) можемо поделити на два дела. Прво су именице које и у множини не мењају акценат:

*жѡна — жѡну — жѡне, сѡстра — сѡстру — сѡстре,
мѡла — мѡлу — мѡле, рѡа — рѡу — рѡе;*

а друго су именице које у nom. и acc. pl., као и именице друге групе овога типа, имају акценат на почетном слогу:

*бѡа — бѡу — бѡе, змѡја — змѡју — змѡје, мѡа — мѡу —
мѡе, снѡ — снѡу — снѡе, чѡла — чѡлу — чѡле (и чѡла —
чѡлу — чѡле).*

Али је овде интересантно то што ове именице које у acc. и dat. sing. немају низлазни акц., а имају га у nom. и acc. pl., када су с предлозима у acc. pl., опет добијају стари акц. на крају: *змѡје*, али: *за змѡје*; *снѡе*, али: *на снѡе* (грђѡ *снѡе*, али: *вићѡ вѡзда на снѡе*), *бѡе*, али: *за бѡе* (а никада нећемо чути: *нѡ снае, зѡ змије, нѡ буе* и сл.). По овоме би се могло

~~рећи~~ да је низлазни акц. номинатива у овом говору код ових неколико именица новијег датума. Преношење акцента на предлоге редовно је старо код именица групе *вода—вџу—вџе*:

вџмља—вџмљу—вџмље—нџ земље, њгла—њглу—њгле—нџ игле (убошћеш се на *нџ игле*), *кџса—кџсу—кџсе—вџ косе, мџшла—мџшлу—мџшле—вџ мешле* и сл.

У gen. pl. је код именица овога типа, као и у Даничића, стари акц. на крају: *жџна, змијџа, мџа, гџра, вџмџа, кладџа*.

Именица *пџра—пџре—пџру* у множини иде типу под 3: *пџре—пџра—пџрама—(пџрама)* и сл.

2) *Вџла—вџле* (Дан. 4). У П. и Др. овом типу припадају речи: *гџшџа—гџшџе, стрџва—стрџве* (али чује се само у четвртном падежу *стрџу* од именице, ваљда, *стрџ—стрџе* (ж. р.) у изразу *изливати стрџу*). У Вука је *гџшџа—гџшџе, стрџва—стрџве* — тип под 3. Затим овде је: *вџша—вџше, пџжџа—пџжџе, пџтџа—пџтџе* (Вук: *вџша—вџше, пџжџа—пџжџе, пџтџа—пџтџе* — тип под 1). Најзад, овако се акцентује *вџда—вџде, кџнта—кџнте* (В.: *вџда—вџде, кџнта—кџнте* — тип под 4).

Овамо не иду Даничићеве примери овога типа *јџла* и *шџрба* (в. под 3) и *главџа* (в. под 1).

Има неколико особних именица овога типа којима одговарају имена по типу под 3, али не као акценатски дублети као што тога има другде (у Мостару н. пр.), него као друга имена:

Аџа поред *Аџа, Аџа* и *Аџа, Кџнда* и *Кџнда, Сџнда* и *Сџнда, Јџка* и *Јџка, Рџста* и *Рџста, Рџжа* и *Рџжа, Сџнџа* и *Сџнџа* и сл.

(У Мостару једно исто име има овај двојак акценат: *Смијџа* и *Смијџа, Маџра* и *Маџра* и сл.).

Једна група именица овога типа има у dat. и acc. sing. и у пот. и acc. pl. стари акц. почетнога слога:

вџјска—вџјсци—вџјску—вџјске, гџва—гџви—гџву—гџве, гџна—гџни—гџну—гџне, гџе—

да — грѣди — грѣду — грѣде, дѹша — дѹши — дѹшу — дѹше, мѡба — мѡби — мѡбу — мѡбе, рѹка — рѹци — рѹку — рѹке, ѡвца — ѡвци — ѡвцу — ѡвце, стрѡна — стрѡни — стрѡну — стрѡне.

На свим овим именицама, изузимајући *мѡба — мѡбе* и *ѡвца — ѡвце* (у асс. sing. бележи *ѡвцу*) Дан. има низлазни акц. у асс. sing. и пом. и асс. plur. За такав акц. у dat. sing. навео је само три именице: *глава — глави, дѹша — дѹши* и *рѹка — рѹци*, за које је то тврдио, а за остале именице све које имају у асс. sing. тај акц. претпостављао га је и у дативу. Али овде нећемо увек чути низлазни акценат акузатива и у дативу: *стијена — стијену — стијени, пѣта — пѣшу — пѣти* (множина: *стијене, пѣше*).

Овакве именице које имају низлазни акценат у асс. sing. и у пом. и асс. pl., а немају га у dat. sing. (или се тај падеж неће ни чути од њих), чине другу групу именица овога типа:

зѡма — зѡму — зѡме (dat. нисам чуо), *пѣта — пѣшу — пѣше* (dat. sing. *пѣти*), *спријѣда — спријѣду — спријѣде, стијѣна — стијѣну — стијѣне* (dat. sing. *стијѣни*).

Све ове именице имају овакав акц. у асс. sing. и у пом. и асс. pl. и у Даничића, с тим што реч *стијѣна* може у асс. sing. имати оба акцента: *стијѣну* и *стијѣну*.

Од Даничићеве групе именица које могу имати двојак акц. овде можемо чути тако само *брѡда — брѡду* и *брѡду* (други акц. ређе), а дошла би ту и именица *снага — снагу* и *снагу*, коју Дан. не бележи с низлазним акцентом. Дакле, овде имамо: *врба — врбу, клѹпа — клѹпу* (тако иду ове речи и код Вушовића, — стр. 46).

Група именица овога типа које у пом. и асс. plur. имају повлачење акцента, а немају то повлачење у асс. sing., слаже се с Даничићевом (изузимајући речи *јела* и *торба*, које, види смо, и не иду овом типу, и реч *овца*, која, као што помену смо, овде има повучен акц. и у асс. и dat. sing.): *вѡла — вѡлу — вѡле* (дошле *вѡле* очима), *зѹја — зѹју — зѹје* и сл.

Реч *ријѐка*, која код Ружичића (стр. 136) има *ријеку* асс. sing., код Вука *ријеке* ном. pl., овде има *ријѐку* — *ријѐке*, али се с предлогом, поред *на ријѐку*, чује понегде и *на ријеку*.

У ген. pl. акц. иде као и код Даничића, изузев што реч *рука*, кад има стари облик дуала, има, као и код Ружичића, низлазни акценат — *рѹкѹ*,¹⁾ као и *ногѹ* (преношење је ново: *од рукѹ, код ногѹ*). У Дан. је *рѹкѹ*, а чини ми се да ће се и овде тај акц. који пут чути. Реч *слѹга* остаје у том случају као и код Даничића — *слѹгѹ*.

Интересантно је то што понекад имамо у овом говору разлику у квантитету акцента датива од акц. инструментала и локатива плурала. Наиме, и овде је често у овим падежима скраћивање првог акцентованог слога: *лѹкама, рѹкама, грѹнама, стрѹнама* (али увек *овцама*, док је у Дан. *овцама*), а у dat., који се и ретко чује од неких именица, имамо и *слѹгама, свѹњама, кѹлама, дѹшама*. У instr. и loc. pl. код таквих именица увек је акценат скраћен: *са слѹгама, за свѹњама, у кѹлама, у дѹшама*. У Ружичића је обичнији други акц. и у instr. и у loc. pl.: *по стрѹнама* и сл. У Даничића је једнак акценат ова три падежа, а он је навео само неколике именице са скраћивањем акцента. У Решетара налазимо: *brazdā-ta* (Озр.), *grānā-ta, slūgā-ta* (Озр., Прч.), *svīnjā-ta* (Озр.), *rūkā-ta*, — а у Дубр.:

rūkama, brādama, rjēkama, tūgama, zvjēzdamā, svjēčama, trāvama, dūšama, grēdama, stjēnama, pētama (Die Betonung, 96).

3) *Гљѹва — гљѹвѐ* (Дан. 28). У ову групу долазе и именице: *јѐла — јѐлѐ, шѹрба — шѹрбѐ, дѹска — дѹскѐ и ѹгра — ѹгрѐ*. Тако ова задња реч иде у прчањском и озринићком говору (Die Bet. 82). Прве две у Дан. иду под 2: *јѐла — јѐлѐ* и *шѹрба — шѹрбѐ*, друге две типу под 1: *дѹска — дѹскѐ* и *ѹгра — ѹгрѐ*. Прве две и у Вушовића припадају овом типу (ор. cit. 46), а реч *шорба* код Ружичића може имати сва четири акцента: *шѹрба, шѹрба, шѹрба* и *шѹрба*, им. *даска* код њега, као и овде, има низлазни, а *игра* може имати оба кратка

¹⁾ Види *рѹкѹ* ген. pl. и у посавском говору (Rad 197, стр. 27).

акцента (Руж., 136). У П. и Др. овом типу припадају још и речи:

гѡра — гѡре (ovis atra), прѡља — прѡље, прѡља — прѡље, швѡља — швѡље.

Као и у пјеваљском говору, завршеци *аља, еља и иља* уопште немају дуг први слог (в. Д. зб. III, 140). Код Вука су ове речи акцентоване са ' : *гѡра, прѡља, швѡља*. Затим је овде:

грѡшка — грѡшке, вѡмка — вѡмке, дѡћа — дѡће, јѡтра — јѡтре, кѡчма — кѡчме, шрѡмпа — шрѡмпе,

према Вукову акценту:

грѡшка (и грѡјешка) — грѡшке, вѡмка — вѡмке, дѡћа — дѡће, јѡтра — јѡтре, кѡчма — кѡчме, шрѡмпа — шрѡмпе.

Један број именица овде иде по овом типу, а код Вука су по типу под 1. Такве су речи:

ѡсна — ѡсне, ѡша — ѡше, ѡзба — ѡзбе, стѡпа — стѡпе, крѡчма — крѡчме, сѡза — сѡзе, тѡва — тѡве, ѡзма — ѡзме.

У Ружицића је *стѡпа* и *стѡпа*, *сѡза* и *сѡза*, а у Вушовића *сѡза*. У Вука ове именице иду са узлазним акцентом:

ѡсна — ѡсне (и хѡсна — хѡсне), ѡша — ѡше (и хѡша — хѡше), ѡзба — ѡзбе, крѡчма — крѡчме, стѡпа — стѡпе, сѡза — сѡзе, тѡва — тѡве и ѡзма — ѡзме.

Од ових именица речи *сѡза* и *стѡпа* иду по овом типу и у Г. Крајини (Nastavni vjesn. VIII, 112), а тај акценат код прве речи бележи и Ившић у шаптиновачком славонском говору (Rad 168, стр. 113), а *сѡза* налазимо и у чакавским говорима (Замѣтки, 7, 43).

Овде је увек *чѡрба*, а у Вука *чѡрба* и *чѡрба*.

Именица *круна* може имати двојак акценат: кад означава владарску *круну*, онда редовно иде по овом типу: *лѡже да му (ј)е круна на глави*, а кад означава новац, онда код старијих људи имамо обично *крѡна — крѡне*.

За именицу *pluralia tantum* *нађе* нисам сигуран коме би типу припадала, јер има *геп. наћава*, као и оне именице типа под 1 које имају непостојано *а*: *земља*, *кладња* (исп. *зџмље*, *кљдње*). Једна је само права именица овога типа која има тај акценат у *геп. пл. — бџдра — бџдре — бџдра*.

Преношење акцента на предлоге је ново:

од ватре, за ватре, испод куће, изнад букве, на сузи (није тврд *на сузи*), *у крчми, за стопу, из избог* и сл.

У облицима акц. овога типа иде као и у Даничића.

4) *Мајка — мајке* (Дан. 6). Овако би се овде акцентовале и речи: *бџшча — бџшче, утва — утве, џнча — џнче, Цвијета — Цвијете*. У Вука имамо: *бџшча, утва, а џнча и Цвијета*. Именица *мајка* у хипокористичком значењу има акценат: *мајка — мајке*. Реч *бајка* исто може гласити и *бајка*. Овде је, као и у већини наших говора, *шкџла — шкџле* (В.: *шкџла*).

У Дан. су само три примера оваквих именица са непостојаним *а* у *геп. пл.* које не скраћују у том падежу први акцентовани слог: *кљтва — кљтвава, прџшка — прџшкава и црква — црквава*. У овом говору поред ових чућемо и: *крџжака, плџвака* (поред *плџвака*), ређе *мајџака* поред *мајџака* (и *мајџка*).

Преношење на предлоге је као и код именица под 3 ново: *испре цркве, у мајке* и сл.

II Двосложне основе

1) *Будџла — будџле* (Дан. 10). Овом типу припадају у П. и Др. и речи: *бунџна — бунџне, слаџна — слаџне, и шкрџина — шкрџине*, које у Вука иду по типу под 2: *бџнина — бџнине, слаџина — слаџине, шкрџина — шкрџине*. Реч *дружина*, поред обичнијега Вукова акцента *друџина — друџине*, може ићи и по овом типу *друџина — друџине*. У Вука речи *слаџина — слаџине, сланина — сланине* иду и по типу под 2: *слаџина — слаџине, сланина — сланине*; овде иду само по овом типу: *слаџина — слаџине, сланина — сланине*. Овде је и *вунџна — вунџне* (тако и у поцерском говору — Моск. 5); у Вука је *вунџна — вунџне* (тип под 6). Овде је *главџна —*

главнѣ, а у Вука *главнина* — *главнинѣ*. Најзад у ову групу долази и реч *зайра* — *зайрѣ*, која у Вука иде по типу под 4: *зайра* — *зайрѣ*.

Овамо не иду Даничићеви примери *сотона* и *аждаха* (овде *аждаја*), в под 7; затим *ледина*, в. под 2.

Дан. је забележио један део именица овога типа са повученим акцентом према почетку у асс. *sing.* и *пот.* и асс. *pl.*: *брѣйна* — *брѣину* — *брѣине*. Оваквим именицама можемо и овде као и у пљеваљском (Руж. 139) и у поцерском (Моск. 5) додати именицу *дуљина* — *дуљину* — *дуљинѣ*. Али у овом говору без предлога овакве именице могу се у асс. *sing.* чути понекад и без повлачења акцента: *брѣину*, *висѣину*, *дужину*, *чистѣину*, *врућину*, али увек: *нѣ брѣину*, *ѣ висину*, *ѣ дужину*, *нѣ чистину*, *нѣ врућину*. Редовно је само: *дѣљину*, *плѣнину*, *рѣвнину* (*нѣ даљину*, *ѣ планину*, *нѣ равнину*). Од Даничићевих примера за ово повлачење акцента поред речи *ледина*, која не иде овом типу, овај говор издваја и реч *живѣина* — *живѣину* — *живѣине*. Место Даничићева акцента *шѣзѣину* и *шѣзѣину* овде је само *шѣзѣину*. С друге стране међу примерима који имају повучен акц. у овим падежима можемо овде наћи још именица, с тим што у асс. *sing.* могу имати двојак акценат:

бистрѣина — *бѣстрину* (и *бистрѣину*) — *бѣстрине*, *дѣбљѣина* — *дѣбљѣину* (и *дебљѣину*) — *дѣбљѣине*, *густѣина* — *гѣстину* (и *густѣину*) — *гѣстине*, *итрѣина* — *ѣтрину* (и *итрѣину*) — *ѣтрине*, *копнѣина* — *кѣпнину* (и *копнѣину*) — *кѣпнине*, *родбѣина* — *рѣдѣину* (и *родбѣину*) — *рѣдѣине*, *старѣина* — *стѣрину* (и *старѣину*) — *стѣрине*, *ведрѣина* — *вѣдрину* (и *ведрѣину*) — *вѣдрине*, *жестѣина* — *жѣстину* (и *жестѣине*) — *жѣстине*, *мекѣшта* — *мѣкѣшту* (и *мекѣшту*) — *мѣкѣште*, *шѣјескѣоба* — *шѣјескѣобу* (и *шѣјескѣобе*).

Уз предлоге код неких од ових именица редован је у асс. *sing.* неповучени акценат, док је у асс. *pl.* редован повучен акценат:

на бистрѣину, али *нѣ бистрине*; *за дебљѣину*, али *вѣ дебљѣине*, *за густѣину*, *за жестѣину*.

Код других пак обичан је и у асс. sing. повучен акценат:

*нџ ишрину, нџ копнину, љ родбину (поред у родбѣну),
нџ старину, нџ ведрину.*

Код именице *дајѣна* имамо *дѣјану* и *дајѣну*, али увек *нџ дајану* (тѣшко тѣбе *нџ дајану* ш њѣме), а код именице *јабѣна* редовно је *јабѣну*, али *нџ јабану* (нѣне ђтић глѣс *нџ јабану*)¹⁾.

У voc. sing. је редован повучен акц.: *бѣдало, грѣдобо* и сл., а у voc. pl. је акц. пом. pl: *плѣнине, лѣпоште*, али: *бѣдѣле, грѣдѣбе* и сл.

2) *Бѣшина* — *бѣшинѣ* (Дан. 9). Овој групи акценатској овај говор придружује и именицу: *лѣдина* — *лѣдинѣ*, коју је Дан убрајао у тип под 1: *лѣдѣна* — *лѣдѣнѣ*. Од именица које по Вукову акценту не иду у ову групу нашао сам још:

звѣница — *звѣнициѣ, зѣдѣница* — *зѣдѣнициѣ, лѣбрѣна* — *лѣбрѣнѣ, кѣјгана* — *кѣјганѣ, кѣмата* — *кѣматѣ, кѣшница* — *кѣшнициѣ, крѣјцара* — *крѣјцарѣ, мѣћија* — *мѣћијѣ, прѣсташа* — *прѣсташѣ, стрѣжѣница* — *стрѣжѣнициѣ.*

У Вука иду по типу под 7:

звѣница — *звѣнициѣ, зѣдѣница* — *зѣдѣнициѣ, лѣбрѣна* — *лѣбрѣнѣ, кѣјгана* — *кѣјганѣ, кѣмата* — *кѣматѣ, кѣшница* — *кѣшнициѣ, крѣјцара* — *крѣјцарѣ, мѣћија* — *мѣћијѣ, прѣсташа* — *прѣсташѣ, стрѣжѣница* — *стрѣжѣнициѣ.*

Затим је овамо:

кѣшина — *кѣшинѣ, пољана* — *пољанѣ, пуѣтања* — *пуѣтањѣ.*

У Вука:

кѣшѣна — *кѣшѣнѣ, пољѣна* — *пољѣнѣ, пуѣтања* — *пуѣтањѣ* (тип под 1).

¹⁾ Речи *сѣрѣшта* и *сѣрамѣшта* имају асс. sing. *сѣрѣшту* и *сѣрамѣшту*, али у пословици се каже: „*Рѣни сѣрѣшту за свѣју сѣрамѣшту*“.

(За реч *пољана* Маретић каже: „...*pòljana* то је прави акценат, а не *poljàna* како је у Вука (и у Ivekovića), и у Dubrovniku се говори *pòljana* (Језични савјетник, Загреб, 1924, стр. 95).

Осим тога у П. и Др. је: *грòшуља* — *грошуљѣ*, *пàтљика* — *пàтљикѣ* (в. речник), *ћѣрчица* — *ћѣрчицѣ*.

У Вука је: *грòшуља* — *грошуљѣ*, *пàтљика* — *пàтљикѣ* и *ћѣрчица* — *ћѣрчицѣ* (по типу под 5).

Вук има *крѣйна* и *крѣина* и у значењу „das Fleisch, mit Ausschluss des Fettes“, и у значењу *крѣица*. У П. и Др. је први акц. везан за прво, а други за друго значење.

Као и у пљеваљском говору (Руж. 140) овде је *вѣзѣља* и *дòјиља*, а у Вука је *вѣзѣља*, *дòјиља* (тип под 3). Тако је и: *дàдиља*, *мѹзиља*, *пѣриља*, *плѣтиља*, *злòдирѣља*, *злòшкаља*.

Од Даничићевих примера овога типа овамо не иде *погрѣшка* (в. под 7).

У падежима акценат овога типа не прави отступања од Даничићева акцента. Изузетак би чинила само реч *кòлиба* која, иако правилно по овом типу има све падеже са узлазним акцентом, изузев гер. plur. *кòлѣба* — *òд кòлѣба*, ако је с предлогом, има веома често акценат почетног слога са новим преношењем:

òд колибѣ (*кòлибѣ*, без предлога), *кòд колибѣ*, *прò колибѣ*, *у колибу*, *зà колибу*, *у колиби* (поред *у кòлиби*), *на колиби* (*и на кòлиби*), *у колибе*, *у кòлибàма*, *пò кòлибàма*, (поред *по кòлибàма*).

Вероватно је да је овде овај акц. дошао аналогijом према акц. речи *кѹћа*: *òд колибѣ*, према *òд кућѣ* и сл.

3) *Бѣвòјка* — *ђѣвòјкѣ* (Дан. 12). Поред Даничићевих примера означених овим акцентом у П. и Др. овом типу припадају и речи: *лòзѣнка* — *лòзѣнкѣ*, *кàсàрна* — *кàсàрнѣ*, које Вук акцентује — прву по типу под 6: *лòзѣнка* — *лòзѣнкѣ*, а другу по типу под 8: *кàсàрна* — *кàсàрнѣ*. Затим је овде редовно: *зàклѣтва* — *зàклѣтвѣ*, *зàпијевка* — *зàпијевкѣ*, — у Вука је: *зàклѣтва* и *зàклѣтва*, *зàпијевка* и *зàпијевка*.

Овом типу не припада овде Даничићев пример *кòкошка* (в. под 7).

4) *Оди́ва — оди́ве* (Дан. 10). У П. и Др. овај акценат имају и речи: *кужи́на — кужи́не, ме́дна — ме́дне, салáта — салáте*, — у Вука прва припада типу под 2: *кужина — кужине*, а друге две типу под 1: *мехáна — мехáне* и *салáта — салáте*.

5) *Вáрница — вáрнице* (Дан. 8). По овом примеру акцентују се овде и:

лóвница — лóвнице, лóвџија — лóвџије, лóбњача — лóбњаче, вáрошка — вáрошке, нýрија — нýрије, пóрџија — пóрџије и скáмија — скáмије.

Све ове именице у Вука иду по типу под 2:

лóвница, лóвџија, лóбњача, вáрошка, нýрија, пóрџија и скáмлија.

Затим се овако акцентују и:

зáдуа — зáдуе, при́шуга — при́шуге, сýсједа — сýсједе и сýтука — сýтуке.

У Вука по типу под 1:

зáдуха, при́шуга, сýтука (и сýтука) и сýсједа — сýсједе.

Овде је и *сírница — сírнице*, а у Вука: *сírница — сírнице* (тип под 8). Овакав акценат има и реч *мúтница — мúтнице* (у Вука има само *Мúтница*, име реке, а Павић има *мúтница*, — стр. 23), такав је акц. и у речи *бóлница — бóлнице* (у RjA: *bôlnica — bôlnice*).

Акценат је у осталим падежима непромењен.

6) *Јáдранка — јáдранке* (Дан. 12). Овај говор по примеру ове Даничићеве речи (која је овде непозната) акцентује и именицу: *љубòвца — љубòвце*, која код Вука гласи *љубòвца* (тип под 3).

7) *Јáгода — јáгоде* (Дан. 10). Овом типу припадају именице:

джда́ја — джда́је, сдто́на — сдто́не (Дан.: *ажда́ха — ажда́хе, сото́на — сото́не*, тип под 1), *пòгрешка — пòгрешке* (Дан.: *пòгрјешка — пòгрјешке*, тип под 2), *кòкошка — кòкошке* (Дан.: *кòкòшка — кòкòшке*, тип под 3).

Затим овамо иду:

бѣстија — бѣстије, бубина — бубинѣ, дѣшчица — дѣшчицѣ, јѣњица — јѣњицѣ, кѣмара — кѣмарѣ, кѣроша — кѣрошѣ, бѣгиња — бѣгинѣ, прѣвица — прѣвицѣ, пѣстина — пѣстинѣ, стѣпица — стѣпицѣ, сѣзица — сѣзицѣ, фѣреца — фѣрецѣ, чѣшула — чѣшулѣ, шкѣшула — шкѣшулѣ, кѣнура — кѣнурѣ, нѣслога — нѣслогѣ.

Све ове именице по Вукову акценту припадају типу под 2:

бѣстија, бубина, дѣшчица, јѣњица, кѣмара, кѣроша, бѣгиња, прѣвица, пѣстина, стѣпица, сѣзица, фѣреца, чѣшула, шкѣшула, кѣнура и нѣслога.

По овом типу имамо и: *бујица — бујицѣ, жијица — жијицѣ.* У Вука: *бујица, живица* (тип под 1). Затим је овде: *јѣмужа — јѣмужѣ и прѣвара — прѣварѣ, поред пријѣвара — пријѣварѣ.* (У Вука: *јѣмужа — јѣмужѣ и пријѣвара — пријѣварѣ*).

У П. и Др. имамо реч *старѣна* у значењу *antiquitas* и у значењу место одакле је ко (Вук нема овог другог значења), али у значењу стари човек (јунак) имамо акц. овога типа: *стѣрина, Стѣрина Новак.* У Вука је и у овом значењу *старѣна*.

Овом типу не иде Даничићев пример *запрѣшка*, као и један број Вукових примера овога типа са префиксом *за* (в. под 8).

7) *брѣјанка — брѣјанкѣ* (Дан. 12). Именицама овога типа овде можемо додати реч *звѣнѣрка — звѣнѣркѣ*, која у Вука гласи: *звѣнѣрка — звѣнѣркѣ* (по типу под 3).

8) *слѣмчица — слѣмчицѣ* (Дан. 9). Овом типу припадају и речи:

зѣбава — зѣбавѣ, зѣбуна — зѣбунѣ, зѣвада — зѣвадѣ, зѣмука — зѣмукѣ, зѣпрека — зѣпрекѣ, нѣвада — нѣвадѣ, нѣграда — нѣграде (и нѣграда — нѣградѣ), нѣмјера — нѣмјерѣ, нѣлада — нѣладѣ (нахлада) и нѣстава — нѣставѣ.

У Вука је:

зѣбава, зѣбуна, зѣвада, зѣмука, зѣпрека, нѣвада, нѣграда, нѣмјера, нѣлада, нѣстава (тип под 5).

Тако је и *зѣвјера* — *зѣвјере* (Вук нема речи). Затим чујемо овде:

зѣбрана — *зѣбранѣ*, *зѣмјера* — *зѣмјере*, *зѣсека* — *зѣсеке*, *зѣседа* — *зѣседе*, *зѣсена* — *зѣсенѣ*, *зѣслуга* — *зѣслге*,¹⁾ *зѣслава* — *зѣсладе*, *зѣвала* — *зѣвале* (*захвала*), *нѣслава* — *нѣсладе*, *нѣплата* — *нѣплате*, *рѣзмјена* — *рѣзмјѣне*, *рѣсправа* — *рѣсправѣ*.

У Вука све ове именице иду по типу под 7:

зѣбрана, *зѣмјера*, *зѣсјека*, *зѣсјена*, *зѣслуга*, *зѣслава*, *зѣхвала*, *нѣслава*, *нѣплата* (и *нѣплата*), *рѣзмјена*, *рѣсправа*.

Овде је *нѣвика*, место у В. *нѣвика*.

Преношење на предлоге је ново: *од зѣбаве*, *на зѣсеку*, *у зѣмјену* и сл.

III Тросложне основе

Даничић није детаљније тросложне и вишесложне именице расподелио у типове, зато све примере неслагања за ове именице имамо из Вукова речника.

1а) *Толицѣна* — *толицѣнѣ*. У Вука, уколико ми је познато, имамо ову једну реч тросложне основе са пренесеним старим акцентом с краја на претходни кратак слог.²⁾ Овде сам чуо још и: *багатѣла* — *багатѣлѣ*, *Госпојѣна* — *Госпојѣнѣ* (*Госпођиндан*). У Вука је: *багатела* и *госпојина*.

1б) *Анатѣма* — *анатѣмѣ*. Овај акц. у П и Др. има ова реч, а тако и *милостѣња* — *милостѣнѣ* (пренесен стари акц. са последњег на претпоследњи дуги слог). У Вука је: *анатема* и *анатѣма* (Павић има *анатема*, — стр. 43), затим, *милостиња*.

2а) *Бјелдшљива* — *бјелдшљивѣ*. Са овим акц. имамо у овом крају и:

агѣница — *агѣницѣ*, *варѣвина* — *варѣвинѣ*, *вурѣница* — *вурѣницѣ* (*фуруница*), *магѣрчина* — *магѣрчинѣ*, *метѣ* —

¹⁾ Ова реч тако иде и у Г. Крајини (ib. 106).

²⁾ Има у речнику Вукову још дублет акценатски *питомѣна* по ред *питѣмина*.

нија — метаније, мљези́нииа — мљези́нице, паши́ни-
ца — паши́нице.

У Вука:

а́гиница, ва́ревина, ву́руница (и вуру́ница), ма́гар-
чина (и мага́рчина), ме́танија, мле́зница, па́ши-
ница.

Затим је овде:

вје́трѣ́ача — вјетре́начѣ, ватре́нача — ватре́начѣ,
ко́тарица — ко́тариѣ, ли́трѣ́ача — ли́трѣ́начѣ, се-
ме́нача — семе́начѣ, шје́ме́нача — шје́ме́начѣ, узле́-
њача — узле́начѣ, месу́еђе (месу́јеђе) — месу́еђа.

У Вука:

вје́штре́нача, ватре́нача, ко́тарица, ли́трѣ́нача, сје́-
ме́нача, шје́ме́нача, уве́нача, ме́сојеђе (и месу́веђе
поред ме́сувеђе).

Овде је лако́мчина, — у Вука: ла́ко́мчина; затим, поро́диља,
гребена́ља, — у В.: поро́дја́ља, гребена́ља. Овде је шаљивчина
(В.: ша́љивчина), ора́ница,¹⁾ пога́нчина (В.: ора́ница, пога́нчина),
злопо́глеђа (В.: злопо́глеђа, Павић има злопо́глеђа), танко́-
преља (В.: та́нкопреља).

26) Подму́клица — подму́клиѣ. Овакав акц. имају из-
међу осталих и:

ара́мија, бару́штина, маглу́штина, огњу́штина, па-
ро́кија, прокле́шница (В.: хара́мија, бару́штина, ма-
глу́штина, огњу́штина, паро́хија, прокле́шница),
отро́вница (В.: отро́вница), брата́нична, нова́јлија
(В.: брата́ница, нова́јлија).

3а) Бе́спослица — бе́спослиѣ. Овакав акц. имају овде
и речи:

о́ваквица, по́љаница, пу́тањица, та́ваница (В.: ова́-
квица, по́љаница, ту́тањица, тава́ница), затим: пи́-
ревина, стопа́ница, чо́баница (Вук: пиревина и пи́-
ревина, стопа́ница — а Павић: стопа́ница и стопа́-

¹⁾ Овом типу припада ова реч и у Г. Крајини (Nast. vj., VIII 109),
и у Посавини (Rad 193, стр. 30).

ниџа—чобаница и чобаница), даље: брѣзовача, брѣзовина, клѣковача, нѣполица, нѣзбрдица, нѣзгорица, нѣздолица, мѣовина, пѣучина, пѣзнаница, пѣмрчина, рѣзвалина, ѱзбрдица, ѱзгорица, ѱтробица, цѣревина (у Вука: брѣзовача, брѣзовина, клѣковина, нѣполица, нѣзбрдица, нѣзгорица, нѣздолица, мѣовина, пѣучина, пѣзнаница, пѣмрчина, рѣзвалина. ѱзбрдица, ѱзгорица, ѱтробица, цѣревина).

3b) *Пѣстѣјбина* — *пѣстѣјбинѣ*. Кратки узлазни акц. на првом а дужину, обично секундарну, на другом слогу имају: *варѣнција* (В.: *варѣнција* и *варѣнција*), *јѣзѣркиња*, *пѣкарница*, *пѣшкарница*, поред *пѣкарница* и *пѣшкарница* (В.: *јѣзѣркиња*, *пѣкарница*, *пѣшкарница*), затим, *Требишњица*, *шѣкунбаба* (В.: *Требишница* и *шѣкунбаба*).

3с) *Рѣдишѣлка* — *рѣдишѣлкѣ*. Кратки узлазни на првом и обично секундарно дуљење трећег слога имамо у речи: *говѣдѣрка*, *Јѣлисѣвка* (В.: *говѣдѣрка*, *Јѣлисѣвка*), затим, *сѣрајѣвка* (В.: *сарајѣвка*).

4a) *Гѣталица* — *гѣталицѣ*. Овако иде и:

љѣбазница, *рѣзблудница*, *рѣзмирица*, *рѣскрсница*,¹⁾ *сѣложница*, *сѣлудница* (В.: *љѣбазница*, *рѣзблудница*, *рѣзмирица*, *рѣскрсница*, *сѣложница*, *сѣлудница*), затим: *шѣйвовача*, *шѣйвовица* (В.: *шѣйвовача*, *шѣйвовица*).

4b) *Нѣпѣјница* — *нѣпѣјницѣ*. Овако је и *зѣстѣвница* (В.: *зѣстѣвница*), *прѣмѣркиња*, *нѣгѣркиња* (В.: *прѣмѣркиња*, *нѣгѣркиња*), затим, овамо иде и *нѣсѣвница* (Вук нема речи).

5a) *Ќѣрвица* — *ѣрвицѣ*. Овако је и:

ѣнтерија (В.: *ѣнтерија* и *ѣнтерија*), *ѣдреница*, *ѣљарица*, *ѣгрѣлица*, *ѣѣмарица*, *ѣѣјавица*, *ѣѣјавица*, *ѣѣѣтницица*, *ѣѣовина* (В.: *ѣдреница*, *ѣљарица*, *ѣгрѣлица*, *ѣѣмарица*, *ѣѣјавица*, *ѣѣјавица*, *ѣѣѣтницица*),

¹⁾ И у Г. Крајини: *ráskrsnica* (op. cit. 111).

даље: војсковођа, вџнаџија, лџџарије, крчмарица, млињарица, пашалија, штџточина (В.: војсковођа, ванџџија, лаџџарије, крчмџарица, млињџарица, пашџџлија, штџџточина).

5b) *Смѣдерѣвка — смѣдерѣвкѣ*. Овако је и *загонѣшка, приповијѣшка* (у Вука: *загонѣшка и приповѣшка*).

5с) *Мѣтѣрница* — *мѣтѣрницѣ*. Овако је и *мѣсѣница* и *Бѣгѣркиња*. Вук има *мѣсѣница* (не у истом значењу), а друге речи нема.

6) *Бановица* — *бановицѣ*. У Вука је: *бановица* и *бановица* (према *бан* — *бана* и *бан* — *бана*). Овде је и *зѣмјеница*, *тѣнцерица* (В.: *зѣмјеница*, *тѣнцѣица* и *тѣнцѣрица*), затим, *суђеица* (В.: *суђеица*), *мѣјсторица* (В.: *мѣјстѣрица* и *мѣјсторица*).

IV Вышесложные основы

У П. и Др. је:

неколициѝна према колициѝна (В. нѣколициѝна), вуѝци-
баѝтина, набиѝгуѝциѝа, испичѝтуѝра, прѝкиѝкуѝбуѝра (В.:
вѝуѝцибаѝтина, наѝбиѝгуѝциѝа, ѝспичѝтуѝра, — последње
речи нема), коѝтаѝриѝчиѝца (В.: кѝтаѝриѝчиѝца), Маѝкеѝдоѝниѝја
и Маѝкеѝдоѝниѝја (В.: Маѝкеѝдоѝниѝја), куѝкуѝруѝзѝниѝца (В.: куѝкуѝ-
руѝзѝниѝца), безѝобраѝшѝтина (В.: безѝобраѝшѝтина), куѝкуѝруѝ-
зоѝвина (В. куѝкуѝруѝзоѝвина), гоѝвеѝдаѝриѝна и гоѝвеѝдаѝриѝца
(гоѝвеѝдаѝриѝна и гоѝвеѝдаѝриѝца код Вука), неѝсуѝђеѝниѝца и
осуѝђеѝниѝца, према суѝђеѝниѝца (В.: несуѝђеѝниѝца и осуѝђеѝ-
ниѝца), деѝспѝтоѝвина, деѝспѝтоѝвиѝца (В.: деѝспѝтоѝвина,
деѝспѝтоѝвиѝца), јаѝсеѝноѝвача, јаѝсеѝноѝвина (В.: јаѝсеѝноѝвача,
јаѝсеѝноѝвина).

с) Именице женског рода на сугласник

1 Једносложне основе

1) *Кѡст* — *кѡсти* (Д. 79). Кратак акц. у зависним падежима имају и речи:

кѡб — кѡби, сѣж — сѣжи и чѡѣ — чѡѣи (у Дан.: *кѡб — кѡби, сѣж — сѣжи и чѡѣ — чѡѣи*, по типу под 2),

Овамо не иде реч *част* кад значи *hopog*, а кад значи *convivium* (гозба) има акц. овога типа: *чѣсти* gen. sing.

У Дан. у instr. sing. испред *ју* настаје код оваквих именица дуљење акцента: *зѣбљу*, *кѣшћу*, *кѣвљу* и сл. У П. и Др., уколико се кад чује наст. *ју* у овом падежу, неча тога дуљења: *зѣбљу*, *кѣвљу* и сл.¹⁾.

И овде као и код Дан. мења се акц. у loc. sing.: у *рѣжи* (кад је раж посејана, али: *ѿ рѣжи*, ако је у кошу), у *лѣжи*, на *чѣсти* (нисам чуо: у *кѣсти*), а редовно је: *ѿ свѣсти*, *пѣ свѣсти* и сл.

У gen. и dat. pl. мења се исто тако акц.: *кѣстѣ* — *кѣстима*, *свѣстѣ* — *свѣстима* и сл.

2) *Глѣд* — *глѣди* (Д. 79). Поменули смо да овај акценат има и реч *час(ш)* у значењу *hopog*. У пљеваљском говору налазимо само овај акц. (Руж., 140)²⁾.

Дан. наводи неколико именица за које је знао поуздано да померају акц. у loc. sing. У овом говору ће бити редовно то померање за све именице овога типа:

по ђуди, на *вѣсти*, на *мѣсти*, на *ријечи*, у *кѣпи*, у *млијечи* (*глад* и *жеђ* нисам чуо у овом падежу)³⁾.

Исто тако је редовно померање акцента и у gen. pl., за коју је промену Дан. навео само неке примере као поуздане. Поред Даничићевих примера: *слѣст*, *пѣд*, *рѣјеч*, *сѣпи* и др. овде је и: *кѣпи* — *кѣпѣ*, *слѣст* — *слѣстѣ*, *слѣз* — *слѣзѣ*, *снѣјет* — *снѣјетѣ* (а тако ће ићи све оне именице које се чују у множини). Таква ће промена бити и у dat., instr. и loc. pl.: *кѣпѣма*, *ствѣрѣма* и сл. Само се у именици *Дѣжи* (име села) у овим падежима скраћује акц.: *Дѣжи* — *Дѣжѣ* — *Дѣжима* — на *Дѣжима* и сл.

3) Као именице горњег типа понашају се и речи *рѣван* — *рѣвѣ*, *мѣсѣ* — *мѣсли* и *смѣзѣ* — *смѣзли*.

¹⁾ Тако је и у озринићком говору (Реш., ib. 102).

²⁾ У Дубр. и Озр.: *čast* — *časti* поред *čast* — *časti* (Die Bet., 104).

³⁾ И у овом говору ћемо, чини ми се, наћи оно што је приметио проф. Решетар, да се акц. не помера у ових именица, ако уз именицу стоји атрибут: у *кѣпи вѣдѣ* и у *јѣднѣј кѣпи вѣдѣ* (Реш., Die Bet. 105).

4) *Смрш* — *смрши*. Као и у поцерском и пљеваљском говору, и овде је померање акцента у loc. sing.: *на смрши*, *при смрши* и сл (Исп. Ружичић, 140, — и Моск., 32).

Једносложне именице ове врсте имају старо преношење на предлоге: *дд ражи*, *нд час(ш)*, *у лаж* и сл. Једино им. *смрш* као и у Дан. има: *нд смрш*, *прè(д) смрш* и сл, али опет с генитивом: *дд смрши* (*ждлићу га дд смрши*). Још ће се чути, поред *д(д) ждји*, и *о ждји*, са новим преношењем.

II Двосложне основе

1) *Љубав* — *љубави* (Д. 80). Поред Даничићевих примера (изузимајући реч *запад* које нема овде) овамо иде и *самрш* — *самрши*, реч која код Даничића гласи *самрш* — *самрши* и сама за себе чини тип. Затим, овамо иду сви Даничићеве примери типа *благдш* — *благости* (које се од ових ни у њега не разликују у акцентованом слогу), јер овде у таквих именица немамо дужине другог слога ни у nom. и acc. sing.:

благос(ш) — *благости*, *вриједнос(ш)* — *вриједности*,
драгос(ш) — *драгости*, *јарос(ш)* — *јарости*, *мрзос(ш)* —
мрзости, *нагос(ш)* — *наглости*, *ружност* — *ружности*,
свѣтос(ш) — *свѣтости*, *тајнос(ш)* — *тајности*, *крá-*
брос(ш) — *крáбрости* (храброст) и сл.

Тако је и у поцерском говору (Моск., 33)¹⁾. Овамо иде и *слáбос(ш)* у значењу *болест*.

Овако се акцентује и реч *трúлеж* — *трúлежи*, која је у Вука мушкога рода *трúлеж* — *трúлежа*, а тако је обично и *пíлеж* — *пíлежи* и *сíшнеж* — *сíшнежи*, поред *пíлеж* — *пíлежа* и *сíшнеж* — *сíшнежа*.

2а) *Бдлѣш* — *бдлѣсти* (Д. 81). Овамо долазе и речи: *вјѣр-нос(ш)* — *вјѣрности*, *дўжнос(ш)* — *дўжности*, *љѣнос(ш)* — *љѣности*, *глўнос(ш)* — *глўности*. У Даничића: *вјѣрнос* — *вјѣрности*, *дўжност* — *дўжности*²⁾, *лѣнос* — *лѣности* (последње

¹⁾ И у Горњој Крајини: *blágdšt*, *vrijednšt*, *dragšt*, *járšt*, *náglšt* и сл. (N. vj. VIII, 102—114).

²⁾ Решетарова сва три говора имају *dūžnšt*, Озр. и Прч. *vjēr-nšt*, а Дубр. *vjĕrnšt* (Die Bet., 106).

речи ни Вук нема). Овамо ће ићи и *прѡдѡ — прѡдоли* (Д.: *прѡдѡ — прѡдѡли*).

У loc. sing. и gen. pl. промена акцента је као и у Даничића. А таква је промена и у dat., instr. и loc. pl., коју Дан. не бележи: *кѡкоши — кѡкѡшѣ — кѡкѡшима* и сл. (О њ апстрактних именица тешко је и чути множину у зависним падежима) ¹⁾).

2b) *Кѡрѣс(ш) — кѡрѣшти* (Д. 80). Овамо иде, поред Даничићевих примера, и неколико речи које су у Вука мушког, а овде су женског рода: *ѡглѡв — ѡглѡви* (В.: *ѡглѡв — ѡглѡва*), *пѡилѡв — пѡилѡви* (В.: *пѡилѡв — пѡилѡва*), *прѣкрѣт — прѣкрѣти* (В.: *прѣкрѣт — прѣкрѣта*) ²⁾, *ѡсѡв — ѡсѡви* (В.: *ѡсѡв — ѡсѡва*).

Даничић је забележио неколико речи за које је био сигуран да мењају акц. у loc. sing. У П. и Др. ту промену имају све овакве именице: *по својѡти, у прегрѡшти, у обласѡти* и сл., изузимајући збирне именице на *ад*, од којих сам такву промену чуо само у речи *чѣлѡд — по чѣлѡди*.

Није обична множина од ових именица, али ако се чују у gen. и dat. pl., имају ту промену:

авѣшѣ — авѣшима, обласѡшѣ — обласѡшима, озѣмѣ — озѣмима, погѡнѣ — погѡнима, прегрѡшѣ — прегрѡшима, својѡшѣ — својѡшима, студѣнѣ — студѣнима: од онѣг погѡнѣ се нѣ море ѡстати; нѣ вјеруј онѣм погѡнима; сѣпѡ сам му прегрѡшима; дѡје му из прегрѡшѣ да пѣје; смрѣѡ се на онѣм студѣнима.

Дан. је забележио само реч *голен* са оваквом променом. Ту промену налазимо и у поцерском говору, чак и код именица на *ад*: *шѣлѡдѣ, ждрѣбѡдѣ*. (У П. и Др. се чува акц. једине, код ових речи и у множини: *ждрѣбѡдима, шѣлѡдима* и сл.) ³⁾.

¹⁾ Исп. и код Решетара примере за дубр. говор: *žalòstima, kreপòstima, ludòstima, nemòćima, bolèstima, večèrima* (Die Beton., 106), и у буњ. сењском: *žàlosti* и *žalòsti, žàlostin* и *žalòstin*, (N. vj. XIX, 496).

²⁾ А у Даничића: *прѣкрѣт — прѣкрѣти*.

³⁾ Испореди у буњевачком говору „залеђа сењскога“ у loc. sing.: *střmení* и *strmení*, у gen. pl. *střměni* и *strměni*, у dat. pl. *střměnin* и *strměnin*, (N. vj. XIX, 495).

Преношење на предлоге код оба типа именица под 2 је старо: *ѿд болести, зѿ кокѿш, ѿд љености; ѱ голијен, ѿд корѿсти, ѱ презрѿш(ш)*, али сам две речи овога типа забележио са новим преношењем: *ѱ несвијес(ш), ѱ нечѿс(ш)*.¹⁾ Дан. није био сигуран које преношење би код овог типа именица дошло, али је претпостављао ново: *ѱ пропѿш* (стр. 84).

3) *Крмѣљ — крмѣљи*. Једину реч са овим акцентом имамо ову, која код Дан. иде претходном типу: *крмѣљ — крмѣљи*. И овде је, можда, обичнија у мушком роду *крмѣљ — крмѣља*. Дан. је забележио са овим акцентом реч *сѿмрш*, која, видели смо, у овом говору иде по типу под 1.

III Тросложне и вишесложне основе

Даничићева реч *благодѿш* (и *благодѣш*, — стр. 82), која чини једини пример оваквог акцента, овде гласи *блѿгодѿш — блѿгодѿши*. Место Даничићева акц. *вѿрошчѿд*, овде је *вѿрошчѿд*, место *пѿстирчѿд*, *пѿунчѿд*, овде је *пѿстѿрчѿд*, а *пѿунчѿд*. Место у Даничића *љѿбазнѿст — љѿбазности*, овде је *љѿбазнѿс(ш) — љѿбазности*, а место *нѣмилѿст — нѣмилости* имамо овде *нѣмилѿс(ш) — нѣмилости*, место *прѣмудрѿст*, овде је *прѣмудрѿс(ш)*.

Именице типа *зѿповѣст — зѿповѣсти* имају померање акц. у loc. sing.: *зѿповијѣсти, о Благовијѣсти, на руковѣсти, на исповијѣди*²⁾. Дан. је забележио само прву од ових речи као сигуран пример за ову промену. Редак је случај кад се овакве именице чују у множини, али од именице *руковѣш*, која је обична у плуралу, редовно је: *руковѣшѿ — руковѣшима*. Московљевић бележи више примера са овом променом у плуралу (стр. 34)³⁾.

Тросложне и вишесложне именице на *ост* које на претпоследњем слогу имају *'*, немају у овом говору дужине на

¹⁾ Али, чини ми се да ће ипак бити обичније: *ѱ несвијес(ш)* и *ѱ нечѿс(ш)*.

²⁾ Исп. и у чакавском: *na spovīdī*, поред *na spōvīdi* (Замѣтки, 46).

³⁾ Исп. и у буљ. сењском, према *rŭkoveti* и *rukovēti* у loc. sing., *rŭkovēti* и *rukovēti*, *rŭkovētin* и *rukovētin* у gen. и dat. pl. (N. v. XIX, 495).

задњем слогу ни у пот. sing.: *задовóљнџ(ш)* — *задовóљнџсти*, *заквáлнџ(ш)* — *заквáлности* (В : *задовóљнџст* — *задовóљности*, *захвáлнџст* — *захвáлности*).

У Дан. је код оваквих вишесложних именица са кратким низлазним акцентом на почетном слогу ново преношење на предлоге (стр. 84). У П. и Др, поред новог: *нà исповијед*, *зà заповијес(ш)*, имамо и старо преношење: *нà Благовијес(ш)*, *нà руковџт*, и сл. (Стари низлазни акц. и одговара овде помереном акценту локатива).

д) Именице средњег рода *о/е* (старих) основа

І Једносложне основе (садашње).

1) *Сѣло* — *сѣла* (Д. 63). Овај акц. у П. и Др. има и *брáштво* — *брáштвa*, реч која у Даничића иде типу под 3: *брáштвo* — *брáштвa* (стр. 64). По овом типу ова реч иде и у пљеваљском говору (Руж., 133). Именица *воће* може имати двојак акц.: *вџће* (као и код Вука) и *вџће*. А овамо не иде Даничићев ¹⁾ пример *копље* (в. под 3).

Првој групи Даничићевих примера овога типа који у плуралу повлаче акц. према почетку, а то су: *сѣло*, *цѣро*, *бѣдро*, *рѣбро*, *сѣдло* и *стѣгно*, овај говор додаје и реч *плѣће*: *плѣћа* — *плѣћа* — *плѣћима* — *пџ плѣћима*. (У Дан.: *плѣће* — *плѣћа* — *плѣћа* — *плѣћима*).

У Даничића само именице друге групе које не мењају акц. у пот. pl., кад добијају непостојано *а*, у ген. pl. повлаче акц. према крају: *дѣбро* — *дѣбра* — *дѣбáрā*, *вѣсло* — *вѣсла* — *вѣсáлā* и сл., а именице прве групе задржавају акц. пот. pl.: *рѣбро* — *рѣбра* — *рѣбáрā*, *стѣгно* — *стѣгна* — *стѣгáнā*. Иако је Дан. нашао у Вука *сѣдáлā*, мислио је да „то неће бити тако ако у 1-ом пад. мн. има *сѣдла*, као што у речнику стоји“. Међутим у овом говору редовно је повлачење акц. и код именица прве групе: *стѣгно* — *стѣгна* — *стѣгáнā*, *рѣбро* — *рѣбра* — *рѣбáрā* (*глава глави*, *плѣће арамбаши*, *а вукáра мѣре* и *рѣбáрā*), *сѣдло* — *сѣдла* — *сѣдáлā* ²⁾).

¹⁾ Исп. у посавском *воцѣ*, *воцѣ*, *воцѣ* и *воцѣ* (Rad 196, 245).

²⁾ У Дубр. *рѣбáрā* поред *рѣбáрā* — пот. *рѣбра* (Реш., Die Betonung, 50).

Дан. је забележио неколико речи за које није знао којој од поменуте две групе припадају: *ведро, грошло, једро, лаће. лешо, окно, окце, плесмо, чело, чено и чесно*. У П. и Др. реч *чело* припада првој групи: *чѣла—чѣлā—чѣлима*, а тако би ишла и им. *једро*, уколико би се овде чула: *јѣдра—јѣдārā—јѣдрима*¹⁾; речи *окно* и *плѣсмо* припадају другој групи: *окно—окна—окānā—окнима, плѣсмо—песāmā—плѣсма—плѣсмима*, реч *грошло* не иде овом типу (в. под 2), а остале од ових речи нисам чуо у овом говору.

2) *Вино—вина* (Д. 61). Овамо иде и *грѣшло—грѣшла* (Д.: *грѣшло*) и *јање—јања—јахање*—(В.: *јање* и *јāђње*), *дријѣво—дријѣва* (В.: *дријѣво—дријѣва*, забележено у Ц. Гори и Дубровнику²⁾).

Има неколико речи овога типа које у П. и Др. не повлаче акц. према почетку само у генитиву, него у свим падежима плурала. Тако налазимо: *брвно—брвна—брвānā—брвнима* (тако је и име места у селу Пишчу у Пиви: *Брвна—Брвānā—у Брвнима*), *гүвно—гүвна—гүвānā—гүвнима* (*по гүвнима*). Ове две речи поред оне за коју је Дан. рекао да није за писање — а која је тамо једина са повученим акц. у пот. pl. — имају у овом говору овај акц. плурала без колебања. Али их има које редовно имају повучен акц. само у ген pl., а у осталим падежима множине се колебају. Такве су:

пи́смо—пи́сма (поред *пи́сма*) — *пи́сāmā—пи́снима* (поред *пи́снима* и редовног у *пи́снима*), *күмство—күмства* (поред *күмства*) — *күмстāvā—күмствима* (*күмствима* и *по күмствима*), *дру́ство—дру́ства* (поред *дру́ства*) — *дру́стāvā—дру́ствима* (и *дру́штвима*, *по дру́ствима* и сл.).

Судећи по томе што се уз предлог не мења акц. код последње три именице, могло би се тврдити да је повлачење у пот. и осталим падежима дошло из генитива. Има само једна именица која ово повлачење може имати у *номи-*

¹⁾ У Дубр. Решетар бележи: *jèdro—jèdra—jèdārā—jèdrima*.

²⁾ Решетар бележи: *driļevo: drijèva—drijevā—drijevīma* у Озр. и *drijèva—drijevā—drijevīma* у Дубр. (Die Bet., 71).

нати́ву, а нема га у гени́тиву: ждри́јело — ждри́јела поред ждри́јѐла, али: ждри́јѐла у gen. pl.

Дан. је забележио с повученим акцентом у gen. pl. између поменутих именица: *пи́смо* — *пи́сам̃а* и *бр̀вно* — *бр̀вѝна̃*, а претпоставио је тај акц. и код речи *дру́штво* — *дру́штѝв̃а*. Моск. бележи за поцерски говор још и *гу́мно* — *гу́мѝна̃* (поред других, — стр. 12), а Руж. има: *Гу́вна* — *Гу́вѝна̃* — *Гу́внима̃* (име места) поред *гу́вно* — *гу́вна* — *гу́вѝна̃* (стр. 133)¹⁾. Од оних речи које испред наставка за облик имају два сугласника, а које је Дан. забележио не знајући како мењају акц. у gen. pl., овај говор ретко коју има у том облику са уметнутим непостојаним *а*, — а уколико тога има, редовно је повлачење акцента: *вла́кно* — *вла́кѝна̃*, *ста́бло* — *ста́бѝла̃*. И у поцерском говору налазимо *вла́кѝна̃* (поред *влака́на*) и *ста́бѝла̃* (Моск. 12).

Именице на *ство* и *штво* редовно умећу *а* и повлаче акц. у gen. pl. Тако је поред *ку́мста́в̃а* и *дру́штва́в̃а* и *ба́нство* — *ба́нства́в̃а*, *цја́нство* — *цја́нства́в̃а*, *тро́јство* — *тро́јства́в̃а* и сл. Дан. је мислио да све ове речи не умећу непостојано *а*. Једну реч је Дан. нашао овога типа у Вукову речнику која у gen. pl. са непостојаним *а* помера акц. према крају — *вра́тло* — *вра́тѝла̃*, а претпостављао је да их још има таквих. Моск. је забележио у свом говору такву промену у gen. *влака́на̃* поред *вла́кѝна̃*. Међутим овај говор нема оваквог померања акцента код именица овога типа.

Као и у пљеваљском говору (Руж. 134) овде имамо промену акцента у именица овога типа *pluralia tantum* *вра́та* и *ле́ђа* у вези с предлозима, али овде та промена одговара новом преношењу акцента на предлоге: *на́ вра́тима̃*, *за́ вра́та̃*, *пре́д вра́та̃*, *на́ ле́ђа̃*, *ни́з ле́ђа̃*, *за́ ле́ђима̃* (и *за ле́ђима̃*), *на́ ле́ђима̃* (и *на ле́ђима̃*), док у пљеваљском говору имамо *за́ вра́та̃*, а *ни́з ле́ђа̃*. Вероватно је овде овај акц. дошао аналогном: *пре́д вра́тима̃* према *пре́д ку́ћом̃* (у истом значењу), *на́ ле́ђа̃* према *на́ ра́мо̃* (у пљеваљском, можда, *ни́з ле́ђа̃* према

¹⁾ У Г. Крајини је dat. и loc. pl. *бр̀вѝнима̃*, као и у нашем говору (N. vj. VIII, 24), у буњевачком сењском налазимо у gen. pl. *бр̀вѝна̃* и *бр̀вѝна̃*, *гу́вѝна̃* и *гу́вѝна̃* (N. vj. XIX, 497), а у славонском шаптиновачком и *бр̀вна̃* — *бр̀вна̃(а̃)* и *пи́сма̃* — *пи́сма̃(а̃)* (Rad 168, стр. 131); *бр̀вна̃* — *бр̀вна̃* у посавском (Rad 196, 252).

ниџ прси). Ваља приметити да није увек код ових речи пренесен акц. на предлог, али већином разлици акцента одговара и разлика у значењу: *улазим на врата*; *не стој на вратима*; *клéчи за вратима*; али: *на врата ударијо браву* (мисли се на оно чим се затвара отвор, а не на отвор, у куће на пр.); *о вратима му вйсе дрóнци*¹⁾.

2) *Место—мѣста* (Д. 64). Овамо нду и речи:

грѡжђе — грѡжђа (Д.: *грѡжђе — грѡжђа*, стр. 62), *зѣљ — зѣља* (Д.: *зѣље*, Руж.: *зѣље*), *прѡшће—прѡшћа* (Д.: *прѡшће*, Руж.: *прѡшће* и *прѡшће*), *рѡбље—рѡбља* (Д.: *рѡбље*, Руж.: *рѡбље*), *снѡпле—снѡпла* (Д.: *снѡпле*, Руж.: *снѡпле*), *сѹђе—сѹђа* (Д.: *сѹђе*), *грѡбље—грѡбља* (В.: *грѡбље*), *ѹље—ѹља* (В. и Д.: *ѹље*, а Вуш.: *ѹље*), *гвѡжђе—гвѡжђа* (В.: *гвѡжђе*, Руж.: *гвѡжђе* и *гвѡжђе*), *рѹбље—рѹбља* (В.: *рѹбље*).

Овамо иде још и *кѡпле—кѡпла* (Д.: *кѡпле—кѡпла*), *стѡдо—стѡда* (Д.: *стѡдо* и *стѡдо*).

Решетарови говори имају као и наш: *gvôžđe, grôžđe, ŭlje*, затим озринићки и прчањски и *zêlje*, а озринићки још и *grôblje, rôblje* (Die Bet., 65—66). У Горној Крајини је, такође: *grôžđe, gvôžđe, ŭlje, grôblje* (Nast. vj. VIII, 105), а у буњевачком „залеђа сењског“: *grôžđe, ŭlje, zêlje, rôblje, snôplje* и *grôblje* (Nast. vj. XIX, 498). Са овим акцентом *гвѡжђе* налазимо и у RjA., а Вук у предговору *Рјечника* помиње у Ц. Гори акценат: *рѡбље, гвѡжђе* и *зѣље*. У посавском имамо: *grbôblje, rôblje, snôplje*, али и: *грѡбље* (и *grèblje*) и *grôžđe* (и *grôžđe*) — (Rad. 196, 244).

Иако имамо у П. и Др. *грѡбље*, у имену места *Грѡбљице* (у селу Војновићима у Пиви) имамо ову секундарну дужину основног слога.

Поред обичног акцента речи *знáње* чује се и *знǎње* у значењу *сећање* (знáње је бѡљѣ нѡ имáње; имǎ он знáња ѹ мǎлѡм прѣсту колико дрѹги у глǎви; ѹ мое знǎње није се

¹⁾ Исп. и у дубровачком говору: *на врата* и *на врата*, *крѡз врата* и *крѡз врата*, *на вратима* и *на вратима* (Реш. Die Bet., 57),

вакѡ рáдило; ѱ мое знáње (= да се ја сјећам) није вакѡ тѣ-
шкѡ зймѡ бѣло).

Овом типу не иду Даничићеви примери ове групе: *бра-*
ство (в. под 1), *дјело*¹⁾ и *ушће* (в. под 4).

У Даничића речи: *брдо, дрво, жито, збоно, ма́сло и клу́шко*²⁾ имају у множини померање акцента према крају: *брда—брда́, жита—жити́а* и сл. У поцерском говору поред ових налазимо и: *ме́ста — ме́ста̃, во́ћа — во́ћа̃, по́ља — по́ља̃* (Моск., 18). У овом говору, међутим, имамо ту промену само у примерима: *дрва — дрва́ — дрвима, ма́сла*, у изразу „свјештати масла“ (обе речи иду овако и у пјеваљском говору, — поред *брда—брда́* и слично, — в. Руж. 134), затим, *звѡжжа—звѡжжа̃* (die Falle, — тако и код Вука)³⁾.

С обзиром на преношење акцента на предлоге именице овога типа можемо поделити на две групе, у чему се огледају различити акценти по пореклу код оваквих речи. Са старим преношењем су:

брдо (ѱ брдо, нѧ брду), вѣће (ѡд воѣа, нѧ воѣе),
звѣжђе (ѡд звожђа), грѡбље (ѱ грѡбљу), грѡжђе (зѧ
грожђе), кѡло (ѱ колу, ѱспред кола), кѡла (ѱ кола),
кѡплѣ (нѧ коплѣ), лѣто (ѱ лѣто, ѡ лѣту), мѧсло,
(нѧ маслу), мѡре (ѱ мору), нѣбо (пѡ небу), ѡко (ѱ
око), пѡље (пѡ пољу), прѡшће(ѱ прошћу), рѡбље (пѡ
робљу), снѡплѣ (ѱ сноплѣ) сръце, (зѧ сръце) ѱво (нѧ уво).

Ново преношење имају именице:

Бѣло (на Бѣлу)⁴⁾, грѣло (за грѣло), зѣље (у зѣљу),
 јѣло (на јѣлу), рѣло (у рѣлу), сѣло (о(д) сала),
 слѣво (о слова до слова), врѣло (на врѣлу), авѣно
 (на звону), жѣто (у жишу), зрѣно (у зрну), блѣто (у
 блашу), јѣто (у јашу), мјѣсто (на мјесто), њѣдра

¹⁾ *Дјело* је, вероватно, новији облик ове речи, дошао са стране у овај говор, а старије је *ђело* (учинијо крвнo *ђело*; изаће *ђело* нo *виђело*, — само у оваквим изразима).

²⁾ У Вука још и *пѡље* (*пѡља—пѡльā*).

^{*)} У пљеваљском говору: *звóжђа—звóжђā—звóжђима.*

4) Име места.

(*у њедра*), *исѣшо* (*на исешу*), *сишо* (*за сишо*), *чүдо* (*о(д) чуда*), *стадо* (*ко(д) стада*), *уље* (*на уљу*). Именица *јушро* има старо преношење: *од јушра*, *дд јушра*, прилог *йајушра*, — али у прилозима има и ново: *јушру*, *јушро*.

Дан. је од оних именица прве групе које и код њега припадају овоме типу забележио са новим преношењем: *мѣсло*; *од масла*, *кола*: *на кола*¹⁾; а од ове друге наше групе са старим преношењем забележио је *грло*: *зд грло*, *идд грло*; *арно*: *на арна* и *слдо*: *од слова дд слова* (стр. 75 и 76). Решетар бележи само старо преношење: *па лебо*, *зд звопо*, *зд zelje* итд. (Die Bet., 204).

4) *Мѣсо*—*мѣса* (Д. 62). Овај акц. имају и именице: *дјѣло*—*дјѣла* и *ушће*—*ушћа* (Д. *дјѣло*—*дјѣла* и *ушће*—*ушћа*, — тип под 3). Поменули смо горе именице које Дан. убраја у ову групу, а овамо немају тај акценат.

Дан. није поменуо код оваквих именица промену акцената у loc. sing. (не помињу је ни Ружичић ни Московљевић). У П. и Др. такву промену имају речи *злѣто* и *мѣсо* — у *злѣту*, у *мѣсу* (кад се мисли на живо месо: добар во у *мѣсу*, — иначе је *у мѣсу*)²⁾. У множини промену акц. има само именица *сијено*: *сијѣна*—*сијѣнѧ* (и *сијѣнѧ*)—*сиѣнима* (кад означава стогове сијена). Овакву промену именице *мѣсо* (у значењу *дебело месо*), коју налазимо у Даничића, Ружичића и Московљевића, овај говор нема. Од речи *дрѣвце*, за коју је Дан. претпостављао ову промену, пот. pl. је овде *дрѣвца*, — без промене акцената.

Као и код Даничића преношење акцената на предлоге је старо: *од злѣта у злѣто*, *у мѣсо*, *у млѣву*, *на сијено*, *по тијелу* и сл.; само три речи: *сүнце*, *цѣрство* и *здрѣвље* имају ново преношење: *о(д) сүнца до сүнца*, *по сүнцу*, *према сүнцу*; *у цѣрству*, *по цѣрству*, *здрѣвље*—*за здрѣвље*, *у здрѣвљу* и сл.

¹⁾ С новим преношењем су у Даничића и речи: *звѣжђе* (*у звожђу*), *грѣжђе* (*у грѣжђе*).

²⁾ У Дубр.: *měsu*, *tijělu*, *zlātu* — loc. sing. Решетар усто наводи и то да се ова појава налази и код икаваца у Далмацији (Die Bet., 72).

(ове три речи овако иду и у Даничића). Чудновато је да баш ове три именице имају ново преношење, јер бисмо у оваквим примерима такво преношење могли објаснити старим метатониским акцентом множине: *сѹнце: *сѹнца* (исп. Белић, *Акц. студије*, 160), међутим баш ове три именице су необичне у множини, да би се могао лако пренети акц. множине на једнину (**зѧ сѹнце: *зѧ сѹнца*). — У Даничића ново преношење имају још речи: *кѧље (нѧ кѧље)*, *лѧшће (бѧз лѧшћа)*, — овде: *нѧ кѧље*, *бѧз лѧшћа*. Овде је такође и *ѡ(д) шијеста* (Дан. није био сигуран за овај акценат).

II Двосложне основе

1) *Врешѧно—врешѧна* (Д. 66). Као *врешѧно* акц. имају још и:

богѧство—богѧства, блажѧнство—блажѧнства, краљѧвство—краљѧвства, ђавѧлство—ђавѧлства, врагѧлство—врагѧлства, ђевѧрство—ђевѧрства.

У Даничића прва реч иде по типу под 2 — *бѧгатство* (стр. 65), *блѧженство* и *крѧљевство* — по типу под 5 (стр. 64), а последње три по типу под 4: *врагѧлство, ђавѧлство, девѧрство* (стр. 66). Овамо иду обично и деминутиви на *анце* и *ашце*:

блѧтѧнце—блѧтѧнца, брдѧшце—брдѧшца, грлѧшце—грлѧшца, јутѧрце—јутѧрца, њѧдѧрце—њѧдѧрца, псѧтѧнце—псѧтѧнца, срдѧшце—срдѧшца, сунѧшце—сунѧшца и сл.

У Даничића је:

блѧтѧнце, брдѧшце, грлѧшце, јутѧрце, њѧдѧрца, псѧтѧнце, срдѧшце, сунѧшце ¹⁾ (по типу под 8, — стр. 67), иако има по овом типу: *влакѧнце, врашѧшца, жумѧнце* и сл.

Поцерски говор у три од ових речи има Даничићеву дужину другог слога, али акценатовану: *срдѧшце, брдѧшце*,

¹⁾ Још и: *грлѧшце, срдѧшце* и *сѹнахце*, — без дужине другог слога (стр. 66).

псешанце (Моск. *ibidem*). Овакав акценат има и *грѡце—грѡца* (Д. *грѡце*, — 64), затим: *сужањство—сужањства* (Д. *сужањство*).

У *gen. pl.* кад се нађу овакве речи са непостојаним *a*, имају повлачење акцента према почетку: *жуманѡца, влакнанѡца*. У Даничића уз ово повлачење долази и дужина другог слога: *рѣбарѡца*. (У дубровачком говору је као и у овом).

2) *Кандило—кандила* (Д. 65). Овамо иду и речи:

бѣзумље—бѣзумља, обличје—обличја, ѡграшје—ѡграшја, подручје—подручја, подушје—подушја, ѹсрђе—ѹсрђа, подовство—подовства.

У Даничића је:

бѣзумље, обличје, ѡгрѡшје, подручје, подѹшје, ѹсрђе, подѡвство (по типу под 3, — стр. 67).

Затим је у П. и Др.:

бѡрило—бѡрила¹⁾, црталo—цртала, дѣспoство—дѣспoства (у Дан.: *бѡрило, црталo, дѣспoство*, — по типу под 7, — стр. 65).

Овом типу припада и *пѡстоље—пѡстоља* (Вук: *пѡстѡље*). У овом говору имамо и *ѡђело*, по овом типу, и *одијѣло* (тип под 4).

Не иду овамо Даничићеви примери:

осоје, присоје, Гусиње, двориште, ловитте, људиште, годиште (в. под 3), *заграђе, распуђе, духало, кусало, наследство* (в. под 5), *блатиште* (в. под 8), *богатство* (в. горе под 1), *човештво, играло, црвиче* (в. под 7).

Промена акцента у *gen. pl.* је као и код Даничића: *пѡкуѡштѡвѡ, кѡрѡштѡ*.

3) *Кѡмѣње—кѡмѣња* (Д. 67). Овамо иду горе поменуте именице:

¹⁾ Тако и у Г. Крајини (ор. *cit.* 103)

*осѡје — осѡја*¹⁾, *присѡје — присѡја*, *Гусиње — Гусиња*,
дворѡште — дворѡшта, *људѡште — људѡшта*, *гѡди-*
ште — гѡдишта, *ловѡште — ловѡшта*.

Даничић:

осоје, присоје, Гусиње, двориште, људиште, годиште,
ловиште.

Затим у Пиви и Дробњаку:

ѡчинство, сѡстрѡнство (Дан : *сѡстрѡнство, ѡчин-*
ство, по типу под 8).

Овакав акценат имају и:

*вѣрѡње — вѣрѡња*²⁾ (В.: *вѣрѡње*), *лѡрмѡње, кѡршѡње,*
прѡвдѡње, рѡншѡње (В.: *лѡрмѡње, кѡршѡње, прѡвдѡ-*
ње, рѡншѡње).

Имамо и име места *Јѣзѣрца* (у Вука је реч *јѣзѣрце*, а у Мос-
 ковљевића *јѣзѣрце*).

Поменули смо да овамо не иду речи: *безумље, обличје,*
ограшје, подручје, подушје, усрђе, поповство (в. под 2); не
 иду ни: *забрђе, прочеље* (под 5), *загорје, приморје* (под 6),
игриште, пасиште (под 8).

4) *Имѡње — имѡња* (Д. 66). Овако би се акцентовала и
 реч *шуђѡнство — шуђѡнства* (Д.: *шѡђѡнство*, — тип под 8,
 Моск.: *шуђѡнство*, *ibidem*), затим, *вјенчање — вјенчања* (В.: *вјѣн-*
чање), *пучѡнство — пучѡнства* (Д.: *пѡучѡнство*). Не иду овамо
 именице: *јѣстива, сечива* (в. под 8), *расуло* (в. под 5), *ђа-*
волство, враголство, ђеверство (поменули смо под 1).

5) *Зѡчеље — зѡчеља* (Д. 64). Овако је и:

зѡбрежје, Крѡљево (Дан.: *зѡбрежје, Крѡљево*, — тип
 под 9), *зѡграђе, рѡспуђе, дѡвало, кѡсало, нѡишѣство*
 (Дан.: *зѡграђе, рѡспуђе, дѡхало, кѡсало, нѡслед-*
ство, — тип под 2), *мѡљало, сѡсѣство* (Д.: *мѡљало,*
сѡседство, — тип под 8), *рѡсуло* (Д.: *расѡло*, — тип

¹⁾ У Озр.: *осѡје* (Реш., 77).

²⁾ У Г. Крајини: *вѣрѡње* (ор. *clt.* 103).

под 4), *насеље*, *престоље*, *раскршће* (Д.: *насеље*, *престдље*, *раскршће* (и *раскршће*), — по типу под 6), *забрђе*, *прочеље* (Д.: *забрђе*, *прочеље*, — под 3).

Поменули смо да не иду овамо Даничићеви примери: *краљевство*, *блаженство* (в. под 1), *пучанство* (в. под 4).

6) *Причање* — *причања* (Д. 66). Има у Даничића само четири речи са оваквим акцентом: *пачеље*, *насеље*, *престдље*, и *раскршће* (поред *раскршће*). Прва се не чује у овом крају, а остале три немају дужине на другом слогу (в. горе). Дан. није узимао у обзир глаголске именице на *ање* и *ење*, као: *причање*, *примане*, *тражење* и сл. У овом крају имамо тако и: *скретање* — *скретања*, *смјерање* — *смјерања* (В.: *скретање*, *смјерање*). Затим, овако је и: *загорје* — *загорја*¹⁾, *приморје* — *приморја* (Д.: *загорје*, *приморје*, — по типу под 3).

7) *Олово* — *длова* (Д. 55). Овако је и:

играло — *играла*, *првичје* — *првичја*, *чдештво* — *чдештва* (Д.: *играло*, *првиче*, *чдештво*, — по типу под 2), затим, *гладило* — *гладила* (В.: *гладило*, а Дан. и: *гладило*), *Ђаково* — *Ђакова* (Д.: *Ђаково*).

Овај акц. немају Даничићеви примери: *барило*, *цртало*, *деспоство* (в. под 2), *муљало*, *суседство* (в. под 5), *сужањство*, *грлашце*, *срдашце*, *сунахце* (в. под 1), *Дунаво* (в. под 8).

Именице овога типа имају ново преношење на предлоге: *на вјешала*, *на виђело*, *у таоштво* и сл., а само речи *длово* и *језеро* имају старо преношење: *од језера*, *на језеру*, *од олова*, *у олову*. Дан. је претпоставио старо преношење само за реч *длово*.

8) *Крѣсво* — *крѣсва* (Д. 67). Овом типу припадају и:

блѣтшиште — *блѣтшишта* (Дан.: *блѣтшиште*, — под 2, и *блѣтшиште*), *Дунав* (Д.: *Дунаво*), *игриште* — *игришта*, *пѣсйиште* — *пѣсйишта* (Д.: *игриште*, *пѣсйиште*, — тип под 3), затим, *ашиње* — *ашиња*, *бѣсање* — *бѣса*

¹⁾ „На Загорје, под Ченгѣћа дворе...” Овако се ова реч акцентује и у Г. Крајини (ор. cit. 106).

ња, *йграње* — *йграња*¹⁾, *мѡљење* — *мѡљења*, *нѡшење* — *нѡшења*, *снѡшење* — *снѡшења*, *кашљање* — *кашљања*, *прѡшење* — *прѡшења*, *вѡжење* — *вѡжења*, *свѡжење* — *свѡжења*, *вѡђење* — *вѡђења*, *гѡњење* — *гѡњења*, *свѡђење* — *свѡђења* (В.: *ашање*, *басање*, *йграње*, *мѡљење*, *нѡшење*, *снѡшење*, *кашљање*, *прѡшење*, *вѡђење*, *вѡжење*, *свѡжење*, *вѡђење*, *гѡњење*?, *свѡђење*), *вѡјкање* — *вѡјкања*, *зѡдриште* — *зѡдришта*²⁾ (В.: *вѡјкање*, *зѡдриште*), *лѡтање* — *лѡтања*, *пѡждрење* — *пѡждрења*, *такање* — *такања* (В.: *лѡтање*, *пѡждрење*, *такање*), *рѡтање* — *рѡтања* (В.: *рѡтање*), *јѡстѡва*, *сѡчѡва* (В.: *јѡстѡва*, *сѡчѡва*)³⁾, име места *Гѡрањско* (В.: *Гѡрањско*).

Овамо не иду Даничићеве речи овога типа:

блатанце, *брдашце*, *грлашце*, *јутарце*, *њедарца*, *псешашце*, *сунашце* (в. под 1), *очинство*, *сестринство* (в. под 3), *сужањство* (под 1), *шуђинство* (под 4), *језерце* (под 3).

Преношење на предлоге је старо код речи: *крѡсѡво*, (*зѡ кресѡво*), *кѡлѡво* (*ѡд кољѡва*), *плѡшѡво* (*ѡ плешѡво*) и сл., али код свих оваквих речи које се свршавају на *шѡте*, *инство* (*имство*), *ање* и *ење* преношење је ново: *на пасѡшѡте*, *ѡ јечмѡшѡте*, *зѡ братѡшѡство*, *ѡд кашљања*, *зѡ ношење*, *ѡ гѡњењу* и сл. Дан. је претпостављао за све овакве речи ново преношење, а изричито је забележио *кѡлѡво*: *на кољѡво* (76 стр.).

9) *Вѡљево* — *Вѡљева* (Д. 65). Само ова реч је позната са овим акцентом, јер Даничићеви примери овога типа *Ужице* (в. под 10), *Ђаково* (в. под 7), *Краљево* (в. под 5), *забрѡже* (исто) не иду овамо, а *Ђурђево*, *шѡшѡво* и *здрављѡце* нисам чуо. Преношење је старо: *ѡз Вѡљева*, *ѡ Вѡљево* и сл.

¹⁾ У Г. Крајни, такође, *йграње* (N. oј. VIII, 106).

²⁾ И у Г. Крајни *зѡдриште* (ibid.).

³⁾ У. Озр. и Прчању Реш. бележи *јѡстѡва*, и у Озр. *сѡчѡво* (Die Bet., 74).

10) *Плѣндѣште*—*плѣндѣшта* (Д. 67). Овамо иде и *Ћжице*, а не иде *збориште* (в. под 8). Преношење је ново: *на плѣндѣшту*, али и старо: *у Чѣјнѣчу*.

в) Тросложне основе (Д. 68—69).

1) *Величѣнство* — *величѣнства*. Овако је и *достојѣнство* — *достојѣнства*, *пријатѣлство* — *пријатѣлства* (Д.: *достојѣнство*, *пријатѣлство*).

2) *Крижѣпуће*—*крижѣпућа*. Овамо иде и *месѣѣћа*—*месѣѣћа* (pluralia tantum) — у Вука је *мѣсовеће*, *месѣвеће* и *мѣсѣвеће*.

3) *Јалѣвѣње*—*јалѣвѣња*. Са овим акцентом је и *зарѣкѣвље*—*зарѣкѣвља*, *појѣштѣрје*—*појѣштѣрја* (Д.: *зѣрукѣвље*, *идѣштѣрје*), *валѣушкѣње*—*валѣушкѣња*, *крѣѣлѣште* — *крѣѣлѣшта*, *љуљушкѣње* — *љуљушкѣња*, *котѣрѣште* — *котѣрѣшта* (В.: *валѣушкѣње*, *крѣѣлѣште*, *љуљушкѣње*, — последње речи нема у речнику), *пијѣцање* (В.: *пијѣцање*).

4) *Сѣра(ј)ево*—*Сѣра(ј)ева*. Овако је и *ѣпѣстѣлство*—*ѣпѣстѣлства* и *бѣриѣце* — *бѣриѣца* (Д.: *ѣпѣстѣлство*, *бѣриѣце*).

5) *Кѣпусѣште*—*кѣпусѣшта*. Овај акц. је и у речи: *гѣво-рѣње*, *слѣѣѣѣње*, *срѣѣѣѣње*. Ове глаголске именице имају у овом говору акц. презента, док у Вукову речнику налазимо акц. инфинитива: *говѣрѣње*, *слѣѣѣѣње*, *срѣѣѣѣње*. Овакав је однос и код свих оваквих именица композита од глагола:

водѣши, *возѣши*, *гонѣши*, *носѣши* и *ходѣши*.

У П. и Др. је дакле: *дѣѣѣѣње*, *дѣѣѣѣње*, *дѣѣѣѣње*, *дѣѣѣѣње*, *дѣѣѣѣње*; *зѣѣѣѣње*, *зѣѣѣѣње*, *зѣѣѣѣње*, *зѣѣѣѣње*, *зѣѣѣѣње*; *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*; *нѣѣѣѣње*, *нѣѣѣѣње*, *нѣѣѣѣње*, *нѣѣѣѣње*, *нѣѣѣѣње*; *нѣѣѣѣње*, *нѣѣѣѣње*, *нѣѣѣѣње*, *нѣѣѣѣње*, *нѣѣѣѣње*; *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*; *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*; *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*; *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*; *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*; *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње*, *ѣѣѣѣње* (у Вука је: *дѣѣѣѣње*, *дѣѣѣѣње*, *дѣѣѣѣње*, *дѣѣѣѣње*, *дѣѣѣѣње* итд.).

6) *Поглавáрство* — *поглавáрства*. Овако је и *незнабóштво* — *незнабóштва* (Д.: *незнáбоштво*).

7) *Безáкоње* — *безáкоња*. Овако је и *намјéштало* — *намјéштала* (В.: *намјештало*).

8) *Намјéштáње* — *намјéштáња*. У Даничића је само једна реч са овим акцентом: *безáкóнство*. У П. и Др., ако би се чула ова реч, ишла би без дужине предзадњег слога *безáкóнство*, а акц. овога типа имају још глаг. именице:

замјéштáње, помјéштáње, умјéштáње, премјéштáње, размјéштáње. (У Вука је: *намјештáње, зámјештáње, пòмјештáње, умјештáње, прémјештáње*).

9) *Рáзбојиште* — *рáзбојишта*. Дан. има само још реч *шeтáлйиште* са овим акцентом. У овом крају је још:

букалйиште (В.: *бýкалйиште*), *вáшарйиште* (Д.: *вáшáрйиште*), *прíстанйиште* (Д.: *прíстанйиште*), *мíрбожáње, сýнећáње* (В.: *мíрбожeње, сýнећeње*) *зáкло-ниште* (В. нема).

10) *Смѣдерево* — *Смѣдерева*. Овако и *нѣчогештво* — *нѣчогештва* (Д.: *нечóвештво*).

11) *Вíјалйиште* — *вíјалйишта*. Овамо иде и *йгралйиште*¹⁾ — *йгралйишта, ђевовáње, нѣвовáње*²⁾. (Д.: *йгралйиште*, В.: *ђевовáње*³⁾, *невовáње*). *прáзновáње* (В.: *прáзновање и прáзновáње*), *йвобíље* (В. *ивобíље*)⁴⁾.

г) Вишесложне основе (Д. 70).

Имамо разлику само у речима: *непријателство* (Д.: *непријетелство*), *почивалиште* (В.: *почивáлйиште*), *нашледовање*

¹⁾ Тако и у Г. Крајини (ор. cit. 106).

²⁾ *Ђевовáње* — моје царовање,
Нѣвовáње — моје тавновање,
Цар ти бијак, док ђевојка бијак.
Невјесте ме царем зовијагу,
Старе бабе царем и везиrom . . .

³⁾ В. има само *ђевовáње*, али поред *дјевовáње* има и *дјѣвовáње*,

⁴⁾ И у Г. Крајини: *йвобíље*.

(В.: *наследовање*), *предиковање* (В.: *предиковање*), *кдротовање* (В.: *кдротовање*).

е) Именице средњег рода консонантских (старих)
основа (Д. 70 — 77).

а) *н- основе*

У овом крају се разликује од Даничићева акц. реч *плѐме*—*плѐмена*—*плѐмену*, рl. *плѐмена*—*плѐмѐнā*—*плѐмѐнима*, (у Дан.: *плѐме*—*плѐмена*, рl. *плѐмена*—*плѐмѐнā*)¹⁾, затим реч *прѐзѐме*—*прѐзѐмена*, која се у једнини акцентује као и у Даничића, овде има множину *прѐзѐмѐна*—*прѐзѐмѐнā*, док у Даничића остаје акц. непромањен: *прѐзѐмена*—*прѐзѐмѐнā*. Код ове друге речи и у Московљевића имамо промењен акц. у множини—*прѐзѐмѐна* (тамо је у једнини *прѐзѐме*, — стр. 34).

Код им. *врѐме*—*врѐмена* Дан. има ново преношење: *од времена*, *ид времена*, док је у П. и Др.: *од времена*, *ид времену*.

в) *ш- основе*

1) *кѹбе*—*кѹбѐта*. Као и у пљеваљском говору (Руж., 135) овако је и: *бѹре*—*бѹрѐта*, *ђѹбре*—*ђѹбрѐта*, *ѹбе*—*ѹбѐта*, (у Вука и Дан.: *бѹре*, *ђѹбре*, *ѹбе*), *ѹсе*—*ѹсѐта* (Д.: *ѹсе*—*ѹсѐта*) *шāне*—*шāнѐта* (Д.: *шāне*).

Дан. је претпостављао да се код ових именица у *вос. sing.* помера акц. према почетку. Питао се, је ли у стиху: „*Ропче* моје, змијо од Турака“: *рѹпче* или *рѹпче*. У овом крају је стварно *рѹпче*, али ми се чини да ова реч неће у пот. бити акцентована *рѹпче*, као код Вука, него *рѹпче* (*рѹпчѐта*). Остале не мењају акц. у овом падежу.

Оне именице овога типа које имају множину, у свим падежима померају акц. према крају: *бурѐта*—*бурѐтā*—*бурѐтима*, *кубѐта*—*кубѐтā*—*кубѐтима*, *ђулѐта*—*ђулѐтā*—*ђулѐтима*, *исѐта*—*исѐтā*. Дан. помиње промену само у *gen. pl.* али, противно овом, помера се у њега акц. према почетку:

¹⁾ У буњ. сењском имамо нешто треће: *плѐме*—*плѐмена*, у једнини, а у множини, као и свуда: *плѐмѐна*—*плѐмѐнā* (N. vj. XIX, 499).

кркмѣта — *кркмѣта̃*, *тѣстѣта* — *тѣстѣта̃* (стр. 72). И Ружи-
чић у пљеваљском говору не налази Даничићеву промену у
gen. pl., него му се чини да се у множини, „бар код неких
именица“, помера акц. према крају: *дугмѣта*, *кубѣта* итд.
(стр. 135).

2а) *Дијѣте* — *ђѣтѣта*. Даничићеву групу именица овога
типа овај говор дели у два дела. Прво су именице типа
дијѣте — *ђѣтѣта* — са скраћивањем првог слога у зави-
сним падежима — као: *јаје*, *јуне*, *кљу́се*, — од оних које и Дан.
помиње са скраћивањем, затим *уже* — *ужѣта*, — од оних за
које Дан. није знао, да ли скраћују први слог¹⁾. Не скра-
ћују се *пáрче* и *сви́њче*.

Овамо уопште не иду речи *звѣјере* (в. под 4), *исе*, *шане*
(в. под 1), *зми́че*, *де́вље*, *слу́шче*, *срнче* (в. под 3).

Voc. sing. је, као и код Дан., *дѣјѣте*, — само се ова реч
може чешће чути у овом падежу, а за остале не знам како
би се чуле у вокативу.

2б) *Брáвче* — *брáвчѣта*. Дан. није знао за неколико речи
типа *дијѣте*, да ли скраћују први слог у зависним падежима,
али је више веровао да се врши то скраћивање. Међутим у
Рјечнику ЈА, у његовој редакцији, имамо неке од тих речи
без скраћивања. У овом говору те речи, које су обичне овде,
и које немају који други акц. у номинативу (в. горе), изузев
једна — *уже* (в. горе), не скраћују акц.: *брáвче* — *брáвчѣта*,
зү́нче — *зү́нчѣта*, *ђáче* — *ђáчѣта*, *кѣ́рче* — *кѣ́рчѣта*, *кү́мче* —
кү́мчѣта, а поред ових и: *пáрче* — *пáрчѣта*, *сви́њче* — *сви́њ-*
чѣта — две речи које је Дан. навео са скраћивањем: *пáрче* —
пáрчѣта, *сви́њче* — *сви́њчѣта*.

И код именица типа под а и под б место множине су
збирне именице, али им. *уже* и *пáрче*, које имају и множину
померају акц. према крају: *ужѣта* — *ужѣта̃* — *ужѣтима*, *пáр-*
чѣта — *пáрчѣта̃* (друга скраћује први слог тек овде)²⁾.

¹⁾ Вук има *уже* — *ужѣта* (*ужа*); у П. и Др. има у мн. поред
ужѣта и *ужа*.

²⁾ Овако је и у поцерском говору (Моск. 34), док пљеваљски има и
ју́не — *ју́нѣта* и сл. (Руж. 135).

3) *јање — јањета*. Овако је и: *змијче — змијчета*, *дърле — дърлеша*, *слушче — слушчета*, *срнче — срнчети* (Дан.: *змије, дърле, слутче, срнче*).

И ове именице, кад имају множину, померају акц. према крају: *дебѣта — дебѣта̄*, *дрвѣта — дрвѣта̄*, *кебѣта — кебѣта̄*. У Дан. је: *кебѣти* — *кебѣти*¹⁾ и сл. Овако, као у овом крају померанье је и у поцерском и у пљеваљском говору (*ibid.*), а тако је и код Павића (Rad LIX, 100).

Преношење на предлоге је старо и ново:²⁾ *од јањета*, *прѣд јање*, *за јање*, *бѣз јањета* (овца *бѣз јањета*); али: *од јарѣта*, а: *за јаре*; *од крмѣта*, *за крме*, *од пилѣта*; *на шиле*, *од дрвѣта*, *од прасѣта*; али само ново: *из дебѣта*, *у дебѣту*, *по кебѣту*. У Дан. је, изгледа, скоро код свих именица овога типа ново преношење: *од јарѣта*, *од прасѣта*, и сл., али има: *на дрво* (стр. 70).

4) а — *Близне — близнѣта*, б — *дрвце — дрвцѣта*. Првој групи припада и *звјере — звјѣрѣта* (Д.: *звѣре — звѣрѣта*) и *трѣе — трѣѣта* (В. нема). Поред *ждрѣбе — ждрѣбѣта* обично је и *ждрѣбе — ждрѣбѣта* (по типу под 3).

Преношење на предлоге је старо: *од звјѣрѣта*, *за близне*, *од трѣѣта*, код прве групе, а реч *дрвце* и сл. нисам чуо с преношењем, а вероватно је *од дрвцѣта*.

Да поменемо још неколико примера разлике код трособожних основа. Овамо је *јѣрѣшце — јѣрѣшѣта*, *варошче — варѣшѣта* (Д.: *јѣрѣшце, варошче*), *мајмунче* (В.: *мајмунче*), *варѣшѣнче* (Д.: *варѣшѣнче*), *Сарајѣвче* (Д.: *Сарајѣвче*), *говѣдѣрче — кѣлуђѣрче* (Д.: *говѣдѣрче, кѣлуђѣрче*).

Од им. *говече* имамо збирку именицу *говѣда — говѣди* (од *говѣди*), место множине.

в) с-основе

Уколико се чувају ове основе у множини од речи *небо*, *чудо* и *шијело*, не разликују се од Вукова акцента.

¹⁾ У Вука налазимо *дрвѣта — дрвѣта̄*.

²⁾ Именице: *јање*, *јаре* и *пиле* колебају се у том смислу тако да су, како ми се чини, само с једнословеним предлозима уз генитив са старим преношењем, а у свим другим случајевима биће ново преношење.

Напомене уз акценат именица

1) Особина је овога говора да, кад се праве презимена од особног имена, задржава акценат генитива особног имена: *Војин* — *Војновић*; *Јокан* — *Јокановић*; *Димитрије* — *Димитријевић*; *Лазар* — *Лазаревић*; *Милци* — *Милцић* и сл.

2) Кад именица стоји уз особно име као, титула, ознака звања, име из поштовања, пажње и од мида, онда је без акцента: војвода *Лазар*, поц *Радован*, ђед *Јоле*, баба *Јована*, го-сподиц *Божо*, сестра *Маша*.

Ако име није титула и ознака звања у оваквим приме-рима, скраћује дужину основног слога, ако је има:

рѣдо *Машо* (*рѣдо*), *бабо* *Вуле*, *старио* *Живко*,
старица *Ђурђа*, *кума* *Милосав*, *кум* *Радован*, *госпа*
Вида, *сѣка* *Сава*; *ћико* *Вуле*, *брајо* *Максим*, *стариц*
Лука, *ујна* *Мара*, *тетак* *Јован*, *кум* *Никола*.

Скраћивања дужине нема у наставцима за образовање речи и у наставцима за падеж:

ујак *Миладин*, *ђевѣр* *Мијо*, *ујак* *Мијџлу*, *старице*
Синђе, *куме* *Сеније*, *ујне* *Василије*, *тетак* *Анђе* и сл.

Скраћивања уопште нема у титулама у ознакама звања:

капетан *Матије*, *бригадир* *Јоко*; *кнез* *Радѣ*; *кралѣ*
Никола, *књаѣ* *Данило* и сл.

3) У вокативу често, кад тај падеж долази без праве потребе, губи се акц. именице, а, анологно горњим примерима, и дужина основног слога: *ајде*, *брате*, да *запаљмо*; *нѣмѣј*, *брате*, да се *свађамо*); *ајде*, *сине*, *пѣслушај* ме; *нѣмѣј*, *сѣко*, *то* *узимаи*; *нѣмѣј*, *дѣшо*, *плѣкати*; *ѣди*, *срце* *мѣе*, да те *пѣљубим*, итд.

АКЦЕНАТ ЗАМЕНИЦА

Позната је разлика у нашим говорима у акценту личних заменаца. У овом крају налазимо у зависним падежима јединине првог и другог лица низлазни акценат на првом слогу.

Тако је и код зависних падежа *sing.* личне заменице 3 лица у мушком роду, изузимајући други облик инструментала (в. напред)—и код повратне заменице. Имамо, дакле: *мѣне, шѣбе, њѣга, њѣму, сѣбе*. Овако је већином у Пиви, а у Дробњаку у неким селима забележио сам и Вуков акценат: *мѣне, шѣбе, њѣга, њѣму, сѣбе* (Комарница, Врела и др.). Изгледа да у нашим западнијим штокавским говорима уопште преовлађује акц. почетног слога код ових заменица. Уз Вуков акц. имамо га и код Вушовића: *мѣне* и *мѣне, шѣбе* и *шѣбе* итд. (Л. зб. III, 54 и 56)¹⁾, а Шурмин за друге херцеговачке говоре бележи само: *тѣне, тѣни, тѣбе, тѣби*, итд. (*Nast. vjesnik* III, 169), што налазимо и код Миласа за *мостарски* говор (*Rad* 153, 66 и 95). Даље, низлазни акц. у овим облицима налазимо у *дубровачком, прчањском, озринићком, сарајевском*, говору *Горње Крајине, личком буњевачком, буњевачком „залеђа сењскога“*²⁾ и др. Низлазни акц. почетног слога бележи и Ившић у *славонском шаптиновачком*³⁾, а у *посавском* говору налази и један и други акц.: *тѣне, тѣни; тѣбе, тѣби; пјѣга, пјѣти* и *тѣне-тѣбе, себѣ, пјетѣ, менѣ, тебѣ* и сл.⁴⁾. Али се овде у *посавским* говорима, као и у извесним *чакавским*⁵⁾, налази местимично разлика у акценту генитива и датива код ових заменица (*тѣне gen., тѣни* и *менѣ dat.* — у *Посавини*, — и *тѣне, тѣбе, сѣбе gen., менѣ, тебѣ, себѣ* — на Рабу у селу и др.) У оним *чакавским* говорима где нема ове разлике (генитива и датива опет долази негде један а негде други акценат у оба падежа (и падежима који им одговарају). Исп. *тѣне, тѣни* и др. на Рабу — у граду, — а у селу *тѣне, менѣ* (*Rad* 118, 34); *тѣнје(k), сѣбје(k)* и сл. на Ластову (*Nast. vj.* I, 321); *менѣ, менѣ* и сл. у Новом и др. (*Замѣтки*, 35); на Корчули (Лумбарда): *менѣ, тебѣ*, али: *spróc пјѣти* (*Nast. vj.* III, 333 и др.); у другим

¹⁾ Јединство се огледа само у инструменталу: *мнѣм, шѣбѣм* и сл.

²⁾ Исп. *Rad* LXV, 173; *Die Betonung*, 143—5; *Rad* 121, стр. 202; *Nast. vjesnik* VIII, 18; XX, 272; XIX, 586.

³⁾ *Rad* 168, стр. 138.

⁴⁾ *Rad* 197, стр. 31, 34—5.

Arch. für sl. phil. XXV, 428; *Rad* 118, стр. 34.

чакавским говорима: *manè, tebè* (читај *manǵ, tebǵ*) итд., или *mané, tebé* (читај: *menǵ, tebǵ*) итд. у gen. и loc., поред *māne, tèbe* (читај: *māne, tèbe* (Nemanic, *Čakavisch-kroatische Studien*, Fortzetz., 3—4).

Шта принципски значи ова неједнакост акцента личних заменница у једнини у нашим говорима,— који је од ова два акцента секундаран за наш језик, или ова двострукост акцентовања води порекло из прасловенског? Чини ми се да је најприродније овде узети да низлазни акценат није органског порекла (изузимам, наравно, инструментал), и по свој прилици дошао је аналогijом према акценту плурала: *мѣни* према *нѣма*, *од мене* према *од нѣс*, *њѣму* према *њѣма*, *од њега* према *од њѣх*. Најбоље то показује преношење на предлоге у П. и Др. и у сличним говорима. Кад је предлог једносложан, преношење је ново и у једнини и у множини, а на двосложни и вишесложни предлог добијамо облик старог преношења: *на мене*, *за тебе*, *о себе*, *прѣ њему*,— али: *ѣсцред мене*, *прѣко тебе*, *прѣ себе*, *ѣспод њега*; као и: *на нама*, *од вѣе*; *прѣ њѣг*, *прѣма вама* (енклитике: *за ме*, *пѣдѣ ме*,— и *за нас*, *пѣдѣ нас*. и сл.) Дакле, једнако акцентовање у овом говору и другим с предлозима и без предлога, и у једнини и у множини, иако акц. једнине и множине ни у ком случају не могу бити исти по пореклу, показује извесне узајамне аналогije.— Ново преношење, поред старог, чуо сам, уз множину обично, у примерима: *више нѣс*, *ниже нѣс* (поред обичног: *вѣше нѣс*, *нѣже нѣс*, *вѣше тебе* и сл.); затим сам забележио примере где се акценат никако и не преноси на вишесложни предлог: *повољу мѣне*, *повољу њѣга*, *порѣди мѣне* и сл. (Ово су нови предлози и то нема важности за принципску страну питања о преношењу акцента). Под утицајем *прѣма себе* дошло је и *спрѣм себе*,— старо преношење на једносложни преллог. Некад предлог задржава свој акценат: *врѣ мене*, *нѣврг њега* и сл.

У мостарском говору код Миласа налазимо овако преношење — неједнако на једносложне и двосложне предлоге (*Rad CLIII*, 66), а у Горњој Крајини преношење је ново и на двосложне предлоге: *за тебе*, *изѣ тебе*, *ѣз њега*, *прекѣ њега* (*Nast. vjestnik* VIII, 18), — Решетар бележи по Будманијевој граматици, старо преношење на двосложне предлоге,

али само са енклитичких једносложних облика заменице: *предā ме*, *међу се* и сл. и са инструментала *тпот*, *тофот*, *собот* (*mědu sobōt*). Не даје нам примере за преношење код осталих пуних облика заменица (*Die Betonung*, 207). О преношењу у чакавским говорима видећемо ниже.

Под утицајем облика *нāма*, *аā нама* (за *нāма*), *аā нās* добили смо у понеким говорима *тѣбе*, *тѣби*, *зā тебе* (аа *тебе*), и сл. од *тебе* (*тебѣ*), *теби* (*тебѣ*). Тим се да објаснити двојак акц. једнине у различитим говорима, али остаје необјашњено то што се понегде, као делимично у посавским говорима и рапском, видели смо, јавља разлика у акценту генитива и датива. На томе и на сличним појавама у руским дијалектима проф. Meillet (*Archiv für sl. Phil.* XXV, 428—9) заснива претпоставку, коју заступа и проф. Ившић (*Rad* 197. op. cit.) да је разлика *генитива* и *дativa* (одн. *локатива*) прасловенскога порекла и да је у нашим говорима данашњи акценат крајњег слога (*тебѣ*) настао уопштавањем акцента датива (*тебѣ*), а акценат почетног слога уопштавањем акц. генитива.— Дакле, то се старије стање сачувало у односу *тебе*: *тебѣ* у извесним чакавским и посавским говорима. Али ново преношење (односно у старим непреношење) акцента на једносложне а, местимично и на двосложне (а, горе) облике, у већини познатих штокавских говора не одобрава ту претпоставку: старом *тѣбе* одговарало би *аā тебе*, а не *зā тебе*, као што имамо. Не бисмо имали разлику од акцента инструментала у ком се огледа стари акц. почетног слога (исп *мнѣм—сā мнѣм*, *тѣбѣм—аā тобѣм* и сл., а *мѣне—зā мене* и сл.). Истина, у чакавским говорима налазимо то старо преношење и на облике генитива и др., али, да није органско, најбоље показује то што је понегде преношење неправилно. Налазимо негде акц. на предлогу, иако га заменица без предлога нема на почетку: *зā мене*, а *менѣ*,— или је низлазни акц. на другом слогу двосложног предлога: *predā mene*¹).

¹ Исп. *зā мене*, *зā тебе* на Рабу (*Rad* 118, op. cit.) *зā мене*, а *менѣ*, *predā mene* у Новом (Замљски, op. cit.), а код Неманића: *ōd sebe* (= *ōd sebe*), *podā* (*podā*) *njega* (*Čak.-kroat. Stud.*, op. cit.). Међутим, Облак је забележио на Рабу опет инструментал без старог преношења: *prđā vnot* (је ли овде акц. узлазни или низлазни не зна се сигурно, јер О.

Нема сумње да је овде ово дошло под утицајем инструментала, као што мисли проф. Белић¹⁾.

Остало би још нејасно откуда у говорима са низлазним акцентом у облицима (*мене, тебе* и сл.) *низлазни* акцент на двосложним предлозима, поред, по нашој претпоставци, *правилног* преношења акцента на једносложне предлоге. Биће свакако то дошло из употребе двосложних предлога с енклитикама *те* *та* и сл. (под утицајем *предта* *ма* добили смо *испед мене* и сл., док је преношење на једносложне предлоге и код енклитика ново: *па те* као *па тебе*). Разлика у преношењу с енклитичких облика биће врло стара, — било да с енклитике имале два акценатска облика у прасловенском (*тѣ* и *тѣ*), било да у двосложном предлогу с енклитиком имамо акценат предлога, а не заменице.

Узлазни акц. у дужим облицима има *инѣ* sing. I и III л. *мноме, њіме, њо́ме*, поред *мнѣм, њі́м, њѣм*. Али овде није узлазни акценат у облику заменице *њѣзи* као што га налазимо код Маретића — *њѣзи* (Gram. 185) — овде је, дакле, *њѣзи*. (Решетар је чуо у црногорским говорима само *њѣзи*, а не *њѣзи*) Код Маретића (и у Вукову речнику) имамо *њѣзин*, а овде *њѣзин*. (Исп. *њѣзин* у посавском — Rad 197, 37).

У пош. 3 л. sing. овде је *ѣн*, а не *ѣн*. Кратак акц. је забележио и Милас у мостарском (ор. сѣ. 95) и Решетар у озринићком и прчањском говору, док је и у дубровачком нашао *ѣн* поред *ѣн* (Die Betonung, 145).

Заменица *когод* и *штогод* у значењу *неко* и *нешто* има акц. првог дела сложенице *кѣгод, штѣгод*, као и код Вука, а нема пренесен акц. другог дела *кѣгод, штѣгод*, који налазимо у поцерском (Моск., 48), и пљеваљском (Руж., 147) го-

бележи једним акцентом дуге а једним кратке акцентоване слоге) поред *тѣѣн* (= *тѣѣн*, свакако), што опет указује на узајамне аналогije инструментала с једне и других падежа с друге стране у чакавским говорима (в Arch. für. sl. Phil. XVI, 443) Што и у пљеваљском говору налазимо: *ѣд мене, ѣд тебе* и сл., а *мене, тебе* и сл., (Д. зб. III, 235-6), биће особина извесних босанских и херцеговачких говора, да уопштавају низлазни акц. у заменицама с предлозима: *ѣ кога* а *кѣга, ѣ овом*, а *ѣвом*, (чуо сам у Мостару и другде).

¹⁾ Исп. Универс. предавања — *Заменице* 12.

вору. Тако се каже и *чѣмгод*, *чѣмгој*. А кад ова заменица значи *ма ко*, *ма што*, редовно је *ко гдј*, *ко гдд*, *што гдј*, *што гдд*, *кѣм гдј* и сл. (нема у последњем примеру скраћивања дужине испред акцента, као у поцерском говору).

Заменица *вас* слаже се с показним заменицама у квантитету последњег слога у ген. и асс. sing.— *свѣгдѣ*: *свѣгдѣ љѣта јѣдна крушка*; *свѣгдѣ ће ђаволисѣти*. Тако је и у показних заменица последњи слог дуг, не само у ген. и асс. него и у dat. sing.: *овогдѣ*, *оногдѣ*, *овомѣ*, *ономѣ*. Мислим да ће тако бити и у књижевном језику, ма да проф. Маретић мисли да је ту кратак слог (ор. cit. 188).

Немамо, као у поцерском говору, у заменици *његов* дужине на последњем слогу, а поред *њѣн*, *њѣна*, *њѣно* налазимо и *њѣн*, *њѣна*, *њѣно*. Овако дублет кратког и дугог слога чујемо и у енклитичном облику зам. III лица множине у ген. и dat. plur.:

видијо сам *ѣг* љ пољу; ја *ѣг* нѣ видѣм; *тѣ* *ѣг* не познаеш; нека *ѣг* нека пасу; дао сам *ѣм* помало сѣли; нѣ знам *ѣм* нѣшта рђаво; дај *ѣм* љѣба; љкрѣ *ѣм* јѣне, — и сл.

Проф. Решетар који је нашао код Вушовића *ѣг* (Д. зб. III, 19: *дн ѣг*) мисли да ту не може бити дужина (в. Ј. Ф. VI, 255). Међутим, као што видимо, нема право.

Као и код Вука *какав* нема дужине на другом слогу, а место *такав*, *онакав*, видели смо, има *такѣ*, *накѣ*, *вакѣ* са дужином задњег слога. С Вуковим језиком се слажу ове заменице и дужином у женском роду, које код Даничића нема: *такѣ*, *вакѣ*, *накѣ* (али *какѣ*). У именице *онаквица* акц. је повучен према почетку, вероватно, према речима на *ица* са овим акцентом (*прѣпелица*, *плѣстилица* итд). Приметио сам један случај непренесеног старог акцента код заменице *какав*: у љутњи, у ироничном прекору, кад уз ову реч стоји енклитика *си*: *какѣв си* (*а* је у овом случају нешто затвореније, са напрегнутом артикулацијом) — *какѣв си на те се говеда рѣкала*; *какѣ си*, *погѣнија нѣ си*.

У овом крају чујемо *колик*, као и код Вука, а *колика*, *колико* место Вукова *колика*, *кољико*.

Низлазни акц. првога слога прид. заменице *свѣкѣ, ѿстѣ, сѣмѣ* не преноси се на предлоге (зато, ваљда, што су ове речи најчешће наглашене у реченици):

дѣтрчѣ до *сѣмѣ* вѣдѣ; гѣри си од *свѣкѣ* жѣнѣ; пре *свѣкѣм* чѣша; љѣти се за *свѣкѣ* ствѣр; од *ѿстѣ* сукна итд.

У осталим случајевима акц. заменица у овом крају слаже се, углавном, с акцентом у књижевном језику.

Обично се мисли да само краћи облици заменица, који не могу имати никад свога акцента, стоје у реченици без акцента—енклитички. Међутим и у обичном говору књижевно образованих људи и у народним говорима често и пуни облици заменица стоје у реченици без акцента. Бележећи примере у говору П. и Др., приметио сам да су личне заменице у првом падежу наглашене само онда, ако на њих пада реченични акцентат:

ја радѣм, а нѣ радѣш *ти*; *ми* смо овѣ зарѣдили; нѣје нам сѣмо с нѣба пѣло;— али: *ја* нѣ знам хѣ ће бѣт(и) онѣ љже; *ја* му рѣкок: не вѣља ти тѣ; *ти* нијѣси ни видијо дѣбра кѣња, кад кѣжѣш да ѣви вѣља; *ми* пѣскапасмо ѣ(д) гѣди; *он* нѣ гѣдѣ прѣдѣ се: *они* лѣжу.

У зависним падежима, ако је заменица без предлога (кад се, наине, не преноси акц. на предлог), и ако је непосредно уз глагол обично је падеж без акцента:

мене нѣмѣ живѣта међ(у) овѣм рѣзбојницѣма; *тебе* ће мѣјка дѣти скѣрѣпа; *њему* хѣ нѣјпошлѣ гѣлѣву рѣзбити; *вама* трѣба свѣ нѣ ноге дѣнијети — итд.

Тако и посвојне и показне заменице, ако су уз именицу без предлога и без реченичног акцента, обично су неакцентоване: *моји* вѣлови пѣсу; *мѣ* Мѣрка нѣмѣ јѣш; *твоји* кѣњи бѣјѣгу јѣтрѣс на онѣј гѣлѣвици кѣд котѣра; *њѣове* крѣве нѣ дѣју ни љпола толѣко мѣлијѣка; *наши* кѣњи нѣкуд нѣ мрѣју; *овѣ* вѣ не прѣжѣвѣ: нѣшта му имѣ; *онѣ* кѣчку хѣ испрѣбѣјати; вѣрати *ми*

та говеда, мѡј рѡдо; да није *шије* ђавѡдије коња,
оставили бисмо жито на гувну.

Без нагласка могу бити ове заменице и с предловима:

сѣди на ову кладу; од мѡг Марка нѣма ништа, од
овог јѣчмена брашна се нѣ море ништа направити;
од овога качамака се баш чѡек нѣ море наести. —

Да ли ће бити оваква заменица наглашена, или не, зависи
од тога је ли у реченици јачи нагласак на заменици или
именици:

мѡа пѡре тѡ кѡпују; од овог брашна ћемо правит
пѡту.

Заменице *ово*, *то*, и *оно* често су и уз глаголе без ак-
цента: ја тѡ не мѡгу прегѡрети; ѣто, *шѡ* ћу: тебе дати; *овѡ*, не
ваља ништа; *оно* нѣ би ни нас с мѡлом изијо. Ако су здру-
жене две заменице уз именицу — показна и посвојна, *онда*
је наглашена посвојна, а показна остаје без нагласка:

оног мѡг срећа нѣма јѡш; *онд* се мѡјц накраше, пѡ
некуд одоше; *онд* његова жѣница згѡдна, вјѣрѣ ми.

Упитна и релативна заменица за лице *ко*, и за ствари
шта, ако су у служби релативних заменица, као и остале
релативне заменице, вршећи и службу свеза у реченицама,
остају без акцента, — а ако су у употреби упитне заменице,
могу бити и акцентоване (кад је сила говора на њима), али
је обично и да су без акцента:

тако прѡђе онѡ *ко* нѣма памѣти; нѣма тѡга *ко* није
погрјѣшијо; — *кѡ* мене да бѡје? *кѡ* да ми нарѣ-
ђује? — *шта* да му дѡм? — *ко* каже да му ја мѡ-
рам платити? *ко* ти помѡже даѡдѡ? *коме* тѡ пѡ-
шѣш? *шта* радѡш? *чим* тѡ стрѡжѣш?

Међутим, одречне овакве заменице увек имају акценат:

нико нѣ треба да ме учѡ, кад ја тѡ знам; нѣ море
се ово исѣћи ниѡчим; *нико* нѣ радѡ да те ѡћѣра

одале; *ником* не треба твоје помоћи; *ништа* се не сми, *крив* си.

Односно-упитне заменице *који* — *која* — *које* у упитним реченицама наглашене су обично, и кад није реченични акц. на њима:

који оно дођоше онолики; *који* га ђаво днесе данас; *које* јаде радѝш досад (нагласак реченични је на речи *јаде*).

Количинске заменице, чини ми се, не остају, или бар то није обично, без акцента у реченици. Само заменица *вас* — *сва* — *све* на други начин губи обично акценат, — тим што се акценатски, као проклитика, стапа с именицом уз коју стоји, у неким изразима временског значења. Стапање може бити и с придевом. То бива у акузативу сингулара:

вдзџан (тако је постао овај прилог) сам радијо; *сву нџ* препричасмо; *све јушро* те чекам; *све љешо* пластила и жџла; *сву јесџ* љу гонити дрва; *све прџеће* се отџгоше кџше; — *сву дугу нџ* сам че-шљала и грџџнала; *сву дугу вџму* си бџспосличијо; *вдз дугџ дан* је љџвала кџша; *сву дрџгу нџ* сам сидијо; *сву дрџгу вџму* е трџво.

Али је с придевом обично и губљење акцента заменице:

сву дрџгу нџ коџи бџли у жџту; *сву дугу нџ* џво дијџте је вришџаџо; *вас дугџ дан* сам прџла; *сву дугу јесџ* смо кџпали; *сву дрџгу јесџ* бџ лијџно вријџе; *сву дугу вџму* бијџлисмо; *све дугџ* љџшо радисмо.

Интересантно је то што је преношење старо у прилогу *вдзџан* док је у *сву нџ* ново преношење (исп. *џд дан* и *џд нџ*), а тако у свим овим случајевима преношења. То свакако показује да је џво новија акценатска веза заменице и именице, и да се развила независно од старе везе коју имамо у прилогу *вдзџан*. (Ваља напоменути да прилог *вдзџан* овде има значење примарно — са неприметном изменом првобитног значења израза *вас дан*, — а не значи *много*, како је то обично у нашим источним крајевима).

Овако стапање акцената има у причању заменица *мој* у вези са вокативом од им. *брат*: *мој брате*, да си вѣдијо чѹда... *мој брате*, што га измлáтик.

АКЦЕНАТ ПРИДЕВА

У акценту придева овај говор се разликује, као и у акц. осталих врста речи од Вукова и Даничићева језика углавном утолико уколико поједине придевске речи овога говора не одговарају истим категоријама Вукова и Даничићева акцента. У погледу покретљивости појединих речи према разним акценатским групама говори истог акценатског типа у нашем језику по придевском акценту показују доста разноликости: често пута се читаве групе придева у истом говору колебају између једног и другог акц. типа, и тако се добија — чешће него код осталих врста речи — двојак акц. код извесних придевских група од истих претставника једнога говора. Тим се одликује и говор Пиве и Дробњака.

Преношење низлазних акцената на потоњи слог акутског карактера још у балтискословенској епоси¹⁾ нашега језика створио је разлику између мушког и средњег с једне и женског рода с друге стране код извесних акц. типова придева неодр. вида²⁾. На разлику акцента у роду код придева неодр. вида утицало је и губљење полугласника на крају у пом. sing. мушкога рода у оних код којих је био акцентован крајњи слог (а на квантитет последњег слога и других придева). Овом приликом настојала је разлика између мушког (пом. sing.) с једне и женсквг и средњег с друге стране (исп. *дѣбар* — *дѣбра* — *дѣбро*, према *добрѣ* — *добрѣ* — *добрѣ*³⁾). Разлика акцента у роду извесних придева у неодр. виду свела се и овде, као и у осталим говорима овога типа, на разлику у пом. sing. између мушког и, с друге стране, женсквг и средњег рода. Али акц. прилога придевског порекла

¹⁾ Види, између осталог: Куљбакин, *Акц. питања*, Ј. Ф. I-II, стр. 81

²⁾ Белић, *Акц. студије*, 12 и др.

³⁾ Белић, *оп. cit.* 45.

у извесним случајевима чува старо место и показује старији однос акценатских облика (исп. *лѣјеп*—*лијѣпа*—*лијѣпо*: *лѣјепо*). И говор П. и Др. као и поцерски¹⁾, чува више материјала у акц. прилога за показивање старог места акцента мушког и средњег рода у неодређеном виду. Али један део оваквих прилога, који би показивали старо место акцента на корену придева, не даје старом акценту мушког и средњег рода оно место које налазимо код придева истога корена у чакавским говорима. Акц. прилога у овом говору: *дубоко*, *удубоко*, *широко*, *ндшироко*, *високо*²⁾ и сл. показивао би да је стари акц. м. и ср. рода био на почетном слогу, међутим примери каставског и других чакавских говора — који су дали богату грађу у чему се огледају стари акценатски односи — то не показују: *dubǫk* — *dubokǫ* — *dubokǫ*, *širǫk* — *širokǫ* — *širokǫ*, *visǫk* — *visokǫ* — *visokǫ*.³⁾ Тако би прилози *нѣголо* и *црно* указивали на стари акц. *гдлѣ* — *гдло* — *голѣ*, *чѣрно* — *чѣрно* — *чѣрдѣ*, међутим, каставски и други чакавски говори имају *gól* — *golǫ* — *gold*, *čřn* — *čřnǫ*, *čřnǫ*⁴⁾ и сл., што указује на стари акц. на крају у сва три рода. Ови последњи примери, нарочито, где су речи по свом значењу помало се удаљиле од основних речи⁵⁾, и тако мање биле подложне утицајима аналогije, свакако чувају у себи старину акцента, па би се могло претпоставити — кад се ови и овакви примери упореде с материјалом чакавских говора — да су врло рано ремећени стари односи акценатских облика ових и сличних акц. типова придева и одговарајућих прилога.

¹⁾ Московљевић, ор. cit. 38.

²⁾ Ове акценте налазимо и у пјеваљском говору (Д. 36., III 145).

³⁾ Белић, *Акц. студ.*, 29; и *Замјшки*, 53. Решетар. мисли да је акц. почетног слога оваквих прилога дошао под утицајем акузатива с предлогом у именица: *у дубину*, *у ширину* и сл. Ипак овде треба имати на уму да се у неким говорима, као и у говору П. и Др., акц. почетног слога простира на више категорија прилога, те мислим ту треба тражити какво старије уопштавање придева или само прилога.

⁴⁾ Белић, *Акц. студије*, 29 и 16.

⁵⁾ Ових речи нема у Вукову речнику, овде *нѣголо* значи: само за себе; изузимајући од свега другога — *јѣдѣ кукурѣз нѣголо* (нема другог жита), а *црно* значи: слабо, рђаво.

Говор Пиве и Дробњака у главним линијама пружа као и Даничићев акценатски материјал исте примере за показивање старог односа акцента неодређеног и одређеног вида. То ће се видети даље при упоређивању грађе. Овде ћу напоменути то да у зависним падежима неодређени вид чува понекад свој акценат и онда кад добија облик одређеног вида: *вѣдијо* сам једног *младѣг* чоѣка (као и: *млада* чоѣка), — иако је у оваквим примерима обичнији акц. одређеног вида. Али придев једносложне основе *вѣо* — *вѣд* — *вѣд* није, као у поцерском говору, у таквој употреби сачувао акц. неодр. вида (нема *вѣога*, *вѣоѣ* и сл.)¹⁾.

Разлику од Даничићева акцента чини чување неакцентованих дужина на извесним придевским суфиксима. И ту се огледа више него у Вукову и Даничићеву језику чување старијих појава. У томе се овај говор до извесне мере слаже с пљеваљским и поцерским говором. Придеви на *ов*, *ев* и *ин* у једном делу овога говора могу имати дужину, управо полудужину која ће се некад чути као права дужина, на овом наставку обично иза дугих акцената и кратког низлазног, у двосложним придевима:

бѣбѣв, *бѣрѣв*, *ѣкрѣв*, *бѣкѣн*, *сѣкѣн*, *шѣтѣн*; *бѣнѣв*, *кѣмѣв*, *мѣркѣв*, *пѣвлѣв*, *мѣјчѣн*, *ујнѣн*; *пѣштрѣв*, *шѣтѣн*, *ѣдрѣн*, *чѣйчѣн* итд. (пored обичнога *бѣбов*, *бѣрѣв* итд., бар у извесним селима овога говора).

С друге стране, и код оних који имају ову дужину (полудужину) у горњим придевима редовно је: *бѣков*, *јѣгов* и сл. (без дужине). Ова дужина — кад се чује — налази се само у пот. и атс. sing. м. рода, — дакле, у затвореном слогу. Полудужина (дужина) ће се чути и код вишесложних придева: *пѣсарѣв*, *лѣзарѣв*, *гарѣвѣв*, *јакѣвѣв* (иако, можда, ређе у овим последњим примерима иза '), pored редовног *јѣсе-нов*, *јѣворов* и сл. Не знам уколико ће се и у другим случајевима на овим наставцима чути дужина или полудужина, али није обична у двосложним придевима иза кратког узла-

¹⁾ Московљевић, op. cit., 38.

ног акцента: *бѡров, сѣров, смрѣков, клѣков* и сл. (иако сам чуо *свѣкрѡв*).

Иако се у горњим примерима дужина (полудужина) може довести у везу с претходним акцентом, изгледа да у основи однос дужине и однос краткоће претставља углавном однос присвојних придева и придева каквоће (исп. горе: *пѣсѡрѡв, а јѡсенов*).

Дужину и полудужину у придева на *ов, ев и ин* налазимо и у поцерском (Моск. 38), и дужину у пљеваљском говору (Руж. 142).

И у говору П. и Др. овакви присвојни придеви немају дужине у именима дана: *Мѡркѡв дѡн, Сѡвѣн дѡн, Тѡѡн дѡн Пѣтрѡв дѡн* и сл. На основу оваких примера из поцерског говора Московљевић (*ibidem*) мисли да је дужина у показаним примерима (*бабѡв* и сл.) тамо нова, направљена према придевима на *ски*. Ја бих пре претпоставио да су примери *Мѡрков дѡн, Тѡѡн дѡн* и сл. настали скраћивањем *ов* и *ин* од *Мѡркѡв дѡн, Тѡѡн дѡн*, према зависним падежима *Мѡркѡва днѣ, Тѡѡна днѣ, ѡ Мѡркѡву днѣ* и сл., где придеви с именицом — иако чувају облик зависних падежа — образујући једно име, чине и једну акценатску целину — и акценатски се те речи понашају као сложенице. Ово се да претпоставити тим пре што знамо да се после губљења полугласника на крају речи развијала у нашем језику дужина у последњем слогу испред крајњег сонанта *в* и *н* (исп.: *бѡсѣн: бѡсѣна* — старије *бѡсѣнѡ: бѡсѣна* и сл.).¹⁾ А овај говор, као што ћемо мало ниже видети, чува и иначе у већој мери иза акцената неакцентоване дужине у придева, а тако — видећемо даље — и у глагола. Мени изгледа сасвим вероватно да овде имамо старију црту у процесу губљења дужина, тако да дужину у горњим примерима чувају још, више као полудужину, конзервативнији претставници овога говора, — и да се та дужина веже за значење присвојних придева. Разумљиво је и то што се дужина губи, јер је ту утицај зависних падежа у којима према овој дужини номинатива стоје кратки слогови. Мени је разумљиво и то што су дужину изгубили пре придеви каквоће, јер је

¹⁾ О томе в. код Белића у универзитетским предавањима и у чланку: *О чакавском '*, *Zbornik u slavu V. Jagića*, 454.

тамо поред зависних падежа неодређеног вида утицао и одређени вид (исп.: *Пѣтрѡв: Пѣтрова; бѡрѡв: бѡрова, бѡровѣ*).

Пуна дужина је у овом говору у задњем слогу придева на *ав*, *ан*: *ана, ас(ш)* и *аш* иза низлазног кратког акц.:

*ѡлѣѡв, блѣѡѡв, гѡрѡв, мрѣѡв; зѣлѡн, тјѣштѡн, мѣ-
кѡн; бѡлѡс(ш), вѣгѡс(ш), жѣћкѡс(ш), рѡчвѡс(ш); вѣ-
нѡш, гѡрнѡш, мѣснѡш, плѡснѡш* и сл.

Дан. има једну мању групу двосложних придева на *ав* и *аш* са дужином: *крѡѡв, гѡлѡѡш* и сл. (Д. 233). Овакву дужину срећамо на суфиксу *аш* (на *аст* овде нема ниједан такав придев) и иза кратког узлазног акцента у двосложних придева, иако не код свих придева као у горњем случају: *брѡдѡш, брѡѡш, гѡлѡш, крѡлѡш, рѣпѡш*; с друге стране је редовно: *бѡгѡш, бѡјѡш, сѡкѡш* и сл. Суфикс *ав* у овом случају је увек кратак: *рѣѡв, лѣѡв* и сл. А вишесложни придеви на *ав*, *аст* имају редовно дужину, ако није узлазни акц. на претпоследњем слогу:

*бѡгалѡв, бѡгалѡс, црѡвенѡв — црѡвенѡста, зѣлен-
кѡс — зѣленѡста, ѣѡволѡс — ѣѡволѡста, дѡра-
тѡс — дѡратѡста, ѡлатѡс — ѡлатѡста.*

Ово показује да је дужина овде још старија, прасловенског порекла, и да се скраћивала у акцентованом слогу под старим прасловенским акутом ('), као што ћемо то видети код глагола (*иѡсати* — старо **иѡсѡти*), и као што смо имали случај код именица ж. р. у *dat.*, *loc.*, и *instr. pl.* (*жѣнама* — старо **женѡма*). Ту је код придева било, свакако, и више уопштавања у корист дужине (*брѡдѡш* према *плѡснѡш* и сл.). Дужине обично неће бити, ако је ' на претпоследњем слогу: *голѡшѡв, бѡгѡѡаст* (поред *бѡгалѡст*). Такви придеви на *аш* некад имају а некад немају дужине: *пѡстѡшѡш* а *обѡлат*.

Дужину придева на *ав* и *аст* налазимо и у плѣваљском говору (Руж. 142), али тамо само у затвореном слогу: *ѡлѣѡв: ѡлѣѡва* (*gen. sing.*), те се ту изједначаје ова дужина са дужином придева на *ав*, *ев*, *ин*.

У говору Пиве и Дробњака, како смо показали, разликује се квантитет последњег слога код придева на *ав*, *аст*

и *аш* од квантитета истог слога код придева на *ов*, *ев* и *ин*, и природом дужине, где се упоредо јавља, и односом дужине пот. и асс. sing. према осталим падежима, и, најзад, често односом према акцентованом слогу. Ту, дакле, имамо код првих (прид. на *ав*, *аст*, *ат*) пуну дужину, не само у затвореном слогу, него и у свим зависним падежима: сријо сам једног *бѣлѣста* вола; она је жена *брѣшта*; *рѣпѣшто* псѣто прође и сл.

Ваља напоменути да се у свим облицима у којима је обична дужина придеви на *ав*, *аст* и *ат*, ако су двосложни, могу чути и без дужине; — а ако су вишесложни, дужина је у извесним типовима редовна (в. ниже).

Иако дужину ових придева налазимо и у зависним падежима, нема је у одређеном виду: *бѣлѣстѣй*, *грѣдорастѣй*, *дѣлѣкавѣй*, *бѣлѣтавѣй*, *зѣленкавѣй* и *зѣленкастѣй* итд. Тако се понашају и поменути придеви Даничићева типа *крѣвѣв*:

крѣвѣв—*крѣвѣва*: *крѣвѣвѣй*, *гѣлѣцѣшт*—*гѣлѣцѣшта*: *гѣлѣцѣштѣй*,
нѣвѣцѣшт — *нѣвѣцѣшта*: *нѣвѣцѣштѣй* (Дан.: *крѣвѣвѣй*, *гѣлѣцѣштѣй*, *нѣвѣцѣштѣй*).

При даљем прегледу акц. придева и упоређивању с Даничићевом грађом бележићу у неодређеном виду акц. мушког и средњег рода, пошто је овде увек једнак акц. женског и средњег рода.

I Придеви с једносложном основом

1) *Бѣс*—*бѣсо*: *бѣсѣй* (Дан. 213). Придеви *бѣс*—*бѣсо*, *гѣд*—*гѣдо* акцентују се као и код Даничића. Одређени вид: *бѣсѣй*, *гѣдѣй*. Ретко се може чути преношење акцента одређеног вида на предлоге, зато што се придев с акцентом одређеног вида обично употребљава уз заменице, али се ипак види да је преношење ново: *на Голѣ Глѣвицу*, *за гѣ трѣбу*(*трѣбух*). Поменуо сам прилог *наѣголо*.

2) *Нѣв* — *нѣво*: *нѣвѣй*. Овај акценатски тип придева код Даничића не постоји (ако се нзузме акц. дублет једног придева). У П. и Др. по овоме типу иду придеви: *лѣш* — *лѣше*: *лѣшѣй*, *нѣв* — *нѣво*: *нѣвѣй*, *шрѣм*—*шрѣмо*: *шрѣмѣй*, *рѣм* (*хрѣм*)—*рѣмо*: *рѣмѣй*. Даничићев акценат ових придева је по типу:

здрѣв — *здрѣво*: *здрѣвѣ* (Дан. 213). (Акценту неодређеног вида код придева *нов* у овом говору одговара и у чакавском дублет *пѣв* — *повѣ* (пored *пѣва*), — одр. вид је *повѣ* — *Замѣтки*, 52). Овим примерима овде припада и: *дѣг* — *дѣга*: *дѣгѣ*, који и код Даничића може имати овај, поред акцента: *дѣг* — *дѣго*: *дѣгѣ* (214).

Прилози имају старо преношење: *нѣново*, *пѣново*, *нѣдуго*; али и: *зѣдуго*.

3) *мѣк* — *мѣко*: *мѣкѣ*. Даничић нема ни овога типа, а има га пјеваљски говор (Руж. 143). Овамо иду Ружичићеви примери: *мѣк* — *мѣко*: *мѣкѣ*, *мрѣк* — *мрѣко*: *мрѣкѣ*, *крѣт* — *крѣто*: *крѣтѣ*, *лѣк* — *лѣко*: *лѣкѣ*, онда још придев *вѣд* (или *вѣгд*) — *вѣдо* (*вѣгдо*): *вѣдѣ* (*вѣгдѣ*). И ови придеви припадају код Даничића типу: *здрѣв* — *здрѣво*: *здрѣвѣ*. У двојству акцента ових придева у пјеваљском и говору П. и Др., с једне стране, и Даничићева акцента, с друге стране (*мѣко*: *мѣкѣ* према *мѣко*: *мѣкѣ*), огледа се старија разлика и новије изједначавање неодређеног вида што сведочи колебање и у чакавским говорима у неодређеном виду: *мѣhak* — *мѣhka* и *мѣhkѣ* — *мѣhko* и *мѣhkѣ*, али само *мѣhkѣ* (Замѣтки. 53).

Овамо би ишао и придев *бѣжѣ*, у одређеном виду, али је као и у поцерском говору *Бѣжѣ дѣн* (Моск. 40), са новим преношењем *нѣ Бѣжѣ дѣн*. (Чешће се и у другим случајевима, нарочито у ускличним изразима, чује низлазни акценат: *нѣсрешнѣ бѣжѣ*! Бѣкснам ѣ ѣнђели *бѣжѣ*!).

Овом типу иде и одређени вид *чѣшѣ* поред и Даничићева акцента *чѣшѣ* (прилог *чѣшѣ*: ѣн је *чѣшѣ* ѣтац; али кад се јаче нагласи: ѣн је *чѣшѣ* ѣтац).

Прилози имају стари акценат на почетку са старим преношењем: *мѣко*, *нѣмеко*, *мрѣко* (погледа га *мрѣко* попријеко), *лѣко*, *ѣлако*, *пѣлако* итд.

4) *дѣбар* — *дѣбро*: *дѣбрѣ*. Једином Даничићеву примеру за овај тип: *дѣбар* — *дѣбро* — *дѣбрѣ* (стр. 222) у овом говору прилазе примери:

ѣштар — *ѣштро*: *ѣштрѣ*, *мѣдар* — *мѣдро*: *мѣдрѣ*,
мѣкар — *мѣкро*: *мѣкрѣ*, *ѣбла* — *ѣбло*: *ѣблѣ*.

Руским акцентом *остѣр* — *острѣ* — *острѣ* Решетар показује

да је ту стари акц. краја речи. У прчањском говору имамо у неодр. виду такође акц. краја:

mōdar — modrō — modrā, mōkar — mokrō — mokrā, ōštar — ostrō — ostrā — тамо је и *vēdar — vedrō — vedrā*

(одр. вид ће бити: *mōdri, mōkri, ōstri*, јер Реш. не помиње разлику од Даничићева акцента), а у дубровачком акц. на крају има женски род (и средњи у множини):

mōkar — mōkro — mōkra (pl.: *mōkri — mōkra — mōkre*),
mōdar — mōdro — mōdra, ōštar — ōštro — ōštra,

али одређени вид, — што је необично, ако се претпостави стари акц. на крају у неодр. виду — има тамо акц. краја: *mōkri, ōstri*, поред *dōbri* (Die Betonung, 113, 114, 117, 129).

У Дан. ови придеви имају акц. почетног слога и у одређеном и неодређеном виду: *ѡштар — ѡштра: ѡштрѡ* итд.

У пљеваљском говору ови придеви се колебају између Даничићева акцента и акц. овога краја:

ѡштро: ѡштрѡ и *ѡштро: ѡштрѡ, мѡдро: мѡдрѡ* и *мѡдро: мѡдрѡ, мѡкро: мѡкрѡ* и *мѡкро — мѡкрѡ, ѡбло: ѡблѡ* и *ѡбло: ѡблѡ* (Руж. 142).

Колебање акцента оваквих придева налазимо и у чакавским говорима, и то код придева *оштар* и у одређеном виду: *ѡbal — oblā* и *ѡbla: oblī, ōštar — ōštra* и *ōštrā: ōštri* и *ōštri* (Замѣтки, 53).¹⁾ А у буњевачком „сењскога залеђа“ једини од ових придева: *мѡдар — мѡдро: мѡдрѡ*, поред *дѡбар*, иде овоме типу (Nast. vjesn. XIX 580). Тенденција за изједначавањем акц. одређеног и неодређеног вида, види се из свега овога, још у старијем добу развитка нашег језика почела се испољавати.

¹⁾ Исп. и у посавским говорима: *mōkra — mōkro: mōkri, mokrī* и *mōkri, modrā — mōdro; ōštrā — ōštro* (Rad 197, стр. 43 и 49), у шаптиновачком говору: *ōštar — ōštro — ōštra; mōkar — mōkro — mōkra; mokrī, tōpal — tōplo — tōpla: toplī* (дуљење кратког узлазног акц. у оваквој позицији је особина овога говора, Rad 168, стр. 140—1), а на острву Рабу: *ōštar — ōštrā — ōštrō, mōkar — mokrā — mokrō* (Rad 118, стр. 34).

Овом типу би припао и придев у одређеном виду *крснѝ* (Вук има *крснѝ*, а Дан. *крснѝ*). Вероватно ће овамо доћи и придев: *бдлан* — *боно* (ако претпоставимо **бдлно*).¹⁾ Одр. вид: *бднѝ* (**бдлнѝ*). Према *бона* — *боно* постало је и *бдлан*, што се употребљава у правом придевском значењу место *бдлан*.

Прилози већином имају стари акц. на корену: *đstro*, *дбло*, али: *добро*.

5) *Бѝстар* — *бѝстро*: *бѝстрѝ*. Овога типа придева, који се разликује од претходнога тим што у одређеном виду има повучен акц. према крају, Даничић опет нема. Овамо долазе, осим овог, придеви:

врѣшак — *врѣшко*: *врѣшкѝ* (*фрешки*), *гѝбак* — *гѝшко*: *гѝшкѝ*, *гладак* — *глатко*: *глаткѝ*, *слѣдак* — *слѣшко*: *слѣшкѝ*, *танак* — *танко*: *танкѝ*, *џзак* — *џско*: *џскѝ*.

У дубровачком говору налазимо исто повучен акц. у женском роду (и средњем у множини) и одређеном виду:

bīstar — *bīstro* — *bistra* (pl. *bīstri* — *bistra* — *bīstre*): *bīstrī*, *frēšak* — *frēško* — *frēška*: *frēškī*, *slādak* — *slātko* — *slātka*: *slātkī*, *tānak* — *tānko* — *tānka*: *tānkī*, *ūsak* — *ūska* — *ūska*: *uskī* (op. cit. 117, 129).

У Даничића је и код ових придева (није забележен прид. *фрешак*, али је у Вука *фрѝшак* — *а* — *о*) акценат мушког рода и у осталим облицима: *бѝстар* — *бѝстра*: *бѝстрѝ*, а Руж. бележи, изузимајући *бистар* и *гибак* (први се колеба: *бѝстар* и *бѝстар*), код осталих редовно акценат повучен према крају и у мушком роду неодр. вида: *слѣдак* — *слѣшко*: *слѣшкѝ* и сл. (op. cit. 142). У чакавским говорима код неких од ових придева је опет колебање:

tānak — *tānkā* и *tānka* (секундарно дуљење): *tānkī* и *tānkī*, *glādak* — *glātka*: *glātkī* и *glātki*, *ūsak* — *ūska*: *uskī* (Замѣтки, 53, 54);

¹⁾ У чакавским говорима је акц. почетног слога у свим облицима: *bđlan* — *bđlna*: *bđlnī* (секундарно дуљење). Види Замѣтки, 53.

у посавским говорима Ившић бележи, као код придева типа *добар*:

s'ătka—slătko; а у шаптиновачком говору: *bîstar—bîstro—bîstra*: *bistrî—bistrâ—bistrô*; *slădak—slătko—slătka*: *slatkî, frişak—frişko—frişka*: *frişkî* (*Rad* 197, стр. 43 и 49 и *Rad* 168, стр. 140—1).

Вероватно да се овај однос акцента мушког и средњег рода у неодређеном виду према акценту одређеног вида очувао у овом говору у придеву ср. рода: *мѹшко* (родило се *мѹшко дијѣте*) према *мѹшкѹ—мѹшкѹ—мѹшкѹ* (у Вука: *мѹшкѹ*, а у Решетара: *мѹшкѹ—у Дубр. и мушкѹ у Прчању*, а тако и у посавском: *мушкѹ и мѹшкѹ*¹⁾).

Прилози имају стари акц. на почетку: *бѹстро, глѣшко, слѣшко, тѣшко, пѣтанко* и сл.

6) *Вѹтак—вѹшко: вѹткѹ*. Два придева: *вѹтак—вѹшко: вѹткѹ и сѹтан—сѹтно: сѹтнѹ* (можда и *брѹткѹ*, одр. вид) чине у овом говору посебан тип, коме у Дан. опет не одговара потпуно ниједан придев. Ова два придева Дан. акцен тује: *вѹтак—вѹшко: вѹткѹ. сѹтан—сѹтно: сѹтнѹ*, а као дублете акцента одр. вида има и *вѹткѹ и сѹтнѹ*. Овако је и у Горњој Крајини: *вѹтак—вѹшко: вѹткѹ, сѹтан—сѹтно: сѹтнѹ* (*Nast. vj.*, 104 и 111). У Дубровнику је: *сѹтан—сѹтно—сѹтна*, поред *сѹтна: сѹтанѹ* (ор. cit. 117, 129). У плѣваљском говору има неколико придева са овим акцентом, међу којима је и *сѹтан* (*Руж.* 142); у посавском говору је: *сѹтна—сѹтно: сѹтнѹ*, а у шаптиновачком: *сѹтан—сѹтно—сѹтна: сѹтнѹ* (*Rad* 197, стр. 143 и 149 и *Rad* 168, стр. 140).

Од првог нисам чуо прилога, од другог је са старим акц. на почетном слогу: *сѹтно, нѣсѹтно, ѹсѹтно, пѣсѹтно* итд

7) *Гѹрак—гѹрка: гѹркѹ* (*Дан.* 215). Има неколико придева типа *гѹрак—гѹрко: гѹркѹ* који у неодр. виду могу имати двојак акц.:

бијѣсан и бијѣсан (бијѣсно и бијѣсно), бѹдан и бѹдан глѣдан и глѣдан, глѣдан и глѣдан, грдан и грдан (код овог придева је разлика и у значењу и јед-

¹⁾ *Rad* 197, стр. 52.

ног и другог акц. облика: *грдан* значи само несрећан, унакажен — у заклетви: *грдан* нѣ бијо! ишб *грдан* мимб браћу!), *дужан* и *дужан*, *жѣдан* и *жѣдан*, *крѣсан* и *крѣсан*, *мрѣчан* и *мрѣчан*, *шужан* и *шужан*, *снѣжан* и *снѣжан*, *сѣрѣшан* и *сѣрѣшан*, *шѣман* — *шѣмно*, али *шѣван* (бијо *шѣван*!), *тријѣзан* и *тријѣзан*.

У Даничића придев *шужан* не иде овом типу; тамо је *шужан* — *шужно*: *шужнѣ*, а придеви *грдан*, *крѣсан* и *шѣман* колебају се као и овде (Д. 215, 216). Пљеваљски говор таквих примера има више него их и ми имамо (Руж. 145). Овај акценатски дублет показује колебање између старог акцента мушког и средњег рода, с једне, и женског рода, с друге стране, (* *жѣдан* — *жѣдно*: *жѣднѣ*), пошто се у сва три рода акц. једначио. Старији однос нам лепо показује данашњи дубровачки говор, где налазимо: *žedan* — *žedno* — *žedna* итд. (Reš. Die Betonung, 115), а код неких од ових придева и чакавски говори: *dûžan* — *dûžno* — *dûžnâ*: *dûžnī*, *glâdan* — *glâdnâ*: *glâdnī* (Замѣтки, 53).

Придев *крѣтак* — *крѣшко*: *крѣшкѣ* може као и код Дан. имати акценатски дублет у одређеном виду *крѣшкѣ*, а чини ми се да ће се и у неодређеном виду чути понекад *крѣтак* — *крѣшко*. Као и код Дан. још је колебање у одређеном виду придева овога типа:

жѣдак (овде обичније *жѣтак*): *жѣшкѣ* и *жѣшкѣ*, *илишак*: *илишкѣ* и *илишкѣ*, *крѣпан*: *крѣпнѣ* и *крѣпнѣ* (*крѣпнѣ стока*), али је увек *мрѣснѣ* и *рѣјеткѣ* (Дан.: *мрѣснѣ* и *мрѣснѣ*, *рѣјеткѣ* и *рѣткѣ*).

Даничићев акц. *сѣрѣшнѣ* поред *сѣрѣшнѣ* чујемо овде само у изразу *сѣрѣшнѣ сѣд* (тако је у Прчању и Озринићима *сѣрашнѣ сѣд*, — в. Reš. Die Bet. 128).

Овом акц. типу иду у овом крају и придеви:

власан — *власно*: *власнѣ*, *шрудан* — *шрудно*: *шруднѣ*, *мршав* — *мршво*: *мршвѣ*.

Прва два имају код Дан. акц. *власан*, *шрудан* (стр. 216),

Акц. прилога је на корену:

бйјесно, грдно, круно, мирно, прйјесно, ружно, тешко, тйјесно; али и: смијешно, страшно, лдно. Од придева мртав — мртво, ндмртво.

8) *млѧдъ*! — *млѧда*: *млѧди* (Д. 212—13). Придевима овога типа овај говор додаје и примере: *сѣв*—*сѣво*: *сѣви* и * *шѣј*—*шѣја*: *шѣја*³⁾ (*шѣј*з вода брѣјег рѣнѣ). Код Дан. иду типу под 9: *шѣх*—*шѣхо*: *шѣхѣ* и сл. Вушовић има и један и други акц.³⁾, у оба придева, а Руж. *сѣв* — *сѣво*: *сѣви* а *шѣј*:*шѣји* и *шѣју* (Руж. 143 и 145).⁴⁾ Као и у Дан., поред *свѣшѣи*, имамо и *свѣшѣи* (овај акценат је увек на том придеву, ако придев с особном именицом чини име: *свѣшѣи Нѣкола*, *свѣшѣи Сѣва* и сл.); други Даничићев пример *чѣстѣи* нема овде тај дублет. У одр. виду место *шѣђѣи* (које ја овде нисам чуо) имамо *шѣђѣи* (*шѣђѣи* људи на конаку)⁵⁾. Као и у Г. Крајини имамо акц. *виѣдѣ рѣ*—

¹⁾ Али никад овог акцента нема у правом значењу (*мршав=нежив*). У чакавском је још: *mrtāv — mrtvā — mrtvō: mrtvī — mrtvā — mrtvē* (Замџки, 53). Кратак први слог, истина, не показује овде ништа, јер је у чакавским говорима већином скраћено дуго *ī*.

²⁾ Нисам чуо мушки и средњи род.

⁸⁾ Op. cit. 51.

⁴) И у Г. Крајини: *сѣв* — *сѣва*: *сѣвѣ* (N. vj. VIII, 108).

⁵⁾ И у Г. Крајини: *tuđi* (ibidem, 112), а тако и у Дубровнику (Die Bet. 129), у Посавини: *tudī*, *tūdī* и *tujī* (Rad 197, стр. 49).

бро (ор. cit. 104), док у Вука налазимо *вишѡ ребро*. Овде је и *вишѡ јѣла*. (*Вишѡ јѣло, сѡви дѡље грѣне*).

Прилози скоро увек имају стари акц. на корену:

блѡго (има и: *блѡго* и *блѡгѡш* са другим значењем), *брѡво, ѡбрѡво, гѡсто, нѡгѡсто, жѡво, ѡжѡво* (трудна жена кад осети живо дете у себи „чула је ѡжѡво“), *крѡво, ѡкрѡво, чѡсто, пѡчѡсто, сѡво, нѡсуво, ѡстѡја* (* из тиха); *сѡмо*, а *нѡсѡмо*.

9) *Здрѡв* — *здрѡво: здрѡви*. Поменули смо под 2, 3 и 8 придеве који не иду овамо, а које Дан. бележи под овим акцентом. Као и у Даничића имамо *прѡви* и *прѡви* (с разликом у значењу), *здрѡви* и *здрѡви* (Д. 213). Преношење акц. на предлоге је ново: *нѡ здрѡвѡ тѡјело*; *нѡ здрѡву рѡку*; *зѡбѡјело* га *нѡздрѡво* (прилог); *нѡ прѡви пѡш* и сл.

Прилози имају ново преношење:

нѡздрѡво, зѡправо, нѡправо, пѡшѡуно, нѡмило, нѡзрѡло, — али и старо: *нѡчѡсто, нѡпрѡсто, нѡрадо*.

10) *Нѡзѡк* — *нѡско: нѡскѡи*. Из овог типа Даничићевих примера овај говор је издвојио придеве поменуте под 4, 5 и 6. Говор П. и Др. међу придевима овога типа има још и:

дѡчан — *дѡчно: дѡчнѡи, ѡман* — *ѡмно: ѡмнѡи, ѡшан* — *ѡшно: ѡшнѡи* (хитан), *мрѡзан* — *мрѡзна: мрѡзнѡи*.

Дан. их има међу примерима типа *дѡван* — *дѡвно: дѡвнѡи* (Д. 216). Још су овде овакви придеви *спрѡман* — *спрѡмно: спрѡмнѡи, спрѡшан* — *спрѡшно: спрѡшнѡи*, које Дан. не помиње, а у Вукову речнику први гласи *спрѡман*, а други поред *спрѡшан* може имати и овај акц. — *спрѡшан*. Овом типу припадају још овде и: *нѡсѡк* — *нѡско: нѡскѡи, кѡсѡк* — *кѡско: кѡскѡи, слѡман* — *слѡмно: слѡмнѡи*, придеви: којих нема у Вукову речнику (значење види у речнику), затим — *свѡјѡсан, сна, сно: свѡјѡснѡи* (у В.: *свѡјѡјѡстан* — *свѡјѡјѡсно: свѡјѡјѡснѡи*).

Прилози су:

крѡшко, нѡско, пѡниско, јѡдно, кѡпно, кѡско, нѡско, слѡмно, спрѡмно, срѡшно, али *нѡсрѡшно*¹⁾.

¹⁾ На негацију овакви придеви двојако преносе а ценат: *нѡсрѡшан, нѡспрѡшан, нѡспрѡман*, — али *нѡмотѡш* (од *нѡмотѡн*).

11) *Дѣван*: *дѣвно*: *дѣвнѣ* (Д. 216). Вук и Дан. имају по овом типу придеве: *вѣјчан* (*вѣчан*) и *грѣјешан* (*грѣшан*) и по типу под 10: *вѣдчан* и *грѣшан*. У овом говору је само овај други акценатски облик: *вѣдчан*, *грѣшан*. У овом крају се као и *дѣван* акцентује и *пријесан* — *пријесно*: *пријеснѣ* (Дан.: *пријѣсан* — *пријѣсно*: *пријѣснѣ*), прилог *ѣпријесно*.

12) *Врѣшнѣ* и др. Дан. има неколико примера који имају само одређени вид, а који се јављају с узлазним акцентом: *брѣнѣ*, *врѣшнѣ* и сл. (Д. 217). Поред Даничићевих примера овај говор има још такве придеве:

блуднѣ (Дан. 216 — *блудни*), *груднѣ* (*груднѣ кѣс*), *дѣрнѣ* (*дѣрнѣ гѣдина*), *зиднѣ* (*сѣт*), *зѣбрнѣ* (*зѣбрнѣ главица*), *мѣзнѣ* (*мѣзнѣ стрѣга*; *мѣзнѣ ѓвца* — *мѣзница*), *мѣснѣ* (*мѣснѣ подкладе*), *суднѣ* (*суднѣ дѣн*), *шрѣшнѣ* (*шрѣшнѣ кѣс(ш)* = карлична кост), *гѣснѣ* (*гѣснѣ бѣца*), *плѣснѣ* (*плѣснѣ љже*).

Придева *дѣрнѣ* Вук нема, а има *дѣрнѣ infelix*; нема ни *прид. зиднѣ*; *зѣбрни* нема код Даничића, а Вук има *зѣбрнѣ*; *мѣзнѣ* нема код Вука, а *мѣснѣ* има у изразу *мѣснѣ* покладе, а и иначе је *мѣснѣ*, док Дан. нема тог придева; место *суднѣ* и Вук и Дан. имају *суднѣ*; Вук нема: *шрѣшни*, *гѣсни*, *плѣсни*.

Као и код Вука има *кѣшнѣ* и *кѣшнѣ* (*кѣшнѣ чељад*) и *кѣшнѣ* (*зуб*); Дан. нема првога облика а има *кѣшнѣ*. Овом типу припадају и придеви:

лѣвнѣ (*лѣвнѣ пушка*), *шѣрнѣ* (*шѣрнѣ пѣс*, *шѣрнѣ мѣљ*), *кѣвнѣ* (*кѣвнѣ шѣрба*).

Прва два од ових придева имају код Даничића (222) акц. *лѣвнѣ* и *шѣрнѣ*, а трећег примера нема ни код Вука.

13) *Гѣрнѣ* и *гѣрнѣ* и др. Као и у поцерском говору (Моск. 42), овде има *дѣјнѣ* и *дѣнѣ*, *гѣрнѣ* и *гѣрнѣ* (Дан.: *дѣнѣ* и *гѣрнѣ*, 216). Први облик акценатски употребиће се, ако придев има значење компаратива (увијек је он *гѣрнѣ* од другога), а други кад се значење компаратива не осећа у пуној мери (*покодѣсѣмо дѣнас гѣрнѣ крѣј*).

Крѣднѣ и *крѣјнѣ*. Двојак акц. има и придев *крѣднѣ* и *крѣјнѣ*, са гласовном диференцијацијом у облику, али без

те диференцијације, као горе, у значењу. Поцерски говор има као и горе *крѣјњѣ* и *крѣјњѣ*, а Дан. само *крѣјњѣ*. Придеви *јѣрчѣ*, *ѣвчѣ*, *псѣћѣ* у Дан. имају овај акц. као и *брѣвљѣ* (Д. 218), у овом говору међутим налази се низлазни акц.: *јѣрчѣ*, *ѣвчѣ*¹⁾, *псѣћѣ*, као и *крѣвљѣ*. Овде би дошао и придев *пѣсѣ* (*пѣсѣ сѣн*), кога код Вука и Даничића нема. (У посебном значењу имамо *свјѣснѣ* одр. вид, у изразу: ни *свјѣснѣ* ни *чѣснѣ* (значење в. у речнику).

II Придеви с двосложном основом

1) *Рђав* — *рђаво*: *рђавѣ* (Д. 217). Поменули смо дужине придева на *асѣ* и *аш* којих има повише у овом типу. Придеви овога типа на *ав*, као и један део придева на *аш*, немају дужине (као што смо и поменули): *рђав*, *лѣвав*, *бѣгавѣ* итд. Придевима овога типа — али и са дужином — припадају:

кѣлѣс(ѣ) (*кѣлас(ѣ)*), *крѣлѣс(ѣ)* (*крѣлас(ѣ)*), *лѣсѣс(ѣ)* (*лѣсас(ѣ)*), *кѣсѣс(ѣ)* (*кѣсас(ѣ)*), *мѣцѣс(ѣ)* (*мѣцас(ѣ)*), *лѣсѣс(ѣ)* (*лѣсас(ѣ)*), *пѣсѣс(ѣ)* (*пѣсас(ѣ)*), *прѣкѣс(ѣ)* (*прѣкнас(ѣ)*), *прѣшѣс(ѣ)* (*прѣшас(ѣ)*), *рѣсѣс(ѣ)* (*рѣсас(ѣ)*), *рѣдѣс(ѣ)* (*рѣдас(ѣ)*), *сѣвѣс(ѣ)* (*сѣвас(ѣ)*), *шѣлѣс(ѣ)* (*шѣљас(ѣ)*), *влѣсѣс(ѣ)* (*влѣсѣс*) — (код Дан. *влѣснат*).

Све ове примере Дан. је забележио са низлазним акц. по типу *дрѣвен* — *дѣвена*: *дрѣвенѣ* (Д. 220).

Овом типу (без дужине) припадају и придеви:

брѣзов — *брѣзово*: *брѣзовѣ*, *клѣков* — *клѣково*: *клѣковѣ*, *смрѣков* — *смрѣково*: *смрѣковѣ*, *пљѣснѣв* — *пљѣснѣво*: *пљѣснѣвѣ* (Дан. 220: *брѣзов*, *клѣков* и сл.), тако и *пѣшин* — *пѣшино* (Дан.: *пѣшин*, 221).

Придев *свѣкрѣв* (и *свѣкрѣв*) може гласити и *свѣкрѣв* (*свѣкрѣв*), према *свѣкар* и *свѣкар* (в. горе). Типу под 5 иду придеви:

Пѣтров (*Пѣтрѣв*) — али *Пѣтров дѣн*, — одр. вид: *брѣшнѣнѣ* (али и *брашнѣнѣ*), *жѣшнѣнѣ*, *стѣклѣнѣ* (али и *стаклѣнѣ*), *пѣклѣнѣ* (али и *пѣклѣнѣ*), — *иглѣнѣ* нема, чини ми се, *ѣглѣнѣ*.

¹⁾ Овако овај придев и у Озр. (Die Bet. 130).

Све ове придеве Дан. бележи по примеру *рђавѣ*. Придев *новчанѣ* може гласити и *новчанѣ* као и код Даничића.

По примеру *рђавѣ* ишао би у овом горору одређени вид придева *очињѣ* (*очињѣг ми виѣ*), *ждрѣбећѣ* (Дан. *ждрѣбећѣ*), *јањѣћѣ* (Дан.: *јањѣћѣ* и *јањѣћѣ*), *пиљѣћѣ* (Дан.: *пиљѣћѣ* и *пиљѣћѣ*).

Овамо ће ићи, као и у дубров. говору (Die Bet., 116), и придев *опор* — *опоро*: *опорѣ* (Вук: *опор*, Дан. нема).

2) *Зѣлен* — *зелѣно*: *зѣленѣ* (Д. 218). Овај тип је као и код Дан. већином. Овамо не иде у овом крају *свѣлен* — *свѣлена* (и *свилѣна*): *свѣленѣ* (иде типу под 10), а овом типу припада *сѣров* — *сѣрово*: *сѣровѣ*, — а код Дан. припада типу под 1: (*сѣров* — *сѣрово*: *сѣровѣ*). Затим овамо долазе придеви: *жѣсток* — *жѣстоко*: *жѣстоки*'), *вѣлик* — *вѣлико* (у неодр. виду, а у одређеном има *вѣлики*)²⁾. Код Дан. је низлазни акц.: *жѣсток* и *вѣлик*. По овом типу иде и придев *пиѣтом* — *пиѣтома*: (*пиѣтомѣ*). (Иако је и у дубровачком говору: *pitom* — *pi'òta* — *pitòto*, чему одговара прчањско: *pitòm* — *pitomǎ* — *pitomǎ* — в. Die Betonung, 16). У Вука је *пиѣтом*, без промене акцента у ж. и ср. роду.

Горе смо поменули акц. прилога од придева овога типа: *дубоко*, *широко*, *нѣшироко*, тако је и *жѣстоко* и сл.

3) *Блажен* — *блѣжено*: *блѣженѣ* (Д. 214). Овај тип одговара Даничићеву акценту, изузев два Даничићева придева ове групе *бѣнов* и *јѣжев* који у овом говору имају увек низл. акц.: *бѣнов* и *јѣжев*.

Овамо би ишао и неодређени вид *гѣшѣин* — *гѣшѣино*, који код Вука има кратки низлазни акценат на првом слогу — *гѣшѣин*. Тако је и *сѣбѣјел* — *сѣбѣјела*: *сѣбѣјелѣ*, *сѣмрк* — *сѣмрко*: *сѣмркѣ*. (У В. је *сѣбѣјел*, а тако и *сѣ.јѣласт*, — другога придева нема у речнику).

¹⁾ И у Г. Крајини: *žestok* — *žestòka* — *žestòko*: *žestoki* (N. vj. VIII, 106), а тако и у Дубр.: *žestok* — *žestòko*, чему одговара и у Прчању: *žestòk* — *žestokǎ* (Die Bet. 116).

²⁾ У Дубр. *вѣлик* — *вѣлико* (ibidem). Занимљиво је слагање у неодређеном облику с руским акцентом: *вѣлики* — *велика* — *велико* (Акц. студ. 125).

4) *Мамуран* — *мáмурно*: *мáмурнй* (Д. 224). Дан. има само овај један придев овога типа од придева који имају неодређени вид. Међутим у Вукову речнику и у овом говору налазимо таквих придева више:

зáвјетан-тна-тно, зáдружан-жна-жно, зáлишан-шна-шно, зáручан-чна-чно, зáслужан-жна-жно, нáказан-зна-зно, нáписан-сна-сно, нáредан-дна-дно, рáзличан-чна-чно, прíличан-чна-чно.

Вук не бележи акц. одр. вида, а свакако ће бити *зáвјетнй, зáдружнй* и сл. Уз Даничићева три примера овога типа (*бáрушнй, вáшарнй, тáрничнй*) који имају само одређени вид, можемо навести и Вуков пример *нáроднй* (који Дан. не бележи). Говор Пиве и Дробњака осим поменутих има још више примера овог типа међу речима које не налазимо у Вукову речнику:

зáвисан — зáвисно — зáвиснй, зáвидан — зáвидно: зáвиднй, зáкладан — зáкладно: зáкладнй, зáстидан — зáстидно: зáстиднй, нáгрдан — нáгрно: нáгрднй, нáредан — нáредно: нáреднй (поред Вукова придева са обичним значењем, имамо овај придев у значењу леп: *нáредан мòмак*), *нáлетан — нáлетна: нáлетнй, зáодан — зáодно: зáоднй, нáмиран — нáмирно: нáмирнй, пр́косан — пр́косно: пр́коснй, прóписан — прóписно: прóписнй, пријèродан — пријèродно: пријèроднй, прíродан — прíродно: прíроднй, прíстрасан — прíстрасно: прíстраснй, рáзложен — рáзложно: рáзложнй, рáзмиран — рáзмирно: рáзмирнй, рáскошан — рáскошно: рáскошнй, рáстржан — рáстржно: рáстржнй, рáсипан — рáсипно: рáсипнй, сáвјесан — сáвјесно: сáвјеснй, сáмиран — сáмирно: сáмирнй¹⁾, и сáродан — сáродно: сáроднй.*

Затим овамо иду још два примера: *љубазан — љубазно: љубазнй* (*љубазнй брáте!*) и *тèретан — тèретно: тèретнй*, који код Даничића иду по примеру *јèзичан — јèзично: јèзичнй* (Д.

¹⁾ Значење ових придева није тешко одредити према значењу сродних речи. Види тумачење у речнику.

225). Такви су и придеви *сáмртан* — *сáмртно*: *сáмртнѝ*, *сѹлудан* — *сѹлудно*: *сѹлуднѝ* које Дан. не бележи, а Вуков је акц. *сáмртан*: *сáмртнѝ*, *сѹлудан*. Од ових би се разликовао дужином на другом слогу придев *пријѣштраван* (*прѣштраван*), кога нема код Вука.

5) *Дрвен* — *дрвено*: *дрвенѝ* (Д. 219). Говорили смо о дужини другог слога придева од којих неки иду овом типу. Поменили смо (под 1) да један део Даничићевих придева ове групе има у овом говору друкчији акц. Рекли смо (под 2) да придев *жесток* не припада овоме типу. Поред *вѣлик* — *вѣлика*: *вѣлико* чује се и *вѣлик* — *вѣлика* — *вѣлико* (*вѣлико* *пашче* *Ј(е)дн*). Одр. вид је увек по овом типу — *вѣликѝ*.

Већина придева овога типа са суфиксом *ан* и *ен* могу имати у одр. виду и повучен акц. према крају (стари акц. на крају):

зѣланѝ и *зељанѝ*, *вѣденѝ* и *водѣнѝ*, *сáкренѝ* и *бакрѣнѝ*, *марвѣнѝ* (само тако), *дрвенѝ* и *дрвѣнѝ*, *гвѣзденѝ* и *гвоздѣнѝ*, *каменѝ* и *камѣнѝ*, *сѹнчанѝ* и *сунчаѝнѝ*, *ражанѝ* и *ражаѝнѝ*, *леденѝ* и *ледѣнѝ*.

Само овај други акц. имају:

кавѣнѝ, *црквѣнѝ* и *иглѣнѝ* (*прѣгонѝ* *га* *крѣз* *иглѣне* *ѹши*).

Овим придевима са двојаким акцентом припадају и придеви које смо горе поменули (под 1):

брáшненѝ и *брашнѣнѝ*, *стáкленѝ* и *стаклѣнѝ*, *пáкленѝ* и *паклѣнѝ*.

Други је акц., рекао бих, код ових придева обичнији. Овакво двојство имамо и код Даничића и код Решетара (ib. 128). Ја мислим да је други акц. и старији у овом говору, јер називи места који имају у свом саставу овакве придеве имају тај акценат: *Камѣнѣ* *Сѣјено*, *Водѣнѝ* *Дѣ*, *Лојанѝ* *Дѣлина*, и сл. Придеви без овога дублета били би: *вáшренѝ*, *кѣшчаштѝ*, *свѣдѣнѝ* ит д. Придев *вјѣштрн* има у одр. виду *вјѣштрнѝ*, али у називима је редовно *вјѣштрнѝ*: *Вјѣштрнѝ* *Пѣшка*, *Вјѣштрнѝ* *Пѣда*, *Вјѣштрнѝ* *брѣдо*. Поменимо још овде и *вилѣнѝ* без дублета **вилѣнѝ*, — код Дан. је *вилѣнѝ*. Такав је и придев *ерча-*

ни — *срча̀на̄, срча̀но̄* (сви су јади покрај срца, а срча̀нӣ посред срца (код Вука само *срчан̄=срдобоља*).

Рекли смо (под 1) да овом типу иде придев *Пѣтр в* (*Пѣтров*), обично *свѣкрѣв* (*свѣкров*) и одређени вид прид. *жѣтвенїй*. Још овом типу припадају: *ста̀сиш — ста̀сито: ста̀ситїй, снѣпш — снѣпшито: снѣпшїй* (Дан.: *снѣпш, ста̀сит*).

Осим оних придева које смо досад издвојили из ове групе овамо не иду Даничићеви примери *ла̀ган* и *та̀нан*; овде би (ретко се чују) гласили: *ла̀га̀н* и *ла̀ган: ла̀га̀нї̄*¹⁾ и *та̀нан: та̀нанї̄*. Прилог од првога је обичан: *ла̀га̀но* и *пола̀га̀но* (као и код Вука).

Придевима типа *дрѣн*: *дрѣнїй* иде и неодр. вид придева *га̀рин* (*ovis atrae*),— код Дан. је *га̀рин*, затим: *пра̀љин, прѣљин, шка̀љин* и *шва̀љин* (код Вука је *пра̀љин*, а ових осталих нема у речнику, али по његову акц. именица *прѣља, шка̀ља, шва̀ља* били би придеви: *прѣљин, шка̀љин* и *шва̀љин*).

Прилози су, чини ми се, већином са старим акцентом: *ва̀шрено, лѐдено, рѣ̀чито* и сл.

6) *крѣв* — *крѣво: крѣвїй*. Придеви овога типа немају као код Даничића дужину на другом слогу у одр. виду (Д. 223: *крѣв — крѣви*); и поред тога, као што смо и горе могли видети, разликују се од придева на *ав* под 5 тим што ови придеви типа *крѣв* не могу у неодређеном виду имати и кратак други слог (исп. горе *а̀љка̀в* и *а̀љка̀в*). Имамо у овом говору место Даничићева акцента *крѣвїй* у одређеном виду: *крѣвїй, нѣвцатїй, го̀лцатїй, са̀мцатїй, цѣ̀лцатїй*. Остали Даничићеви примери ове групе у П. и Др. се не употребљавају.

7) *ва̀љан* — *ва̀љано: ва̀љанїй*. Имамо само овај један придев који би у овом говору потпуно одговарао горњем Даничићевом типу (*крѣвїй*). Изузимам овде придеве глаг. порекла *про̀клѣт, за̀клѣт* и сл., које Дан. не бележи. Код Дан. овај придев гласи *ва̀љан* — *ва̀љана: ва̀љанїй* (Д. 223). Као дублет може се и у овом говору чути *ва̀љана — ва̀љано*²⁾. Прилог је *ва̀љано* (*ва̀љано ра̀дї свѣ што у̀змѣ*).

¹⁾ У Г. Крај. *ла̀ган — ла̀гана — ла̀гано* (op. cit. 108).

²⁾ Исп. у Дубровнику: *ва̀љан — ва̀љано — ва̀љана* (Die Bet., 117) што показује да у П. и Др. колебајући се овај придев носи трагове старе разлике акц. у родовима код извесних акц. типова.

8) *Паметан* и др. Још ћемо поменути појединачно неколико придева двосложне основе који се не слажу потпуно с Даничићевим акцентом. Придев *памешан* — *памешно* може поред овог Даничићева акцента имати и *памѣшан* — *памѣшно* (одр. вид је увек *памешнѣ*). Даничићев придев *јѣкошнѣ* овде би гласио *јѣкошнѣ*. Даничићев придеви *дѣрѣвни* и *мѣзѣвни* овде гласе *дѣрѣвни* и *мѣзѣвни*. Вук има *сјѣвѣрнѣ* и *сјѣвернѣ*, — овде се чује *сѣвѣрнѣ* и *сѣвернѣ*. Дан. има *шѣглећѣ* (као и *бѣглећѣ*), — овде је *шѣглећѣ* (као и *бѣглећѣ*). Дан.: *змѣјев* (као *бѣков*), — овде: *змѣјев*; Дан.: *вѣздашнѣ*, — овде поред *вѣздашнѣ* и *вѣздашнѣ*; Дан.: *пѣрѣвичан*, — овде: *пѣрѣвичан*; Дан.: *ѣбилан*, — овде: *ѣбилан* — *ѣбилно*: *ѣбилнѣ*; Дан.: *дѣховнѣ*, — овде: *дѣвнѣ*; Дан.: *шѣкернѣ*, — овде: *шѣкернѣ*; Вук има *бѣдренѣ*, — овде: *бѣдренѣ* или *бѣдрѣнѣ*; В.: *врѣховнѣ*, — овде: *врѣвнѣ*, В.: *нѣшруо*, — овде: *нѣшруо* — *нѣшрула*: *нѣшрулѣ*; В.: *нѣсташан*, — овде: *нѣстѣшан* — *нѣстѣшно*: *нѣстѣшнѣ*; В.: *ѣдмѣран*, — овде: *ѣдмѣран* — *ѣдмѣрно*: *ѣдмѣрнѣ*; В.: *ѣкрѣшак*, *ѣдсѣдан*, — овде: *ѣкрѣшак* — *ѣкрѣшко*: *ѣкрѣшкѣ*, *ѣдсѣдан* — *ѣдсѣдно*: *ѣдсѣднѣ*; В.: *ѣлудан*, — овде: *ѣлудан* — *ѣлудно*: *ѣлуднѣ* (мој *ѣлуднѣ* ѣду, на *Сѣвову* *Вѣду*). У П. и Др. је и *нѣђељнѣ*, као и *нѣђељно*, *пѣрѣјѣтан* — *пѣрѣјѣтно*: *пѣрѣјѣшнѣ*, — В.: *нѣђељнѣ*, *пѣрѣјѣтан*; затим: *ѣколнѣ*, — В.: *ѣколнѣ*.

III) Тросложне основе

1) *Бѣдѣликѣв* — *бѣдѣликѣво*: *бѣдѣликавѣ*. Тросложни придеви који се завршавају на *ав*, *аст* и *аш* са старим акц. на средњем слогу (Д. 224) имају редовно (за разлику од сличних двосложних и доле поменутих тросложних придева који могу имати или немати дужину другог, односно трећег слога) дуг задњи слог у неодређеном виду, — и та дужина се чува у зависним падежима: *бѣдѣликѣв* — *бѣдѣликѣво*: *бѣдѣликавѣ*, *вѣдѣликаст* — *вѣдѣликаста*: *вѣдѣликастѣ*, *тѣрѣушѣт* — *тѣрѣушѣта*: *тѣрѣушѣтѣ*, и сл.

Међу овим придевима овај говор има и: *гѣлишѣв* — *гѣлишѣво*: *гѣлишавѣ*, *бѣгѣлѣс(т)* — *бѣгѣлѣсто*: *бѣгѣлѣстѣ*, *крѣвудѣс(т)* — *крѣвудѣсто*: *крѣвудѣстѣ* (Вук нема ове речи), *крѣвулѣс(т)* — *крѣвулѣсто*: *крѣвулѣсти* (поред *крѣвулѣс(т)*). У Даничића ови придеви иду по примеру *бѣлѣшљив* — *бѣлѣшљиво*: *бѣлѣшљивѣ*.

Типу придева *окомит* (који се од горњих разликује кратконом задњег слога) иду овде и: *у̀збрдит* и *нѝзбрдит*, који код Вука имају изсл. акц. на првом слогу — *у̀збрдит*, *нѝзбрдит* (Дан. их не бележи). Овамо иде и придев *дѣспотш*, — код Вука *дѣспотш*. Од ових се придева разликује сталном дужином на задњем слогу придев *по̀узда̀н* — *по̀узда̀но*: *по̀узда̀ни* (Вук: *по̀узда̀н*).

2) *Болѣшљив* — *болѣшљиво*: *болѣшљиви* (Д. 227). За разлику од предњег типа код кога придеви на *ав*, *ас(ш)* и *ат* редовно имају дужину на трећем слогу у неодређеном виду, такви придеви овога типа могу имати или немати дужину:

пасту̀шат и *пасту̀ша̀т*, *дугу̀љас(ш)* и *дугу̀ља̀с(ш)*,
кржу̀љав и *кржу̀ља̀в*.

Дан. има *бјеличаст* и *бјеличаст*, — овде сам чуо само *бјели́час(ш)* (*бјели́ча̀с(ш)*); а двојак акц. има *грли́час(ш)* и *грли́ча̀с(ш)* (*грли́ча̀с(ш)*). Има неколико придева који код Даничића иду по типу под 5 (Д. стр. 226), а овде припадају овој групи:

бреме́нит — *бреме́нито*: *бреме́нитѣ*, *време́нит* — *време́нито*: *време́нитѣ*, *знаме́нит* — *знаме́нито*: *знаме́нитѣ*, *каме́нит*, *исти́нит*, *мјешовит*, *пламе́нит*, *пле́менит*, *стрме́нит*¹⁾ (Дан.: *вре́менит*, *зна́менит* итд.).

Овакав је и придев *даровит* — *даровито*: *даровитѣ* (Дан. и Вук га немају). Овамо иде и придев *завидљив* — *завидљиво*: *завидљиви* (Вук: *завидљив*; Дан. га не бележи код типа *врпничав*, где би требало по Вукову акценту да дође) такође и:

насршљив — *насршљиво*: *насршљиви*, *побјегљив* — *побјегљиво*: *побјегљиви* (Дан. их не бележи, а код Вука су: *на̀сршљив* и *по̀бјегљив*).

Придеве које Дан. бележи у овом типу, а у овом говору се

¹⁾ Исп.: *brimènit*, *vrimènit*, *zlamènit*, *kamènit*, *plamènit* и др. у буњевачком „залеђа сењскога“ (*Nast. vj. XIX*, 582) и: *istiniŋt*, *plemenit*, *vrimenit* у говору острва Раба (*Rad* 118, стр. 34).

друкчије акцентују, поменућемо даље, уколико их нисмо поменули у предњој групи.

3) *Кўсоњѣн* Једини пример у Даничића на *ав* који припада овом типу имао би у овом говору, као и такви придеви под *І*, у неодређеном виду редовно дужину трећег слога: *вѣрни-чѣв* — *вѣрничѣво*.

4) *Ковѣчев*—*ковѣчево* (овде и *ковѣчѣв*) (Д. 227). Сви придеви који су постали од именица које у овом говору имају низлазни акц. на почетном слогу не припадају овом типу:

вѣдѣров (*вѣдѣр*), *врдѣров* (*врдѣр*), *звѣнѣров* (*звѣнѣр*), *зидѣров* (*зидѣр*), *злѣтѣров* (*злѣтѣр*), *кѣблѣров* (*кѣблѣр*), *кљѣчѣров* (*кљѣчѣр*), *крѣмѣров* (*крѣмѣр*), *лѣ-ђѣров* (*лѣђѣр*), *пѣсѣров* (*пѣсѣр*), *чѣзмѣров* (*чѣзмѣр*), *чѣвѣров* (*чѣвѣр*).

Дан. свуда има ' на другом слогу: *возѣрев*, *вратѣрев* итд. Сви ови придеви могу овде имати и полудужину последњега слога: *вѣдѣрѣв*, *врдѣрѣв* и сл. Дан. има у примерима типа *ковѣчев* само придеве на *ов* и *ев*; у овом говору имамо и *крушѣљав*, *крушѣњав*, *сувѣњав*. Два последња примера нема Вуков речник. Даничићевим примерима на *ов* можемо додати придеве:

неђѣков (Дан.: *неђѣков*), *тежѣков*, *лудѣков*, *лежѣков*, *љевѣков* (ових придева Вук нема).

5) *Алатѣс(ш)* — *ѣлатѣсто*: *ѣлатѣстѣ*; *жѣлостив*—*жѣлостиво*: *жѣлостивѣ* (Д. 226). И тросложни придеви с низлазним акцентом на почетном слогу, кад се завршавају на *ас(ш)* (са завршетком на *аш* и *ав* нисам чуо ових придева) имају редовно дужину на задњем слогу: *ђдгатѣс(ш)*, *љубичѣс(ш)*, *мјургавѣс(ш)* и сл. Овом типу припадају и придеви:

ђѣволѣс(ш)—*ђѣволѣсто*: *ђѣволѣстѣ*, *врдѣголѣс(ш)*, *бѣдалѣс(ш)*, *јѣстребѣс(ш)*¹⁾,

који код Даничића иду типу под 2): *ђѣволѣст*, *врагѣласт*,

¹⁾ У Г. Крај. исто *јѣстребѣст* (ор. слт. 107).

и сл. Овде је увек: *јасенов* (Дан.: *јасенов* и *јасѐнов*), *сџонин* (Д.: *сџџонин*).

6) *лабудов*: *лабудово* овде и *лабудђв* (Дан. 229). Овом типу, осим поменутих придева под 4: *вђзђров*, *врђтђров*, *авђнђров* припада и придев *цађнов* (Д.: *цаунов*).

Од придева тросложне основе поменућемо још *магђрећђ* место Даничићева акцента *магарећђ*, и *богђдђвнђ* (код Вука: *бђгодђван*).

с) Придеви с вишесложном основом

Међу придевима који имају у основи више од три слога нашао сам само неколико примера неслагања с Даничићевим и Вуковим акцентом. Овде је *мајсторичин* — а, а код Д. *мајстђричин* и *мајстђричин*; место овамошњег *гђведђров* у Д. је *говђдђрев*; овде је *идђлавђрев*, поред *поглавђров*, — у Д. је овај други акценат. У П. и Др. је *идлазнђков*, — у Вука *идлазнђков*; место Вукова *врђђокаш* овде је придев тросложне основе *врђђкаш* (тако и *врђђк* према Вукову *врђђок*).

д) Придеви на *скђ* и *њђ*

Дан. није дао акц. придева на *ски*. Ја сам у говору П. и Др. нашао неколико примера неслагања с акцентом у Вукову речнику. Место Вукова *брђтскђ-скђ-скђ* овде је *брђцкђ* — *брђцкђ* — *брђцкђ*¹⁾ (Бог ти и *брђцкђ*; *брђцкђ рђна*). Обрнуто, место Вукова ' имамо овде ђ код придева *врђшкђ* — *врђшкђ* — *врђшкђ* (Вук: *врђшкђ-ђ-ђ*).

Место Вукова акцента: *гђстинскђ*, *дђчанскђ*, *двђкрилнђ*, *ђђтињскђ*, овде је: *гђстђнскђ*, *ђђтђњскђ*, *дђђанскђ*, *двђкрђлнђ*, са дужином на другом слогу. У Вука је *вђрошкђ*, а овде *вђрошкђ*. В. има *гђспђдскђ* и *гђзђдинскђ*. — а овде је *гђспђцкђ* и *гђзђнскђ*. У В. је *вђзђдашњђ* и *дђђпотскђ*, — а овде *вђзђдашњђ* и *дђђспђцкђ*. Место Вукова *брђђанскђ* и *бђнарскђ* овде је *брђђанскђ* и *бђнарскђ*. В. има *анђђлскђ*, — овде је *ђнђђлскђ*; В.: *ђпђстђлскђ*, — овде: *ђпђстђлскђ* или *ђпђстђлскђ*. Овде је *гђведђрскђ*, м. Вукова *говђдђрскђ*.

Има придева на *ански* и *ински* од имена места код којих се јавља двојак акц.:

¹⁾ Прилог *брђцки*.

*плужинскѣ и плужинскѣ (од Плужине,— Плужинскѣ
Брдо), стабанскѣ и стабанскѣ (од Стабна), пи-
шчанскѣ и пишчанскѣ (Пишче).*

Увек је *планѣнскѣ, старѣнскѣ* и сл. Прилог *плѣнѣнско* (је ли
тамо *плѣнѣнско* ко бђе?) и неколико имена места:

Гдрѣнско (село или поље,— ген. *Гдрѣнског*), *Дубрѣв-
ско* (прид. на *двско*,— ген. *Дубрѣвског*), *Мѣлѣнско*,
Пѣдмѣлѣнско и *Прѣчанскѣ Стрѣна*

упућује нас да претпоставимо дужину од старине на другом
слогу код оваквих придева.

*

У цитираној расправици Н. Симић је забележио старо
преношење акцента на предлоге и друге речи с првог слога
компаратива придева:

*бѣлѣ од бѣлѣга, ѣ бѣлѣ ѣ већѣ, нѣ вишу кућу, ѣз
горе водѣ, нѣ бржѣм коњма, ѣз љућѣга бѣја* итд.

Симић није узео то само као акц. Г. Крајине, него као оп-
ште познату ствар, тако да је за Вукову реч *одвише*, са но-
вим преношењем, мислио да је то у Вука погрешка, јер и тамо
стоји *сѣвише*, а свуда се, каже, говори *одвише*¹⁾. У овом го-
вору, а то ће бити особина и других херцеговачких говора,
напротив, имамо само ново преношење:

*бѣлѣ од бѣлѣга, ѣ бѣлѣ ѣ вишѣ, нѣ више мјесто,
нѣ бржѣм коњу* и сл.

Редовно је овде и:

одвише, сѣвише, нѣвише, нѣниже, нѣбоље и сл., али:
пдвише, пдбрже, пдбоље и сл.

У П. и Др. суперлатив придева акценатован је кратким
низлазним акцентом на речци *нај*:

нѣјбољѣ, нѣјлепшѣ, нѣјцрнѣ, нѣјдражѣ, нѣјмекшѣ
и сл.

¹⁾ Н. Vj. VIII, 19.

Али сви придеви који праве компаративну основу са *иј*¹⁾ имају у суперлативу два акцента — акценат речце *нај* и акценат придева у компаративу:

нај-пра́ви, нај-здрáви, нај-крва́ви, нај-безобра́зни, нај-несре́ћни и сл.

Акц. са речце *нај* преноси се на предметак у облику речце *по* по новом преношењу, и што је интересно, преноси се са дугог слога речце *нај*:

*по́најбо́љи, по́најље́вши, по́наји́рњи, по́најдра́жи, по́најме́кши, по́најпра́ви, по́најздрáви, по́најкрва́ви, по́најбезобра́зни, по́нај-несре́ћни*²⁾, и сл.

На предлоге акц. се не преноси:

*од најбо́љег дрвѐта; од најље́пше сви́ле; од најбе-
зобра́зније же́не* и сл.

Ако су предмети *по* или *о* пред позитивом (или *по* пред компаративом), онда је низлазни акц. на том предметку, кад придев у позитиву или компаративу има низл. акц. на почетном слогу:

по́добар, по́бо́љи, по́велики, по́већи, две́ћи, по́низак, по́ни́жи, по́ље́вши.

Ако је акц. позитива или компаратива узлазни, онда обично речца *по* има свој, а придев опет свој акценат:

по ма́лен (поред *по́мален*), *по ши́рок* (поред *по́широк*), *по лу́кав*, *по де́бел*, *по кра́так* (али *по́кратак*), *по ду́бок*, *по узак*, *по ви́сок*, *по сла́би*, *по лука́ви*, *по сти́дњи* и сл.

Предметак *пре* не чини у овом говору акценатску целину с придевом:

¹⁾ Другим речима, сви придеви који у компаративу немају низлазни акценат на почетном слогу.

²⁾ Дужина суперлативног предмета чува се још и у прилошким речима: *најлак, по́најлак* и *најприје*.

*прѣ бѣјел, прѣ шѣрок, прѣ дѣбар, прѣ нѣзак, прѣ тѣ-
нак, прѣ крѣтак, прѣ жѣсток, прѣ сѣва и сл.* (исп у
Г. Крајини: *прѣбијел, прѣблѣг, прѣбрѣз* и сл., N. vј.
VIII 20).

Само један овакав придев у овом говору налазимо увек са стапањем акцента и старим преношењем — *прѣслѣн — прѣслѣ-
на — прѣслѣно*, — вероватно по аналогiji према *нѣслѣн*. Уколико
ћемо чути у П. и Др. овакве везе речце *пре* и придева са
једним акцентом, имамо губљење акцента са речце *пре* и пре-
ношење ново, ако је придев акцентован са низлалним акцен-
том:

*пребијѣлѣ двѣри, прѣчистѣ дјѣва, прелијѣиѣ Мѣра,
прѣлијѣиѣ брѣше, прѣсвијѣшлѣ дѣе* и сл.

У понеким изразима настаје акценатско стапање придева
и именице уз коју придев стоји, на тај начин што придев гу-
би свој акценат. То бива у изразима где је чест додир јед-
ног придева и именице. У мањој или већој мери ово акце-
натско стапање даје процес стварања сложене речи, прило-
шког или именичког карактера. Најобичније примере имамо у
поздравима:

добрѣјушро, добѣрече (место *добѣр вече*), *добрѣнѣ*
(преко дана се назива *пѣмѣга Бѣг*), у *добрѣчас* (пошо).

У овим примерима је окамењен облик акузатива од придева и
именице. Али где се овако стапање врши у номинативу, по-
лусложена реч задржава карактер именице, а стапање тешко
продире у зависне падеже. Тако чујемо *злѣ-јушро* (у пот. и
асс. sing.):

*пѣкло ти злѣ-јушро, шта чѣниш! дѣћу ти на злѣ-
јушро твѣе!*

У осталим падежима нема акценатског стапања: вѣдѣ *јутрѣс
злѣга јушра*. Даље имамо *злѣ среѣа* (придев у одр. виду):

злѣ среѣо мѣја, ѣѣ си бѣјѣо онѣ е *злѣ среѣа*, нѣшта
му се нѣ море; зѣви ону *злѣ-среѣу* на вѣчеру.

У неодређеном виду се јавља придев у изразу *злѣ година*:

протéгла си се кò *злà-година*; *злà година* брла нà-
 ћерāа, да з'имуе зѣму с кòкошима; кòлика е уз-
 рáсла овā ђевòјка, кò *злà година*; мòш тѣ дòчекат
злѹ-годину, нàмиран си.

Иако не у свим, може се ово акценатско везивање у овом
 изразу чути и у осталим зависним падежима:

једнѐ *злѐ-годинѐ* (или *злѐ-годинѐ*) смàкок мál; на
 овòј *злòј-години* (или *злòј-години*) нѐ мош нѣкуд;
 настале *злѐ-године*, пā ће се супѹрдисат жѣво; —
 али: òније *злѣје гòдѣнā* јѐдāсмо љѐскову рѐсу и жѣр.

Друкчије губи придев свој акценат кад се не врши ово
 акценатско стапање. Придев *свети* кад стоји непосредно уз
 именицу — и с њом чини једно име — не носећи реченични
 акценат, скоро увек је неакцентован:

светѣ Лѹка, *светѣ* Нѣкола, *светā* Пѣшка (смѐла те
светā Пѣшка!), *светѣ* Јòвāн; *светòга* ми Нѣколѐ нѐ
 дāм; *о светòм* Ђòрѣју дòђоше прòсци.

Овако без свог акцента остаје и реч *један* у придевском зна-
 чењу прид. заменице *неки*:

срѐток *једнòг чоѐка* ѹ пољу; да ми нѐ виђе ђѐ *једнòг*
вòла бијѐла; има *једна* (=око) гòдина дāнā откò
 смо се помāрили; *једна* жѐна ми је тò причала.

Али у множини реч има свој акценат:

јѐдни љѹди бāш нѐ знаду за òбраз; *јѐдне* жѐне нѐ-
 кāко рāдѐ шта им је дрāго.

С придева на *скѣ* се не врши обично преношење акцента
 почетног слога на предлоге:

у *пѣвскòм* нāмастиру; *иза* *пѣшчанскије* кòлябā; *за*
шѹрскѐ рāти и сл.

АКЦЕНАТ БРОЈЕВА

Прости бројеви од 1 до 20, кад имају свој самостални акценат, не разликују се од акцента бројева у Вукову језику. Место Вукова двојаког акцента облика бројева 9 и 10—*дѣвѣшт* (*дѣвешт*), *дѣсѣшт* (*дѣсешт*), овде се налази искључиво први: *дѣвѣшт* *дѣсѣшт*, — са дужином другога слога. Бројеви 20 и 30, видели смо, гласе обично: *двѣдес* и *трѣдес*, а ређе *двѣдес* и *трѣдес*; 40 гласи *четѣрес* и *четѣресѣшт*. Као и у пљеваљском говору, 400 има *четириѣшта*, са непренесеним старим акцентом (Ружичић, *ib.* 148); Вушовић има *четириѣшта* (*op. cit.* 65). Вук у *Рјечнику* има *четириѣшта*, али ја мислим да се тај акценат не чује нигде, и да га ни Вук није чуо, него да је, пошто је, како и сам каже, чуо пример у Црној Гори (пример је из говора старе Црне Горе: *четириѣшта главах*¹⁾) направио, према непренесеном акценту старих говора, пренесен акценат нових, како га је могао претпоставити. У Црној Гори где имамо облик *геп. главах*, наравно, пренесен акц. није ни могао чути.

Код бројева 500—900 први део сложеног броја, као и у пљеваљском говору, губи свој акц. и скраћује дужину, ако је било:

пѣ стотѣнѣ, шѣ стотѣнѣ, седѣм стотѣнѣ, осѣм стотѣнѣ, девѣ стотѣнѣ.

Тако се понашају и бројеви у којима је други део сложеног броја *хиљада*:

двѣѣ иљаде, пѣшт иљадѣ, девѣшт иљадѣ.

Интересантна је промена акцента броја *сто* у вези с другим бројевима и речима у реченици. Ако се употреби уз именицу бројеног предмета, губи свој акц. и дужину:

сто кѣзѣ (код Ружичића: *стѣ кѣзѣ*), *стѣ динѣрѣ*, *по сто пѣшта* (код Ружичића: *пѣ сто пѣштѣ*).

Али, ако с другим мањим или већим бројем означава бројну

¹⁾ Други курсив је мој.

количину, онда пред свезом *и* не губи свој акц., него га само скраћује:

стѡ и педѣсѣт, стѡ и деведѣсѣт (али: *стѡ и љѡдѡ*).

Осећа се у пасивнијем изговору, али не потпуно, губљење акцента у бројевима:

стѡ њ два (први акц. је са слабијом експираторном страном), *стѡ њ пѣт*.

Преношење низлазног акцента на предлоге и друге проклитичке речи обично је старо:

ѡд пѣт, ѡд осам, ѡд стѡ; али имамо: *ѡд триста, ѡд двјеста, ѡд и љадѣ* — ново преношење.

Вук је у *Предговору Српским народним пословицама* из дубровачког говора забележио примере преношења старог акцента са именице бројеног предмета на број, тако да број као и проклитика губи свој акценат:

двѣје литре, четѣри литре, двѣје куће итд.

„По овијем јужнијем крајевима тешко је друкчије и чути“,¹⁾ рекао је Вук том приликом. Овакво преношење је редовно у овом говору код бројева 1—10, 20, 30 (код ова два последња кад се употреби краћи облик: *дѡес, триес*) и код броја *сто*. У том случају се дуги акцентовани слог код бројева 5, 6, 9, 10 и 100 скраћује. Примери:

двѣје рѣке, двѣје ноге (нѣмѡ га на двѣје ноге!), *два брата, пѣт иѡрѡ, седѡм крѡнѡ, девѣт брѡшѡ, десѣ динѡрѡ, дваѣс кѡсѡ, триѣс литѡрѡ, стѡ кѡлѡ, стѡ волѡвѡ* итд.

Нема овде старог преношења низлазног акцента, по чему се види да је то новија — релативно — појава говора (испореди: *стѡ волѡвѡ, стѡ динѡрѡ, два камена*, према *ѡд волѡвѡ*, али: *ѡ(д) динѡрѡ, ѡд динѡр, ѡд каменом* и сл.).

Ако је број пред именицом која не почиње слогом који

¹⁾ Вук Ст. Караџић: *Грађ и пол. списи*, књ. III, св. I, стр. 17.

има низлазни акценат, онда, као и горе, број губи свој акц. и, како преношења не може бити, остаје неакцентован. Скраћивањем дужине код бројева 5, 6, 9, 10 и 100 врши се као и горе:

пе сестáрдá, деве(ш) дућáндá, три кúле, сто пúтá, дваес кóњá, триес брáвá итд.

Ову појаву видимо и у дубровачком говору: *pet rútá, sedam lúdi*¹⁾.

Кад у реченици пада акценат на број, онда, наравно, не може бити овог стапања са речју бројеног предмета у једну акценатску целину:

дѣвѣш брáвá да имáм, свѣ су ми нѣшта при њему;
стá брáвá сам изѣмијо; *пѣш шљемѣнá* имá; слóмијо
сам *дѣсѣш кóсá*.

Познато је да реч *један* може имати и право значење броја и значење придевне заменице *неки*. Разлици у значењу одговора и разлика у акценту утолико уколико реч у првом значењу може имати двојак акценат у зависним падежима (у м. и ср. роду), а кад је реч о другом значењу, тога нема: затим, разлика је још и утолико уколико разлици значења одговара и разлика у понашању, у акценатском погледу, ове речи према именици уз коју реч стоји у атрибутој употреби. Ако је, наиме, реч *један* у правом значењу броја, може поред обичног акцента имати и повучен акценат према крају у зависним падежима (облика јединине):

једнóга поред *јѣднóга*, *једнóме* поред *јѣднóме*: *имá једнóга сѣна*; оном *једнóме* ђетету; *једнóга* ми Бóга нијесам мóгó о́д брукѣ, а нѣ би му нѣ кóс с кóси о́стала; без *једнóга* мр́тва нѣмá пúна пр́кна.

Обичније је:

у њѣга *јѣднóга* сам се ўздáла; нѣмáм јá нó њѣга *јѣднóга*; има *јѣднóг* сѣна јóш у свијету.

¹⁾ Исп. Rad LXV, стр. 177.

Затим је ређи случај да *један* у значењу броја губи акценат док је то редовно скоро, ако је реч употребљена у значењу *неки*: бијо *један* цѣр... и сл. (Исп више). Код речи *један* у својству броја често се чује, не обично губљење акцента, него проклитичко акценатско стапање с именицом (као и код других бројева):

имам *једнѹ краву* и двѣѣ ђвце; имѣ сѣмо *једнѹ ђвцу*; *једнѣ* крава му дѣсти; триес и *једнѣ куѣа* у сѣлу; живѣ они у љѣбави, кѣ да су *једнѣ куѣа*; тѣ е *једнѣ куѣа*: што имѣ у једнѣѣ. има и ѹ другѣѣ.

Ово акценатско стапање, као што се види из примера, врши се само у женском роду, и то само у номинативу и акузативу.

Са партикулом *ни* број *један* у значењу броја не мења акценат:

није *ни један* нѣ другѣ дѣшѣ; *ни једнѣѣ* ђд њѣѣ двоѣѣѣ нѣмѣ;

али у значењу *нико*, *никоји* имамо обичнији акц. партикуле:

ниједан му мајчин сѣн нѣ смије рѣћи *ни* црно ти ђко; *ниједна* другѣ није вѣше мѣкѣ претѣрала прѣ главѣ, нѣ што сам јѣ.

Акценат редног броја *први* овде је обично, као и у дубровачком говору, *првѣ*, са кратким првим слогом, чему одговара у Озринићима и Прчању *пѣвѣ* (Die Betonung, 153), а затим у личком буњевачком говору (Nastavni vjesnik XX, 270) *пѣвѣ*¹⁾. Исто као у Решетаровим говорима је и *сѣдмѣ*, *ѣсмѣ* према Вукову акценту *сѣдмѣ*, *ѣсмѣ*.

Двојак акц. имају бројне именице:

двѣѣѣѣѣ и *двоѣѣѣѣѣ*, *трѣѣѣѣѣ* и *троѣѣѣѣѣ*, *четвѣѣѣѣѣ* и *четвовѣѣѣѣѣ*, *петѣѣѣѣѣ* и *петорѣѣѣѣѣ*, *седмѣѣѣѣѣ* и *седморѣѣѣѣѣ*, *осмѣѣѣѣѣѣ* и *осморѣѣѣѣѣ*, *деветѣѣѣѣѣ* и *деветорѣѣѣѣѣ*, *десѣѣѣѣѣѣѣ* и *десеторѣѣѣѣѣѣѣ*.

¹⁾ Исп. у посавским говорима: *пѣвѣ*, *пѣвѣ*, *пѣвѣ* и *првѣ* (Rad 197, 56).

АКЦЕНАТ ГЛАГОЛА

1) Инфинитив

Говор Пиве и Дробњака показује у једном делу глаголских категорија двојак инфинитив по квантитету наставака за инф. основу на *а*, *ну* и *и*. Сви глаголи који нису имали на овим наставцима старији акц. који се преноси на претходни слог, могу имати на овим слоговима дужину, — а чују се и без дужине:

свѣѣти и *свѣтати*, *гѣну* и *гѣнути*, *гѣбѣти* и *гѣбити*, *ѡжинѣти* и *ѡжинати*, *бѣзпосличѣти* и *бѣзпосличѣш*¹⁾, *зѣкинѣти* и *зѣкнути*¹⁾.

Дужина се чува више, чини ми се, у Дробњаку — бар у извесним селима —, а није необична и онамо где се ови глаголи чују и без дужине. С друге стране, редовно је:

пѣсати, *ѡрати*, *гѣнути*, *гѣнути*, *плѣстити*, *нѣсити* и сл.

Дужина у првим примерима чува једну старију особину акцента инфинитива у нашем језику²⁾. Сви ови наставци по природи вокала у прасловенском језику били су дуги. Скраћивали су се доцније под ' (прасл. акут). Тако у чакавском налазимо:

pīdāt (старо **pī'dātъ*), *mlatīt* (**moltītъ*), *nosīt* (**nosūtъ*)³⁾.

Отуд смо преношењем у новоштокавској акцентној системи добили:

пѣтати (*пѣтат*), *млѣтити* (*млѣтити*), *нѣсити*.

Према овима су се скраћивали у нашим говорима ови су фикси и у оних глагола где није било старог акута И у

¹⁾ Испореди код Решетара ову дужину иза низлазних акцената у Die Bet., 34-5и 159-60. Овакав двојак изговор ових акц. типова је и код Вушовића (Д. зб., стр. 61-63).

²⁾ Види горе аналогне случајеве код именица (dat. pl *ама*) и придева (на *ав*, *асш* и сл.).

³⁾ Види код Белића, Акц. студије, стр. 162.

чакавском имамо тога скраћивања: *brīsat*, *kāpat*, поред *gīnāt*¹⁾).

У једном већем делу глагола прве врсте (осн. през. на *e*) разликује се акц. инфинитива овога говора од Вукова и Даничићева акцента утолико што дугом узлазном акц. на корену глагола, забележеном у Вука и Даничића, овде обично одговара дуги низлазни (*вўћи* према *вўћи*). То су прости глаголи с једносложном дугом основом. Сложени глаголи од оваквих основа имају акц. на префиксу, — *одвўћи* и сл. Понегде се овај говор у разликовању од Даничићева акцента подудара с пљеваљским и поцерским говорима, а негде се и поједина села овога краја не слажу у томе. Имајући у виду да се разни говори негде слажу а негде разликују у акценту ових глагола, да и Вуков акц. понегде показује простим глаголом да је стари акц. био на крају, а сложеним да је био на корену глагола (*донѣсти*, *заклѣсти* — *клѣсти*), морамо претпоставити да је још у старијим епохама нашега језика било колебања у акценту ових глагола, — и, свакако, порекло томе треба тражити, или у некадањем односу простог и сложеног глагола — створеном прасловенским законима метатоније, — или у односу акц. инфинитива и супина, створеном у балтиско-словенској епоси (**klēti* > **kleti* према **klētō*).

Овакви глаголи би били:

вѣсти, *вријѣћи*, *вўћи*, *зѣсти*, *дўсти*, *мѣсти*, *рѣсти*,
трѣсти, *тўћи*.

Даничићев акц. је:

вѣсти, *вријѣћи*, *вўћи*, *зѣсти*, *дўсти*, *мѣсти*, *рѣсти*,
трѣсти, *тўћи*.

Код понеких ових глагола чује се у неким селима (можда у већини села) Даничићев акц.: *вријѣћи*, *вўћи*; али нисам чуо *трѣсти*, *рѣсти*. Ружичић и Московљевић не помињу за пљеваљски и поцерски говор ову разлику од Даничићева акцента, а код Вушовића је као и горе: *вѣсти*, *вўћи* итд

¹⁾ Белић, ор. cit. 161.

Сложени глаголи гласе:

извѣсти, овријѣти, одвући, озеѣсти, издуѣсти, замѣсти, уврѣсти, и, етрѣсти, пошући.

У оним местима где ће се чути акц. *вући. зѣсти* и сл. тај акц. обично остаје и у сложеним глаголима: *овријѣти одвући, озеѣсти* у сл. Тако и у Даничића остаје у сложеном акценат простог глагола: *извѣсти, овријѣти, озеѣсти, издуѣсти* итд.

Глаголи сложени од старе основе *нес имају као и код Московљевића (ор. cit. 15), и код Ружичића (ор. cit. 169), двојак акц.:

донијети и донијѣти, понијети и понијѣти прѣнијети и прѣнијѣти, прѣнијети и прѣнијѣти, рѣзнијети и рѣзнијѣти, снѣјети и снѣјѣти, узнијети и узнијѣти, унијети и унијѣти.

Чини ми се да ће се другог нагласка више наћи у Дробњаку, а да је у Пиви ређи. Вук има први акц. изузев глаг. *снијѣти*, а само код глаг. *донѣти* и *понѣти* у источном изговору има и *донѣти* и *понѣти*.

С низлазним су акц. на корену и глаголи: *клѣти, мријѣти* и *пѣти* се, а опет се чује као и горе акц. наставка: *клѣти, мријѣти* и *пѣти* се. Тако је и код сложених глагола:

заклѣти, уклѣти, помријѣти, умријѣти, испѣти, здиѣти.

Ретко ће бити и: *заклѣти, помријѣти* и *испѣти*. Даничићев је акц.: *клѣти, мријѣти* и *пѣти*, али у сложеним: *заклѣти, помријѣти, здиѣти*. У пјеваљском и поцерском говору прости имају Даничићев акц.: *клѣти, пѣти* и сл., а сложени могу имати двојак:

заклѣти и заклѣти, испѣти и испѣти, умријѣти и умријѣти (Руж.: *умријѣти*).

У П. и Др. као и поменуте групе се понашају и глаголи који су изгубили такав основни прости: *отѣти, поѣти, насѣти*, с том разликом што ће се ретко где чути (или уопште неће) *почѣти, насѣти* и сл. Вук има као и горе: *поѣти*,

насути, а пљеваљски и поцерски говори и овде дају двојак акц.: *почећи*, и *почети*, *насути* и *насути* и сл.

Сличан горњима је однос и код глагола сложених од *ћи* :

доћи, *наћи*, *прећи*, *прдоћи* и: *доћи*, *наћи*, *заћи*, *прећи*, *прићи*, *проћи*.

Овај други акц. обухвата већи део говора него што је то случај са горњим групама старог акцента на наставку. Не знам да ли ће тако бити распрострањени и глаголи са двосложним префиксом:

изаћи, *изнаћи*, *обаћи*, поред: *изнаћи*, *обаћи* и сл. (биће распрострањеније *изићи*, поред *изаћи*).

Поцерски и пљевљски опет имају и један и други акц :

изаћи и *изаћи*, *прдоћи* *прондоћи* и сл.¹⁾.

Особина је једног дела овога говора да једна већа група глагола сложених од једносложне кратке основе и префикса имају пренесен акценат, иако прости глаголи показују да је стари акц. био на наставку. Такви су глаг. сложени према *бости*:

забости, *надбости*, *побости*, *пробости*, *разбости*, *убости* и сл.;

глаголи сложени од глаг. **вести*:

довести, *завести*, *извести*, *пвести*, *превести*, *прдовести*, *развести*, *увести* итд.;

сложени од глаг. *греисти*:

загреисти, *изгреисти*, *огреисти*, *разгреисти*, *прегреисти* и сл.;

слож. од гл. *лећи*:

залећи, *налећи*, *прилећи*, *полећи* и сл.;

¹⁾ Испореди и у Решетаровим говорима: *dōci*, *siti*, *pōci*, *vūcu*; *dōcu*, *pōcu*; *trēšču*, *dūpšču* (футур), а тако и *rījetl* (Die Betonung, 159); у Дубровнику посебно по Будманију: *pōci*, *iziti*, *ōtiti*, али: *dūpstit* и *vūci* (Rad LXV, 174-5).

слож. од гл. *мѣсти*:

зѣмести, љзмести, пѣмести, прѣмести, рѣмести
и сл.:

од глаг. *пѣћи*:

зѣпѣћи, љспѣћи, нѣпѣћи, пѣшпѣћи, прѣпѣћи и сл.;

слож. од гл. *жѣћи*:

зѣжећи, сѣжећи, прѣжећи, љжећи и сл.;

слож. од гл. *плѣсти*:

дѣплѣсти, зѣплѣсти, љсплѣсти, нѣплѣсти, ѡплѣсти,
пѣплѣсти, љплѣсти, надѣплѣсти и сл.;

слож. од гл. *рѣћи*:

зѣрѣћи се, љзрѣћи, нѣрѣћи, ѡбрѣћи, ѡдрѣћи, прѡрѣћи,
љрѣћи и сл.;

слож. од гл. *тѣћи*:

дѡтѣћи. зѡтѣћи, нѡтѣћи; пѡтѣћи, прѣтѣћи, љтѣћи
и сл.

Такви су и сложени од глагола *мѡћи*:

ѡдмѡћи, пѡмѡћи, занѡмѡћи, потпѡмѡћи, пренѡмѡћи
се, припѡмѡћи.

Такав акценат се чује у Пиви, али у Дробњаку (не знам да ли ће бити у свим селима) имамо Даничићев акценат:

зѡбѡсти, дѡвѡсти, ѡгрѣпсти, нѡлѣћи, зѡмѡсти, љспѣћи, нѡпѣћи, сѡжѣћи, љсплѣсти, љзрѣћи, дѡтѣћи, пѡмѡћи и др.

Први акценат: *зѡбѡсти, прѣлѣћи, дѡвести, пѡмѡћи* итд. чуо сам и у Гацку, Билећи, Стоцу и др., па је без сумње распрострањен у говорима источне Херцеговине. Изгледа да је ова црта једног дела говора источне Херцеговине нашла границу овде између Пиве и Дробњака (управо између извесних

села Пиве и Дробњака), јер, како се да закључити из помињањаних студија, не простире се даље према истоку¹⁾).

Вук у речнику има *дјѐсти* (сијено), а с друге стране *адјѐсти* и *сѧѐсти*, што је Даничићу (Д. 106) изгледало необично. Међутим, овај говор има и *ђѐсти* и *жђѐсти*, и *сѧђѐсти*, па би био необичан само Вуков акценат у *адјѐсти*.

Један број глагола с инфинитивном основом на *ну* не слаже се с Даничићевим акцентом, или неки поред Даничићева имају и други акценат.

Овде:

брѧнути и *брѧнути*
лѧкнути и *лѧкнути* (*leichter werden*)
пѧрнути и *пѧрнути*
плѧкнути и *плѧкнути*

Даничић (117):

брѧнути
лѧнути
пѧрнути
плѧкнути.

Затим овде:

гѧкнути, *гѧкнути* и *гѧкнути*
грѧкнути, *грѧкнути* и *грѧкнути*
гѧрнути, *гѧрнути* и *гѧрнути*
дѧрнути, *дѧрнути* и *дѧрнути*
жѧгнути, *жѧгнути* и *жѧгнути*
јѧрнути, *јѧрнути* и *јѧрнути*
клѧснути, *клѧснути* и *клѧснути*
рѧгнути, *рѧгнути* и *рѧгнути*
скѧкнути, *скѧкнути* и *скѧкнути*
смѧкнути, *смѧкнути* и *смѧкнути*
стрѧгнути, *стрѧгнути* и *стрѧгнути*
сѧкнути, *сѧкнути* и *сѧкнути*
шмѧкнути, *шмѧкнути* и *шмѧкнути*

Даничић:

гѧкнути
грѧкнути
гѧрнути (123)
дѧрнути
жѧгнути
јѧрнути
клѧснути
рѧгнути
скѧкнути
смѧкнути
стрѧгнути
сѧкнути
шмѧкнути.

У ових глагола није само акценатски дублет него је разлика, негде мање, негде више, и у значењу између једног и другог акцентног облика истог глагола. Кратки акценат, вероватно, дошао је под утицајем глагола тренутне радње:

¹⁾ Не зна се коме од ова два акцента одговара у Прчању и Озр.: *бѧст*, *помѧст*, *испѧћ*, *помѧћ*, *опрѧст* (Die Bet., 157).

куцнути, *пѣцнути*, *сѣкнути* (сјекнути), и унео је јаче наглашавање кратковремености глаголске радње: *дѣрнути* према *дѣрнути* значи краће и слабије извршити тренутну радњу глагола *дѣрати*; а може имати само примарно значење (*дѣрни* га мало=дотакни га мало руком), док *дѣрнути* има и пренесена значења (мало ћу га *дѣрнути*=нашалићу се с њим). Код неких од ових глагола значења су се толико диференцирала да смо добили два глагола са посебним значењима: *јурнути* (непрелазно), као и код Вука, значи *навалити одједанпут* (*aggredior*), а *јурнути* (прелазно) значи *гурнути* (*anstößen*); *стрѹгнути* (прелазно) значи тренутно извршити радњу глагола *стругати* (примарно значење), а *стрѹгнути* (непрелазно) значи *побећи* (*стрѹгнути* табанима о земљу); *шмркнути* (прелазно) значи пинути воде кроз снег и слично, а *шмркнути* (непрелазно) значи утонути у воду или воден снег. Тако имамо поред глагола *љдснути* (*љдснути*), с Вуковим акцентом и значењем, и *љбснути*, што значи нагнути се да падне (за нешто велико): *љбснуло* сијено (стог.), или: прекрити нешто наваљујући: *љбснуле* овце по ливади. Оваквих глагола са двојаким акцентом, већином и са диференцираним значењем, имамо и код Вука: *стѹкнути* и *стѹкнути* (Вук не помиње разлику у значењу), *звѣзнути* и *звѣзнути* (разлика у значењу), *звѣкнути* и *звѣкнути*¹⁾ и слично. Као и код Вука и Даничића имамо овде глагол *гледнути*, али имамо и сложени глагол *погледнути*, кога нема у Вука и Даничића.

Двојак акценат, али без диференцираног значења, имају и глаголи:

јаѡкнути и *јаѡкнути*, *баѹкнути* и *баѹкнути*, *варѡкнути* и *варѡкнути*, *јаѹкнути* и *јаѹкнути*, *маѹкнути* и *маѹкнути*, *праѡкнути* и *праѡкнути*, *џилићнути* и *џилићнути*.

Даничић има први акценат:

баѹкнути, *јаѹкнути*, *маѹкнути* итд. (стр. 121).

¹⁾ Поред *звѣкнути* и *звѣкнути* (*звѣкнути*) са значењима која се налазе код Вука, у овом говору има и повратни глагол *звѣкнути* се (*звѣкнуло* се с њим; *звѣкнуће* се с тобом).

Место Даничићева *заопи́нути* : *зади́нѣм* (117) овде је *зади́нути* : *зади́нѣм*. Даничић има:

ба́хнути и *ба́хнути*¹⁾, *глѹхнути* и *глѹхнути* (119 и 123), *о́глѹнути*, *гра́нути*, *гроднути*, *ка́нути*, *ла́нути*, *па́ла́нути*, *па́ла́нути*, *препа́ла́нути*, *ша́нути*, *по́ре́кнути*, *уле́кнути*, *оче́нути*, *раши́че́нути* (119 и 120).

Овај говор место тога има:

ба́нути (*ба́нути*), *глѹнути* (*глѹнути*)²⁾, *о́глунути* (*о́глунути*), *при́глунути* (*при́глунути*), *гра́нути* (*гра́нути*), *гроднути* (*гроднути*), *ка́нути* (*ка́нути*), *ла́нути* (*ла́нути*), *па́ла́нути* (*па́ла́нути*), *препа́ла́нути* (*препа́ла́нути*), *при́па́ла́нути* (*при́па́ла́нути*), *ша́нути* (*ша́нути*) и *ша́нути* (*ша́нути*), *по́ре́кнути* (*по́ре́кнути*); онда даље: *уле́кнути*, *оче́нути*, *раши́че́нути*³⁾.

Даничић има *зѡвнути* (Д. 123), — овде је *зѡвнути* : *зѡвнѣм*. Даничићевим глаголима: *зако́врнути* и *о́дгонѣ́снути* одговарали би овде и глаголи *прде́љу́снути* (Даничић: *прде́љу́снути*) и *крме́у́кнути* (Вук нема).

У овом говору налазимо, као и у Вука: *те́кнути* : *те́кнѣм* (пасти на ум), за које Решетар каже да „никако не ваља“ него треба *те́гнути* : *те́гнѣм* (ваља *те́кнути* : *те́кнѣм*⁴⁾).

Сви глаголи које Даничић бележи уз глагол *пра́вдати* (стр. 168), а који се чују у овом говору, припадају типу *вје́нчати* (Д. 167):

зѡднѡ́дати, *ка́ртати се*, *ку́рвати се*, *ла́рмати*, *пра́вдати*, *о́пра́вдати*, *ри́нати*, *су́нчати*, *засу́нчати*, *ша́нати*, *шта́пати*, *дрнда́ти* (код Вука *дрнда́ти*), *издрнда́ти*.

¹⁾ Код Вука је *ба́хнути*, а у Даничића *ба́хнути* према Вукову *наба́хнути* (123).

²⁾ И у Вука је *глѹхнути*, и *оглѹхнути* и *поглѹхнути*, па Даничић према томе изводи *глѹхнути* (види Даничићеву примедбу, стр. 119).

³⁾ И у Горњој Крајини: *оче́нути* и *раши́че́нути* (N. vj. VIII, 109).

⁴⁾ Види Даничић, 117, у подредовима.

Остале примере ове Даничићеве групе нисам чуо у овом говору. Овамо би ишли и глаголи *аврндати* и *прнцати*, којих Вук нема. Ова група глагола углавном се тако акцентује и у пљеваљском говору (Руж. 169).

Типу глагола *вјѣнчаџи* иду још овде и глаголи:

грцати (*грца* му се), *дѹрати*, *брѹзгати*, *стѣмати*, *обестѣмати*, *спрцати* (и *спрѣцати* са дифференцираним значењем),

које Даничић има са низлазним акцентом:

грцати, *дѹрати*, *брѹзгати*, *стѣмати*, *спрцати* (Д. 172 и 173).

Овамо иду и глаголи *јѣњати* и *плѣзати* (Даничић: *јѣњати*, *плѣзати*, 159 и 160).

У Даничића налазимо:

гѹжвати, *изгѹжвати*, *гѹмати*, *јѣдрати*, *крѣсати*, *кѹшљати*, *ѹрвати*, *сѹрвати*, али: *ѹгужвати*, *нагумати*, *најѣдрати*, *окресати*, *закресати се*, *закушљати*, *обурвати* (Д. 168, 174, 182).

У П. и Др. исти је акценат и у простих глагола и у сложеница :

нагѹжвати, *нагѹмати* (према *гѹмати*), *најѣдрати*, *окрѣсати*, *накрѣсати се*, *накѹшљати*, *обѹрвати*.

Ове глаголе са овим акценатом, изузев *обурвати*, помиње и Московљевић у поцерском говору (стр. 59). Дан. нема глаг. *кржљати*, али има *закржљати*, међутим, овде је *кржљати* и *закржљати* (слож. глагол помиње и Моск. са овим акценатом). Тако нема ни Вук ни Дан. глагола *грѣбати*, али има *огрѣбати* (Д. 183). Овде је *грѣбати*, *огрѣбати*, *загрѣбати* и сл. (*огрѣбати* помиње и Московљевић). Овом типу инфинитивног акцента припада и *вѣрати се* који код Даничића гласи *вѣрати се* (стр. 182)¹⁾.

Има неколико глагола тросложне инфинитивне основе

¹⁾ И у Г. Крајини *вѣрати се* (N. vj. VIII, 104).

који на другом слогу место Даничићева. ' (стр. 163) овде имају ` , — неки од њих слажу се с акцентом поцерског говора (Моск. 59).

Овде:	Моск.:	Дан.:
<i>воза́кати се</i>	<i>воза́кати се</i>	<i>воза́кати се</i>
<i>кашљу́цати</i>	<i>кашљу́цати</i>	<i>кашљу́цати</i>
<i>миру́цати</i>	<i>миру́цати</i>	<i>миру́цати</i>
<i>моља́кати</i>	<i>моља́кати</i>	<i>моља́кати</i>
<i>пију́цати</i>	<i>пију́цати</i>	<i>пију́цати</i>
<i>пију́цкати</i>	<i>пију́цкати</i>	<i>пију́цкати</i>
<i>рођа́кати се и рођа́кати се</i>	<i>рођа́кати се</i>	<i>рођа́кати се</i>
<i>сеља́кати се</i>	<i>сеља́кати се</i>	<i>сеља́кати се</i>
<i>чангрі́зати и чангрі́зати</i>		<i>чангрі́зати</i>
<i>ћарли́јати</i>	<i>ћарли́јати</i>	<i>ћарли́јати</i>
<i>ћерета́ти</i>	<i>ћерета́ти</i>	<i>ћерета́ти</i>
<i>шушкѐтати</i>	<i>шушкѐтати</i>	<i>шушкѐтати.</i>

Овамо долази и глаг. *пушкѐтати* кога нема код Даничића.

Овакву разлику од Даничићева акцента имају и још неколико глагола:

овде: <i>звигдју́кати</i>	Дан. (177): <i>звигдју́кати</i>
<i>тандрѐкати</i>	<i>тандрѐкати</i>
<i>лелѐкати</i>	<i>лелѐкати</i>
<i>урла́кати</i>	<i>урла́кати</i>
<i>чегрѐтати</i>	<i>чагрѐтати</i>
<i>шкрѐтати</i>	<i>шкрѐтати.</i>

Овамо иду и глаголи: *мандрѐјати, тандрѐјати, чегрѐтати*, којих нема код Вука.

Код Даничића имају ` на првом слогу (по типу *вѐчерати* (стр. 167) глаголи:

ваљушкати се, проваљушкати се, куцу́кати (и куцу́кати), љуљушкати.

Овде је, као и горе, акц. на другом слогу:

*ваљушкати се, проваљушкати се, куцушкати, љу-
љушкати.*

Такав акц. је и у глаг. *јаушкати, шишишкати*, и сложених *уши-
шишкати, зашишишкати*. У Даничића је *јаушкати* (стр. 179),
ушишишкати. (Вук. и Дан. немају: *шишишкати* и *зашишишкати*).

Место Даничићева *придањати* (стр. 162), овде је *пријо-
њати* и *пријоњати* (*приањати*).

Даничићеву глаголу *ђубрити* (стр. 153) одговара овде
ђубрпши. Овај однос је и у неколико сложених глагола, —
Дан. :

*задовољити, издовољити, надовољити, подовољити,
оздовољити* (стр. 148); затим: *узмршити* (стр. 155).

Овде је:

*задовољити, издовољити, надовољити, озловољити,
узмршити* (повољити нема овај говор). *Задовољи-
ти* је и у пјеваљском говору (Руж. 170). Презент
је у овом крају: *задовољим, узмршим* итд. Овде
је и *закрмљати* и *закрмљити*, према Даничићеву
закрмљити (156).

Као и код Даничића имамо:

*займати, наимати, поимати, узимати, уимати,
позаимати, предтимати*

(сви ови глаголи могу имати и дужину на претпоследњем
слогу — *займџи*), али код других оваквих сложених сре-
тамо двојак акц.:

<i>изузимати (изузимџи)</i> и <i>изузімати</i>	Дан. (183): <i>изузимати</i>
<i>заузимати (заузимџи)</i> и <i>заузімати</i>	<i>изузимати</i>
<i>наузимати (наузимџи)</i> и <i>наузімати</i>	<i>наузимати</i>
<i>обузимати (обузимџи)</i> и <i>обузімати</i>	<i>обузимати</i>
<i>одузимати (одузимџи)</i> и <i>одузімати</i>	<i>одузимати</i>
<i>подузимати (подузимџи)</i> и <i>подузімати</i>	<i>подузимати</i>
<i>преузимати (преузимџи)</i> и <i>преузімати</i>	<i>преузимати</i>
<i>приузимати (приузимџи)</i> и <i>приузімати</i>	(Вук и Дан. немају).

Као *займати* Дан. има: *дожињати, зџињати*, а овде је *до-
жџињати* и *зџџињати*.

У Даничића је *замјерати*, али *помијерати* (стр. 151), — овде је у таквим случајевима редовно дуго е:

замјерати, помјерати, умјерати, омјерати, размјерати.

Место Даничићева *’*, по типу *блїстати, заблїстати*, код глагола:

зијати, поучати, пријати, разұрати (Д. 167—168), овде је *’*:

зијати, поучати, пријати, разұрати.

Овај је однос и код неких гл. основе на *и*, — код Даничића налазимо: *гродзити, дворити, објёколити* (стр. 145), а овде: *гродзити, дворити, обиёколити се*. Ово имамо и код два глагола тросложне инф. основе на *и*, — место Даничићева *’* на првом слогу овде је *’*: *пркосити, сунетити* (Дан.: *пркосити, сунетити*, стр. 147).

Даничићеву акценту глагола:

замјештати, намјештати, премјештати, смјештати, умјештати, понамјештати,

по типу *бањати се*, у овом говору одговара:

замјештати, намјештати, премјешташи, смјештати, умјештати, намјештати, понамјештати (или боље: *намјешћати, премјешћати, умјешћати* и слично).

Место Даничићева *махаши* (стр. 166) овде је *маати*.

Поред *пљѣскаши*, с Даничићевим акцентом (стр. 182), овде имамо и *пљѣскаши*. Код Даничића је *предобразити* (стр. 148), — овде је и *преобразити*, поред *предобразити*.

Место Даничићевог *“* на првом слогу двосложне основе глагола с инфинитивом на *и* у овом крају је *’* код глагола *смрдиши, цѣрити се* (Даничић: *смрдити, цѣрити се*, стр. 154—155). Овоме одговарају и глаголи:

заповиједити, приповиједити, угријѣшити, укрдити, закрдити, припрѣмити, начѣтити се.

У Даничића је:

запѡвједити, припѡвједити, ўкрдити (угријешити и закрдити нема Вук и Даничић), припремити (и припрѣмити) и нѣчетити (Д. 155).

Тако је овде и *опѡжати* према и поред Даничићевог *ѡпажати* (Д. 174).

Место Даничићева *ми́рбожати* и *ми́рбожити* у Пиви и Дробњаку је *ми́рбожати* (*ми́рбожа́ти*), а место *четверѡножити се* (стр. 142) овде је *четворѡножити се*. Овде је *баље́зати* и *баљу́зати* према Даничићевом *баље́зати* (стр. 167).

Место Даничићевог ` на првом слогу двосложне основе у овом говору долази " у неколико група глагола.

Основе на *а/ѡ*:

<i>ба́ркати</i> (<i>ба́рка̑ти</i>), Даничић, стр. 167:	<i>ба́ркати</i> : <i>ба́рка̑м</i>
<i>ба́сати</i> (<i>ба́са̑ти</i>)	<i>ба́сати</i>
<i>гу́тати</i> (<i>гу́та̑ти</i>)	<i>гу́тати</i>
<i>тра́пати</i> (<i>тра́па̑ти</i>) : <i>тра́па̑м</i>	<i>тра́пати</i>
<i>у́шати</i> (<i>у́ша̑ти</i>)	<i>у́шати</i>
<i>свје́цбати</i> (<i>свје́цба̑ти</i>)	<i>свје́цбати</i>
<i>на́басати</i> (<i>на́баса̑ти</i>) и сл.	<i>на́басати</i>
<i>прѡ́гушати</i> (<i>прѡ́гуша̑ти</i>) и сл.	<i>прѡ́гушати</i>
<i>прѡ́ушати</i> (<i>прѡ́уша̑ти</i>)	(Вук и Даничић немају)
<i>до́акати</i> (<i>до́ака̑ти</i>)	<i>до́акати</i>
<i>и́грати</i> (<i>и́гра̑ти</i>) — <i>и́гра̑м</i>	<i>и́грати</i> : <i>и́гра̑м</i> (166)
<i>за́играти</i> (<i>за́игра̑ти</i>)	<i>за́играти</i>
<i>ри́зиграти</i> (<i>ри́зигра̑ти</i>) и сл.	<i>ри́зиграти</i> .

Такви су и глаголи: *ѡшати* (*ѡша̑ти*), *ѡѡшати* (*ѡѡша̑ти*); у Вука имамо: *ѡшати* и *ха́шати*, а сложенога глагола нема.

Основе на *а/ѡ* (*је*):

ка́шља̑ти (*ка́шља̑ти*)¹⁾ *ка́шља̑ти* : *ка́шља̑м* (178)

¹⁾ Вук има *прѡ́кашља̑ти* поред *ка́шља̑ти*, па Решетар мисли да је Вук тај акц. могао чути у Дубровнику где је прости глаг. *ка́шља̑ти*. Вук. је то, међутим, могао чути и где другде, јер тај акц. имамо и у пљеваљском говору (Руж. 170).

<i>лїпсати (лїпсѣти)</i>	<i>лїпсати</i>
<i>пѡлїпсати (пѡлїпсѣти)</i>	<i>полїпсати</i>
	(В.: пѡлїпсати) ¹⁾ .

Основе на *и/ѡ*:

<i>ѡснити (ѡснїти)</i>	Вук: <i>ѡснити</i> (Д. нема)
<i>крѣчити (крѣчїти)</i>	Дан.: <i>крѣчити: крѣчїм</i> (143)
<i>ѡкречити (ѡкречїм)</i> и сл.	<i>окрѣчити</i>
<i>пўшћити (пўшћїти)</i>	<i>пўстити</i>
<i>рѡзурити (рѡзурїти)</i>	<i>разўрити: рѡзурїм</i>
<i>грѡмзити (грѡмзїти)</i>	<i>грѡмзити: грѡмзїм</i> (148)
<i>јѡглиити (јѡглиїти)</i>	<i>јѡглиити</i>
<i>лѡпшити (лѡпїти)</i>	<i>лѡпшити.</i>

Поред *кѡшљати* и *лїпсати* акц. овога краја има пље-
ваљски говор и у глагола: *ѡграти, крѣчити* и *пўстити*.

Место Даничићева ' долази " овде:

основе на *а/ѡ*:

<i>гїбати (гїбѡти)</i>	Дан.: <i>гїбати</i>
<i>лѣцати (лѣцѡти)</i>	<i>лѣцати</i>
<i>лўтати (лўтѡти)</i>	<i>лўтати</i>

основе на *и/ѡ*:

<i>бўшити (бўшїти)</i>	<i>бўшити</i>
<i>прѡбўшити (прѡбўшїти)</i>	<i>прѡбўшити</i>
<i>їзбўшити (їзбўшїти)</i>	<i>їзбўшити</i>
<i>дїчити се (дїчїти)</i>	<i>дїчити се</i>
<i>пѡдїчити се (пѡдїчїти)</i>	<i>пѡдїчити се</i>
<i>мїгољити (мїгољїти)</i>	<i>мїгољити</i> и <i>мїгољити</i>
<i>њўшити (њўшїти)</i>	<i>њўшити</i> и <i>њўшити</i> ²⁾
<i>нѡњўшити (нѡњўшїти)</i>	<i>нѡњўшити</i> и <i>нѡњўшити</i> ³⁾
<i>ѡњўшити (ѡњўшїти)</i>	<i>ѡњўшити</i>

¹⁾ Дан. је мислио да је погрешно Вуково *пѡлїпсати*; међутим Вук је морао тај акц. чути као и *прѡкашљати*.— Има га и пљеваљски говор (Руж. *ibidem*).

²⁾ Код Вука само *њўшити*.

³⁾ И код Вука и Даничића.

<i>поњушити</i> (<i>поњушѣти</i>)	(Вук и Дан. немају)
<i>прињушити</i> (<i>прињушѣти</i>)	<i>прињушити</i> и <i>прињушити</i>
<i>пйждрити</i> (<i>пйждрѣти</i>)	<i>пйждрити</i> ¹⁾
<i>йспйждрити</i> (<i>йспйждрѣти</i>)	(Вук и Дан. немају)
<i>злѡставити</i> (<i>злѡставѣти</i>)	<i>злѡстѣвити</i>
<i>нѡтмурити</i> (<i>нѡтмурѣти</i>)	<i>нѡтмѣрити</i>
<i>бѡчити</i> (<i>бѡчѣти</i>)	<i>бѡцити</i>
<i>йзбачити</i> (<i>йзбачѣти</i>)	<i>йзбѡцити</i>
<i>зѡбачити</i> (<i>зѡбачѣти</i>) и сл.	<i>зѡбѡцити</i>

Место Даничићева ^ на првом слогу глаг. *трѡмити* (стр. 142) имамо овде " — *трѡмити* (*трѡнѣти*).

Поменули смо да извесни глаголи на *йва* овде могу имати и наставак за основу *ева*, са умекшавањем претходног гласа, и тим мењају акц. Навешћу неколико таквих глагола који су обичнији:

<i>кажѣвати</i> и <i>казѣвати</i>	Дан.: <i>казѣвати</i> (стр. 188)
<i>разблажѣвати</i> и <i>разблажѣвати</i>	<i>приближѣвати</i>
<i>зѡбражѣвати</i> и <i>зѡбражѣвати</i>	<i>зѡбражѣвати</i>
<i>обаљѣвати</i> и <i>обаљѣвати</i>	<i>обаљѣвати</i>
<i>зѡвирѣвати</i> и <i>зѡвирѣвати</i>	<i>зѡвирѣвати</i>
<i>довршѣвати</i> и <i>довршѣвати</i>	<i>довршѣвати</i>
<i>зѡвршѣвати</i> и <i>зѡвршѣвати</i>	<i>зѡвршѣвати</i>
<i>зѡграђѣвати</i> и <i>зѡграђѣвати</i>	<i>зѡграђѣвати</i>
<i>дограђѣвати</i> и <i>дограђѣвати</i> ²⁾	<i>дограђѣвати</i>
<i>оглашѣвати</i> и <i>оглашѣвати</i> ³⁾	<i>огласѣвати</i>
<i>надражѣвати</i> и <i>надражѣвати</i>	<i>надражѣвати</i>
<i>зѡдужѣвати</i> и <i>зѡдужѣвати</i>	<i>зѡдужѣвати</i>
<i>прѡдужѣвати</i> и <i>прѡдужѣвати</i>	<i>прѡдужѣвати</i>
<i>ѡбјављѣвати</i> и <i>ѡбјављѣвати</i>	<i>ѡбјављѣвати</i>
<i>пѡткрађѣвати</i> и <i>пѡткрађѣвати</i>	<i>пѡткрађѣвати</i>
<i>ѡкружѣвати</i> и <i>ѡкружѣвати</i>	<i>ѡкружѣвати</i>
<i>скружѣвати</i> и <i>скружѣвати</i>	<i>скружѣвати</i>

¹⁾ У Г. Крај. исто *пйждрити*: *пйждрѣм* (N. vj. VIII, 110).

²⁾ Тако и с осталим префиксима.

³⁾ Код неких од ових глагола имамо и трећи суфикс *ѡва*: *оглашѡвати*, *довршѡвати*, *ѡкружѡвати* и сл.

докуче́вати и докучи́вати ¹⁾
подмире́вати и подмири́вати
намире́вати и намири́вати
опраше́вати и опраши́вати
зарађе́вати и зарађи́вати ²⁾
заруче́вати и заручи́вати ³⁾
послуже́вати и послужи́вати
прислуже́вати и прислужи́вати
батаље́вати и батали́вати

докучи́вати
подмири́вати
намири́вати
опраши́вати
зарађи́вати
заручи́вати
послужи́вати
прислужи́вати
батаљи́вати

ПРЕЗЕНТ

Глаголи код којих смо нашли у инфинитивном акценту разлику према Даничићеву језику, слажу се и презентским акцентом — као и акцентом осталих облика — с оним групама у које долазе по акц. инфинитива.

Општије природе била би разлика од Даничићева акц. — као што ћемо видети у детаљнијем упоређивању — код оних сложених глагола са акцентом презента на корену који имају старо преношење акц. на префикс. У Даничића је уопштена разлика у овом преношењу између глагола са једносложним и глагола са двосложним префиксом, тако да су први сачували старо, а други имају ново преношење на први слог префикса (у ствари на први део сложеног префикса): *умрем*: *изумрем*. Старо преношење и на двосложен префикс налази се који пут код Вука (види напред *здобијем*), што Дан. сматра као погрешку. Овај говор има старо преношење — једнако и код двосложних као и код једносложних префикса — на почетни слог глагола. Као што ће се видети, нашао сам један само глагол двосложног префикса где је као и код Даничића на првом слогу ново преношење: *понапијем*. У овом преношењу се с говором П. и Др. слаже и пљеваљски говор (исп. примере код Ружичића на стр. 150 и 155). Стари

¹⁾ И с осталим префиксима.

²⁾ И с осталим префиксима.

³⁾ И с осталим префиксима.

акц. на првом слогу оваквих глагола и с двосложним префиксом чује се и у осталим говорима Херцеговине и Босне, и чудо је што је Даничићу Вуков акц. *зџдобијџем* могао изгледати као погрешка. У Билећу, Гацку, Невесињу, у Босанском Грахову (код претставника са села) чује се: *зџдобијџем*, *преџобујџем* и сл. (Исп у дубровачком говору: *prǐdobijēt, izagnijēt, rǝparijēt*, или у озринићком: *obūjēt, preobūjēt* и сл., затим у Дубровнику: *īzažmēt, rāzastřēm, zāuzmēt, īzuzmēt*, али у Озр.: *obātrēm, razāpnēm, zapōčnēm, izāspēm, razāšljēm*, и у Прчању: *preūzmēt* — Reš., Die Betonung, 185 и 188; у буњевачком сењском: *ǝbitrēm, zāpočnēm* — N. vj., XXIX, 404; у посавским говорима: *rǝparijēt, rāzavijēt* и сл. — Rad 197, 78).

Овај говор се не подудара с Даничићевим језиком свуда ни у неакцентованим дужинама наставка за презентску основу. Овде се опет говор П. и Др. подудара с пљеваљским говором (исп. примере код Ружичића, стр. 149). Дужине нема на наставку за основу *e* код глагола који испред тога наставка имају ‘:

трѣсѣм — трѣсѣш — трѣсѣ — трѣсѣмо — трѣсѣте — трѣсѣу, вршѣм, зѣбѣм, озѣбѣм, рѣстѣм, крѣдѣм, прѣдѣм, обѣдѣм (али обѣђѣм), помѣзѣм, замѣзѣм.

У Његовођи и селима североисточније границе овога говора чуо сам дужину у једнини, али у множини остаје *e* кратко: *вршѣм—вршѣмо, рѣстѣм—рѣстѣмо.*

Затим је наставак без дужине у свих глагола презентске — данашње — основе на *је*:

бѣјѣм — бѣјѣш — бѣјѣ — бѣјѣмо — бѣјѣте — бѣјѣу — крѣјѣм, шѣјѣм, кѣзуѣм, провѣруѣм, чѣѣм, задѣркуѣм, опѣсуѣм, загѣшуѣм, подмѣшћуѣм и сл.¹⁾

Али глаголе: *бѣшти, пѣшти, смѣјашти* чуо сам у селима у Дробњаку и са дужином: *бѣјѣм: бијѣмо* (исп. ниже), и не знам

¹⁾ Вук у предговору II издања речника, ма да пише у речнику: *пиши: пѣјѣм, бѣшти: бѣјѣм*, каже да му се чини, иако би ко рекао: *лѣјѣм, пѣјѣм, бѣјѣм*, обичније је *лѣјѣм, пѣјѣм, бѣјѣм*, — без дужине. Тако каже још да је обичније: *кѣјѣм, снѣјѣм и чѣјѣм*, иако би се поред тога рекло и: *кѣјѣм, снѣјѣм и чѣјѣм*, пре него у првом случају: *бѣјѣм* и сл.

колико је тај акц. распрострањен и уколико још обухвата сличне глаголе. Као и код Даничића дужине нема у глагола *моћи* и *хтѣти* (*шћѣти*): *мдрѣш* — *мдрѣмо*, *дћѣш* — *дћѣмо* (али у сложеном од моћи имамо дужину: *пѣмогнѣш* и *пѣможѣш*).

Иза кратког узлазног акцента дужина остаје: *плѣтѣм*, *грѣбѣм*. Западније у херцеговачким говорима нема дужине ни у ових глагола (*зѣвѣм*, *плѣтѣм*, *грѣбѣм* чује се редовно у Мостару).

Глаголи једносложне презентске основе

Сви глаголи са једносложном презентском основом, као и код Дан., имају у двосложним облицима презента узлазни акц. на корену, што претставља старији акц. на крају:

мрѣм — *мрѣмо*; *сѣм* — *сѣмо*, *шљѣм* — *шљѣмо*, *врѣм* — *врѣмо*, *дѣм* — *дѣмо*, *знѣм* — *знѣмо*.

Код глагола сложених од ових основа имамо различите појаве. Код једних, а то су глаголи с презентском основом на *ѣ* (старије *е* или *је*), имамо пренесени акц. на префиксу (старо преношење), а код других, који имају вокал *а* у презентској основи (старије *аје*), остаје акц. простога глагола:

ѹмрѣм — *ѹмрѣмо*, *ѹзумрѣм* — *ѹзумрѣмо*, *ѹтрѣм* — *ѹтрѣмо*, *пѣчнѣм* — *пѣчнѣмо*, *прѣпочнѣм* — *прѣпочнѣмо*, *прѣчнѣм* — *прѣчнѣмо*, *прѣчѣм* — *прѣчѣмо*, *ѹзачѣм* — *ѹзачѣмо*, *пѣсѣм* — *пѣсѣмо*, *ѹзмѣм* — *ѹзмѣмо*, *ѹзузмѣм* — *ѹзузмѣмо*, *пѣшљѣм* — *пѣшљѣмо*, *рѣзашљѣм* — *рѣзашљѣмо*; *прѣдѣм* — *прѣдѣмо*, *сѣздѣм* — *сѣздѣмо*, *сѣзнѣм* — *сѣзнѣмо*, *прѣгнѣм* — *прѣгнѣмо*, *пѣгнѣм* — *пѣгнѣмо*.

Овакво је преношење и код Даничића, изузев глагола прве групе са двосложним префиксом, где смо видели да није старо преношење на први слог (*ѣбамрѣм*: *ѹмрѣм*). У пљеваљском говору је као и у П. и Др. (Руж. 150), а у поцерском је као и у Даничића (Моск. 82).

Трећи случај преношења чине сложени глаголи с основом на *ѹ*. Ту имамо ново преношење на префикс које се раз-

ликује од преношења друге поменуте групе, што овде акц. корена може бити и у облицима множине:

саврѣм — саврѣмо, узаврѣм — узаврѣмо, призрѣм — призрѣмо, уснѣм — уснѣмо).

У Даничића ови глаголи имају, као и глаголи *a/ā* основа, акц. својих простих глагола: *уснѣм — уснѣмо* (Д. 152).

У Даничића глаголи једносложне презентске основе на *e (je)/i*, кад прелазе основама на *e*, примају акц. глагола основа на *e* (*нѣзрѣм — нѣзрѣм*, али тамо такви глаголи од глг. *зрѣти* (= *maturescere*) не мењају акц. глагола *i* основа: *ѹзрѣм*, као и *ѹзрѣм — Д. 127*). У овом говору ни овај глагол не би право изузетак: *ѹзрѣм — ѹзрѣш — ѹзрѣмо* (истина, ретко ће се и употребити *ѹзрѣм* м. обичнога *ѹзрѣм*).

У П. и Др. нема облика *дѣдем* и *знѣдем*, али има у III л. рI. поред *знѣју* и *дѣју* и *знѣдѹ* и *дѣдѹ*. Даничићев акц. је *знѣју* и *знѣдѹ*, а од *даши* само *дѣдѹ*. Али, и овде имамо у сложеним: *пѣзнају*, *нѣ знају*, *нѣ дају*, затим: *нѣ знадѹ* поред *не дѣдѹ*.

Двосложне и вишесложне презентске основе

Глаголи типа *мѣсти — мѣтѣм, пѣћи: пѣчѣм* имају у множини увек: *мѣтѣмо, грѣбѣмо, пѣчѣмо, плѣтѣмо*²⁾. У Даничића може бити:

мѣтѣмо и мѣтѣмо, грѣбѣмо и грѣбѣмо, пѣчѣмо и пѣчѣмо, плѣтѣмо и плѣтѣмо.

Сложени глаголи од *плѣсти: плѣтѣм, мѣсти: мѣтѣм* и сл. имају презент.

*ѡплѣтѣм — ѡплѣтѣмо, пѡметѣм — пѡметѣмо, дѡвѣзѣм — дѡвѣзѣмо, ѡспѣчѣм — ѡспѣчѣмо*³⁾.

¹⁾ Прости глагол *сниши* не употребљава се. Од глг. *присниши* се нисам чуо прво и друго лице презента, јер се употребљава само безлично; *приснило ми се* и сл., *сасниши* и сви остали Даничићеви гл. ове групе основе на *i/i* не употребљавају се.

²⁾ Тако и у пјеваљском говору (Руж. 151).

³⁾ У пјеваљском говору ређе и *ѡплѣтѣмо* (Руж. 151).

Такав акц. чујемо редовно и од оних претставника овога говора који у инф. имају *оплѣсти*, *помѣсти* и сл. Као и у инф. Даничићев акц. ових глагола разликује се од акц. овога говора: код Даничића имамо *оплѣшем* — *оплѣшемо* (и *оплѣшемо*), *испѣчем* — *испѣчемо* (и *испѣчемо*). Тако се у овом говору понашају и глаголи сложени од **нести*: *донесѣм* — *донесемо*, *разнесѣм* — *разнесемо*¹⁾. Дан. бележи: *донесѣм* — *донесемо* (не наводи облик *донесѣмо*), *разнесѣм* — *разнесемо*. У глагола *снѣјети* чији префикс не чини слог имамо *снѣсѣм* — *снѣсемо*. (Мислим да се неће чути *снѣсѣм* и *донесѣм* ни код оних претставника овога говора који имају *снијети* и *до-нијети*). Глаголи типа *лѣћи*: *лѣжем* акцентују се као и код Даничића. Ту не праве изузетак ни сложени од *рѣћи*:

рѣчѣм, — *ѣзрѣчѣм* — *ѣзрѣчемо*, *прѣрѣчѣм* — *прѣрѣчемо*.

У Вука имамо: *изрѣчѣм*, *срѣчѣм* (Д. 96)²⁾.

Глагол *ѣћи* има презент:

ѣдѣм — *ѣдѣш* — *ѣдѣ* — *ѣдѣмо* и *идѣмо* (куд *ѣдѣмо*, али: ајде да *идѣмо*) — *ѣдѣте* и *идѣте* — *ѣдѣ*.

Даничић бележи у множини само *ѣдѣмо* — *ѣдѣте*. Поцерски говор има: *ѣдѣм* — *идѣте* (Моск. 83), а у пљеваљском је као и у П. и Др. (Руж. 152). Акц. множине у овом говору, ако није настао аналогijом, показује да смо и овде могли имати *ѣдѣм*.

Глагол *клѣти* — *кѣнѣм* (овде и: *клѣши* — *кѣнѣм*) има, као и у Даничића, *кѣнѣм* — *кѣнемо* (стр. 112), али кад је глагол сложен, немамо тај акценат као и код Даничића: *закѣнѣм* — *закѣнемо*, него:

закѣнѣм — *закѣнемо*, *прѣкѣнѣм* — *прѣкѣнемо*, *ѣкѣнѣм* — *ѣкѣнемо*.

Овако иду и глаголи сложени од *звѣши*: *зѣвѣм*:

¹⁾ Тако и у пљеваљском говору (Руж. *ibidem*).

²⁾ Исп. у дубровачком говору код оваквих глагола: *донесѣм* и *донесѣм*, *рѣнесѣм* и *рѣнесѣм*; у Озр.: *бодѣм* и *зободѣм*, *печѣм* и *испѣчѣм* (Reš. Die Bet., 186-7).

*завоџем — завоџемо, назовџем — назовџемо, призовџем — призовџемо, љзовџем — љзовџемо, изавоџем — изавоџемо*¹⁾).

Даничић не помиње разлику у презенту оваквих глагола од глагола сложених од *брати*, а тамо налазимо *оберџем — обе-рџемо* (стр. 184). Према томе би и Даничићев акценат био *завоџем* и сл. Али Вук има и у сложеним акценат простога глагола:

завоџем, назовџем, позовџем, љзовџем, изавоџем и сл.

(Вук не бележи акц. I л. множине, па не знамо би ли било *повоџемо* или *повоџемо*). Само глагол *одазвати* (и *одазвати се*) чини изузетак код Вука: тамо имамо *одазовџем* (и *одазовџем се*) поред *одаџем* (и *одаџем се*).

Поменули смо да овај говор има глагол *ђести* (сијено) са овим акцентом. Код Вука је *дјести*: *дјџем* (*ђести*: *ђџем*). Овде, међутим, налазимо и у презенту акценат инфинитива: *ђџем — џџемо* и *ђџемо*. Ако је сложен глагол, онда је опет померање акцента према почетку, и ту се изједначаје с акцентом код Вука и Даничића:

нађџем — нађџемо, приђџем — приђџемо, сађџем — сађџемо.

Глаголи *бићи* (тући) и *пићи* дају презент: *бијем, пијем*, али сам чуо и: *бијџем — бијџемо, пијџем — пијџемо* (у Дужима у Дробњаку). И код глагола сложених од: *бићи, крћи, вћи* и сличних редовно је старо преношење на префикс, било једносложен или двосложен:

иџбијем, приџиџијем, дџбијем, заџдоџијем, саџвијем,

прџсавијем (Даничић, видели смо: *дџбијем* према *заџдоџијем*). Вук има старо преношење само код глагола:

заџдоџићи: заџдоџијем, поџдаџићи: поџдаџијем, разџдаџићи: разџдаџијем.

а Даничић је мислио да је то погрешно. У Пиви и Дробњаку имамо само у једном примеру отступање од пока-

¹⁾ Исп. у Озр.: *зовџем* и *заџдовџем* (ibidem).

заног преношења на двосложни префикс и слагање с Даничићем: *напијем*, а *понапијем*.

Глагол *смјјати се* овде гласи у презенту: *смјјем се*, а сложени: *насмјјем се*, *засмјјем се*, а код Даничића: *смјјем се*, *насмјјем се*. Поцерски говор има и Даничићев и акценат овога краја (с разликом у дужини, Моск. 82). У овом говору је *вѣљу*, а Вук има *вѣљу*.

Глаголи типа *пита́ти* — *пита́м* у Даничића имају у III л. pl. презента инфитивни акценат:

пита́м — пита́ш — пита́ — пита́мо — пита́те — пита́ју; *запита́м — запита́ш — запита́ — запита́мо — запита́те — запита́ју* (стр. 158-9).

У Пиви и Дробњаку, ако је глагол прост, у III л. pl. имамо и један и други акценат (обичнији је презентски), али ако је глагол сложен, редовно је презентски акценат:

пита́ти: пита́м — пита́ју или *пи́тају*, али: *запита́ти: запита́м — запита́ју* (редовно); *го́њати: го́њам — го́њају* или *го́њају*, али редовно: *и́зго́њају*.

Поред *зије́вати: зије́вам — зијевају*, *дрије́мати: дрије́мам — дрије́мају* (и *задрије́мају*), *цвије́љати: цвије́љам — цвије́љају* може се чути и *зијевају*, *дрије́мају* и *цвије́љају*. Са негацијом, такође, обичнији је овде презентски акценат: *не пита́ју*, *не чува́ју*, *не си́авају*, *не цвије́љају* и сл.

Рекли смо да Даничићеви глаголи типа *бау́кнути* овде имају и други акценат: *бау́кнути*, а у презенту редовно иду с дужином на другом слогу, — према овом другом акценту инфинитива:

бау́кнѐм. јау́кнѐм, јао́кнѐм, мау́кнѐм, пра́ћкнѐм се, ци́лпшнѐм се.

(Даничић: *бау́кнѐм, јау́кнѐм* итд.).

Као и у пљеваљском говору (Руж. 152) не постоји овде тип *копа́ти: копа́м*. Глаголи *игра́ти* и *махати*, видели смо, ни у инфинитиву немају тај акценат (*и́гра́ти: и́гра́м*, овде и *ма́ати: ма́шѐм*), а остала два проста Даничићева глагола: *ко́-*

пати, чешилати (стр. 166) иду по типу **вјенчати: вјенчаџм** (стр. 177) Тако се акцентују и прости и сложени:

**копати: копаџм — копаџмо, закопати: закопаџм — за-
паџмо, прикопати: прикопаџмо, укопати: укопаџмо;
чешилати: чешиљаџм — чешиљаџмо, зачешилати: заче-
шиљаџм — зачешиљаџмо, начешилати: начешиљаџмо.**

Вук има: **чешилати: чешиљаџм, начешилати: начешиљаџм** и сл., али **копати: копаџм**, према: **ископати: ископаџм** (само код овог сло-
женог од **копати** тако), према чему је Даничић мислио да
је **копати — копаџм**. Као и код Вука је **ваљати: ваљаџм — ва-
ља — ваљаџмо**, али у одричном облику: **неваљаџм**, поред: **не
ваљаџм, неваљаџиш**, поред: **не ваљаџиш, не ваљаџ**, поред **не ваљаџ, не
ваљаџмо**, поред **не ваљаџмо**.

Поред **жељџм — жељџмо** од глагола типа **жељети: жељџм** (Д. 131) чуо сам и **жељџм — жељџмо**, али мислим да је
обичнији први акценат.

Дан. има једини глагол типа **вољети: вољџм** од основа
је (џ)-и. У П. и Др. прости глаголи не иду тако, али сложени
одговарају акценту на корену: **вољети: вољџм — вољџмо** или
вољџмо (тип **жељети: жељџм**), али: **привољџм** (Дан.: **привољџм**),
извољџм, не вољџм, а, чини ми се, није необичан акц. и **завољџм**
(али нисам чуо **завољџмо** и сл.), **не вољџм** и сл.

Глаголи **завџнџи: заџвџџм** и **обрџи: обрџџм** иду
у овом говору с глаголима типа **избџстрџи: избџстрџџм**. У
Дан.: **завџнџи: заџвџџм, обрџи: обрџџм**, као и **затџшџи: затџшџџм** (Д. 145).

Даничићев тип глаг. **свједџчи: свједџџм** (стр. 151)
дели се у две групе према акценту сложених од ових глагола:
побудџли: побудџџм и **посвједџчи: посвједџџм**. У овом
говору и прости глаголи овога Даничићева типа деле се на две
групе. Наиме, и код једне групе ових простих глагола помера
се у презенту¹ акц. према почетку:

**сџедџџм — сџедџџмо, слџбџџм — слџбџџмо, сра-
мџџм — сраџмџџмо, жаџлџџм — жаџлџџмо, те-
меџџм — теџмеџџмо,¹**

¹) Исп. и у Дубровнику: **svjedočim** и **svjedòčim**, а у Озр.: **sedd-
čim**, у Прању: **sjeđđčim**, и **sramđtim** у оба говора (Die Bet., 192).

а код друге остаје акц. инфинитива (са померањем према крају у множини):

будџлѣм — будалѣмо, ђавџлѣм — ђаволѣмо, весѣлѣм — веселѣмо,

и остали Даничићеви глаголи овога типа који нису поменути у првој групи. Сложени иду као и у Даничића — без промене: *побудџлѣм, зађавџлѣм, поцрвѣнѣм*, и с променом према инфинитиву, глаголи који ту промену имају и кад су прости:

осѣдочѣм, ослободѣм, осрамотѣм, ожалостѣм, ушѣмељѣм и сл.,

затим, глаголи који те промене немају кад су прости:

зађевѣрити: зађевѣрѣм (ђевѣрити: ђевѣрѣм, прости), развесѣлити — развесѣлѣм (весѣлити — весѣлѣм), обесѣлити: обесѣлѣм, сневесѣлишѣ: сневесѣлѣм.

Глаголи *вечѣравати: вечѣравѣм* и слични имају код Даничића (стр. 164) у III л. pl. *вечѣравѣју, благосѣљају* итд. Овде не бити двојак акц.:

вечѣравѣју и *вечѣрѣвају*, *благосѣљају* и *благосѣлѣјају*, *зановѣштају* и *зановѣшѣјају*, (и *зановијѣштају* и *зановијѣшѣјају*¹⁾, *ужинавају* и *ужинѣвају*¹⁾).

Глаголи:

жѣрити: жѣрѣм, пожѣрити: пожѣрѣм, наглишѣ: наглѣм, прѣнаглишѣ: прѣнаглѣм

не иду као код Даничића типу *трѣбити: трѣбѣм* (стр. 137), него типу *хвѣлити: хвѣлѣм* (стр. 132), а обрнуто, глаголи: *блѣдити: блѣдѣм, бѣљити: бѣљѣм* иду типу *трѣбити: трѣбѣм*, док код Даничића имамо *блѣдити: блѣдѣм, бѣљити: бѣљѣм* и сл.

Занимљиво је што налазимо, као акценатски дублет у 1 и 2 л. pl. померање акцента и скраћивање дужине основног вокала код глагола типа:

¹⁾ Исп. горе: *пѣштају* и *пѣшѣјају* и сл.

мрзѣти: мрзѣм, жѣвѣти: жѣвѣм, клѣчѣти—клѣчѣм: жѣвѣм — жѣвѣмо (поред жѣвѣмо) — жѣвѣте (поред жѣвѣте), мрзѣм — мрзѣмо (мрзѣмо), мрзѣте (поред мрзѣте), клѣчѣм — клѣчѣмо (поред клѣчѣмо) — клѣчѣте (поред клѣчѣте), лѣчѣм — лѣчѣмо (поред лѣчѣмо) — лѣчѣте (поред лѣчѣте), врѣм (врѣти) — врѣмо (поред врѣмо), врѣте (поред врѣте), шѣм (шѣти) — шѣмо (шѣмо) — шѣте (шѣте), прѣжѣм (прѣжѣти)—прѣжѣмо (прѣжѣмо)—прѣжѣте (прѣжѣте), вѣрѣм — вѣрѣмо (вѣрѣмо)—вѣрѣте (вѣрѣте).

Тако иду, иако, можда, ређе него прости и сложени глаголи:

пожѣвѣмо (поред пожѣвѣмо) — пожѣвѣте (поред пожѣвѣте), проврѣмо (поред проврѣмо) — проврѣте (поред проврѣте) и сл.

Померање акцента, али без скраћивања кореновог вокала имамо код оваквих глагола код којих се у корену налази замена дугог „јата“: *блијѣђети: блијѣдѣмо (* блѣдѣмо)* и сл. Као и обично што бива са заменама гласа ѣ, овде је аналогичном успостављена дужина (према *блијѣдѣм—блијѣдѣмо*). Да је ово горе старија особина која је била распрострањенија, показује нам и дубровачки говор који има исту појаву: *клеѣти — клеѣте, љѣти — љѣте* и сл., поред: *клеѣти, љѣти*¹⁾ и сл. Сличну црту Решетар помиње у горњокрањском словеначком говору. Ако се претпостави аналогичном добијен облик **жѣвѣте* после метатоније (према н. пр. **пекѣте*), онда је скраћивање првога слога било природно по примерима скраћивања дужине која се налазила за два слога испред акцента²⁾. У озриничком говору Решетар бележи ово померање акцента, али без скраћивања првог вокала: *клеѣмо, стѣдѣмо*, и сл. (у Прчању, напротив, нема померања: *клеѣм — клеѣмо*)³⁾.

¹⁾ Reš.: Die Betonung, 191.

²⁾ Исп. Куљбаки: *Акценатска питања* (J Ф. II, св. I и II, 80).

³⁾ Die Betonung, op. cit.

Императив

Углавном, императив се колеба између акцента презента и акц. инфинитива. У понеким случајевима и онамо где презент овога говора отступа од Вукова и Даничићева акцента, императив не показује то отступање, по чему би се могло рећи да Вуков и Даничићев акц. у том случају претставља старије стање (вероватно негде као акценатски дублет) овога говора. Тако се с Даничићевим акцентом слажу и глаголи типа *оплестти* и слични, где смо помемули разлику у акценту презента:

Овде:

*оплестѣм: оплѣсти (оплестти)**испечѣм: испѣци (испѣћи)**донесѣм: донѣси (донијети)**изречѣм: изрѣци (изрѣћи)*

Дан.:

*оплѣстѣм: оплѣсти (оплѣсти)**испѣчѣм: испѣци**донѣсѣм: донѣси**изрѣчѣм: изрѣци* итд.

То имамо и код глагола сложених од ићи где смо видели разлику у инфинитиву. —

Овде:

*дођѣм: дођи: дођи**зађѣм: зађи: зађи**приђѣм: приђи: приђи*

Дан.:

*дођѣм: дођи: дођи**зађѣм: зађи: зађи**приђѣм: приђи: приђи.*

У таквим, дакле, случајевима у овом говору не слаже се императив у акценту ни с презентом ни с инфинитивом (реч је о претставницима говора који немају помињану разлику у презенту и инфинитиву: *оплѣстѣм: оплѣсти* према *оплѣстѣм: оплестти*, или дублет у инфинитиву: *дођи* и *дођи*).

Сличан горњему је и однос код глагола сложених од *звѣсти*:

овде:

*дозовѣм: дозови**призовѣм: призови**иззовѣм: иззови*

Дан.:

*дозовѣм: дозови**призовѣм: призови**иззовѣм: иззови.*

Даље, имамо сличан однос између презентског и императивног акцента и код глагола као што су:

<i>седочити</i> : <i>седочѣм</i> : <i>седочи</i>	Дан.: <i>седочѣм</i> : <i>седочи</i>
<i>слободити</i> : <i>слободѣм</i> : <i>слободи</i>	<i>слободѣм</i> : <i>слободи</i>
<i>срамѣтити</i> : <i>срамѣтѣм</i> : <i>срамѣти</i>	<i>срамѣтѣм</i> : <i>срамѣти</i> .

У Даничиња глаголи типа *жѣлѣти*: *жѣлѣм* (стр. 129), којима се стари инфинитивни наставак *ѣ* претворио иза старих непчаника у *а*, померају акценат према почетку. Такви су: *држати*, *бјѣжати*, *лѣжати*, *шрчати* и сложени. Овде, у П. и Др., такво померање имају само *бјѣжати* и *лѣжати*, а немају га глаголи *држати* и *шрчати*.

1) Овде:	Дан.:
<i>бјѣжати</i> : <i>бјѣжѣм</i> : <i>бјѣжи</i> — <i>бјѣшите</i> (и <i>бјѣжитѣ</i>)	<i>бјѣжѣм</i> : <i>бјѣжи</i> — <i>бјѣжитѣ</i>
<i>лѣжати</i> : <i>лѣжѣм</i> : <i>лѣзи</i> — <i>лѣсите</i> ¹⁾ (и <i>лѣжитѣ</i>)	<i>лѣжѣм</i> : <i>лѣзи</i> — <i>лѣжитѣ</i> .

2) Овде:	Дан.:
<i>држати</i> : <i>држѣм</i> : <i>држи</i> — <i>држитѣ</i> (и <i>држитѣ</i>)	<i>држѣм</i> : <i>држи</i> — <i>држитѣ</i>
<i>подржѣм</i> : <i>подржи</i>	<i>подржѣм</i> : <i>подржи</i>
<i>шрчати</i> : <i>шрчим</i> : <i>шрчи</i> — <i>шрчитѣ</i> (и <i>шрчитѣ</i>)	<i>шрчим</i> : <i>шрчи</i>
<i>пришрчим</i> : <i>пришрчи</i>	<i>пришрчим</i> : <i>пришрчи</i> .

Али сам чуо који пут *пошрчи*, поред обичнијега *пошрчи*. Чак и онда кад чујемо скраћен једносложен облик глагола *држати* и *шрчати* у императиву: *држ* и *шрч*, ако неакцентована стоји која реч уз императив, стоји опет узлазни акценат: *држ ши* овѣ; *држ* ову *ѣ*асу; *пошрч* у ову *до*лину; *пошрч* *горе* *ѣ*вцама.

У Дубровнику сва четири глагола остају без промене, док у Прчању померање има само гл. *бјѣжати*²⁾. Тако имамо:

П. и Др.:	Дубр.:	Прчањ:	Даничињ:
1) <i>бјѣжи</i>	<i>бјѣжи</i> (<i>бјѣж</i>)	1) <i>бјѣжи</i>	<i>бјѣжи</i>
<i>лѣзи</i>	<i>лѣзи</i>	2) <i>лѣзи</i>	<i>лѣзи</i>

¹⁾ Ваља разликовати *лѣзи*: *лѣћи* (*лѣзи до*ље) и *лѣзи* од *лѣжати* (*лѣзи ти вѣдѣн*, *иѣ ће се са*мо *урѣдити*).

²⁾ Die Betonung, 197—8.

2)	<i>држи</i>	<i>држи (држ)</i>	<i>држй</i>	<i>држи</i>
	<i>трчи</i>	<i>трчи</i>	<i>трчи</i>	<i>трчи.</i>

Глагол *йћи*, који у строжијој заповести има увек императив једносложен *ид* уз енклитику (а тако већином тај императив и долази), исто у том облику иде са узлазним акцентом: *ид ми* донеси кѡсу; *ид оталѣ*, шта си стао!

Било да се акц. императива у осталим случајевима слаже с акцентом презента, било с акцентом инфинитива, не разликује се овај говор у томе од Даничићева језика.

Имперфекат

По правилу акц. имперфекта слаже се с акцентом презента. Овде то бива, видећемо, и онда кад се имперфекат изводи, не од презентске, него од инфинитивне основе. Али у П. и Др, као и у пљеваљском говору, има глагола који повлаче акц. у овом облику према почетку, за разлику и од инфинитивног акцента, при чему се огледа једнакост акцента имперфекта и партиципа активног и пасивног претерита (*куповѣк* — *куповѣ* — *куповѣн*, према *куповати* — *купѣм*). Такви су неки, не сви, глаголи на *је* иза у глаголске основе које у инфинитивној основи даје *ов* (са узлазним акцентом у презенту). Такав је тип глагола *куновати*:

<i>купуем</i> : <i>куповѣк</i> — <i>куповѣсмо</i>	Д. (192): <i>куповѣх</i> ¹⁾ .
<i>бѡлуем</i> : <i>бѡловѣк</i> — <i>бѡловѣсмо</i>	<i>болѡвѣх</i>
<i>гѡштуем</i> : <i>гѡстовѣк</i> — <i>гѡстовѣсмо</i>	<i>гѡстовѣх</i>
<i>ђѣвуем</i> : <i>ђѣвовѣк</i> — <i>ђѣвовѣсмо</i>	<i>ђѣвовѣх</i>
<i>дрѹгуем</i> : <i>дрѹговѣк</i> — <i>дрѹговѣсмо</i>	<i>другѡвѣх</i>
<i>зѣмуем</i> : <i>зѣмовѣк</i> — <i>зѣмовѣсмо</i>	<i>зимѡвѣх</i>
<i>трѹгуем</i> : <i>трѹговѣк</i> — <i>трѹговѣсмо</i> итд.	<i>трѹговѣх</i> .

¹⁾ Занимљиво је што Даничић, иако у својим *Акцентима* има *куповѣх* — *куповѣше* — *куповѣсмо* — *куповѣште* — *куповѣху*, у својој граматици (*Oblici srpskoga jezika, III dio, četvrto izdanje*, u *Biogradu* 1864, стр. 114) бележи: *kupovāh* — *kupovāše* — *kupovāš* — *kupovāsmo* — *kupovāste* — *kupovāhu* (акценат, дакле, пљеваљског и говора П. и Др.), али опет у *Рјечнику* Ј. акад. у Даничићевој редакцији има *bolōvāh* од *bolōvati* (1881 год.).

Затим је ту тип глагола *господовати* — *гсподујем* (Д. 193-4) и глагол *пријатељовати* — *пријатељујем* (Д. 194), којим сам за себе чини тип:

а)	Дан.:
<i>гсподујем: гдсподовѣк — гдсподовѣсмо</i>	<i>господовѣх</i>
<i>спрѣтујем: сѣротовѣк — сѣротовѣсмо</i>	<i>сиротѣвѣсмо</i>
<i>старјешујем: старјешовѣк — старјешовѣсмо</i>	<i>старјешѣвѣх</i>
<i>ајдукујем: ајдуковѣк — ајдуковѣсмо</i>	<i>хајдуковѣх</i>
б)	
<i>пријатељујем: пријатељѣвѣк</i>	<i>пријатељѣвѣх.</i>

Поред оваквих глагола овај акц. имперфекта има у пјеваљском говору редовно и тип глагола *миријасати*, а као дублет уз Даничићев акценат имају га тамо и глаголи типа *држати*, *читати*, *руковѣдати* (*држѣг* и *држѣг*, *чѣшѣг* и *чѣшѣг* и сл.)¹⁾.

Акценат имперфекта овога краја разликује се од Даничићева акцента и у томе што у свим случајевима, било једно-сложних, било вишесложних основа, где се помера акц. у множини презента према крају, у овом говору, ако је имперфектни наставак *ах* или *јах*, у свим лицима имперфекта осим првога јединине, акценат се помера према крају; а ако је имперфектни наставак *ијах*, акценат имперфекта остаје као и у јединини презента. — У Даничића тога померања нема: (једино је повлачење према крају у глагола *хтети*: *штѣх* — *штѣше* — *штѣсмо* — *штѣху*). У овом случају говор Пиве и Дробњака слаже се с пјеваљским говором (Руж. 156).

Према овоме глаголи једносложних основа имаће у П. и Др. узлазни акц. у имперфекту, као:

<i>мрѣјети:</i>	<i>мрѣм: мрѣк</i>	<i>сѣти:</i>	<i>сѣм: сѣк</i>
	<i>мрѣш: мрѣше</i>		<i>сѣш: сѣше</i>
	<i>мрѣ: мрѣше</i>		<i>сѣ: сѣше</i>
	<i>мрѣмо: мрѣсмо</i>		<i>сѣмо: сѣсмо</i>
	<i>мрѣте: мрѣште</i>		<i>сѣте: сѣште</i>
	<i>мрѣу: мрѣзу (мрѣзу)</i>		<i>сѣу: сѣзу (ѣ)²⁾</i>

¹⁾ Д. зб. III, 157.

²⁾ И овде, као и у пјеваљском говору (ib. 157), чује се дужина крајњег у у 3 л. pl., али као тамо није редовна.

У Даничића је:

мрѣх — мрѣше — мрѣше — мрѣсмо — мрѣсте — мрѣху, сѣх — сѣше — сѣсмо — сѣсте — сѣху.

Ово померање налазимо код једносложних глагола и кад се имперфекат прави од инфинитивне основе, као што су н. пр. глаголи: *звѣти, прѣти и клѣти*.

Овде:

Дан.:

нѣрем: прѣти: прѣх — прѣше — прѣсмо прѣх — прѣсмо

звѣм: звѣти: звѣх — звѣше — звѣсмо звѣх — звѣсмо

клѣм: клѣти: клѣх — клѣше — клѣсмо клѣх — клѣше.

Код двосложних основа, према Даничићеву акценту: *жѣлѣти: жѣлѣм — жѣлѣмо: жѣлѣх — жѣлѣсмо* и сл. *нѣмо* у Пиви и Дробњаку:

- а) *жѣлѣти: жѣлѣм — жѣлѣмо: жѣлѣх — жѣлѣсмо; бѣжѣти: бѣжѣм — бѣжѣмо: бѣжѣх — бѣжѣсмо, држѣти: држѣм — држѣмо: држѣх — држѣсмо, и сл.; вољѣти: вољѣм — вољѣмо: вољѣх — вољѣсмо.*
- б) *лѣмѣти: лѣмѣм — лѣмѣмо: лѣмѣх — лѣмѣсмо, звѣнѣти: звѣнѣм — звѣнѣмо: звѣнѣх — звѣнѣсмо и сл.*
- в) *весѣлѣти се: весѣлѣм се — весѣлѣмо се: весѣлѣх — весѣлѣсмо се, зелѣнѣти: зелѣнѣм — зелѣнѣмо: зелѣнѣх — зелѣнѣсмо и сл.*
- г) *кѣпѣти: кѣпѣм — кѣпѣмо: кѣпѣх — кѣпѣсмо, чѣтѣти: чѣтѣм — чѣтѣмо: чѣтѣх — чѣтѣсмо итд. итд.*

Разлику акцента имперфекта, која зависи, како смо показали, од наставка овог облика, најлепше показује тип глагола *плѣсти — плѣтѣм* и сл., од којих неки имају наст. *ијѣх*, а неки *ах* у имперфекту, а неки могу имати и један и други акценат.

Исп.: *плѣсти: плѣтѣм — плѣтѣмо: плѣтијѣх — плѣтијѣмо* према: *грѣсти: грѣбѣм — грѣбѣмо: грѣбѣх — грѣбѣсмо*, или: *мѣтијѣх — мѣтијѣсмо* према *мѣтѣх — мѣтѣсмо* итд.

Рекли смо да глагол *ићи* може имати двојак акценат пре-

всита у множини: *идѣмо* и *идѣмо*, али у имперфекту је само први акценат: *идѣше* — *идѣсмо* — *идѣгу* (*идѣгу*)¹⁾.

Као и гл. *хѣсти* (овде *хѣсти*) тако и глг. *бити* (*еси*). Има овде у имперфекту померен акц. према крају:

бијак — *бијаше* — *бијасмо* — *бијасте* — *бијагу* (*бијагу*), поред можда, ређег непомереног акцента: *бијак* — *бијаше* — *бијасмо* — *бијасте* — *бијагу* (*бијагу*).

Чује се који пут и трећи акценат имперфекта овога глагола: *бијак* — *бијаше* — *бијасмо* итд. У одричном облику овај акценат је редован: *не бијак* — *не бијаше* — *не бијасмо* итд.

Аорист

Акценат аориста у нашем језику одликује се од акцената других глаголских облика односом 2 и 3 л. sing. према осталим лицима и према акценту инфинитива. Један велики број акценатских типова има у 2 и 3 лицу sing. акц. почетног слога (исп. *носити*: *носих* — *носѣ* и сл.). У овој разлици огледа се, како се претпоставља²⁾, разлика порекла облика данашњег аориста, и према томе она потиче из старијих епоха нашег језика.

Највише од свих глг. облика показује разлике према Даничићеву акценту у говору Пиве и Дробњака баш акценат аориста. Разлика је, прво, што један део, иако мали, акценатских типова показује у овом говору разлику између акцента поменута два, с једне, и осталих лица аориста и акцента инфинитива с друге стране, коју не налазимо у тим глаголима код Даничића. Обрнуто, у већој мери разлика је у томе што један већи део глаголских категорија у овом говору има изједначен акц. аориста у свим лицима с акцентом инфинитива, док у Даничића налазимо разлику између акцента поменута два лица и осталих лица, којима је једнак акц. инфинитива. Ову разлику у акцентованим слоговима прати и разлика у квантитету задњег ненаглашеног слога у 2 и 3 лицу

¹⁾ Тако је и *живљасмо*, према *живѣмо* и *живѣмо* и сл.

²⁾ Види код А. Велѣћа у универзитетским предавањима.

sing., тако да онамо где у овом говору није у 2 и 3 лицу померен акц. према почетку, ту нема ни дужине задњег, слога, коју има Дан. са помереним акцентом, и обрнуто, где је овде акц. померен, према Даничићевом непомереном, ту се јавља дужина задњег према Даничићевом кратком слогу. По овој дужини могу се разликовати у овом говору од Даничићева акцента они глаголи с инфинитивним акцентом на почетку код којих не може бити померања акцента у *аористу*, — кад су прости (исп. напред глагол *гѣдаши* и сл.).

1) Једносложне инфинитивне основе

а) Глаголи с једносложном једином аориста и сложени

Двојаком акценту инфинитива глагола:

донијети и *донијѣти*, *умријети* и *умријѣти* (од протог нисам чуо аорист), *клѣти* и *клѣти*, *заклѣти* и *заклѣти* и сл.

већином одговара и двојак акц. аориста:

донијек — *дѣнесе* — *дѣнесе* — *донијесмо* — *донијесте* — *донијѣше* и *донијек* — *дѣнесе* — *дѣнесе*, *донијесмо* — *донијесте* — *донијѣше* (нема овде Даничићева облика: *донѣсох* — *донѣсосмо* и сл.), *умријек* — *умрије* — *умријесмо* и *умријесмо*, *клѣк* — *клѣ* — *клѣсмо* и *клѣсмо*, *заклѣк* — *заклѣ* — *заклѣсмо* и *заклѣсмо*¹⁾ итд.

Без померања, као и код Дан., иду глаголи *жѣти*, *зрѣти* и сл.: *жѣк* — *жѣ* — *жѣсмо*, *пријек* — *прије* — *пријесмо*, *пријѣк* — *пријре* — *пријре* — *пријресмо* итд.

Глаголи: *дѣти*, *знѣти* и *стѣти* (Д. 105), видели смо, немају у аористу краће облике *дах*, *знах* и *стах*, али облици сложених глагола:

зѣстак — *зѣста* — *зѣстасмо*, *сѣстак* — *сѣста* — *сѣстасмо*, *приѣдак* — *приѣда* — *приѣдасмо*, *сѣздак* — *сѣзда* — *сѣздасмо*, *зѣзнак* — *зѣзна* — *зѣзнасмо*, *пѣзнак* — *пѣзна* — *пѣзнасмо*.

¹⁾ Овако је и у пљенањском говору (Д. зб. III 162).

без померања у 2 и 3 л. једнине и са кратким вокалом корена — показују да би прости били: *штѧк — штѧ, знѧк — знѧ, дѧк — дѧ*, акцентовани као и код Даничића. Овако ће ићи и глаголи сложени од *сјѧти*: *сјѧм — сјѧмо*:

зѧсѧти: *зѧсѧк — зѧсѧ — зѧсѧсмо, разѧсѧти*: *разѧсѧк — разѧсѧ — разѧсѧсмо*.

Дан има код ових, противно горњима, померање и дужину (стр. 171), *сјѧх — сјѧ* (прости глагол у П. и Др. нисам чуо, а био би, свакако, *сјѧ* или *сѧ*, облик за 2 и 3 л. sing.), *ѧбѧсјѧ — ѧбѧсјѧх, зѧсјѧ — зѧсјѧх*.

У овом говору не разликују се од ових примера ни глаголи:

брѧти — бѧрѧм, зѧвѧм — зѧвѧти, гнѧти — гнѧм (и сложене) *цѧѧти*: *цѧрѧм, сѧти*: *сѧм, ткѧти*: *чѧм* и слож.: — *брѧк — брѧ — брѧсмо, ѧбрак — ѧбра — ѧбрасмо, приѧбрак — приѧбра — приѧбрасмо, ѧбрак — ѧбра — ѧбрасмо, одѧбрак — одѧбра — одѧбрасмо; звѧк — звѧ — звѧсмо, приѧзѧк — приѧзва — приѧзѧсмо, нѧ звѧк — нѧ звѧ — нѧ звасмо; гнѧк — гнѧ — гнѧсмо, нѧгнѧк — нѧгнѧ — нѧгнѧсмо; прѧк — прѧ — прѧсмо, ѧпрак — ѧпра — ѧпрасмо, изѧпрак — изѧпра — изѧпрасмо; сѧк — сѧ — сѧсмо, пѧсѧк — пѧсѧ — пѧсѧсмо; ткѧк — ткѧ — ткѧсмо, приѧтѧк — приѧтѧка — приѧтѧкасмо, изѧтѧк — изѧтѧка — изѧтѧкасмо*.

Дан. у простим глаголима има дуги низлазни акц. у 2 и 3 л. sing., који се у сложеним помера по старом преношењу:

брѧх — брѧ — брѧсмо, сѧбрах — сѧбрѧ — сѧбрасмо, изѧбрах — изѧбрѧ — изѧбрасмо; звѧх — звѧ — звѧсмо, приѧзвах — приѧзѧ — приѧзѧсмо; гнѧх — гнѧ — гнѧсмо, прѧгнах — прѧгнѧ — прѧгнасмо, изѧгнах — изѧгнѧ — изѧгнасмо, прѧх — прѧ — прѧсмо, ѧпрах — ѧпрѧ — ѧпрасмо, изѧпрах — изѧпрѧ — изѧпрасмо; сѧх — сѧ — сѧсмо, пѧсѧк — пѧсѧ — пѧсѧсмо; ткѧк — ткѧ — ткѧсмо, изѧтѧх — изѧтѧкѧ — изѧтѧкасмо¹⁾ (Д. 184—185).

¹⁾ У поцерском прости овакви глаголи и сложени с једносложним префиксом слажу се с овим говором; *брѧ, звѧ, прѧ; ѧбра, ѧпра, дѧвѧ*

И у П. и Др., као и код Даничића, глаголи типа *чуши—чујем* (овде *чујем*) имају с једне стране аорист: *чуџ (чух): чу—смо, вџчук — вџчу — вџчусмо*, а с друге стране: *пџк: пџ, пџсмо, пџшик — пџпџ — пџшисмо*. Али у овом говору с овим другим акцентом не иду глаголи: *обуши, навуши, преобуши (преобуем)* и сл.:

обук—обу—обусмо, навук—наву—навусмо, преобук—преобу — преобусмо.

Даничић има: *обух — обу — обусмо*, као и *пџлих — пџлџ — пџлисмо* (стр. 103).

б) Глаголи с двосложном јединицом аориста

Код глагола типа *плѣсти: плѣшѣм: плѣтох*, код којих је разлика у једном делу овога говора између инфинитивног акцента простих и сложених глагола (исп. горе *плѣсти* и *оплѣсти*), у аористу — осим 2 и 3 л. sing., где је повлачење као и у Даничића (*плѣте, оплѣте*) — остаје једнако узлазни акценат и у простих и у сложених:

плѣшѣм: плѣтох, оплѣсти—оплѣтох, мѣсти: мѣтох, помѣсти: помѣтох.

Код Даничића нема померања акцента у 2 и 3 л. sing. код глагола типа *лѣћи: лѣжѣм* (95): *лѣгох — лѣже — лѣгосмо*. И у овом говору тог померања нема у глагола *лѣћи* и *моћи* кад су прости:

лѣгох — лѣже — лѣгосмо, моѣгох — моѣже — моѣгосмо.

Али глаголи сложени од глагола *лѣћи* имају у поменутиим лицима низлазни акц.:

налѣгох — налѣже — налѣгосмо, полѣгох — полѣже — полѣгосмо, прилѣгох — прилѣже — прилѣгосмо (глагол *слѣћи* — где префикс не чини слог — има као и прости *слѣгох — слѣже — слѣгосмо*, ама ће се, чини ми се, чути и *слѣже*, 1 и 3 л.).

а сложени с двосложним префиксом иду као и у Даничића: *џвабрѣ, џвапѣрѣ, џдазвѣ* и сл. (Моск., 71); а у пјеваљском говору је колебање: *сѣбрѣ, џзабрѣ, дѣрѣ, џзазвѣ*, и *сѣбра, дѣра, дѣзвѣ, звѣ* итд. (Руж. 164).

Сложени гл. од *моћи* колебају се:

помо́док — *помо́же* и *по́може*, *ванемо́док* — *ванемо́же*
и *ва́неможе*, *црнемо́док се* — *црнемо́же се*, *пош-*
помо́док — *пошпомо́же* (нисам чуо и *црнеможе се*,
идшпоможе).

Глагол *рећи*, и кад је прост, и кад је сложен, има—противно Даничићеву акценту¹⁾—разлику 2 и 3 према осталим лицима:

ре́кок — *ре́че* — *ре́космо*, *варе́кок* — *ва́рече* — *варе́ко-*
смо, *проре́кок* — *прдра́че* — *проре́космо*.

Глаголи сложени од *сјести*: *сједѐм*: *сједох* и слични не-
мају код Даничића разлике 2 и 3 л. у аористу сложене и
просте глаголске речи. У овом говору овакве глаголе мо-
жемо поделити у две групе: прво су глаголи који, као и
код Даничића, не померају акценат у 2 и 3 л. sing. аориста
према почетку, а други га — противно Даничићу — увек по-
мерају. Другу групу чине глаголи сложени од глагола *јести*,
срџести и гл. *уљећи* са сродним, и сложени од **бећи*. Примери:

a)	<i>јести</i> : <i>једѐм</i> : <i>једок</i> — <i>јџе</i>	Дан.: <i>јџдох</i> — <i>јџе</i> (98)
	<i>иџести</i> : <i>иџедѐм</i> : <i>иџедок</i> : <i>иџџе</i>	<i>иџџдох</i> — <i>иџџџе</i>
	<i>наџести</i> : <i>наџедѐм</i> : <i>наџедок</i> — <i>наџџе</i>	<i>наџџдох</i> — <i>наџџџе</i>
	<i>поџести</i> : <i>поџедѐм</i> : <i>поџедок</i> — <i>поџџе</i>	<i>поџџдох</i> — <i>поџџџе</i>
	<i>ујести</i> : <i>уједѐм</i> : <i>уједок</i> — <i>ујџе</i>	<i>ујџдох</i> — <i>ујџџе</i>
b)	<i>срџести</i> : <i>срџџѐм</i> — <i>срџџок</i> : <i>срџџџе</i>	<i>срџџџдох</i> — <i>срџџџџе</i>
	<i>заџрџести</i> : <i>заџрџџѐм</i> ; <i>заџрџџок</i> —	<i>заџрџџџдох</i> — <i>заџрџџџџе</i>
	<i>заџрџџџе</i>	
	<i>прџрџрџести</i> : <i>прџрџрџџѐм</i> : <i>прџрџрџџок</i> —	<i>прџрџрџџџдох</i> —
	<i>прџрџрџџџе</i>	<i>прџрџрџџџџе</i>
	<i>сџрџрџести</i> : <i>сџрџрџџѐм</i> : <i>сџрџрџџок</i> —	<i>сџрџрџџџдох</i> —
	<i>сџрџрџџџе</i>	<i>сџрџрџџџџе</i>
c)	<i>уљећи</i> : <i>уљџџѐм</i> : <i>уљџџок</i> — <i>уљџџџе</i>	<i>уљџџџдох</i> — <i>уљџџџџе</i>
	<i>ваљџџџи</i> : <i>ваљџџџѐм</i> : <i>ваљџџџок</i> — <i>ваљџџџџе</i>	<i>ваљџџџџдох</i> — <i>ваљџџџџџе</i>
	<i>наљџџџи</i> : <i>наљџџџѐм</i> : <i>наљџџџок</i> — <i>наљџџџџе</i>	<i>наљџџџџдох</i> — <i>наљџџџџџе</i>

¹⁾ Управо противно Вукову акценту, — Даничић напомиње да је чуо и *ре́че* у 2 и 3 лицу.

- д) *дѡбјеѹи: дѡбјежѣм—дѡбјегок—дѡбјеже дѡбјегок—дѡбјеже*
пѡбјеѹи: пѡбјежѣм—пѡбјегок—пѡбјеже пѡбјегох—пѡбјеже
прѡбјеѹи: прѡбјежѣм—прѡбјегок—прѡбјегох—
прѡбјеже прѡбјеже
прибјеѹи: прибјежѣм—прибјегок—прибјегок—
прибјеже прибјеже

Остали сложени овога типа:

дѡпасти: дѡпадок—дѡпаде, пѡдиѹи: пѡдигок—пѡ-
диже, зѡмрѹи: зѡмрок—зѡмрче, примрѹи: при-
мрок—примрче итд.

не повлаче акценат.

2) Двосложне инфинитивне основе

Овде ће доћи прво они глаголи који су у Даничића без разлике акцената у аористу, а у овом говору се разликује акц. 2 и 3 л. sing. према осталим лицима. Ту су глаголи типа *шрнути: шрнѣм*. Било да аорист изводе од инфинитивне основе, било од глаголске (*шѣгнух—или шѣгох*), увек у овом говору имамо акц. на почетном слогу у 2 и 3 лицу sing.:

- а) *ви́кнути: ви́кнѣм: ви́кнук—* Дан.(116): *ви́кнух—*
ви́кнѹ *ви́кнѹ*
ври́снути: ври́снѣм: ври́снук— *ври́снѹх—*
ври́снѹ *ври́снѹ*
вр́нути: вр́нѣм: вр́нук—вр́нѹ *вр́нѹх—вр́нѹ*
завр́нути: завр́нѣм: завр́нук— *завр́нѹх—*
завр́нѹ *завр́нѹ*
ма́нути: ма́нѣм: ма́нук—ма́нѹ *ма́нѹх—*
ма́нѹ *ма́нѹ*
замáнути: замáнѣм: замáнук— *зама́нѹх—*
замáнѹ *замáнѹ*
стрѹ́гнути: стрѹ́гнѣм: стрѹ́гнук— *стрѹ́гнѹх—*
стрѹ́гнѹ *стрѹ́гнѹ*
ср́кнути: ср́кнѣм: ср́кнук ср́кнѹ *ср́кнѹх—*
ср́кнѹ

<i>шмркнути</i> : <i>шмркнуѐм</i> — <i>шмркнук</i> — <i>шмркну</i>	<i>шмркнух</i> + <i>шмркну</i>
<i>помѐнути</i> : <i>помѐнѐм</i> : <i>помѐнук</i> — <i>поѐмену</i>	<i>помѐнух</i> — <i>помѐну</i> итд.
b) <i>запрѐгнути</i> : <i>запрѐгнѐм</i> : <i>запрѐгок</i> — <i>запрѐже</i>	<i>запрѐгох</i> — <i>запрѐже</i>
<i>упрѐгнути</i> : <i>упрѐгнѐм</i> : <i>упрѐгок</i> <i>упрѐже</i>	<i>упрѐгох</i> — <i>упрѐже</i>
<i>затѐгнути</i> : <i>затѐгнѐм</i> : <i>затѐгок</i> — <i>затѐже</i>	<i>затѐгох</i> — <i>затѐже</i>
<i>истѐгнути</i> : <i>истѐгнѐм</i> : <i>истѐгок</i> — <i>истѐже</i>	<i>истѐгох</i> — <i>истѐже</i>
<i>стѐгнути</i> : <i>стѐгнѐм</i> : <i>стѐгок</i> — <i>стѐже</i>	<i>стѐгох</i> — <i>стѐже</i> итд.

У пљеваљском је говору, као и у П. Др., акц. померен у 2 и 3 л. *sing.* код ових глагола (Руж. 174), а у поцерском је колебање (Моск. 73): *жигну* и *жигну*, *вину* и *вину*, *згргу* и *згргу*, а *загргу* и *загргу*¹⁾.

Глаголи типа *шѐнути*: *шѐнѐм*, противно типу *шрнути*: *шрнѐм*, и код Даничића (као и у овом говору), имају повучен акц. у 2 и 3 л. *sing.*: — *шѐнух* — *шѐну* — *шѐну*мо, — али ако овакви глаголи праве аорист од глаголске основе, где се једначе са сродним гл. I врсте, не мења се акц. инфинитива:

макох — *маче* — *макосмо*, *намакох* — *намаче* — *намакосмо*.

У говору П. и Др. у простих глагола је као и код Даничића: *макок* — *маче* — *макосмо*, али сложени имају увек померање у 2 и 3 л.:

замкок — *заче* — *замкосмо*, *омкок* — *дмаче* — *омкосмо*, *примкок* — *примаче* — *примкосмо*, *умкок* — *умаче* — *умкосмо*, *идшак* — *идшаче* — *идшакосмо*.

¹⁾ Исп. и у посавском *ѓкрѐну* (и *ѓкрѐну* — изједначавање са глаголима и основа), *рѓвѓкни* (и *рѓвѓкни*). Ившић налази да је Брлићев акц. *рѓвѓкни* = *рѓвѓкни* (Rad 197, 89).

И Вук има у речнику *пѡшаче*, па је Дан. мислио да је то погрешно забележено, поред *спѡче*, *натѡче* и сл. (Д. 120)¹⁾. Интересантно је да поред *зѡмаче* и *ѡмаче* редовно имамо *зѡнче* (од *замкнути*), *ѡнче* (*умкнути*). Од глаг. *приѡнути* аорист је *приѡнук* — *приѡну* — *приѡнусмо*, — као и код осталих глагола типа *шѡнути*, а у Дан. налазимо *приѡнух* — *приѡну* (121).

Много је више случајева где се код Даничића налази повучен акц. у поменути два лица аориста, а у овом говору се изједначио с акцентом инфинитива. То је у свим глаголским категоријама инфинитивних основа на *а*, где је у Даничића померен у поменути лица акц. према почетку (као што је то случај у прегледаним једносложним инфинитивним основама, а, видећемо, то вреди и за тросложне и вишесложне основе).

Даничићеви глаголи типа *ѡрати* — *ѡрем* (стр. 178) према акценту аориста и партиципа активног и пасивног претерита деле се на две групе: на глаголе који у поменути лица аориста и партиципима имају померен акц. према почетку, и оне који, кад су прости, немају повлачења. Ови други се опет деле на оне који, кад су сложени, имају повучен акц. према почетку, и на глаголе који немају повлачења ни кад су сложени. Тако у Дан. имамо:

- 1) *ѡрати*: *ѡрем*: *ѡрах* — *ѡрѡ*
уѡрати: *уѡрем*: *уѡрах* — *уѡрѡ* — итд.
- 2) *лѡгати*: *лѡжѡм*: *лѡгах* — *лѡга*
налѡгати: *налѡжѡм*: *налѡгах* — *налѡга* — итд.
- 3) *сѡктати*: *сѡкѡѡм*: *сѡктах* — *сѡкта*
засѡктати: *засѡкѡѡм*: *засѡктах* — *засѡкта*²⁾ — итд.

У говору Пиве и Дробњака разлике између поменутих група уопште нема:

глѡдати: *глѡдак* — *глѡда*, *заглѡдати*: *заглѡдак*
заглѡда; *дѡрати*: *дѡрак* — *дѡра*, *раздѡрати*: *раздѡ-*

¹⁾ И у буњевачком „залеђа сењскога“ видимо: *нѡмаче*, *пѡшаче* (Nast. vj. XIX 595).

²⁾ Дан. као да није био сигуан да и у ових глагола остаје непромењен акц. у аористу.

рак — раздѣра; ждѣрати: жнѣрак — ждѣра, наждѣрати се: наждѣрак се — наждѣра се; зѣбати: зѣбак — зѣба, позѣбати: позѣбак — позѣба; лѣгати: лѣгак — лѣга, залѣгати: залѣгак — залѣга; лѣкати: лѣкак — лѣка, полѣкати: полѣкак — полѣка; ѡрати: ѡрак — ѡра, подѡрати: подѡрак — подѡра; сѣкати: сѣкѣм: сѣкак — сѣкта, засѣкати: засѣкак — засѣкта; чѣшати: чѣшак — чѣша; почѣшати — почѣшак — почѣша; ѡскати: ѡскак — ѡска, зайскати: зайскак — зайска.

Типу ѡрати: ѡрѣм одговарају у Даничића глаголи кѡвати: кујѣм, шѣвати — шѣујѣм (186, 192) и сл., с том разликом што код ових глагола немамо горње поделе на групе, него се врши увек померање у поменутиим лицима: кѡвах — кѡвѣ, шѣвах — шѣвѣ. У Говору П. и Др. опет нема разлике акцента у лицима аориста:

кѡвати — кѡвак — кѡва, ѡкѡвак — ѡкѡва, бљѡвак — бљѡва, прокљѡвак — прокљѡва, снѡвак — снѡва, наснѡвак — наснѡва, шрѡвак — шрѡва, отрѡвак — отрѡва, сѡвак (псѡвак) — сѡва, засѡвак — засѡва¹⁾. Тако је и код гл. смѣјати: смѣјак — смѣја, насмѣјати: насмѣјак — насмѣја, исмѣјати: исмѣјак — исмѣја.

Дан. има:

смѣјах — смѣја, насмѣјах — насмѣја, исмѣјак — ѡсмѣја (187).

Сличан је однос између Даничићева акцента и говора П. и Др. и у глагола који имају низл. акц. на почетном слогу у свим облицима. Ту је разлика у дужини последњег слога у простих, и у пренесеном акценту на префикс — (разлика у дужини такође остаје) у сложених глагола. Тако је:

¹⁾ Поцерски и пјеваљски говори стоје на средини између Даничићева акцента у овим глаголима и акценти П. и Др.: у простих нема преношења — као и у П. и Др. је: кѡва, пљѡва, шрѡва, али у сложених је као и у Дан.: сѡковѣ, ѡспљѡвѣ (Моск. 72, Руж. 168).

У П. и Др.:

<p>a) глѣдати: глѣдѣм: глѣдак — глѣда
 брѹкати: брѹкак — брѹка
 вѣрати: вѣрак — вѣра
 жѣвкати: жѣвкак — жѣвка
 кѹкати: кѹкак — кѹка</p> <p>b) погледати: погледак — погледа
 обрукати: обрукак — обрука
 заварати: заварак — завара
 зажевкати: зажевкак — зажевка
 закукати: закукак — закука¹⁾</p> <p>c) врѣтати: врѣѣм: врѣтак — врѣта
 грѣтати: грѣтак — грѣта
 плѣкати: плѣкак — плѣка
 стѣзати: стѣзак — стѣза
 трѣзати: трѣзак — трѣза</p> <p>d) заврѣтати: заврѣтак — заврѣта
 нагрѣтати: нагрѣтак — нагрѣта
 проплакати: проплакак — проплака
 сѹстизати: сѹстизак — сѹстиза
 прѣтрзати: прѣтрзак — прѣтрза²⁾</p> <p>e) кѣјати се: кѣм се — кѣјак се — кѣја се
 бѣјати: бѣјак — бѣја
 грѣјати: грѣјак — грѣја
 трѣјати: трѣјак — трѣја</p> <p>h) покајати се: покајак — покаја се
 обајати: обајак — обаја
 загријати: загријак — загрија
 потрајати: потрајак — потраја³⁾</p> | <p>Дан. (стр. 172):
 глѣдах — глѣдѣ
 брѹках — брѹкѣ
 вѣрах — вѣрѣ
 жѣвках — жѣвкѣ
 кѹках — кѹкѣ</p> <p>погледах — погледѣ
 обрукак — обрукѣ
 заварях — заварѣ
 зажевках — зажевкѣ
 закуках — закукѣ</p> <p>врѣтах — врѣтѣ (182)
 грѣтах — грѣтѣ
 плѣках — плѣкѣ
 стѣзак — стѣзѣ
 трѣзах — трѣзѣ</p> <p>заврѣтах — заврѣтѣ
 нагрѣтах — нагрѣтѣ
 проплакак — проплакѣ
 сѹстизах — сѹстизѣ
 прѣтрзах — прѣтрзѣ</p> <p>кѣјях — кѣјѣ (186)
 бѣјях — бѣјѣ
 грѣјях — грѣјѣ
 трѣјях — трѣјѣ</p> <p>покајях — покајѣ
 обајях — обајѣ
 загријях — загријѣ
 потрајях — потрајѣ.</p> |
|--|--|

Овако ће ићи и глагол *играти*—*игрѣм* (Дан.: *играти*—*игрѣм*—в. горе): *играк*: *игра*, *заиграк*: *заигра*, *прѣиграк*—*прѣигра* (Дан.: *играх*—*игрѣ*, *заиграх*—*заигрѣ* и сл.).

¹⁾ У Поцерском је као и у Даничића (Моск. 71), а у пјеваљском говору: *глѣдѣ* — *погледѣ* (Руж. ib.).

²⁾ У пјеваљском: *дѣза*, а *подиѣ* (ibid.).

³⁾ У пјеваљском: *кѣјѣ*, а *покајѣ* (ibid.).

Као и код Даничића је код овог типа на *и*: *гдзиги*: *гдзиг*: *гдзих* (овде *гдзик*) — *гдзй*, *пдгзй* и сл. (Д. 152). Изузетак у П. и Др. чини глагол *усниги*: *усник* — *усни*.

У П. и Др. је:

вјенчак — *вјенча*, *привјенчак* — *привјенча*; *блѣстак* — *блѣста*, *заблѣстак* — *заблѣста*; *брѣак* — *брѣа*, *забрѣак* — *забрѣа*; *брѣлак* — *брѣља*, *избрѣлак* — *избрѣља*; *врнчак* — *врнча*, *наврнчак* — *наврнча*; *клѣнчак* — *клѣнча*, *наклѣнчак* — *наклѣнча*; *мањчак* — *мањча*, *прѣшчак* — *прѣшча*, *попрѣшчак* — *попрѣшча*; *риљчак се* — *риљча се* (*риљати се*), *одриљчак се* — *одриљча се*; *сѣдлак* — *сѣдла*, *осѣдлак* — *осѣдла*; *потплѣчак* — *потплѣча*, *расплѣчак* — *расплѣча*¹⁾.

У Даничића је:

вјенчах — *вјенчѣ*, *привјенчах* — *привјенчѣ*; *блѣстах* — *блѣстѣ*, *заблѣстах* — *заблѣстѣ*; *избрѣлах* — *избрѣлѣ* и сл. (Д. 166).

Даничићев акц. је померен и у оних глагола типа *жѣлѣти*: *жѣлѣм* који место је (*ѣ*) имају *а* као наставак инфинитивне основе:

бѣжати се: *бѣжѣм се*, *држати*: *држѣм* и сл.: *бѣж се* — *бѣжѣ се*, *побѣж се*, *побѣжѣ* — *побѣжѣ*, *држ се* — *држѣ*, *задрж се* — *задржѣ*. У П. и Др. је: *бѣжак се* — *бѣжа се*, *побѣжак се* — *побѣжа се*, *убѣжак се* — *убѣжа се*, *држак* — *држа*, *задржак* — *задржа*²⁾.

(Али и у Пиви и Дробњаку има у сложеним и тросложним основама оваквих простих глагола повученог акцента према почетку у 2 и 3 лицу *sing.*: *дѣријѣ сунце*; *ужина ли више*? Ово би одговарало акценту пјеваљског говора, јер овде и

¹⁾ У пѣвљском говору је у 2 и 3 л. померен акц. кад је глагол сложен: *вјенчах* — *вјенча*, *развјенчах* — *развјенчѣ* (Моск., 74). А тако је и у пјеваљском: *вјенча*, али *привјенчѣ*, *дружѣ* — тросл. основе (Руж. 165).

²⁾ Московљевић не помиње разлике од Даничићева акцента за пѣвљски говор, а у пјеваљском и овде сложени повлаче акцент: *задржѣ* према *држа* (*ibid.*).

код оних од којих чујемо овај повучени акценат ових глагола, већемо га чути код глагола простих двосложне основе. Колико је овај акценат почетног слога обичан у Дробњаку не бих могао одредити, али знам да је у Пиви тај акценат ређи. — Чак сам чуо према *ужина* (3 л. sing.) и *ужинџе* (у 3 л. plurala).

Остали овакви глаголи на *ѣ/и* и код Даничића имају у свим лицима аориста акценат инфинитива.

У свим осталим типовима глагола двосложне инфинитивне основе акц. аориста у овом говору одговара Даничићеву акценту.

Вишесложне инфинитивне основе

Овамо се разлика од Даничићева акцента опет своди на оне категорије глагола које имају инфинитивну основу са завршетком *а*, а које код Даничића повлаче акценат у 2 и 3 лицу sing. У материјалу који смо прешли, а то ће се видети и даље, пада у очи да међу оним глаголима основа на *а* који у Даничића мењају акценат у поменутим лицима аориста нема глагола који имају на ком било слогу дуги узлазни акценат, напр.:

пи́шати, вишесл.: *а́минати*, *вјенча́вати*, *вечера́вати*, *ка́кшати*, *нази́вати*, *за́вјетовати* и сл.

У другим случајевима и двосложних и вишесложних основа код Даничића настаје повлачење¹⁾. Тај акценат у овом говору редак је у двосложним, — као што смо видели — па и у вишесложним основама, — као што ћемо видети.

Дан. има:

ору́жати: *ору́жџм*: *ору́жах* — *дружа́* (стр. 169), *вече́рати*: *вече́раџм*: *вече́рах*: *вече́ра̃* (168), *руководџати*: *руководџм*: *руководџах* — *руководџа̃* (171), *блебџџати*: *блебџџм*: *блебџџах* — *блебџџа̃* (180), *га́мизати*: *га́мизџм*: *га́мизџах* — *га́мизџа̃* (179), *врагдџлисаџи*: *врагдџлисаџм*: *врагдџлисаџах*: *врагдџлисаџа̃* (180), *крмау́жати*: *крмау́жџм*: *крмау́жџах*: *крмау́жџа̃* (181), *вараклџисаџи*:

¹⁾ Изузетак чине глаголе типа *пра́вновати* (Д. 191) где Даничић не бележи повлачење, а бележи код типа *пра́вдати* (165).

вараклѐишѐм: вараклѐисах—вѣраклѐисѧ (181), купѐвати: купѐуѐм: купѐвах — купѐвѧ (192), дѐсеткова-ти: дѐсеткуѐм: дѐсетковах — дѐсетковѧ (193), го-спѐдовати: гѐспѐдуѐм: гѐспѐдовах—гѐспѐдовѧ (194), учитељѐвати: учитељѐуѐм: учитељѐвах — учите-љѐвѧ (194), чѐмѐриковати: чѐмѐрикуѐм: чѐмерикѐ-вах—чѐмериковѧ (194), пријатељѐвати: пријатељѐу-ѐм: пријатељѐвах — пријатељѐвѧ (194).

Тако је и у сложеним глаголима:

наорѐжах: нѧоружѧ, повѐчѐрах: пѐвѐчѐрѧ, изблѐбѐ-тах—изблѐбѐтѧ, погѧмивах — пѧгѧмизѧ, изврагѐли-сах: изврагѐлисѧ, накупѐвах — нѧкупѐвѧ, загѐспѐдовѐ-вах — вѧгѐспѐдовѧ итд.

У Пиви и Дробњаку је обично:

орѐжати: орѐжѧм: орѐжак — наорѐжак — орѐжа
 наорѐжати: наорѐжѧм: наорѐжа
 вѐчѐрати: вѐчѐрѧм: вѐчѐрак — вѐчѐра
 повѐчѐрати: повѐчѐрѧм: повѐчѐрак — повѐчѐра
 руковѐстати: руковѐтѧм: руковѐтак — руковѐта
 заруковѐстати: заруковѐтѧм: заруковѐтак — заруковѐта
 блѐбѐстати: блѐбѐѐѐм: блѐбѐтак — блѐбѐта
 заблѐбѐстѧп: заблѐбѐѐѐм: заблѐбѐтак — заблѐбѐта
 гѧмизати: гѧмижѐм: гѧмизак — гѧмизѧ
 врагѐлисати ¹⁾: врагѐлишѐм: врагѐлисак — врагѐлиса
 крмаѐкати: крмаѐучѐм: крмаѐкак — крмаѐка ²⁾
 закрмаѐкати: закрмаѐучѐм: закрмаѐкак — закрмаѐка
 купѐвати: купѐуѐм: купѐвак — купѐва
 накупѐвати: накупѐуѐм: накупѐвак — накупѐва
 дѐсетковати ³⁾: дѐсеткуѐм: дѐсетковак — дѐсеткова
 гѐспѐдовати: гѐспѐдуѐм: гѐспѐдовак — гѐспѐдова и слож.
 учитељѐвати: учитељѐуѐм: учитељѐвак — учитељѐва

¹⁾ И врагѐлисѧти

²⁾ И крмаѐкати (в. горе маѐкати и маѐкати).

³⁾ И дѐсетковѧти.

*чeмeриковати*¹⁾: *чeмeрикуем*: *чeмeриковак*—*чeмeрикова*
пријатељовати: *пријатељујем*: *пријатељовак*
*пријатељова*²⁾).

У вишесложних оваквих глагола с акцентом на почетку Даничић има разлику акцената аориста:

ужинати: *ужинāм*: *ужинах* — *ужинā* (174), *вјеровати*: *вјерујем*: *вјеровах* — *вјеровā* (194), *вдјудовати*: *вдјудујем*: *вдјудовах*: *вдјудā* итд.

У Пиви и Дробњаку:

ужинати (*ужинāши*): *ужинāм*: *ужинак* — *ужинā*, *вдјудовати* (*вдјудовāши*): *вдјудуем*: *вдјудовак* — *вдјудовā*, *вјеровати* (*вјеровāши*): *вјерујем*: *вјеровак* — *вјеровā*, *пoвјеровати*: *пoвјеруем*: *пoвјеровак* — *пoвјеровā*.

Кад се прегледа читава грађа за акценат аориста у овом говору, може се запазати да је карактеристично за глаголске категорије:

1) Глаголи са презентском основом на *е* или *је* који немају завршетак *а* у инфинитивној основи, некад имају у 2 и 3 л. јд. померен акценат: *трéсок* — *трéсе*, према *трéсeм*: *трéсти*, *истрéсок* — *йстрéсе*, према *истрéсeм* — *йстрéсти*,—а некад га не повлаче: *лèгoк* — *лèже* (*лèћи* — *лèжeм*), *зāчyк* — *зāчy* (*зāчyем*—*зāчyти*). Занимљиво је код понеких глагола из ових група што прост глагол не новлачи акценат (*лèгoк* — *лèже*), а сложени повлачи (*нāлèгoк* — *нāлeже*), или се сложен глагол колеба (*пoмoдже* и *пdмoже*).

2) Сви глаголи који у инфинитивној основи имају *а* завршетак и сви глаголи *и/ћ* основа не померају акценат у поменутих лицима: *пīшта*, *oра*, *вјeнча*, *узoра*, *развјeнча*, *пoткoва*, *зāглeда*, *жīвљe*, *пoжeљe*, *нe виђe* итд.,—или ће се ређе у неких од ових глагола, поред овог обичнијег, чути и акценат по-

¹⁾ И *чeмeриковāши*.

²⁾ У пљеваљском и поцерском говору овакви вишесложни (не трoсложни) глаголи имају Даничићев акценат (Моск. 75, 76; Руж. 165).

четнога слога у овим лицима (па чак и у лицима множине): *дзрија̑, љжинā (и љжинџше)*.

3) Сви глаголи основа *не/ну* и, са једним изузетком (сложени од *сниши*), глаголи основа *и/и* имају редовно повлачење акцента са дужином задњег слога: *шрнӯ, ушрнӯ; шднӯ, пдшонӯ, пџлї, аџпџлї; ндсї, љносї* итд.

Питање акцента аориста у нашем језику је врло сложено. Мишљења о старини повученог акцента у 2 и 3 л. овога облика су подељена. Али, ако се одбаца, као што се с правом одбацује, Решетарова претпоставка да је повлачење у поменутим лицима увек секундарна појава, а усто и дужина задњег слога онамо где она прати повлачење¹⁾, остаје питање да ли је у ова два лица у старом аористу-имперфекту²⁾ био увек акценат на првом слогу, или је код разних глаголских категорија био акц. различан у овом облику,—да ли је, дакле, старина на страни озринићког говора који увек има ово повлачење³⁾, или је старина на страни разноликости коју показују други дијалекти и књижевни језик⁴⁾. За сигурније претпоставке о овом питању потребно је, по моме мишљењу, детаљније упоређивање акцента аориста у свим нашим испитаним досада и још неиспитаним говорима,—поред испитивања општијих питања о акценту глагола у прасловенском језику. Архичнији говори, као што су чакавски, не чувају аорист, да бисмо се ту помогли, као што се помажемо у другим приликама где је у питању одлучивање о старини акцента. Посавски говори који иначе чувају старије црте у акценту, у аористу су, после губљења гласа *х*, изједначили формално облике за сва лица једине, и тако је настало више уопштавања, нарочито у погледу неакцентованих квантитета задњег слога,—зато ови говори не пружају тако прозачан материјал, иако

¹⁾ Die Betonung, 166—167.

²⁾ Белић, Универзитетска предавања — *Глаголи*, 125.

³⁾ Rešetar, *ibid.* 165—6.

⁴⁾ Испореди о том питању уопште: Решетарово поменуто мишљење, Leskien, *Archiv für sl. Phil.* XXIII, 569—71, — Белић *op. cit.*, и *Дијалекти јужне Србије*, 566, — Московљевић, *Акц. систем поцерског говора*, 66—67

изгледа да су се уопштавања вршила у правцу старијег стања акцента 2 и 3 л. јд. (исп. *Rad* 197, 67, 89—92). Средњештокавски говори који, иначе, чувају старо место акцента, у овом облику, изгледа, мање су сачували старији однос акцента 2 и 3 лица, с једне, и осталих лица, с друге стране, те не пружају, колико би се очекивало по њиховој архаичности, материјала за ово питање ¹⁾. Озринишки говор, који би био од осталих штокавских говора који могу доћи у обзир при решавању овога питања најархаичнији по својој природи, даје, како видимо, уједначеност у односу поменутих лица акцента аориста, али архаичност ове особине остаје још спорна, и стоји питање да ли нису други говори с иначе новијим акценатским особинама сачували нешто што би у овом облику одговарало више старијем стању. Али се, чини ми се, ниједанпут досад при дискутовању о овом питању није узимао за упоређивање читав материјал који могу пружити за ту ствар сви испитани говори. Упоређивање материјала разних говора показује у овом погледу необичну разноликост и указује на сву компликованост датог питања. Између озринишког говора, са редовним повлачењем акц. аориста у поменута два лица, и говора Пиве и Дробњака, који, иако у многим случајевима има то повлачење, — као што смо видели, нема га обично у свим глаголским категоријама које припадају двома групама инфинитивних основа (*a*, *б*), — између, дакле, та два говора стоји донекле Вуков и Даничићев језик, где, иако код *e* и *не* основа (презентских) налазимо понегде изједначавање акцента аориста у свим лицима и онде где га нема наш говор, у великој већини *a* (инфинитивних) основа видимо повучен акц. 2 и 3 л., као и у озринишком говору.

Док, наиме, видимо у мањој сразмери разлику између овога говора и Даничићева акцента код *e* и *не* основа (презентских): *лѐже* — *налѐже*, *шрну* — *ушрну*, према нашему:

¹⁾ Исп. Белић, *Дијал. ист. и јужне Србије*, 566—80. Ипак, као што ћемо видети, материјал средњештокавских говора и поред уопштавања и губљења местимично старих односа акцента аориста, може добро доћи за упоређивање с материјалом осталих говора. Више доказних чињеница за старије стање акц. овога облика свакако ће уносити још испитани говори.

леже — ндлеже, шрнѹ — ѹшрнѹ, али, као и у нашем говору, с једне стране: *јѣде — ѡјѣде, бѹ — дѣбѹ, трѣсе — ѡстрѣсе, шѣнѹ — пѣшонѹ*, а, с друге стране: *стѣже — дѣстѣже, бѹ — ѹбѹ* и сл., дотле код *а* основа (инф.) Даничићево: *ѡра — ѹа-орѡ, вѣнчѡ — рѡзвѣнчѡ, звѡ — дѡзвѡ, бѣжѡ — рѡзбѣжѡ* итд., према нашем изједначеном акценту: *ѡра: уѡра* итд., даје у већој мери бројну разлику од нашег говора (и поред слања код глагола с узлазним акцентом: *пѣша — запѣша* и сл. — и једносложних *дѡ* и сл.). Ако сад узмемо још поцерски и пјеваљски говор, доћи ћемо до још већег шаренила. Понегде не повлачећи акценат у простом, а повлачећи га у сложеном глаголу, поцерски и пјеваљски стоје између говора П. и Др. и Даничићевог језика (исп. горе: *вѣнча* према *рѡзвѣнчѡ*)¹⁾.

Ради лакшег општијег прегледа акцента аориста у свим говорима, поделићемо акценатске категорије у пет група, јер, изгледа, на тај начин је најлакше изближе видети главне додирне тачке говора, и наћи основна питања од којих треба поћи у истраживању акцента овог облика: 1) глаголи инфинитивних основа без наставка (*е* и *је* презентске основе), 2) глаголи *ну* инфинитивних основа, 3) глаголи *а* инф. основа, 4) глаголи *је* (*ѣ*) инф. основа (презентских на *и*) и 5) глаголи *и* инф. основа.

1) У првој групи и Даничићев језик, и говори поцерски и пјеваљски, и говор Пиве и Дробњака показују, неки мање, неки више, разноликост глаголских типова по акценту 2 и 3 л. аориста. У неким се у повлачењу акцента слажу сви ови говори: *трѣсе: ѡстрѣсе, јѣде: ѡјѣде (ѡјѣде)* и сл. Једна тенденција која је у другим понеким групама нашла израза у осталим говорима и Даничићеву језику нашла је израза у овој глаголској групи говора Пиве и Дробњака. То је местимична разлика сложеног и простог глагола (исп. горе *леже: ндлеже*).

2) У другој групи слажу се пјеваљски и говор П. и Др., видели смо, са редовним акцентом почетног слога у поме-

¹⁾ Узимам увек као карактеристичан обичнији акценат овога говора без повлачења у ових глагола, а по оном рећем акценту: *ѡеријѡ, ѹжитѡ* овај говор стоји ближе пјеваљском и поцерском говору.

нутим лицима: *шрнѹ* — *ушрнѹ*, *шднѹ* — *пдшонѹ*, *гнѹ* — *пдгину*¹⁾. У првом типу колебајући се (в. горе *жигну* и *жигнѹ*) поцерски говор стоји између ова два говора, с једне, и Даничићева акцента (*шрну* — *ушрну*), с друге стране. Док у другом типу и Даничићев акценат слаже се с ова два говора, поцерски у простим не повлачи акценат: *шдну*, *свдну* и сл., а повлачи у сложеним: *пдшонѹ*, *удданѹ*. Ја и овде нарочито повлачим разлику између простог и сложеног глагола, и указујем на могућност једног старијег стања кад су се у процесу развоја акцента овог облика показивали одређенији односи простог и сложеног глагола. Посматрајући саму за себе ову групу глаголских типова (а зато ћемо, чини ми се, добити потврде и у даљем проматрању глаголских група) овако како стоји у разним говорима, најприродније је доћи до претпоставке да је, у најмању руку код сложених глагола, старина на страни повученог акцента, — да пљеваљски и говор Пиве и Дробњака показују својим *ушрнѹ* (а можда и *шрнѹ*) старије стање од Даничићева *ушрну* (и поцерског дублета). Овде не видимо, а и из даљег излагања ће то следити, могућност какве аналогije по којој бисмо у пивскодробњачком и пљеваљском (и делимично у поцерском) говору добили од старијег **tfnŭ* — **utfnŭ* новије *шрнѹ* — *ушрнѹ* (*ушрнѹ* поцерско²⁾). Једино, ако према поцерском *пдшонѹ*: *шдну* претпоставимо старију разлику сложеног од простог глагола, повлачење код простих могло је настати под утицајем сложених. У примерима проф. Белића које даје за акц. аориста у говорима ист Србије, налазимо опет претежно акценат почетног слога у сва три ове групе: *сврну*, *окрену*, *сину* итд., поред само једног примера повученог акц.: *манѹ* и *потшрну* примера где је остао акценат простог глагола на почетном слогу³⁾ (бе-

¹⁾ Остављам сад посавски акц. *дкрѣну*, јер се може тумачити утицајем и основа према *дкрѣни*.

²⁾ О Решетаровој теорији по којој је, уопште, повлачење дошло због сличности облика аориста у овим лицима са 3 л. јл. презента и због других околности, што се не да применити баш на ову групу глаг. типова види код Московљевића (стр. 63—65),

³⁾ Белић, *op. cit.* 572—73.

лежим акценат истим знаком којим и проф. Белић бележи специфични акценат ових говора). Као да и овде није случајно то што је и овај један пример с акцентом краја прост, а не сложен глагол.

3) С обзиром на акц. аориста код глагола *а* основа говор Пиве и Дробњака претставља, са својим у свима категоријама изједначеним акцентом у свим лицима, су протност озринићком говору који редовно разликује акцентом почетног слога 2 и 3 од осталих лица аориста. Између ове две супротности стоје и Даничићев акценат и акценат говора пљеваљског и поцерског, као и средњештокавски. И Даничићев, и поцерски, и пљеваљски говор слажу се с говором Пиве и Дробњака у глаголима који на основном слогу имају дуги узлазни акценат: свуда је изједначен акценат у свим лицима (исп. горе *пйса* — *напйса*). У осталим групама, видели смо, с малим изузетком, Даничић има повучен акценат на почетни слог у поменути два лица: *ѿрā* — *ѿзорā* и сл. Али ону појаву разлике простог и сложеног глагола у погледу повлачења срећамо овде и код Даничића, иако у једној малој групи глагола једнога типа (исп. горе: *лāга*: *нāлагā* и сл.). Ова разлика нашла је прави израз у поцерском и пљеваљском говору где у већини ових типова налазимо сложен глагол с повученим (*ѿзорā* и сл., в. горе), а прост с неповученим акцентом (*ѿра*). Занимљиво је још и то што у пљеваљском и поцерском, како видесмо, са сложеним од двосложних глаголских основа (*рāзвјенчā*, *ѿзорā* и сл.), слажу се и прости глаголи тросложних основа (в. горе: *ѿружā*, *вѣчерā* и сл.). Изгледало би да су из једног система акцента аориста који је владао глаголским типовима *а* основа били издвојени само глаголи типа *пйсати* са осталим типовима другог узлазног акцента. У сва три говора код тих глагола налазимо оно што и у Даничића, као што рекосмо мало више. Нема, дакле, ни у сложеном глаголу трагова од повученог акцента. Да ли, дакле, *пйсати* — *пйшѣм*: *пйса*, *напйсати*: *нāпйшѣм*: *напйса* у пљеваљском и пивскодробњачком говору претставља однос у старијем стању ових акцената, него што је однос паралелног типа по инфинитиву и презенту основа на *не/ну*: *шрнути*: *шрнѣм*: *шрну*; — *ѿшрну?* Ми смо већ горе

претпоставили за глагол *трнути* да Даничићев акценат бар у сложеног глагола претставља новије стање, па смо склонили то учинити и за глагол *писати*. Иако ми немамо код оваквих глагола повлачења у испитаним говорима новијега типа, у неким неиспитаним говорима, — и ови нису ретки, налазимо исти однос простог и сложеног глагола овога типа који у поцерском и пљеваљском говору имамо код типа *орати* и осталих. У Чапљини у Херцеговини и код претставника говора из Босне—из околине Гламоча чуо сам *писа*, али *здишса*. Опет ја претпостављам да је најприродније да је *здишса* стари акценат, јер да смо аналогично према, рецимо *узора* и слично, добили *здишса*, добили бисмо у овим говорима и *писа* према *дра* (јер ови говори, чини ми се, у аористу претежно имају Даничићев акценат). Мени се чини да није случајно то што се с оваквим акцентом који имамо код глагола типа *писати* и сличних поклапа и оно што можемо наћи опет у средњештокавским говорима. Тамо имамо у материјалу проф. Белића, опет са малим изузетком, сачуван као и горе онај однос сложеног и простог глагола: *сачува*, *завлада*, *прѹмеша* и сл.: *вика*, *гаца*, *збира* и сл.¹⁾. Ја видим баш код извесних група глаголских типова *а* основа, лепше него где на другом месту у нашим говорима, очувану разлику у месту акцента између простог и сложеног глагола, у средњештокавским говорима²⁾, и с обзиром и на остали материјал на који смо у другим говорима указали и на који ћемо у том смислу још указати, сматрам да се ту чува једно старије стање уопште нашега језика, или да се правилно развила једна тенденција започета у широј заједници наших дијалеката. Наиме, у заједници наших дијалеката постојала је општа разлика код већине глаголских група у акценту аориста простих и сложених глагола, — или је постојала тенденција за ту разлику која је обухватила у већој размери наше дијалекте. Истина, мора се водити рачуна, кад се имају у виду средњештокавски говори, да је тамо скраћивање дужина (акцентованих и неакцентованих),

¹⁾ Белић, *op. cit.* 575 (дужине се тамо, уопште, не чувају).

²⁾ Исп. *ibidem*: *кашља*, *читѡ* и сл. редовно, поред обичног *прѹора*, *прѹчита*.—Посавски акценат *зѡписа* и *каѡа* остављамо сад по страни, јер иде у исти ред с оврњинским (*Rad* 197, 90. и *Bel. op. cit.*)!

доводило некад глаголске категорије до изједначења у понеким облицима и стварало лакшу могућност уопштавања. Али ипак је теже претпоставити да је уопштавањем тамо постало *завлада* од старијег **завлада*, кад видимо у облицима *гледа*, *одгледа* поред ређег *загледа*¹⁾, место старијег **гледа*, да је тенденција изједначавања ишла у противном правцу — ка преношењу акц. на крај.

4) И глаголи основа *и/је* (ѣ) пружају нам донекле исту слику коју и горње две групе. Незгода је за одређивање правог акцента ових глагола што су и у аористу и инфинитиву ови глаголи прешли обликом *и/и* основама у многим говорима, па су у аористу примили и акц. тих основа (*видѣти* : *видѣх* — *видѣ*). Тај је случај и с поцерским говором: *видѣх* : *видѣ*, *уидѣх* — *уидѣ*, *жѣли(х)* — *жѣлѣ*²⁾ итд. Али пљеваљски говор, истина колебајући се, и овде код типа глагола *живјети* (и код типа *жѣлѣти*; Ружичић, истина, несигурно наводи исто), даје онај однос сложеног и простог глагола о коме смо говорили: *дживље*, *ушѣ се*, *зѣсмѣ*, *идѣиље* (само код сложених глагола, — поред обичнијег *поживље*, *побијѣље* итд.; Руж. није сигуран за примере: *рѣзбоље*, *ѣзгоре* поред *разбѣље*, *пѣзоре*). Поред *пиѣта* — *запиѣта* ја никако у односу *живље* — *идживље* у пљеваљском говору не видим нову појаву у повлачењу акцента сложеног глагола. За мене је опет *идживље* пљеваљског и *зѣиѣтѣ* горе показаних говора остатак још неуопштеног старог акцента сложеног глагола. У средњештокавском опет имамо *ѣзгоре*, *рѣзлѣте* се и сл. поред *одлѣте*, *полѣте*³⁾ и сл., — код сложених глагола (за просте нема примера), дакле, исто што и у пљеваљском говору. Једна је ствар на коју треба обратити пажњу кад су у питању глаголи *и-је* основа. Свуда је доследно сироведено скраћивање старог *ѣ* и у инфинитиву и у аористу, — па и у пљеваљском говору где је повучен акцент (*идживље*, место чега бисмо према, н. пр., *ѣзорѣ* очекивали *идживље* — од **поживлије*, јер је обично аналогијом постало

¹⁾ оп. cit. 576.

²⁾ Моск. 71, 74.

³⁾ Белић, оп. cit. 576—77. Исп. *ѣзгоре* у посавском (Rad 197, 122).

у облицима дуго *је* према *јѐ*: *вјѣра* gen. pl. према *вјѣра*, *вѣдѣвши* према *вѣдѣши* и сл.). Ја и мислим да су баш глаголи ове групе порушили најпре старији систем акцента аориста. Било да се у аористу почело скраћивати *је* (*ѣ*) под утицајем скраћивања у инфинитиву онамо где је „*јаш*“ било под старим акутом: *жѣвѣши*, било да се скраћивало и у самом аористу код таквих простих глагола (*жѣвѣ*), морало је, пре уопштавања кратког „*јаш-а*“ у ових глагола, и у једном и у другом облику, бити двојства код сложених глагола и простих у аористу (како смо ми претпоставили низлазни акценат почетног слога код сложених глагола), и у оба облика — аористу и инфинитиву — код глагола са почетним акцентованим слогом у инфинитиву: *вѣдѣши*. Уопштавањем, дакле, дошло се до коначног губљења дужине у аористу (2 и 3 л. свих глагола. Како је и за дужину последњег слога, свакако, било везано осећање аориста код оваквих глагола у 2 и 3 лицу, то је губљењем дужине пореметило се и осећање акцента везано за почетни слог и за дужину. Ово је, наравно, могло вредети за сложене глаголе и глаголе типа *видети*. Није неосновано претпоставити да је у овом скраћивању и уопштавању кратког *јаша* у вези с глаголима прве наше групе (аорист у 2 и 3 л. на *е*) и почео онај процес скраћивања задњег слога 2 и 3 л. аориста које скраћивање налазимо у свих глагола у озринићком говору. У осталим говорима скраћивање се чвршће везало за уопштавање акцента инфинитива и развило се како где, мање или више, у осталим глаголским категоријама.

5) Сви говори о којима је овде било речи, слажу се у повлачењу акцента на почетак облика 2 и 3 л. аориста код глагола *и/и* основа, изузимајући средњештокавске говоре где опет налазимо отступање од овог у смислу разлике простог и сложеног глагола. Како се сад може објаснити ова уједначеност акцента аориста у 2 и 3 л. у свима типовима ове групе, поред онога што смо видели у осталим глаголским групама? Ми смо на основу разлике код бројних типова у акценту простог и сложеног глагола могли претпоставити једну старију епоху нашег језика када је био у поменутих групама у сложеном глаголу повучен акц. на почетку у обли-

цима старог аориста — имперфекта, а у простим изједначен с акцентом инфинитива. Како би онда стајало питање ових глагола који не дају потврде за разлику простог и сложеног глагола, бар у већини говора? Да ли би то претстављало старије или млађе стање према нашој претпостављеној епоси, или, још боље, да ли се може озбиљно узети наша претпоставка општије разлике акцента аориста простог и сложеног глагола, кад се има на уму оно што налазимо код ове групе глаголских категорија? Ја мислим да ова уједначеност у повлачењу акцента аориста ове групе, без нарушавања, у једном низу повезаних говора и показује најстарије стање нашег језика у акценту овога облика, — а то је стање окарактерисано тим што су облици старог аориста-имперфекта имали увек акцентован почетни слог. Ја не мислим, као и проф. Московљевић, да је то био акценат презент¹⁾, него да је тај облик имао свој акценатски систем који се могао разликовати и од презента, и од инфинитива (то нам јасно показују вишесложни глаголи, сложени, који имају у презенту акц. на почетном слогу основног дела речи, — који, наиме, нису у презенту били изложени променама прасловенске метатоније: *брѣтимѣм*: *пѣбратимѣм*, према *брѣтимѣ*: *пѣбратимѣ* и сл.). Из овог оваквог стања повученог акцента у поменутих лицима аориста у свим категоријама настало је оно што смо ми назвали „епохом“ разлике акцента простог и сложеног глагола, која било да се још у прасловенском започела као дијалекатска особина, било да је била дијалекатска особина доцнијег нашег прајезика, постала је општија за наше дијалекте, иако их није морала све обухватати. Зашто се процес разликовања простог и сложеног глагола, односно процес уједначавања акцента аориста код простих глагола није распростро и на глаголе *и/и* основа, а обухватио је у већој мери најсродније глаголе *и/е* основа, намеће се питање (упореди *видѣши*: *вѣдѣ* и *пѣзѣши*: *пѣзѣ*). По моме мишљењу овде се иде обрнутим путем од онога што га је изнео проф. Решетар, доказујући противну претпоставку овој нашој—повлачење акцента као секундарну појаву. Решетар је изнео вероватност да је

¹⁾ Ор. cit. 68 и даље.

једнакост 3 л. аориста и презента по облику, а нарочито једнакост 2 и 3 л. аориста и императива, учинила да се у аористу, да би се повукла разлика, добије повлачење акцента. Ја, дакле, мислим обрнуто, да, кад је настао процес уједначавања акцента аориста и инфинитива код простих глагола у другим групама, овде је томе процесу сметао облик 2 л. императива (исп.: *хвѣлѣ* и *хвѣли* према *хвѣлити*: *хвѣлѣм* — *пѣхвалѣ* и *похвѣли* према *похвѣлити*: *пѣхвалѣм*) Ово је разумљивије кад се има на уму и напоредна употреба императива и аориста у синтаксичком „релативу“, која, свакако, није нова. Пошто ја овај процес стављам у старије доба нашег језика, иако као дијалекатску особину, није немогуће замислити да смо још тада могли имати разлику у 3 л. sing. аориста и презента који је доцније изгубио *ш(ъ)*, лични наст. 3 л. sing.

Али ми нисмо још одговорили на питање које нам се наметнуло тим што смо претпоставили да је настала разлика у акц. аориста код простог и сложеног глагола. Откуда је дошао тај процес уједначавања акц. аориста који је морао застати пред акценатским системом глагола и категорија? Откуда је могао почети процес разликовања простог и сложеног глагола у аористу, наиме, процес уједначавања акцента аориста и инфинитива само у простом, а не и у сложеном глаголу? Ту је као посредник дошао имперфекат, који је могућ само од простих — наиме, трајних глагола, и то имперфекат у понеким глаголским врстама. Пошто се акц. имперфекта понекад разликује од акц. инфинитива у акцентованом слогу, то је наше претпостављено посредовање дошло најпре преко скраћивања дужина у аористу (можда баш за разликовање од имперфекта однос: *глѣдах*: *глѣдѣх*, — *глѣдѣ*: *глѣдѣше* могао је довести до *глѣда*: *глѣдѣше*, али је остало *пѣгледѣ*, јер није било тога односа). Наравно, процес разлике акц. аориста простих и сложених глагола није добио дефинитивну форму тим самим што није могао обухватити све глаголске групе, па је, вероватно, остала од групе *и/и* основа тенденција одржавања, сада већ порушеног, система старог акцента аориста. У укрштању ових двеју тенденција — процеса разликовања простог и сложеног глагола и одржавања старог акцента у ком је остала читава многобројна група глаголских категорија, помог-

нута сложеним глаголом у већини категорија—развијао се акц. аориста. Отуд и долази све ово шаренило о ком смо говорили. Озринишки говор, ако је кад и био обухваћен процесом разлике простог и сложеног глагола, уопштио је поново повучен акценат, а много доцније, како смо претпоставили, после дефинитивне замене *ћ* са *ије* и *је*, скратио је дужине¹⁾. С друге стране у противном правцу средњоштокавски говори, пошто је нестало свих разлика у квантитету слога, развили су повлачење акц. аориста у простом глаголу и код групе *и/и* основа, јер је код простих глагола с инфинитивним акцентом на почетку квантитетска разлика задњег слога и била једина разлика између 1 и 3 лица sing. аориста и 2 л. sing. императива (скраћивање наставка за облик императива код ових глагола свакако је врло старо).

Остали говори су се колебали између ова два правца. На једној страни су попут озринишког (донекле и посавског), или, делимично, и код простих глагола одржавали, или поново уносили старо стање, као што су то чинили у већој мери говори Вукова и Даничићева језика, или као што су то понегде уносили сви новији говори, — а на другој су неки мање, неки више, преносили изједначавање акцента аориста и на сложене глаголе, као што је то последније спровео код *а* основа говор П. и Др. У читавом том процесу акцента аориста трећу фазу претставља баш моменат кад су и сложени глаголи почели примати акц. инфинитива.

Ја ни издалека не сматрам да је питање старог акцента аориста овим близу коначног решења. Ја сам хтео да укажем на извесне чњенице важне за ово питање. Све претпоставке траже још пунију анализу, и, што је најважније, о свима се мора расправљати у светлости општих питања акцента глагола, као што смо и пре рекли. У каквом је односу био акц. аориста и акц. претериталних партиципа, који, видећемо, некад с аористом чувају посебан акценат, различит и од инфинитива и од презента, од посебне је важности.

¹⁾ Посавски говор је делимично скратио дужине, под утицајем првог лица.

Партицип презента ¹⁾

Партицип презента има обично акценат презента, облика од кога је и постао: *трѣсем*: *трѣсући*: *трѣсти*, ређе има акц. инфинитива, ако је различит акц. презента и инфинитива: *пѣшѣм* — *пѣшући*: *пѣсати*. Тако је и код Даничића, тако је и у овом говору. Али говор Пиве и Дробњака у једном већем броју типова има овај облик са двојаким акцентом.: помереним према крају и акцентом презента који налазимо код Даничића. Сви глаголи двосложне и тросложне презентске основе с наставком за основу *ѣ*, *нѣ* или *ѡ*, са старим акцентом на наставку за основу који се преноси на кратак слог према почетку, имају овај двојак акц. у партиципу: акц. презента или акц. наставка партиципа:

пѣкући и *пекући* (*пѣѣм*), *кунући* и *кунући* (*кунѣм*), *зелѣнѣћи* и *зеленѣћи* (*зелѣнѣм*), *ломѣћи* и *ломѣћи* (*ломѣм*), *трѣѣћи* и *трѣѣћи* (*трѣѣм*), *зовући* и *зовући* (*зовѣм*) итд.

Дан. има акц. презента:

пѣѣм: *пѣкући*, *кунѣм*: *кунући*, *зелѣнѣм*: *зелѣнѣћи*, *ломѣм*: *ломѣћи*, *трѣѣм*: *трѣѣћи*, *зовѣм*: *зовући*²⁾ итд.

Разлику од Даничићева акц. претстављају понекад глаголи са једносложном основом презента. Овај говор има акц. пренесен са крајњег слога, што би претстављало акц. презента:

мрѣм: *мрући*, *жњѣм*: *жњући*, *шљѣм*: *шљући*.

Дан. има:

мрѣм: *мрући* (113), *цкѣм*: *цклећи* (158), али: *шљѣм*: *шљући* (181)³⁾.

¹⁾ Пошто смо рекли да у овом говору нема партиципа претерита активног прилога, то не можемо говорити ни о његовом акценту, али у једином примеру *рѣкѣв*, који смо поменули, акц. је почетног слога као и у презенту, док је у Дан. акц. инфинитива: *рѣкѣв* (97).

²⁾ У пјеваљском говору код глагола на *и* редован је овај други наш повучени према крају акценат: *ломѣћи* *ложѣћи* и сл. (Д. зб. III. 170), а томе одговара у Дубр.: *лешѣћи*, *држѣћи*, *лежѣћи* (поред *трѣчући*), и у Прчују: *тежѣћи*, *држѣћи*, *трѣѣћи*, али поред: *лешѣћи*, *стојѣћи* (Die Bet., 199).

³⁾ И у пјеваљском говору је: *шљући*, *жњући* и сл. (ibidem).

Сви глаголи с кратким низлазним акцентом на почетном слогу презента имају, као и код Даничића, исти акц. и у партиципу презента:

јѣдем: јѣдѹћи, чѹем: чѹјѹћи, ѡѣм: ѡѣдѹћи, шѡнѣм: шѡнѹћи мѣљем: мѣљѹћи, вѣдѣм: вѣдѣћи, гѣвѣм: гѣзѣћи, нѡсѣм: нѡсѣћи.

Онамо где овај говор нема стари акц. на наставку за основу иза кратког вокала, нема ни двојаког акцента партиципа презента, и онда кад је Даничићев акц. на наставку: *сѣдо-чѣм: сѣдоучѣћи, срамошѣм: срамошѣћи* (Дан.: *сѣдоучѣм*, в. горе).

У случајевима које нисмо поменули не мења се, као и у Даничића, акц. презента у овом партиципу: *шрѣсѹћи: шрѣсем, ѹмирѹћи: ѹмирѣм, пишѹћи: пишѣм, пишѹјући: пишѣм, чѣштајући: чѣштѣм* итд.

Онамо где у Даничића партицип презента има инфинитивни акц., а не акц. презента, има га и овде:

вѡлиши: вѡлѣм: вѡлѣћи (хвалиши), јѣднѡчиши: јѣднѡчѣм: јѣднѡчѣћи, животѡриши: животѡрѣм: животѡрѣћи.

Партицип претерита : кт. II (радни придев)

Повучен акц. према почетку код оних глаголских типова који немају у овом облику акц. инфинитива показује да је партицип прет. активног II припадао акценатском систему аориста. У Даничића је у мањој мери него аорист овај облик сачувао свој стари акц. почетнога слога; иако велики број акценатских типова чува као и аорист старо место акцента (исп.:

орѹжати: орѹжѣ: орѹжао—орѹжѣла, (169) ѡрати: ѡрѣ: ѡрао: ѡрѣла (178), ѹзѡрати: ѹзорѣ: ѹзорао (ѹзорѣла), има типова акц. где је парт. претерита II примио акц. инфинитива, док аорист чува свој стари (вјѣнчати: вјѣнчѣ: вјѣнчао—вјѣнчала (166), глѣдати: глѣдѣ: глѣдао—глѣдѣла, пѡглѣдати: пѡглѣдѣ: пѡглѣдио: пѡглѣдала 172).

Понегде однос акц. инфинитива = партиципу претерита према акценту аориста = партиципу претерита одговара односу про-

стог и сложеног глагола (исп.: *вјѣнчати*: *вјѣнчѣ*: *вјѣнчала*, — стр. 166 — према: *развјѣнчати*: *рѣзвјѣнчѣ*: *рѣзвјѣнчѣла*), што значи да је сложени глагол и у партиципу боље очувао стари акц. него прости. У овом говору, противно Даничићеву слушају, партицип претерита активног II, поред тога што чува стари акц. увек онде где га чува и аорист, чува га у великом броју глагола и онде где га не чува аорист:

ѡрати: *ѡра*: *ѡрѡ* — *ѡрѣла*, *узѡрати*: *узѡра*: *ѡзорѡ*:
ѡзорѣла и сл.

Навешћемо такве случајеве који показују чување старог акцента у овом партиципу, иако га аорист не чува. Као и код Даничића акц. је на почетку у глагола типа *жѣљѣши* који имају старо *ѣ* промењено у *а*, иако аорист — као што смо видели — нема Даничићев акценат.

П. и Др.:

(Д. 130):

<i>држѣ</i> : <i>држѡ</i> — <i>држѣла</i>	<i>држѣ</i> : <i>држаѡ</i> — <i>држѣла</i>
<i>ѡдржѣ</i> : <i>ѡдржѡ</i> — <i>ѡдржѣла</i>	<i>ѡдржѣ</i> : <i>ѡдржаѡ</i> — <i>ѡдржѣла</i>
<i>лѣжѣ</i> : <i>лѣжѡ</i> — <i>лѣжѣла</i>	<i>лѣжѣ</i> : <i>лѣжаѡ</i> — <i>лѣжѣла</i>
<i>зѣлѣжѣ</i> : <i>зѣлѣжѡ</i> — <i>зѣлѣжѣла</i>	<i>зѣлѣжѣ</i> : <i>зѣлѣжаѡ</i> — <i>зѣлѣжѣла</i>
<i>ѡѡја</i> : <i>ѡѡјѡ</i> — <i>ѡѡјѣла</i>	<i>ѡѡја</i> : <i>ѡѡјаѡ</i> — <i>ѡѡјѣла</i>
<i>ѡѡја</i> : <i>ѡѡјѡ</i> — <i>ѡѡјѣла</i>	<i>ѡѡја</i> : <i>ѡѡјаѡ</i> — <i>ѡѡјѣла</i>
<i>бјѣжѣ</i> : <i>бјѣжѡ</i> — <i>бјѣжѣла</i>	<i>бјѣжѣ</i> : <i>бјѣжаѡ</i> — <i>бјѣжѣла</i>
<i>рѣзбјѣжѣ</i> : <i>рѣзбјѣжѡ</i> — <i>рѣз-</i> <i>бјѣжѣла</i>	<i>рѣзбјѣжѣ</i> : <i>рѣзбјѣжѣла</i>
<i>трѣчѣ</i> : <i>трѣчѡ</i> — <i>трѣчѣла</i>	<i>трѣчѣ</i> : <i>трѣчаѡ</i> — <i>трѣчѣла</i>
<i>пѡтрѣчѣ</i> : <i>пѡтрѣчѡ</i> — <i>пѡтрѣ-</i> <i>чѣла</i>	<i>пѡтрѣчѣ</i> : <i>пѡтрѣчаѡ</i> — <i>пѡтрѣчѣла</i> .

Видели смо да се код Даничића глаголи типа *ѡрати*: *ѡрем* (стр. 178) деле у ствари у три групе. Прва група која у Даничића и у простим и у сложеним глаголима има повучен акц. аориста и парт. прет. акт. у П. и Др. има исти акценатски однос ових облика као и горњи тип: *држѣши* — *држѣм*.

П. и Др.:

Дан.

<i>ѡрати</i> : <i>ѡра</i> : <i>ѡрѣла</i>	<i>ѡрати</i> : <i>ѡрѣ</i> : <i>ѡрѣла</i>
<i>узѡрати</i> : <i>узѡра</i> : <i>ѡзорѣла</i>	<i>узѡрати</i> : <i>ѡзорѣ</i> : <i>ѡзорѣла</i>

<i>зобати: зоба: зобāла</i>	<i>зобати: зобā: зобāла</i>
<i>позобати: позоба: пџзобāла</i>	<i>позобати: пџзобā: пџзобāла</i>
<i>чешати: чеша: чешāла</i>	<i>чешати: чешā: чешāла</i>
<i>рашчешати: рашчеша: рāш- чешāла</i>	<i>рашчешати: рāшчешā: рāшчешāла</i>
<i>ждерати: ждера: ждерāла</i>	<i>ждерати: ждерā: жде- рāла</i>
<i>пождерати: пождера – пџ- ждерāла</i>	<i>пождерати: пџждерā: пџ- ждерāла.</i>

Глаголи друге групе Даничићеве, који не мењају акц. у аористу и парт. прет. акт. кад су прости, а мењају га кад су сложени, имају у овом говору Даничићев акц. у парт. прет. акт.:

*лāгати: лāга—лāгала, али: налāгати: налāга: нā-
лагāла (Дан.: лāгати: лāга: лāгала, али: налāгати:
нāлагā—нāлагāла), љскати: зайска: зāйскāла (Дан.:
љскати: љска: љскала, али: зайскати: зāйскā: зā-
искāла).*

У ову групу у овом говору спадају и глаголи: *лџкати, пџ-
њаши, прџтати, тџсати* који код Даничића иду у прву групу (*џрати: џрā—џрāла*):

- а) *лџкати: лџка: лџкала Дан: лџкати: лџкā: лџкāла*
пџњати: пџњā: пџњала пџњати: пџњā: пџњāла
прџтати: прџта: прџтала прџтати: прџтā: прџтāла
тџсати: тџса: тџсала тџсати: тџсā: тџсāла
- б) *полџкати: полџка: пџлокāла полџкати: пџлокā: пџло-
кāла*
*запрџтати: запрџта: зāпре- запрџтати: зāпретā: зā-
тāла претāла*
затџсати: затџса: зāтџсāла затџсати: зāтџсā зāтџсāла

Глаголи треће групе Даничићеве који, и кад су прости, и кад су сложени, не мењају акц. у аористу и парт. прет. акт., у овом говору имају двојак акц. у парт. прет. акт. кад су сложени, а кад су прости не мењају акц., као и код Даничића:

У Пиви и Дробњаку

грѣктаѣ: грѣкта: грѣктала

загрѣкта: загрѣктала и зѣ-
грактѣла

грѣкта: грѣктала

загрѣкта: загрѣктала: и зѣ-
гроктѣла

дѣкта: дѣктала

задѣктаѣ: задѣктала и зѣ-
дактѣла

звѣкта: звѣктала

завѣкта: завѣктала и зѣ-
звектѣла

пѣкта: пѣктала

запѣкта: запѣктала и зѣ-
пуктѣла

рѣкта: рѣктала

зарѣкта: зарѣктала и зѣ-
роктѣла

сѣкта: сѣктала

засѣкта: засѣктала и зѣ-
сиктѣла

сѣкта: сѣктала

посѣкта: посѣктала и пѣ-
суктѣла

ѣкта: ѣктала

заѣкта: заѣктала и зѣѣ-
ктѣла

ѣктѣла: ѣктала

заѣкта: заѣктала и зѣѣ-
ктѣла

штѣкта: штѣктала

заштѣкта: заштѣктала и
зѣштѣктѣла

(Дан. 179):

грѣктаѣ: грѣкта:

грѣктала

загрѣкта: загрѣктала

грѣкта: грѣктала

загрѣкта: загрѣктала

дѣкта: дѣктала

(Дан. нема глагола)

звѣкта: звектала

(Дан. нема)

пѣкта: пѣктала

(Дан. нема)

рѣкта: рѣктала

зарѣкта: зарѣктала

сѣкта: сѣктала

засѣкта: засѣктала

сѣкта: сѣктала

посѣкта: посѣктала

ѣкта: ѣктала

заѣкта: заѣктала

ѣкта: ѣктала

заѣкта: заѣктала

штѣкта: штѣктала

заштѣкта: заштѣктала.

(Чини ми се да ће се овако двојак акц. — у мањој мери — чути и код глагола поменуте групе *лѣгати: нѣлагѣла* и *на лѣгала, зѣнскѣла* и *зѣнскала* и сл.).

Али ваља напоменути да се свугде у овом акценатском типу акц. партиципа не слаже ни код сложених глагола од истог простог. Тако имамо глагол друге Даничићеве групе *метати* који кад је сложен — као и примери горе има повучен акц. у примеру: *ѡметѡ — ѡметѡла — ѡметѡло*, али је увек:

домѡтѡ — домѡтѡла, намѡтѡ — намѡтѡла, надмѡтѡ — надмѡтѡла, одмѡтѡ — одмѡтѡла, помѡтѡ — помѡтѡла, премѡтѡ — премѡтѡла, примѡтѡ — примѡтѡла, размѡтѡ — размѡтѡла, узмѡтѡ — узмѡтѡла, умѡтѡ — умѡтѡла, надомѡтѡ — надомѡтѡла.

И глаголи типа *орѡжати* (Дан.: *орѡжати: ѡружѡ: ѡружѡла*) кад су прости, у П. и Др. имају инфинитивни акц. у овом партиципу, као и у аористу, а кад су сложени, неки могу повлачити акц. у партиципу: *батѡнати: батѡнѡла, избѡтѡнати: избѡтѡнѡла* али:

<i>верѡгати: верѡгѡ: верѡгѡла</i> Дан. (169 : <i>вѡругѡ: вѡругѡла</i>	
<i>изверѡгѡ: извѡругѡла и ѡзверѡгѡ</i>	<i>ѡзверѡгѡ: ѡзверѡгѡла</i>
	<i>гѡла</i>
<i>виѡгѡ: виѡгѡла</i>	<i>виѡгѡ: виѡгѡла</i>
<i>извиѡгѡ: извиѡгѡла и ѡзвиѡгѡ</i>	<i>ѡзвиѡгѡ: ѡзвиѡгѡла</i>
	<i>гѡла</i>
<i>гомѡлѡ: гомѡлѡла</i>	<i>гомѡлѡ: гомѡлѡла</i>
<i>нагомѡлѡ: нагомѡлѡла и нагомѡлѡла</i>	<i>нагомѡлѡ: нагомѡлѡла</i>
	<i>мѡла</i>
<i>загомѡлѡ: загомѡлѡла (нисам</i>	
<i>чуо други акц.)</i>	
<i>гребѡнѡ: гребѡнѡла</i>	<i>гребѡнѡ: гребѡнѡла</i>
<i>изгребѡнѡ: изгребѡнѡла и ѡз-</i>	<i>(Дан. нема глагола)</i>
<i>гребѡнѡла</i>	
<i>давѡјѡ: давѡјѡла</i>	<i>давѡјѡ: давѡјѡла</i>
<i>задавѡјѡ: задавѡјѡла и за-</i>	<i>(Дан. нема гл.)</i>
<i>давѡјѡла¹⁾</i>	
<i>каѡша: каѡшѡла</i>	<i>каѡшѡ: каѡшѡла</i>

¹⁾ Тако и глагол *подавијати* се.

искайша: *искайшала* и *йска-*
ишāла

кобѣља: *кобѣљала*

коврѣѣ: *коврѣјала*

заковрѣља: *заковрѣјала* и *зайко-*
врѣјала

искобѣља: *искобѣљала* и *йско-*
белѣјала

копрѣѣ: *копрѣјала*

ископрѣѣ: *ископрѣјала* и *йско-*
прѣјала ¹⁾

корѹба: *корѹбала*

окорѹба: *окорѹбала* и *ѡкору-*
бāла

кривѹда: *кривѹдала*

искривѹда: *искривѹдала* и *йс-*
кривудāла

крчѹма: *крчѹмала*

покрчѹма: *покрчѹмала* и *пѡкр-*
чумāла

обāда: *обāдала*

разобāда: *разобāдала* и *рāзобā-*
дāла ²⁾

орѹжа: *орѹжала*

наорѹжа: *наорѹжала* и *нāо-*
ружāла

перѹта: *перѹтала*

йсперѹта: *йсперѹтала* и *йсперу-*
тāла ³⁾

пирлйта: *пирлйтала*

испирлйта: *испирлйтала* и *йс-*
пирлитāла

рачѹна: *рачѹнала*

йскаишā: *йскаишāла*

кѡбелѣя: *кѡбелѣјала*

кѡврѣѣ: *кѡврѣјала*
(Дан. нема)

йскобелѣя: *йскобе-*
лѣјала

кѡпрѣѣ: *кѡпрѣјала*

йскопрѣѣ: *йскопрѣјала*

кѡрубā: *кѡрубāла*

ѡкорубā: *ѡкорубāла*

крйвудā: *крйвудāла*
(Дан. нема)

крчумā: *крчумāла*

пѡкрчумā: *пѡкрчу-*
мāла

ѡбадā: *ѡбадāла*

(Дан. нема)

ѡружā: *ѡружāла*

нāоружā: *нāоружāла*

пѡрута: *пѡрутала*

йсперута: *йсперу-*
тāла

пйрлитā: *пйрлитāла*

йспирлитā: *йспир-*
литāла

рāчунā: *рāчунāла*

¹⁾ Тако и *закопрѣѣти* се, гл. кога Дан. нема.

²⁾ Тако и *зобāдати* се, *одобāдати* се, *изобāдати* се, *на-*
обāдати се, којих глагола Дан. нема.

³⁾ Тако и *заперѹтати* (Дан. нема).

прорачуна: *прорачунала* и *прд-
рачунала* ¹⁾

решѣта: *решѣтала*

изрешѣта: *изрешѣтала* и *йзрешѣ-
шетѣла*

сигура: *сигурала*

и *сйгура*: *сйгурѣла* (у другом
значењу)

осигура: *осигурала* и *дсигурѣла*

посигура: *посигурала* и *пдсигу-
рѣла*

тестѣра: *тестѣрала*

истестѣрѣ: *истестѣрала* и
йстестерѣла

тешѣра: *тешѣрала*

дотешѣра: *дотешѣрала* и *дѣ-
шетурѣла*

чепрка: *чепркала*

зачепрка: *зачепркала* и *зѣче-
прка*

черѣпа: *черѣпала*

ишчерѣпа: *ишчерѣпала* и *йшче-
рупѣла*

прдрачуна: *прдрачу-
на*

рѣшетѣ: *рѣшетѣла*

йзрешетѣ: *йзрешет-
тѣла*

сйгурѣ: *сйгурѣла*

дсигурѣ: *дсигурѣла*

тѣстѣрѣ: *тѣстѣрѣла*
(Дан. нема)

тѣтурѣ: *тѣтурѣла*
дѣшетурѣ: *дѣшету-
рѣла*

чѣпрка: *чѣпркала*
зѣчепрка: *зѣчепр-
ка*

чѣрупѣ: *чѣрупѣла*.
йшчерупѣ: *йшчеру-
пѣла*.

Можда ће се чути још који глагол ове групе, који нисам поменуо, с оваквим акцентом, а има их од ових које сам забележио таквих да им је овај други акц. врло редак,—поред оних код којих ће се чути чешће. Овој групи још додајмо гл. *салиѣати*: *салиѣа*: *салиѣала* (Дан. нема простог глагола), а слож. *насалиѣати*: *насалиѣа*: *насалиѣала* и *насалиѣѣла*, — и глаг. *пријушкати*: *пријушкала*, слож. *испријушкати*: *испријушкала* и *йспријушкала* (*пријушак* = *приушак*).

Глаголе типа *вјѣнчати*, кад су сложени, с обзиром на парт. претерита акт. II можемо у овом говору поделити на три групе. Прво су сложени глаголи који редовно имају — као и у Даничића—повучен акц. у овом облику, затим једна

¹ Тако и *за*, *-из*, *-раз*, *-у-рачуна*ти (Дан. нема)

већа група оваквих глагола поред обично повученог може ређе имати и неповучен акц. и, најзад, трећу групу чине глаголи који и кад су сложени, остају с инфинитивним акцентом. Поделићемо на ове три групе све глаголе Даничићеве, поменуте под овим типом, изостављајући оне који се не чују у овом говору, (— узимаћемо, наравно, само по један сложени као пример и за остале сложене од истог глагола):

- а) *ба̋цати: ба̋ца: ба̋цала, — разба̋ца: ра̋збаца̋ла*
бӳсати: бӳса: бӳсала, — побӳса: по̋дбуса̋ла
грӳшати: грӳша: грӳшала, — угрӳша: ӳгруша̋ла
кре̋пати: кре̋п: кре̋пала, — покре̋па: по̋крепа̋ла
мо̋тати: мо̋та: мо̋тала, — намо̋та: на̋мота̋ла
пе̋тљати: пе̋тља: пе̋тљала, — запе̋тља: за̋петља̋ла
пр̋тљати: пр̋тља: пр̋тљала, — попр̋тља: по̋пртља̋ла
цр̋вати: цр̋ва: цр̋вала, — уцр̋ва: ӳцва̋ла
чи̋тати: чи̋та: чи̋тала, — прочи̋та: про̋чита̋ла
ће̋тати: ће̋та: ће̋тала, — раи̋ће̋та: ра̋ићета̋ла
чӳнати: чӳна: чӳнала, — ишчӳна: и̋шчупа̋ла
пре̋сати: пре̋са: пре̋сала, — преш̋е̋са: преш̋е̋га̋ла
- б) *бр̋зати: бр̋за: бр̋зала, — забр̋за: за̋брза̋ла и забр̋зала*
бӳјати: бӳја: бӳјала, — узбӳја: ӳзбуја̋ла и узбӳјала
ва̋рдати: ва̋рла: ва̋рдала, — нава̋рда: на̋варда̋ла и нава̋рдала
вје̋нчати: вје̋нча: вје̋нчала, — развје̋нча: ра̋звјенчала и развје̋нчала
вр̋нчати: вр̋нча: вр̋нчала, — навр̋нча: на̋врнча̋ла и навр̋нчала
ве̋рмати: ве̋рма: ве̋рмала, — пове̋рма: по̋вермала и пове̋рмала
га̋мба: га̋мбала, — зага̋мба: за̋гамба̋ла и зага̋мбала
гла̋са: гла̋сала, — изгла̋са: и̋згласа̋ла и изгла̋сала
гӳжва: гӳжвала, — изгӳжва: и̋згужва̋ла и изгӳжвала

дѣбља: дѣбљала, —	одѣбља: одѣбљала и одѣб- љала
дѣвља: дѣвљала	подѣвља: подѣвљала и по- дѣвљала
јача: јачала, —	најјача: најјачала и над- јачала
јѣдра: јѣдрала, —	најѣдра: најѣдрала и најѣд- рала
клија: клијала, —	проклија: проклијала и про- клијала
кључа: кључала, —	закључа: закључала и за- кључала
ковча: ковчала, —	закочча: закоччала и заков- чала
крѣ: крѣала, —	накрѣ: накрѣала и накрѣала
крѣца: крѣчала, —	накрѣца: накрѣчала и накрѣчала
куља: куљала, —	покуља: покуљала и поку- љала
курва: курвала, —	прокурва: прокурвала и про- курвала
ландѣ: ландѣала, —	уландѣ: уландѣала и улан- дала
љевина: љевинала, —	прољевина: прољевинала и прољевинала
мѣкша: мѣкшала, —	намѣкша: намѣкшала и на- мѣкшала
рѣѣ: рѣѣала, —	зарѣѣ: зарѣѣала и зарѣѣала ¹⁾ .
рига: ригала, —	изрига: изригала и изригала
риља: риљала, —	дориља: дориљала и дори- љала
свјѣшта: свјѣштала, —	освјѣшта: освјѣштала и освјѣштала
сѣдла: сѣдлала, —	осѣдла: осѣдлала и осѣдлала
сѣка: сѣкала, —	посѣка: посѣкала и посѣкала
штѣнта: штѣнтала, —	затѣнта: затѣнтала и за- штѣнтала

¹⁾ Али само порѣѣала.

трпа: трпала, — затрпа: зятрпала и затр-
пала
узда: уздала, — заузда: зауздала и заузда
и слож. разгра̀на: ра̀згранала и разгра̀нала ¹⁾), учеста: уче-
стали и учестала.

в) блиста: блистала, — заблиста: заблистала
брѣља: брѣљала, — забрѣља: забрѣљала
врѣља: врѣљала, — проврѣља: проврѣљала
гѣцати: гѣца: гѣцала, — разгѣца: разгѣцала
грѣцати: грѣца: грѣцала, — догрѣца: догрѣцала
дуља̀ти: дуља̀: дуља̀ла, — одуља̀: одуља̀ла
жрѣнати: жрѣвна: жрѣвнала пожрѣвна: пожрѣвнала
има̀ти: има̀: има̀ла, — займа: займала
кра̀чати: кра̀ча: кра̀чала, — окра̀ча: окра̀чала ²⁾)
крѣља̀ти: крѣља̀: крѣља̀ла, — закрѣља̀: закрѣља̀ла
лиња̀ти: лиња̀: лиња̀ла, — олиња̀: олиња̀ла
листа̀ти: листа̀: листа̀ла, — пролиста̀: пролиста̀ла
мања̀ти: мања̀ка: мања̀кала, — помања̀ка: помања̀кала
мудрати: му̀дра: му̀драла, — омудра: омудрала
ражња̀ти: ражња̀: ражња̀ла, — изражња̀: изражња̀ла
жња̀ла, —
сви́лати: сви́ла: сви́лала, — исви́ла: исви́лала
уја̀ти уја̀: уја̀ла, — зауја̀: зауја̀ла.

Од оних глагола овога типа који су сложени само у употреби првој другој и трећој групи припадају:

а) обѣ́хати: обѣ́ха: обѣ́хала
обла̀кшати: обла̀кша: обла̀кшала
залѣ́жати: залѣ́жа: залѣ́жала
потилѣ́хати: потилѣ́ха: потилѣ́хала
расилѣ́хати: расилѣ́ха: расилѣ́хала
доче́пати: доче́па: доче́пала
уче́стати: уче́ста: уче́стала ³⁾)

¹⁾ У буквалном значењу обичан је први акц., а у пренесеном, кад реч значи причати много, китити у причању, редован је други.

²⁾ У Дан. и кра̀хати и кра̀чати.

³⁾ Можда и учестала.

- б) *забулати: забула: зѣбулѧла и забулала*
*извѣшчати: извѣшча: ѡзвѣшчѧла и извѣшчала*¹⁾
углѧчати: углѧча: ѡглѧчѧла и углѧчала
раскрѹпнати се: раскрѹпина: рѧскруинѧла и раскрѹпнала
- в) *изѧнѧти: изѧнѧ: изѧнѧла*
заврѧтати: заврѧта: заврѧтали
освјѧтлати: освјѧтлѧ; освјѧтлала
ослѧчати: ослѧча: ослѧчала
отѧљати: отѧља: отѧљала
истѧнчати: истѧнча: истѧнчала
отшјѧшати: отшјѧшѧ: отшјѧшѧла.

Ја сам забележио ове акценте онако како се обично чује, а биће могуће да ове границе између ових група сасвим строго не стоје, — да понеки од ових глагола прве и треће групе може припадати и другој — где је право колебање. У Даничића сви ови глаголи и прве, и друге, и треће наше групе имају само кад су сложени повучен акц.: *бѧцаш* и *бѧцѧ*: *бѧцала, разбѧцати: рѧзбѧцѧ: рѧзбѧцѧла, брзати: брзѧ*: *брзала, забрзати: зѧбрзѧ: зѧбрзѧла, блѧстати: блѧстѧ: блѧстала, заблѧстати: зѧблѧстѧ: зѧблѧстѧла* (стр. 166—168)²⁾.

Редовно је повучен акц. у овом облику, и код простих, и код сложених глагола типа *кѧвати* и *смѧјати се* (Д. 187—7):

кѧва: кѧвѧла, закѧва: зѧковѧла, бљѧва: бљѧвѧла, побљѧва: пѧбљѧвѧла, кљѧва: кљѧвала; прокљѧва: прѧкљѧвѧла, плѧва: плѧвѧла, упљѧва: ѡплѧвѧла, снѧва: снѧвѧла, наснѧва: нѧснѧвѧла, трѧва: трѧвѧла, отрѧва: ѧтрѧвѧла, сѧвати (Д. 192, — псѧвати): сѧва: сѧвѧла.

У Даничића је такође редовно повучен акц.: *кѧвѧ: кѧвѧла, зѧковѧ: зѧковѧла.*

¹⁾ Дан.: *извѣштати*.

²⁾ У поцерском говору је редовно повучен акц. у овом облику, и у простих, и у сложених глагола: *чѧтати: чѧтѧ — чѧтѧла; прѧчишо — прѧчитѧла* (Моск. 79). У Решетаровим говорима је уопште више изједначавања акцента овог облика с акцентом инфинитива него у Даничићеву језику код већине глагола а инф. основа (Die Betonung, 174—6).

Глаголи *обасјати* (*обасати*) и *саздати* имају у парт. прет. акт. II акц. на почетку: *обасја: обасја́ла, сазда: сазда́ла* ¹⁾, док је у Даничића обрнут однос акцента аориста и овог облика: *обасја́: обасја́ла, сазда́: сазда́ла* (Л. 171) Остали слични глаголи имају, као и код Даничића, акц. инфинитива: *засала, разасала, оти́ла* и сл.

Према партиципу *трьо* од глагола *трѣјети* у II. и Др. чујемо *врѣ* (где је *о* морало бити дуго — од *врхао*). Међутим имамо и *оврѣ*, — са дужином на *о*. Вук има *врхао* и *оврхао*. а Даничић је мислио да је то погрешка, место *врхао* и *оврхао* и да је то дошло отуда што је ту тешко разабрати акц. зато што су три вокала заједно (стр. 92). Међутим, биће вероватније да је Вук чуо тај акценат и да је обичан и у осталим јужним говорима као што га налазимо у овоме говору.

Глаголи прве врсте, који се у инфинитивном акценту могу разликовати од Даничићевих примера, имају, с једне стране, као и у аористу, Даничићев акц.: *трѣсла, вѹкла* (*трѣсти: трѣсок, вѹћи: вѹкок*); *оплѣла, изрѣкла* (*оплести: оплѣток, изрећи: изрѣкок*), а, с друге стране, глаголи сложени од *ићи* могу имати двојак акц. *оти́шла* и *отѣшла*, *обѣшла* и *оби́шла* према *отѣћи* и *отѣћи*, *обѣћи* и *оби́ћи*.

Они глаголи који у инфинитиву могу и имати и немати дужину на претпоследњем слогу, кад у акт. партиципу претерита имају инфинитивни акц. могу такође имати или немати ту дужину:

кѹкала или *кѹка́ла*, према *кѹкати* или *кѹка́ти*;
пјѣвала или *пјѣва́ла*, према *пјѣвати* или *пјѣва́ти*;
тргнула или *тргну́ла*, према *тргнути* или *тргну́ти*;
сѣгнула или *сѣгну́ла*, према *сѣгнути* или *сѣгну́ти*;
кѹћила или *кѹћѣла*, према *кѹћити* или *кѹћѣти*;
мрштила или *мрштѣла*, према *мршити* или *мрштѣти*.

У осталих глагола акц. парт. прет. акт. II нема разлике од Даничићева акц. тога облика, уколико се поједини глаголи не разликују акцентом инфинитива код Дан. и у овом говору.

¹⁾ Вероватно под утицајем сложених глагола од *дати: удати, продати*, — изгубило се овде осећање основе *сѣдати* (*сѣзда́ла* према *удѣла* и сл.).

Партицип претерита пасивни

Партицип претерита пасивног се различито понаша по акценту према осталим глаголским облицима. Као облик који се изводи од инф. основе, има некад и акц. инфинитива: *рѣћи: рѣчѣм: рѣчен* (Д. 86). Али је обичнији акц. презент, кад се као овде разликује акцентом презент од инфинитива: *запѣти: запѣнем: запѣш* (Д. 109—110), *врнути: врнем: врнут* (Д. 116—117), *пѣти: пѣтѣм: пѣтѣн* (Д. 158—9), *бѣти: бѣтѣм: бѣтѣн* (Д. 132), *нѣти: нѣтѣм: нѣтѣн* (Д. 142) итд. Некад овај облик има повучен акц. заједно с аористом и парт. прет. акт II у Даничићеву језику, а без аориста у овом говору: Дан. 169: *оружати: оружѣм: оружѣ: оружѣла: оружѣн*, итд. Затим имамо случајеве где се овај облик издваја својим акцентом од осталих, и код Даничића, и у овом говору: *чути: чујем* (овде *чуѣм*): *чуѣн — чуѣна* (Д. 101) итд. Најзад у П. и Др. у поменутим случајевима кад се имперфекат издваја својим акц. од презента, инфинитива и аориста, партицип прет. пасива са активним партиципом претерита и са имперфектом чини једну акценатску групу облика:

купѣк: купѣла: купѣн, према *купѣти: купѣм: купѣк* (Дан. 129: *купѣти: купѣм: купѣк*, према: *купѣ: купѣла: купѣн*) итд.

У Пиви и Дробњаку сви завршени овог партиципа су дуги, изузев завршетка *ен: пѣчѣн, нѣшен, грѣђѣн* и сл. У томе се овај говор разликује од Даничићева језика само код глагола који имају партицип са завршетком на *уш* иза дугог слога, у ком случају Дан. нема дужине. Овде је дакле:

дрнути: дрнут, искрѣнути: искрѣнут, стѣкнути: стѣкнут, помѣнути: помѣнут, уштинути: уштинут и сл.

Дан. има:

дрнут, искрѣнут, стѣкнут, помѣнут, уштинут и сл.

Дужину у овом случају има и пљеваљски говор (Руж. 176), док у поцерском налазимо опште скраћивање дужина у овом облику иза дугог низлазног акцента и неакцентованих дужина (Моск. 80).

Остаје нам да поменемо појединачно неколико глаголских типова где се у овом партиципу разликује акц. овог говора од акцента Даничићева. Интересантно је то што видимо у П. и Др. померање акцента према крају у ж. и ср. р. и скраћивање кореновог вокала у сва три рода код глагола типа *трѣсти*: *трѣсѣм* (Д.: *трѣсти*: *трѣсѣм*):

вѹћи: *вѹчен* — *вучѣна* — *вучѣно*, *прѣвѹћи*: *привѹчен* — *привучѣна* — *привучѣно*; *шѹћи*: *шѹчен* — *шучѣна* — *шучѣно*; *ушѹћи*: *ушѹчен* — *ушучѣна* — *ушучѣно*; *врѣјећи*: *вршен* — *вршѣна* — *вршѣно*, *овријећи*: *овршен* — *овршѣна* — *овршѣно*; *трѣсти*: *трѣсен* — *трѣсѣна* — *трѣсѣно*, *истрѣсти*: *истрѣсен* — *истрѣсѣна* — *истрѣсѣно*; *обѹћи*: *обѹчен* — *обучѣна* — *обучѣно* и сл.

Изузетак чини глаг. *мѣсти*: *мѣшем* и сложени:

мѣсти: *мѣшен*; *зámѣсти*: *замѣшен* — *замѣтена* — *замѣтено*; *пòдмѣсти*: *подмѣшен* — *подмѣтена* — *подмѣтено*, *рáзмѣсти*: *размѣшен* — *размѣтена* — *размѣтено*.

Појаву овог померања акцента и скраћивања дужине налазимо и у Дубровнику (*Die Betonung* 187). У Даничића је у свих оваквих глагола ' на кореновом вокалу:

вѹћи: *вѹчен* — *вучѣна* — *вучѣно*, *шѹћи*: *шѹчен*, *зашѹћи*: *зашѹчен*, *трѣсти*: *трѣсен* — *трѣсѣна* — *трѣсѣно*, *истрѣсти*: *истрѣсен* итд.

Глаголи типа *лòмѣти*: *лòмѣм* имају, као и у Даничића, повучен акц. у овом партиципу (*лòмљен*), али изузетак чине гл. *крѣсти* и *чињѣти*. Први, кад је прост, има акц. инфинитива: *крѣшен*, који се у женском и средњем роду помера према крају: *крѣшѣна*: *крѣшѣно* (одр. вид прид.: *крѣшенѣ* — *крѣшенѣ* — *крѣшенѣ*), док сложени имају, као и у Даничића: *закрѣшен*, *пòкрѣшен*, *укрѣшен*, и сл. Други има акц. инфинитива — са реченим померањем у ж. и ср. роду — и кад је прост и кад је сложен:

чињен — *чињѣна* — *чињѣно*, *зачињен* — *зачињѣна* — *зачињѣно*, *начињен* — *начињѣна* — *начињѣно*, *овчињен* — *овчињѣна* — *овчињѣно*, *учињен* — *учињѣна* — *учињѣно*

(прид. у одр. виду: *чињенї* — *чињенā* — *чињенѡ*, *начињенї* — *начињенā*: *начињенѡ*).

Ружицић у пјеваљском говору бележи и овај акц. оба ова глагола, али у првом *крштен* бележи поред Даничићева *крштен* (Руж. 182).

По Даничићеву мишљењу треба да буде од глагола *жѣлѣши* овај партицип: *жѣљен* — *жѣљенā* — *жѣљенѡ*, а прид. одр. вида: *жѣљенї* — *жѣљенā* — *жѣљенѡ*. У овом говору: је *жѣљен* — *жѣљенā* — *жѣљенѡ*, а тако и прид. одр. в.: *жѣљенї* — *жѣљенā* — *жѣљенѡ*. Тако је и у поцерском говору (Моск. 81)¹⁾.

У придевској употреби овога партиципа одређени вид углавном се слаже с неодређеним. Код поменутог случаја типа глаг. *трѣсти* и др. одређени вид има акц. мушког рода: *вученї*, *довученї* и сл. У имену места *Ћрāнї* *Дѡ* чува се, чини ми се, ранија разлика акцента одређеног вида према неодређеном (исп. *ѡрāн* — *ѡрāнā* — *ѡрāнѡ*: *ѡрāнї*).

Додатак акценту глагола

У причању презент глагола казати, кад се понавља у управном говору, често скраћује основни вокал и губи акценат: *кажѣ...* *кажѣ...* То бива ређе и с глаголом *причаши*, а тако и презент *вѣљу* у том случају губи акценат:

...*причā* да тāмо нѣма кйшѣ; нѣмѡј тй, *вѣљу*, да се сā млѡм ругāш; нйје, *кажѣ*, нйје почйвѡ.

Презент са почетним акцентованим слогом преноси акценат на свезу да само код глагола *виђѣши*, *јѣсти*, *ићи*:

дā оћеш, *дā оће*, *дā видѣм*, *дā виш*, *дā едѣм*, *дā едѣ*, *дā идѣм*, *дā идѣш*²⁾.

Такво је преношење и уз помоћни глагол *јесам* кад се јавља у скраћеном облику:

¹⁾ Московљевић је погрешно забележио Даничићев акц. мушког рода *жѣљен* место *жѣљен* (тако је у издању од 1925).

²⁾ Leskien у својој граматици бележи и: *дā шребā*. (Gram. der serb.—kroat. spr., 198).

да сам Бѣг дѣ тѣ учинила; да си, нѣ би се кѣјо; да е такѣ бѣло, вѣљела бик.

Ово је само у оваквим значењима иреалне погодбе и неке врсте опатива. На речцу *што* и *шта* у упитним и релативним реченицама (ређе у овим последњим) преноси се акценат са скраћених облика помоћних глагола (иако ове речи немају самосталног акцената), — ово бива кад речца *што* односно *шта* није наглашена:

штà (j)е (али наглашено: *штǎ е*): *штǎ бѣ*; *штǎ љу*, *јǎдна*; *штǎ ћеш ми*; *штǎ бидѣ*. —

Али у множини уз скраћене облике глагола *бити* не може бити овакав акц., док једнако долази кад имамо глаг. *хте-ти*: *штǎ ћемо му*; *штǎ ћете*, сјудбина. Овако, се односи *што* и *шта* и уз презент глагола *марити* и *рећи*: *штǎ мǎрѣ*, *штǎ речѣш* (вǎљǎ сǎд штǎ речѣш). Да је ово нова и, вероватно, локална појава, види се из тога што је преношење ново и онамо где бисмо могли очекивати, према преношењу на друге проклитике, стари акценат: *штǎ бѣ*, према *нѣ бѣ*.

АКЦЕНАТ ПРИЛОГА

Заменички прилози, као што се види из примера горе, имају по који пут двојак акценат ва исти облик: *одалѣ* и *ода́лѣ*, *овудǎ* и *ову́дǎ* и др.

Придевски прилози на *о/е*, како се може видети из примера које смо наводили уз придеве, имају често стари акц. на почетном слогу, и онда кад би се очекивао други какав акц. Испореди горе:

нǎголо, *нǎшироко*, *вѣсоко*, *нǎмрѣшво* (према старом: **голд* **високѣ*, **мършвѣ*, и сл.).

Занимљиво је што поред *вѣсоко*, *дѣбоко* и слично ипак имамо у примеру *долѣко* (*далѣко*) очуван стари придевски акц. краја речи (исп.: *висѣко*: *вѣсокѣ*, *далѣко*: *дǎлекѣ*). Овај паралелизам имамо у прилозима: *мѣрно*, *рѣжно* поред *смијѣшино* и *стрǎшно*.

Овде је, истина то двојство разумљивије, јер у ствари у данашњем типу придева *гѣрак—гѣрка—гѣрко: гѣркѣ* имамо, како изгледа, два стара типа¹⁾: с акцентом на крају у неодређеном виду и с акц. на почетку. Да је придев *мѣран—мѣрно: мѣрнѣ* имао стари акц. на почетку у м. и ср. роду, видели смо по сличним примерима у дубровачким и чакавским говорима где се задржала разлика између мушког и средњег рода, с једне, и женског рода, с друге стране.²⁾ За овај придев, специјално, о старом акценту на почетном слогу имамо доказ и у одричном облику придева и прилога: *нѣмѣран* и *нѣмѣрно*.

Интересантно је и то што се, поред чешћег уопштавања код придевских прилога акцента почетног слога, тако да се тешко гдегде могу наћи старији односи придевског акцента који би томе одговарали, — ипак доста лепо чува ново преношење код прилога од старог типа **стѣръ—*стѣро: *стѣрыи*, а често му опет одговара акценат средине речи прилога од старог типа: *богѣшѣ—богѣшо: богѣтъи*³⁾. Тако имамо:

*дѣуго: зѣдуго, мѣло: нѣмело, пѣно: пѣшпѣно, здрѣво: нѣздравио (здрѣв: здрѣвѣ), зрѣло—нѣзрело, мѣло: иѣмало (исп. мѣлѣ), прѣво: зѣпрѣво, нѣпрѣво (прѣв—прѣвѣ), спѣро—нѣстаро (стѣр: стѣрѣ; *стѣръ: *стѣрыи), зѣрана: рѣно (рѣнѣ)⁴⁾; бѣгѣшо, рѣјаво, лѣкаво.*

Познат је такав акц., који опет чува старије стање акцента придева, у прилогу: *дѣбро*. У Вука је, уколико је бележено акц. прилога оваквог порекла, већином акценат средњег рода придева, док се пљеваљски, поцерски и Решетарови говори углавном, слажу с говором Пиве и Дробњака.

¹⁾ Исп. у чак.: *jādan—jādnā—jālno: jādnī* и *krātāk—krātka—krātka: krātka* (Акц. студије, 32).

²⁾ Исп. још у чак. *mīrnā—mīrno* (ibid.).

³⁾ Исп. Белић, ор. cit. 145.

⁴⁾ Испореди о оваквим придевима код Белића, Акц. студије, 19—22, 27, 43, 141.

Придевски прилози на *скѣ* (ѣскѣ) имају некад акценат почетног слога и онда кад је акц. придева на ком другом слогу, али у већини случајева слаже се акц. оваквих прилога с акцентом придева, с тим што код прилога увек изостаје дужина крајњег слога. Имамо:

зѣчки, *љѹцкѣ* (а прид. *љѹцкѣ*), *свѣјскѣ*, *мѹшкѣ* (прид. *мѹшкѣ*), *жѣнскѣ* (прид. *жѣнскѣ*), *гѣспѣцкѣ* (*гѣспѣцкѣ*, прид.), *цѣндарскѣ* (прид. *цѣндарскѣ*), али: *лѣповскѣ*, *пѣповскѣ*, *зѣконскѣ*, *ѣпѣстѣлскѣ* итд.

У Вука налазимо поред примера без дужине — *мѹшкѣ*, *ѣпѣстѣлскѣ*, и примере с дужином — *пѣскѣ*, *зѣчкѣ*. Без дужине су ови прилози и код Решетара, а у поцерском говору су увек овакви придевски прилози с дужином *срѣпскѣ*, *љѹцкѣ*, *свѣњскѣ* (Моск. 103). Примери редовно без дужине у П. и Др. потврђују Решетарово мишљење да су Вукови примери без дужине правилни и да се може веровати да је без дужине био и старији прилошки облик¹⁾.

Као и у поцерском говору налазимо овде према: *јѹтрѣс*, *љѣштѣс*, *прѣљѣштѣс* и *дѣнѣс*, *нѣћѣс*, *вѣчѣрѣс*, *јѣсѣнѣс* (Моск. 104), али овде као акценатски дублет, поред Вукова: *дѣнас*, *нѣћас* (овде обичније *нѣћес*), *вѣчѣрис*, *јѣсѣнас*.

Овде ћу навести примере из Вукова речника који се у Пиви и Дробњаку друкчије акцентују. Поделићемо најпре прилоге на двосложне и вишесложне.

а) *Двосложни прилози*. Место Вукова акцента прилога *брѣже*, *дѣвно* овде имамо *брѣже* и *дѣвно*. В. има *зѣлуд* и *нѣвлаш*, — а овде је *зѣлѹд* и *нѣвлѣш*. (у Вукову речнику није акценатовано *залуду*, — овде *зѣлѹду*).

Вукову *нѣкан* одговара овде *нѣкѣн*. Овде је *бѣрем* и *бѣгме* (каткад и *бѣгме*), — у В. *бѣрем* и *бѣгме*. Место Вукова *дѣвлѣ* овде је *дѣвлѣ*²⁾, а место *лѣни* овде је *лѣни*. У П. и Др. је *ѣпѣш*, *ѹвѣс*, — В : *ѣпѣш*, *ѹвѣс*. Место Вукова *кѣрли*, овде је *кѣрли*, а место *пѣчек* редовно је *пѣчек*; место *ѹвѣр* овде је *ѹвѣр* (*зѹвѣр*). Овде се увек чује *шѣмѣн*, с непренесеним

¹⁾ Die Betonung, 138-9.

²⁾ У Горњој Крајини *дѣвлѣ* и *дѣшлѣ*, поред *дѣшлѣ*.

кови изрази *брже бдље, гдје му драго; наште срца* имају посебно акцентоване речи, а у П. и Др. ови изрази су акценатски сливени у једну целину: *бржебоље, ђемудраго, наште-срца*, — са акцентом последње речи.

Прилози, ако се изузму прилошке партикуле, стојећи уз глаголе, придеве и прилоге, по природи своје функције у реченици, — показујући обично нешто ново о глаголу. придеву и прилогу, често носе и реченични акценат, а кад то и није, обично су опет акцентовани у реченици. Али неки прилози, ако су без реченичног акцента, радо долазе без акцента уопште. Н. пр. прилог *мало*, употребљен уз партитивни генитив именице, скоро увек губи акценат:

*мало брашна, мало воде, мало шећера, мало вуне,
мало сира* и сл.

Овај прилог често и уз глаголе, придеве и прилоге нема акцента:

*одок да мало поседим, да га мало препанем; да
ти мало присијем; мало бдљи; мало богашћ; мало
више, мало мање, мало лђвше* и сл.

Радо долазе без акцента неки прилози за место:

*гор' у пољу; горе на брду; дољ' у кући; доље по(д)
стајом; ђђ' у колиби; ту у страни; там' у при-
сбју; неђ' у планини; ђнђ' у житу* и сл.

Прилози *добро* и *здро*во у поздравним изразима остају без акцента (разумљиво је ту губљење нагласка, јер изрази добијају помало карактер сложенице):

*добро дошд; добр' уранијо; здраво сванд; здрав
уранијо; здраво бјјо, ти ћеш наћ рада.*

РЕЧНИК

Забележене су оне речи које су у овом раду ¹⁾ у примерима говора Пиве и Дробњака употребљене, а којих нема Вуков речник (државно издање) — нема их у оном значењу у ком се налазе у нашим примерима, или их нема уопште. — За ову речничку грађу употребљени су још и речници: *Ивековић-Броз* (*Iv.-Br.*), *Југосл. Академије зн. и умј.* (*Rj. A.*) и *Речник косовско-мешоховског дијалекта* од Гл. Елезовића (*Ел*). Уколико се поједине речи налазе у ком другом од ових речника, а нема их Вуков, напоменуто је.

Айрсуз-а, т (тур.), несташко, штеточиња: дѡшѡ оня айрсуз дѡнас, пѡ ми свѣ пѡ кући полѡмијо; ђѣца су му вѣлики айрсузи; ѡнѡ е айрсуз јѣдан, нѣ мореш му нйшта. (В. нема речи).

акѡбѡгдѡ (ако Бог да) — прилошки израз: 1) у значењу које има несливен израз: ѡ љету њемо, *акѡбѡгдѡ*, чувати заједно ѡвце; 2) = куда: *Акѡбѡгдѡ?* — Идѣм у планину. (В. нема)

амѡзгѡ (сложеница од *ѡмо ѡзгѡ*), adv. Викне се тако, кад се оре, волу, горњем у бразди, кад се хоће да во иде право браздом. (В. нема).

амѡзгѡ, (од *ѡмо ѡзгѡ*), adv. Викне се такође волу, доњему, да иде право. (В. нема).

ѡну, узвик, кад се неко призива да дође: *ѡну* маѡ, да те вйђу; или кад се некоме обраћамо: *ѡну*, да вйђу, вѡља ли ти тѡ шћѣр. (В. нема, а *Rj. A.* има реч).

ѡнудѣ р, в. *ѡну*.

Бѡк-бѡка (pl. *бѡкови—бѡкѡвѡ*) т., неушкопљен во. Вуков речник има *бѡк—бѡка* у значењу *бйк*, *Iv.-Br.*: *бѡк*, gen. pl. *вѡкѡ*, а тако и *Rj. A.*

баксѡзли (тур.). adj.—adv. (indecl.), несрећан, несрећно: *баксѡзли* га е мајка рѡдила;

¹⁾ Први део овога рада штампа се у *Јужнословенском филологу*.

баксузли сам нешто, ће гѡј стѡнѣм; кад је нѣко *баксузли*, нѣће му у кашуку; свѣ му се *баксузли* ѡкрећѣ. (В. нема).

баљузгати — *баљузгѡм*, v. imperf., причати којѣшта, наклапати: не *баљузгѡј*, ѡмена ти бѡжијѣга. (В. има у истом значењу *баљѣзгати*, а Rj. А. има *baljuzgati*, глагол потврђен само једним примером.

бѣдреница, ж, f., дрвена крива даска задњег дела самара. У В. *бѣдреница* значи: говеђа болест. Rj. А. има значење: „dvije grede na basamacima, jedna s jedne a druga s druge strane...”

бѣзбели и *безбѣли*, adv. и conjuc., заиста, certe. Исп. у Rj. А. *bězbeli*, у Ел. *бѣзбели*. (В. нема).

Бѣле — а, m., особно име, помен viri.

бѣстрѣгати — ѡм, v. pf., упропастити: свѣ си свѡде *бѣстрѣгѡ*; твоји кѡњи ми свѣ жѣто *бѣстегѡли*: *бѣстрѣгѡ* б(и) ѡн, да му дѡш по Пивѣ. (В. нема).

биљѣжница-ѣ, f., на руци знак од пелцовања: јѣсу ли се жѣци замириле *биљѣжнице*? нѣ знају му се *биљѣжѡнице*. Види *биљѣжати* 1. (В. нема).

биљѣжѡње, n., пелцовање, — в. *биљѣжѡница* и *биљѣжати* 1. (В. нема.)

биљѣжати и *биљѣжѡти* — ѡм, v.

imperf., 1) пелцовати: дѡшѡ доктор да *биљѣжѡ* жѣцу; би-ло е тѡ ѡногѡ дѡна ка(д) су се жѣца *биљѣжала*; свѡк мѡра да се *биљѣжѡ*; — 2) обележавати ѡгњад. О Спасову дне је обичај да се ѡгњад обележе на тај начин што им се откине помало с врха уха, или испред или иза врха, или им се пробуше уши, тако да се после тога могу лакше распознати ѡгњад у туђој стоци: да ми није у твојѣм брѡвима једно јѡње? *биљѣжѡно* е ѡспред ува. (В. нема).

близѡник — *близѡнѡка*, m., близанац: слични су кѡ двѡ *близѡнѡка*. (В. нема *близѡник* а има *близѡнѡк*).

бѣрекѡ, adv., conj., као да, изгледа: *бѣрекѡ* ће кѣша; ти, *бѣрекѡ*, нѣ мислиш дѡнас из кућѣ. (В. нема).

бѡг вѣс, узвик за нешто у превеликој мери: ѡмѡ бик ти причати *бѡг-вѣс*; дѡжан је *бѡг-вѣс*. (В. нема).

бѡксѡм, узвик (од *Бѡг с ѡѡма*): бѡш си кѡ *бѡксѡм* (изостављено, ваљда, *неко*, *враг*, од ког треба да Бог сачува). Види и *будибѡксѡм*. (В. нема).

брѡтѡничѡ-ѣ, f., братова кѣи. Женском чѣладету је братова кѣи *брѡтѡничѡ*, а мушком *синѡвица*. В. има у том значењу *брѡтѡница*, а Rj. А. на-

шу реч у примерима из народних песама и Љубишина језика.

брѣвбели и *брѣвѣли*, в *бевбели*. *Бѹгѣркиња* *ѣ*, Бѹгѣрка. (В нема). *будибѣкснам*, узвик од: бѹди *Бѣг* с нама; али се употребљава, као и горе *боксам*, и у значењу неке непроменљиве именице (поред обичног првобитног значења): бѣш си кѣ *будибѣкснам*; *будибѣкснам*, шта му бѣ!

Вѣистину, adv., заиста: *вѣистину* ти кѣжѣм, нѣће ти бити крѣво сѣ млѣм; — *вѣистину*, прѣваријо би се ѹ тогѣ чоѣка; нијѣсам ти, *вѣистину*, бѣјо с тѣжѣга нѣкад. (В. нема). *вѣљѣно*, adv., вредно, хитро, брзо: рѣдѣ он *вѣљѣно* свѣ, чега се прѣмѣ; ѣде, мѣе дѣјете, донѣси вѣдѣ, ама *вѣљѣно*; кѣсѣ он *вѣљѣно*.

вѣшати и *вѣшѣти*, v. pf., 1) в код Вука. 2) *ватати* (упрезати) волове у јарам: *вѣшѣти* ли овѣ вѣлове, те су ти вѣкѣ дѣбѣли? — ѣвѣ вѣ, кѣ да се нѣ *ватѣ*; — *увѣшѣ* сам га од двијѣ године; — стѣѣ му вѣлови *увѣшѣни* у јѣрму. (*Уватѣти* и *преватѣти* сложени свршени).

вѣл-а, т., црно свилено платно, као убрадач што удате жене, свечано одевене, носе на гла-

ви: један крај припуче ѹ косу на темену а дрѣги пуче низ леѣа. (В. нема).

вѣћѣко, conj., в. *вѣћко*.

вѣћко, conj., вѣћ ако, осим ако: плѣтиѣш ми, *вѣћко* те не ѹхватѣм; — кѣзаѣу му, *вѣћко* га нѣ видѣм; — вратѣу ти, *вѣћко* нѣће нѣ стигнѣм пѣрѣ. *вѣшмија-ѣ*, f., жена или девојка која се зна улукавити и прѣтварати се: ѣнѣ ти је *вѣшмија*, која се знѣ кроз свѣкѣ нѣти прѣвуѣи; *вѣшмија* е ѣнѣ, нѣ знѣш је тѣѣ. — У западним крајевима реч гласи *фѣшмија*. (В. нема).

вѣрѣјѣѣг и *вѣрѣјѣѣг*, adv., заиста (сливен израз *вѣра и Бог*): *вѣрѣјѣѣг* ѣш ми плѣтит, нѣко ми нѣ панѣш шѣкѣ; *вѣрѣјѣѣг*, имѣ крѣшну ѣѣвѣјку; *вѣрѣјѣѣг* ѣе бѣти кѣшѣ. (В. нема).

Вѣшѣрнѣ Пѣшѣка. Дан 8 августа светкује се под овим именом. Верује се да би ветар однео сено, ако се коси овог дана. Ради се обично на мобу сиротама.

Вѣшѣрнѣ Пѣѣа, име места. Иако има више „пѣѣѣѣ“, име је постало од два овакѣѣ „пѣѣѣ“, како показује необичан стари облик двојине.

Вѣѣѣѣ Дѣѣ, име места.

вѣѣѣѣ, *вѣѣѣѣ* и *вѣѣѣѣ*, adv., одавѣѣ.

вòзник — *возника*, т., пут којим се вози плашће, или дрва: направио си ми *вòзник* кроз ливаду! (В. нема).

вудā и **вудијер** (*вудијен*), adv., окуда.

вучјак — *вучјак*, т., пас вучјак, вучја раса. (В. нема).

Гасни, -ā, adj., — боца и др., боца у којој стоји „гас“, петролеум. (В. нема).

главār — *главара*, т., предњи део у самара. Вук има реч с овим акцентом у значењу старешина. У П. и Др. је у том значењу *главār* — *главара*: састали се *главāри* на разговр; али: објесио тѳрбу о *главāру*.

главнина-ē, f., главни део војске. У В Iv. Вг. и у Rj. А. нема речи у овом значењу, а има *главнина* у значењу капитал. У том значењу је у овом говору *главница*.

глѣдан-на-но и **глѣдан**, adj., леп, наочит: има едну ђевѳјку, ама е *глѣдна* кѳ вѣла; *глѣдан* мѳмак, нѣ било му, рѳка; *глѣдне* су му свѣ ђевѳјке. (В. нема, а Rj. А. има реч *glēdan* у сличном значењу, а тако и Ел.: *глѣдан*).

глуидст — *глуиости*, f. В. нема речи, а Rj. А. има *glūpost*.

грāнати-ām, v. impf., причати одушевљено о нечем, — кит-

њасто причати: *грāнā*, не прѣстаје, — нѣ би му се досадило до ѳјутру. Види и *разгрāнати*. (В. нема у овом значењу).

грдан-на-но, adj., са овим акцентом значи несрећан: *грднā* дрўго, штā си урадила! остаћеш *грдан* дѳвијека. Rj. А. има *grdan* и *grdan*, а из Дубр. *грдан* и *грдан*, и у овом значењу.

грѣбати — *грѣбѣм*, v. imp. 1) стругати по котлу, да се оструже оно што је прионуло приликом варења млека, или чега другог за јело (оно што се саструже, то су огребине); 2) грепсти: мāчка се наўчила *грѣбати*. (В. нема ове речи, у Rj. А. има реч у значењу *грепсти*).

грўднā *кѳс(т)*, предња кост грудног коша. (В. нема речи, а Rj. А. има *grūdan*).

Гунгулин *Дѳ*, име места.

Дајана — *дајанѣ* (тур.), f., издржљивост: нѣ море с овијем кѳњем *пā* *дајану* нијѣдан. (В. и Rj. А.: *дајана*, као интерјекција).

дајанисати (и *дајанисати*) — се *дајанишѣм* се, v. impf., издржати у каквом послу: свѣ се чўдѣм, како се мѳш више *дајанисати*; дѳбро се јѳш, *дајанишѣ*, кѳѣ су му ѳдине.

(В. нема, а Ел.: *дајанѝсат* — *дајанѝшѣм*, у истом значењу). *дарѡвѣш-а-о*, adj., обдарен духовним способностима: *да рѡвѣш* је силно за књигу. (В. нема, а у Rj. А. има реч у другом значењу).

двоѣнице-ā, f., од (двојенице), в. у В. двојнице.

дѣрнā гѡдина, зла година, кад се упропасти стока („подере“) услед тешке зиме: настала бјеше прāвā *дѣрнā гѡдина*; настале су нāке *дѣрнѣ гѡдине*. (В. и Rj. А. немају речи).

дѣјјаније-а, п (од *диханије*), биће, — чељаде: нѣкако жѣвѡ *дѣјјаније* ми нѣ знā ѡ томѣ нѣшта кāзати; нѣ би тѡ издржāло нѣкако *дѣјјаније*; нека кāжѣ коѣ жѣвѡ *дѣјјаније* да сам слāгала. (В. нема, Rj. А.: *dihānija*, f., а Ел.: *diјānija-ѣ* и *дијанѣја-ѣ* f., = живо биће, све што дише).

дѣм-а, т. Поред обичног значења значи и кућа (метоними-ски): у нашем сѣлу имā сѣдамдѣсѣ *дѣмѡвā*; размлѡжила се нāша пѡродица: имā нас дѣсѣт *дѣмѡвā*; пāмтѣм кад је у нашем сѣлу било двāнѣс *дѣмѡвā*. (В. нема, а Rj. А. има реч и у овом значењу).

доѣница, f. (од *дојеница*), овца која изгуби своје јагње, па се под њом доји друго. (В. нема).

дорѣљати-ām се, v. pf., доѣти (пејоративно): *дорѣљала* се она бѣстија на кāву. Види *рѣљати* се. (В. нема).

дрнути-дрнѣм се, v. pf., 1) помамити се; — 2) за млеко се каже кад се не узвари лепо, *дрнуло се*: овѣ вјѣтар зā, пā ми се дрнуло млијѣко. (В. Rj. А. имају у првом а немају у другом значењу).

Дубрѡвско-ѡг или *а*, п., село у Дробњаку.

ђāвѡднијо (од *ђаво однио*), прилошког карактера сложеница, значи *нимало*: нѣмāм *ђāвѡднијо* ни зрна кāвѣ у кући; нѣмā у пустој јутрѡс *ђāвѡднијо* ни прашкѣ брāшна; нѣмā у онѡј њѣви жѣта, *ђāвѡднијо*. (В. нема).

ђавѡлисати-шѣм (и *ђавѡлисати-ишѣм*) v. pf., упропастити: нāпали нѡћес кѡњи клāдњу, пā свѣ *ђавѡлисали*; ўзѡ ми јучѣ грāбље, пā иг свѣ *ђавѡлисѡ*. (В. има ову реч, али у значењу *враговати*).

Евāкѡ, adv. овако.

евовāкѡ, adv., овако.

евѡдолѣ, *евѡдāлѣ* и *евѡдолѣ*, adv., одавде.

евѡђе, adv., овде.

евѡлѣкѡ, adv., оволико.

евѡвѡлѣкѡ, adv., оволико.

евѡвудā, adv., отуда.

енàкò, *енонàкò*, *енолìкò*, *енонолìкò* } *adv.*, онако
енòнудà, *енонудìје* — р } онолико
ешòтолè, *ешòшàлè* и *ешòшàлè*,
adv. одатле.

ѣрàв-а-о (и *ѣрàв*), *adj.*, 1) разрок:
 вѣди га кàкав је *ѣрав*! *ѣрав*
 је: глèдà јèднијем òком прèдà
 се а дрýгијем у Дурмитор;
 2) крив: *ѣрàвè* ти овè грàблè;
 нè ваљà овѣ сàмàр — *ѣрàв* му
 глàвàр. (В. нема).

Живо-жìва и *жìвòдга*, п., стока:
 штà имàш *жìва*? — имàм двà
 вола и двѣјè краве; *жìво* им
 је у планини; имà сýлнò *жì-*
во, а нèмà чòбанà. (В. нема).

Зàашати-àм (и *зàашàти*), в. pf.,
 затајити, укрити, не признати:
 стѣјò би да *зàашàш*, али нè
 мореш; *зàашò* си ми толикè
 пàре; *зàашали* су тò òни, кад
 су вѣћели штà море бѣт. (В.
 и Iv.-Br. имају *àшати* и *хà-*
шати, а немају *зашати*).

Зàбај-Зàбоја, име места.

зàбрзати-àм, в. pf., одједном
 поћи брзо; брзо отпочети ра-
 дити, ићи брзо: *зàбрза*, кад
 му кàзак; бјèше *зàбрзàла* прò
 пољà; *зàбрзàла* си с прѣчòм,
 нè дàш проговòрити (В. нема).
зàвидан-на-но, *adj.*, онај који

завиди, завидљив: *зàвидан* је
 òн, свàчијè му е дòбро мрзно.
 (В. нема).

зàвисан-сна-сно, *adj.*, онај који
 је у зависности од некога.
 Вук нема, а Iv.-Br. немају
зависан, а имају *závisnòst*.

зàгàмбати-àм, в. pf., загазити
 у снег: *зàгàмбàк* прò нàмета,
 јèдва се котàрисак; ку(д) си
зàгàмбò? (В. нема *зàгàмбати*,
 а има *гàмбати*).

загомìлати-àм, в. pf., започети
 причу неком виком: *загомì-*
латиè òзгò и засòваше; *заго-*
мìла кò да е стò ђавòлà пот-
 пѣрило; ушúти, шта си *заго-*
мìлала! (В. нема).

загрèбати-зàгрèбèм, в. pf., —
 1) ноктима загрепсти: *зàгре-*
бàла мàчка нòктима у àлине,
 пà се нè дà одвòдити;—2) по-
 бећи: *загрèбàћу* јà нòгама у
 лèдину. (В. нема).

зàдàктати-зàдàкћèм се, в. pf.,
 задувати се (од врућине или
 од умора): *зàдàкталè* се òвце;
зàдàктаћèш се кò пàшче и
 ѣсплазит јèзик. (В. нема).

зàдовìјати-àм, в. pf., оптужити
 суду: *зàдовìја* он мèне јèднè
 гòдинè због мèђà (В. нема).

зàзвèктати-зàзвèкћèм, в. pf.,
 зазвечати ситно: *зàзвèктатиè*
 синцири. (В. нема).

займати-займàм, в. pf., кроз
 кратко време обогатити се:
займò е сад дòбро, до скòро е

бијо сиромашан; — *займа* он отко му она ђеца приспјеше да радѣ. (В. нема овог глагола, поред *займати-займа̃м*).
закладан-а-о, adj — леп, прикладан: *закладна* ђевѡјка, нѣма е такѣ у овштини; *закладни* су ти мѡнци, нѣ бѣло им 'рѡка. (В. нема).
заклонѣште-а, п., место где се може склонити од непогоде: у том дѡлу ти е *заклонѣште* ђ(д) сѣвера. (В. нема).
заковрѣати-а̃м, v pf., закотрѣати: *заковрѣѡ* се камѣн с врг странѣ, пѣ ударијо ђвцу у ногу; *заковрѣа̃ј* ми јѣбуку нѣза стрѣну. (В. нема).
закопрцати-а̃м се, v. pf., почети копрцати се: нѣшта нѣ знам штѣ јѡј бѣ; лѣже пѣ се закопрца. (В. нема).
закос-а, т., 1) почетак косидбе: у нас ј(е) ѡбично *закос* ђ Видову днѣ, 2) у ливади граница докле косац узме по-стат, — в. код Вука *зажањ*: чѣкајте док ѣскосямо овѣ *закос*, сѣшћемо да пѡчинѣмо; кѡлико ти мѡре бит у овом *закосу?* (У В.: у планини мјесто гдѣ се може косити).
закрѣдити-закрѣдим, v. pf., стећи крд оваца: нѣћу нѣ с тѡм еднѡм ѡвцѡм *закрѣдити*. (В. нема).
заобѡдати-а̃м се, v. pf., почети обадати се: *заобѡда̃ла* се гѡ-

веда низѣ жито. (В. нема слож. глагола).
заперѣвати-а̃м, v. pf., Кад се кожа почне гулити од сунца или од ветра, каже се *заперѣвала* се. (В. нема слож. глагола).
заправо, adv., право: он гѡвори онѡ што е *заправо*; смѣје се, јамлим, *заправо* гѡворити; јѣ сам вѣзда гѡвѡријо *заправо*, пѣ куд ѣзићѣ. (В. нема).
запрѣчати-запрѣчам се, v. pf., у причању се дуго задржати: *запрѣчак* се с нѣкакѣм пѣтницима, пѣ ћем(и) ѡвѡ ѡстат непѡкошено; кад се гѡј *запрѣчам*, покѣпѣ ми млијѣко; *запрѣчале* се жѣне, а тѣлѣд у житу (В. нема, а Iv.-Br. има *zapričati* = роčeti pričati).
запѣкати-запѣкѣм се, v. pf., задихати се: *запѣкѡ* сам се, дѣша м(и) излѣће; јѡш кои пѣт ћеш се тѣ *запѣкат(и)* уз ову стрѣну. (В. нема).
зарачѣвати-а̃м, v. pf., преварити кога у рачуну, криво срачунати: није нѣга лѣко *зарачѣвати*, рачѣнција ј(е) ѡн; нѣмѡј ме тѣ *зарачѣвати*. (В. нема).
зѣстидан-на-но, adj., онај који треба да се стиди, или због кога се стиде сродници: нѣјсам јѡш *зѣстидан* нѣ од кога; ѣзѣћеш *зѣстидан* мѣћу ѣуди; *зѣстидан* си за свѣ-

ког свѡга, *зѡштије* једно! (В. нема).

зѡштије, п., према *зѡштидан*, онај који треба да се стиди и због кога се његови стиде. (В. нема).

зѡсѡра-ѡ, f., вода у којој је сје-ра; — метафорски: снег помешан с водом: тѡрила сам ѡлине у *зѡсѡру*, да иг ѡперѡм; — пѡла кѡша на овѡ снѡјег, пѡ пѡ пољу свѡда *зѡсѡра*. (В. нема).

зѡтѡнтати-ѡм, v. pf., заинатити: нѡ мореш тѡ нѡму докѡзати кад он *зѡтѡнтѡ*; *зѡтѡнтѡ* ти j(e) ѡн, цѡба ти је причати. (В. нема *зѡтѡнтати*, а има *тѡнтати* и *натѡнтати*).

зѡујати-ѡм се, v. pf., завадити се: *зѡујали су се* ѡмѡ двије године, — један дрѡгѡм ѡчи да извади; *зѡујале се* онѡ двије јѡзичке, па сѡкѡу једна нѡ другу. (В. нема овог глагола, а има *зѡујати-зѡујѡм* у дрѡгом знечѡу; а у овом знечѡу је код њѡга *зѡујѡсти* се).

зѡучѡнити-зѡучѡнѡм, v. pf., рећи: *зѡучѡник* му jѡ: „Нѡмѡј, бѡлан, овѡ е сирѡтѡњскѡ“; *зѡучѡнила* jѡчѡ Нѡва: „Дѡј да овѡ стрпѡмо, да не зѡтѡчѡ кѡша“. (В. нема).

зѡучѡњѡсти-зѡучѡнѡм, v. pf., в. зѡучинити.

зѡшишѡкѡти-зѡшишѡкѡм, v. pf.,

заклонити, утоплити: *зѡшишѡкѡ* си се дрѡро: нѡмѡ ти нѡје вѡјѡтра. (В. нема).

зѡѡкнути-зѡѡкнѡ(м) се, v. pf. Поред *зѡѡкнути* и *зѡѡкнути*, са знечѡњима која се налазе и код Вука, у овом говору има и повратни глагол *зѡѡкнути* се у знечѡу: догодити се нешто несрѡнно (или, обратно, срѡнно), да се о томе прича: *зѡѡкнуло* се с тѡбѡм, дѡбѡгда; *зѡѡкнуѡ* се с тѡбѡм, ако т(e) ѡватѡм; *зѡѡкнуло* би се ш ѡѡм, кад би му лѡди свѡ знѡли.

зѡвѡжд а, m., звиждање: чѡе се нѡкав *зѡвѡжд*. (В. нема. Iv.-Вг. има из старијег доба).

зѡврѡдати-ѡм, v. impf., причати којѡшта: не *зѡврѡдѡј*, јѡдна, не *зѡврѡдѡј*, бѡз прѡшѡ. (В. нема).

зѡгѡбѡније а, п., погѡбао: овогѡ *зѡгѡбѡнија* нѡје није бѡло; нѡ-стало прѡвѡ *зѡгѡбѡније*. (В. нема).

зѡдѡмити (и *зѡдѡмѡти*)-ѡм, v. pf., далеко отићи некуд нагло: ѡн ти *зѡдѡмѡ* чѡк ѡ Босну; ѡѡ сѡбе *зѡдѡмијѡ*; *зѡдѡмијѡ* jѡчѡ ѡ планину, а нѡкога нѡје пѡтѡ. (У В. значи: опалити из пушке).

зѡѡкли (тур.), adv., лако. Види код Вука *зѡвак*.

зѡднѡ-ѡ-ѡ, adj. — сат, онај који виси о зиду. (В. нема а Iv.-Вг. има *зѡднѡ*).

зѡром, adv., од именнице зѡр —

силом: наћерали су га збром
тѣ ђишѣ; ако нѣнеш наџије-
по, ђнеш збром. (В. нема).

Ижђикаши-џжђикам, v. pf., из-
расти у висину: *ижђикала*
трава дѣ паса; у пѣткуњици
ижђикало жѣто џз гноја; *иж-
ђикала* ова ђѣвѣјка, ѣво е кѣ
зла година. (В. нема).

извѣшчати-џм, v. pf., постати
вѣгд (за хаџине се каже): *из-
вѣшчала* т'ова кѣпа; *извѣшча-
ле* му џлине свѣ. (В. нема).

џвѣријеџи-џвѣршем, v. pf., слож.
од *врђјеџи*: *џвѣр'о* сам данас
три тѣвара жѣта; дѣста *џв-
врше* из онѣ клѣдњице. (Rj. A.
и Iv.-Вг. имају глагол, али не
у овом значењу).

џзгребѣнати-џм, v. pf., гребени-
ма ишчешљати вуну: *џзгре-
бенѣла* сам једну нѣј три ђке
вѣнѣ. (В. нема, а Rj. A. и Iv.-Вг.
имају реч).

џзобѣдати-џм се, v. pf., слож.
од *обѣдати се* — у обѣдању
џаџи: *џзобѣдѣла* се гѣведа
на врђ брѣда. (В. нема)

џзрѣчунати-џм, v. pf., рачуном
наџи колико има чега на бро-
ју: свѣ су м(и) *џзрѣчунѣли*,
кѣлико трѣба да ми се плѣ-
тѣ. (В. нема, има Rj. A. и Iv.-
Вг.).

џскривѣдати-џм, v. pf., учини-
ти нешто кривим на више
места дуж читаве дужине:

џпанци ми с(е) *џскривѣдали*;
џскривѣдала се жѣца (В. не-
ма, а Rj. A. има *iskrivudān*
koji je kriv na više mjesta i
tamo i tamo).

џстиждрити-пм (и *џстиждри-*
ти), v. pf., — *џстиждри* дете
кѣд нетремице гледа у једну
ствар: ово дијѣте *џстиждри-*
ло, нѣ би до пѣноџа заспа-
ло. (В. нема, A. Rj. има у зна-
чењу *џвѣуџити*).

џспријушкати-џм, v. pf., иша-
марати: џватију сам га јѣчѣ,
па га дѣбро *џспријушкѣ*; *џс-
пријушкаџу* ја тѣбе, веџако
те не џватѣм. (В. нема глаго-
ла, а има именицу *приушак*).

џстетѣрати-џм, v. pf., испила-
ти дрво: *џстетѣрѣ* сам овѣ
мѣлѣ штѣчице. (В. нема).

Јѣблѣн-Глѣвице, име места.

јѣѣџак-јѣѣџака, m., јахаџи коџ —
именица према придеву *јѣѣџ*
м. *јахаџи*: џмам два кѣџа,
јѣѣџака и два тѣвѣрѣџа; куд
гѣј џдѣ, вѣдѣ *јѣѣџака* зѣ со-
бѣм; џдѣ т(и) џна на *јѣѣџаку*,
кѣ какав бѣг. (В. нема).

јѣмлим (од *ја мним*), сложени-
ца прилошког карактера зна-
чи: чини ми се, *ја бѣх ре-
као*: *јѣмлим* си глѣдан; *јѣм-
лим* џе данас дѣџи; бѣло би
ти бѣѣе, *јѣмлим*, да мѣруеш.
(В. нема).

Јѣсѣнпште-а, n., место где су

била некад јасенова дрвета. (В. нема, а у Rj. A. значи место које обилује јасеновом шумом).

једно, adv., око, отприлике: до-
ћераћу сутра *едно* пет пута
дрва; *имам једно* сто оваца,
да ми *даш едно* пè стотина
дѣнара

јурнути-џм (и *јурнути*), v. pf.,
(поред *јурнути*) значи турну-
ти: нѣмѡј ме ти *јурнути* до-
ље; *јурнула* га низ поздак.
(В. нема).

Какоће (од *како ће*), adv., како
се иде ка-, близу у правцу:
срѣли смо га доље *какоће* на
мѡс; ѡтишле су ђвце доље
какоће кѡни; нѣ виѡок га док
је бѣјо таман *какоће* мѣне. (В.
нема).

Камѣнѡ Сѣјено. На падинама
дурмиторским, са западне
стране, налази се једна ве-
лика стена која има облик
огромног стога сена. Та сте-
на носи назив *Камѣнѡ Сѣјено*,
а као легенду, везану за по-
станак имена, имамо причу
у првом делу ове радње у
примерима говорнога текста.

кѡнути-џм, v. pf., поред обич-
ног значења *tropsen*, значи
још и *ненадно доћи*, *приспе-
ти*: *кѡнуће* ти вечѣрас свѣто-
ви; *кѡнуће* нѣко вечѣрас на
кѡнак. (В. има *кѡнути* = *trop-*

fen, а Rj. A. *kānuti*, из Ду-
бровника, са значењем као
и овде).

кѡпиш-а, т., у намету снега ис-
пупчење са заоштреном иви-
цом: обѡрвѡ се *кѡпиш*, па с(е)
ѡвце поплашиле. (В. има у
другом значењу).

кѡстиг-а, т., 1) срамота, бру-
ка: бѣће с тѡбѡм *кѡстиг*, ако
те ѡватѣ; не мѡгу пошље ѡд
кастига изаћ мѣђу људи; 2)
мноштво нечега (пејоратив-
но), велика мера: зарадијо је
кѡстиг јѣдан; *имѡ* ту дрва,
кѡстиг јѣдан, 3) несрећа: ѡвѡ
му се дѣсијо какав *кѡстиг*.
Исп. у латинском *castigare* =
карати, *казнити*. Сродне ре-
чи у овом говору су: глаго-
ли — *кастигати се* и *касти-
жити се*, и именице *кастига*,
кастиженије. (В. нема).

кѡстига-џ, т, f., грдан човек (или
жена), обрукан човек (или
жена). Ону *кѡстигу* нѣкад нѣ
треба пуштат ѡ кућу; маѡ
с(е) ѡталѣ, *кѡстиго* јѣдна, да
се свѣјет тѡбѡм не *кѡстижи*.
кастигати ѡм се, v. impf., бру-
кати се, или узимати некога
за обрукана човека: не *ка-
стигај* се јѣдан нѣ бијо; *ка-
стигаће* се свѣјет ш њѣм, кѡ-
кав је; *кастигало* се ш њѣм,
дабѡгда!

кастиженије-а, п., 1) награда,
брука: е л(и) оно *кастиже-*

није долазило бђе, 2) мноштво: има кумпијера *кастѝженије* једно, 3) чудо (непријатно): нѣкѡ *кастѝженије* ће се догѡдити с њѝм. Види *кастѝг*.

кастѝжиши-кастѝжѝм се, v. pf., десити се неко чудо, несрећа нека: *кастѝжиће* се с тѡбѡм, ако тѡ урадѝш; *кастѝжимо* се ш њѡм, дабгѡдѡ, глѣдај да се не *кастѝжѝ* с тѡбѡм. *кѡвнѝ, ѡ-ѡ*, adj., — тѡрба у којој се носи ков за косу: изгубиѡ сам *кѡвнѝ* тѡрбу нѣђе. (В. нема).

кѡвча-ѡ, f., овца савијених рогова тако да личе на копче *кѡвчорога*, f., в. *кѡвча*.

коншѝјати-ѡм, v. impf. (од *комшијѝти*), бити с ким у комшилуку: ево дваѡес гѡдѝна ѡткѡ ми *коншијѡмо*, па се нѝкад нијѡсмо пѡсвадили; ѡ(д) сад ћемо *коншѝјати*, пѡ трѣба да се пѡзѝмо; није лѡко с ѡнѡкѡм сѡртѡм *коншѝјати*. (В. нема).

кѡсак-ска-ско, adj., — трава, која се да лако косити: пѡла рѡса, пѡ е трава *кѡска*. (В. нема, а Rj. A. има *kosak*).

кѡснути-нѡм се (и *кѡснѝти се*), v. pf., 1) наљутити се: *кѡсне се* за мѡлу ствѡр; 2) полудети: шта му бѝ, кѡ да се *кѡсно*; ѡнђели бѝли у ѡвѡј кѝни, кѡжу да се *кѡсно*. (Речници

имају у другом, а немају у овом значењу).

Костѡтин, цар Константин (празник) — долази 21 маја: ѡвѡ гѡдинѡ е гѡра ѡзелѡњѡла ѡ Кѡстѡтину.

крѡднѡ, адј., *крајѝни*.

краши-крѡм, v. impf., јести (пѡјоративно): није ти рѡжно — *крѡш* колико мѡреш; *крѡмо* мѡсо колико нам дѡша ѡће. (В. има *крхати* — brechen).

крѡвецкѝ-ѡ-ѡ, adj., ѡно што припада кревету: има т(и) ѡна и *крѡвецкѡ* чѡршаве. (В. нема).

крѡжљати-ѡм, v. impf., 1) товарити и преносити ствари на коњу: *крѡжљѡј* тѡ ствѡри, па гѡни у кѡтун. (В. нема; 2) споро расти.

крѡвудѡст-ѡ-ѡ, adj., помало крив на више места. (В. нема, а Rj. A. има у том значењу *krivudav*).

крмеѝкнути-крмеѝкнѡм, v. f., слабо од себе дати глас: *крмеѝкнуће* му и дијѡте јѡш мѡло; лѡко ти је док ти јѡш није *крмеѝкнуло*. (В. нема).

крѡшина-ѡ, f., 1) кртица, 2) кртичѡнак. У В. је у првом значењу и *крѡшица* и *крѡшина*, а у другом *крѡшичѡнак* и *крѡшорѡвина*.

крушѡњав-ѡ-ѡ, adj., в. у В. *крушѡњав*.

кѡшкамо, adv., никуд: нѡмаде *кѡшкамо*, нѡ се вратѝ; нѡма-

де кушкамо, нѡ призна. (В. нема).

Лѣкнуши-нѣм (*лѣкнуши*), v. pf., постати лакше: *лѣкнул* му (j)е мѣло; дѣко му *лѣкнѣ* до љутру. (В. има *лѣнути*, а Rj. A. *lĕknuti*).

лежѣков-а-о, adj., оно што припада лежаку. (В. има *лѣжѣк*, а нема придева).

лѣкше, ргроз. и adv., 1) осим: тѣшко мѣне, *лѣкш(е)* овѣ ђѣцѣ; кѣкавица сам сѣнѣа, *лѣкш(е)* остѣтка; 2) особито, нарочито: дѣбре су му ѡвце свѣ, *лѣкше* што ѣмѣ чѣтири пѣт јѣловијег. (В. нема).

лудѣков-а-о, adj., оно што припада лудаку. (В. нема).

лѣштор-а, m., неваљао човек, безверник: какав си, *лѣшторе* јѣдан; нѣмѣ у свијѣту оније лѣштора. (В. нема).

лѣвѣков-а-о, adj., што припада лѣваку. (В. има *лѣвѣк*).

лѣбснѣши-лѣбснѣм, v. pf., поред Вукова глаг. *лѣбснѣти* = пасти, *лѣбснѣти* каже се за нешто велико кад се нагиње да падне, или кад пада: *лѣбснѣло* сѣјено нѣза стрѣну.

мѣѣшан-а-о, adj., помали: *мѣѣшан* си тѣ јѡш, дѣјѣте; *нѣје* му мѣнѣ, само е *мѣѣшан*; *мѣѣшна* му она ђѣвѣјка (В. и

Rj. A. *маѣѣцѣк*).

мѣлѣнско-ѡг, село у Дробњаку. **мѣксул-мѣксѣла** (тур.), m., млеко и млечни производи: ѡвѣ гѣдинѣ ѣмѣ *мѣксѣла* дѣсти; дѣбар је *мѣксул* ѡвог љѣта. (В. нема).

мѣксѣли (тур.), adj. indekl., *љѣшто мѣксѣли* = добро љѣто с млеком: ѡвѣ љѣто нешто *мѣксѣли*. (В. нема).

мѣндрѣшѣ-ѡм, v. impf., рукама млатарати: шта *мѣндрѣшѣ* рѣкама, еси ли мѣнит? (В. нема).

мѣнѣшѣк-шѣка, m., махнит човек: што се исмѣјасмо оно мѣ *мѣнѣшѣку*; испѣдѣј тѣ оно гѣ тѣвѣга *мѣнѣшѣка*; нѣ вѣрѣј тѣ оно мѣ мѣнѣшѣку нѣшта. (В. нема).

мѣсѣница-ѡ, f., јѣло које се направи кад се удроби хлеб и прокува у мрсној засмоци. В. има: „*мѣсѣница* (у Паштр.) погача изломљѣна и посута медом, што се даде кад доведу девојку...“

мѣѣѣѣла, f., маѣаста крава (у В. има *маѣаст*).

мѣрѣшѣ, adv., лабаво: некако *мѣрѣшѣ* свѣ рѣдѣ; *мѣрѣшѣ* си га ѣпушѣтијѣ. (В. нема).

мѣѣзѣнѣ-а-ѡ, adj., -- струга, огрѣјѣно место где се овце музу. (В. нема).

мѣѣзѣница-ѡ, f., овѣа која се музе: ѣмѣм ѡвѣ гѣдинѣ дѣвѣ-

десѣ *мўзница* (В. нема, а Rj. А. има у истом значењу).

Навѣрдати-навѣрдѣм, v. pf., нагомила-ти: кѣлико си *навѣрдѣ* дрѣва, да гѣриш нѣжељу данѣ (В. нема, а Rj. А. има *nāvardati*, из Лике).

навелѣгати-ѣм, v. pf., наговорити кога на што: *навелѣгали* су га дрѣга, нѣ б(и) ѣн то учинијо; *нѣвѣлѣгѣ* да тѣ урѣди; *навелѣгати* га на злу срѣћу. (В. нема).

нѣголо, adv., изузимајући од свега другога; само за себе: *јѣдѣ* кукѣруз *нѣголо* (нема другога жита); да *ѣмам* мало *јѣчма* *јѣш*, да нѣ *ѣдѣм* шѣнишно *нѣголо*. (В. нема).

нѣгрдан-днѣ-днѣ, adj., онај који је нагрѣн; *грдан*: Бѣже, *вѣлимо* те, *нѣгрдан* ли је; *нѣгрднија*, нѣ е; *нѣгрдан* је, *вала*, да обѣче краљѣвскѣ ѣчѣло. (В. нема, а Rj. А. и Ел. *ѣмају* рѣч).

нѣгрѣ а, п., нагрѣно створѣње: *како* *ј'* ово *нѣгрѣ* бѣжијѣ; *нѣгрѣ* си, нѣ *морѣш* *грдни* бѣти, нѣ си. (В. нема, а у Rj. А. *значи*: оно што кога нагрѣјује).

нѣгустѣ, adv., густѣ: *скѣвали* чѣрбу *нѣгустѣ*, па *засмѣчили*; *ѣриз* *нѣмо* на *мѣсо*, па *нѣмо* *нѣгустѣ*. (В. нема).

наѣоплѣсти-плѣшѣм v. pf., на

оплѣтено поново плѣсти и завршити плѣтење (кад је пре нешто кратко *ѣсплѣтено*); *кратке* су ми бѣле овѣ чѣрапе, па сам *наѣоплѣла*; *наѣоплѣсти* ѣче *јѣш*, ово е *кратко*. (В. нема).

нѣздравѣ и *нѣздрѣво*, adv., за-бољѣло га *наздравѣ* = *забољѣло* само од себе, без спољне поврѣде: *ѣтѣдрила* му се рѣна *наздравѣ*; *скѣчило* му нѣшта на нѣзи *наздравѣ*. (В. нема).

наѣриши-наѣриѣм, v. pf., 1) заѣрава чѣвека се *каже* (пејѣративно) кад *куд* *ѣде*. *кѣд* *ј(е)* онѣ *наѣријѣ*? 2) *накривити*: *наѣријѣ* си тѣ *кѣсу*; *наѣриле* ти с(е) овѣ *гѣбѣје*. (В. *ѣма* у другом значењу).

наѣприје, adv., *недавно* (ѣстога дана): *дѣшѣ* е *наѣпријѣ*; *вѣдијѣ* сам га *наѣприје*, — *нѣма* сѣт; *наѣприје* сам га ѣставијѣ ѣче, а *сад* га *нѣма*. (В. нема у овом значењу, а *ѣма* *наѣприје*—*primo*,—овѣ је у Вѣкову значењу *акц. облик* *наѣприје*).

наѣинѣивѣн (тур.), adv., *насумице*: *ѣшѣ* сам *наѣинѣивѣн*, *нијѣсам* *знѣо* *кѣ(л)* *нѣ*; *ја* *наѣо* *наѣинѣивѣн*, — *погѣдићу*. (В. нема).

наѣказница-ѣ, f., *наказна жѣна*, *наказно женско чѣладе*: *нѣ* си бѣла, *наѣказнице* *јѣдна*; *прѣ-*

ђ(е) она *наказница*. (В. нема, Rj. А. има *наказник*, а Ел. *наказница*).

накраши-ам, v. pf., насути много: *накрѡ* му пуну врѣћу жита; *накрѡ* сам коњу пуне јасли сјјена; *накраћу* му пуно дѣбе сѣра њ скорупа. (В. нема).

накраши-ам се, v. pf., најести се (пејоративно): *накрѡ* си се, па сад лѣзи; *накрѡ* се мѣса, па с(е) изврѣо да спавѡ. (В. нема, а Rj. А. ими *пакрхати се*, у значењу напити се, само у примеру нар. песме: Јер се Турци *накрхали* пиве).

налетан-шна-што, adj., в. нагрдан: бѡгме си, бѡлан, *налетан*, па вѡс свѣјет да кажѣ да нијеси; какав, је *налетан* од њег се клинци коваѡли! (В. нема).

надлијепо, adv., на леп начин, мирно: ако не учиниш штѡ ш њим *надлијепо*, не помажѣ ти дрѹкчије; најприје ћу ја њега *надлијепо* искушати. (В. нема).

намиран-на-но, adj., снадбевен: *намиран* ј' ѡн са свѡчим: ѡмѡ ѡ тичјѣм млијѣка; овѣ гѡдинѣ сам *намиран* са свѣјем; *намиран* сам и са житом и са сијеном. (В. нема, Rj. А. има реч, потврђену у једном примеру).

намлѡдо, adv., (док је) младо: *намлѡдо* е, зарашѣ (ако мла-

до чељаде или животиња сломи ногу и сл.). В. нема.

наѡмрѣтво, adv., на смрт, смртно: ѹбијо га *наѡмрѣтво*. (В. нема).

наѡбадати-ам се, v. pf., према обадати се — завршити обадање; *наѡбадала* су се гѡведа, дако се ѹмрѣ вѣше (В. нема).

наѡвдѡн (од *наѡбан*), adv., истога дана (отићи некуд и вратити се): ѡтишѡ сам јѹчѣ ѹ млин и вратијо се *наѡвдѡн*; могу ѡтићи ѡ доћи *наѡвдѡн*. (В. нема).

напредан-дна-дно, adj., добар у здрављу по изгледу: *напредно* ово дијѣте, нѣ бѡло му 'рѡка; ѣца су ми *напредна*, Бѡг је даѡ, до сад. Види *обичан* и *свијето*. (В. нема у овом значењу).

напамѣш, adv., како кажу, причају: напамѣт ћѣ доћи *нака* коѡмѣнсија; напамѣт ћѣ јѡпѣт избори.

наред-а, m., 1) уређај у кући: да видиш какав му е *наред* ѹ кући, ко ѹ вѡроши; 2) прибор: вѡзда му е дѡбар *наред*: и ѹ ко̀сидби, и ѹ ѡрању, и свѹда; црна му *нареда*, вѡла Бѡгу: глѣдај му грабаља, глѣдај му ко̀сѣшта! (В. нема, RJA. има у значењу *справа*, Iv.-Br.: *nařed*, sve one sprave što pripadaju kućanstvu i ratarskomu življenju, kao pamještaj (u sobi), suđe...“, Ел.:

нaрeдa-ѐ, ж., опрема, прибор). *нaрeдaн-днa-днo*, адј., леп, наочит: вала е *нaрeдaн* мoмак, убили га јaди! има *нaрeднy* ђeвoјкy, ама е кo вiлa; *нaрeднe* нeвјeстe у oнoгa нaлeтa! (У В. *нaрeдaн* значи спрeмaн. У Ел.: *нaрeдaн* исто значи спрeмaн, oпpeмљeн, a РЈА. има и у oвoм значeњу — леп, у пpимepимa из старијe књижевности).

нaрiљaти-ѡм се, v. pf., пpeмa риљати, — в ниже. (В. нема у oвoм значeњу).

нaсeкaти-ѡм, v. pf., навалити: ку(д) си *нaсeкaлa* тoликo дрвa, јaдo мoјa! *нaсeкaлa* си на oвo дијeтe oвoликo сiјeнo. (В. нема, РЈА. има у значeњу *нaсyтy* — у ријeчкoј нахији — и у значeњу *нaгaзити*).

нaситнo, adv., ситно: иcцијeпaj oвo *нaситнo*; *paздијeли нaситнo*. (В. нема).

нaсeвницa ж, f., дeo yзopанe њивe штo гa сeјaч зaсeјe бaцaјући житo испpeд сeбe у јeднoм хoдy c јeднoг кpaјa њивe на други: нe мop(е) oвo зaсијaти нi двијe *нaсeвницe*; oстa ми јoш јeднa *нaсeвницa* нeзaсијaнa. (В. и РЈА. нeмaју, Ел. има *нaсeвницa* у истoм значeњу).

нaстaвити ѡм се, v. pf., зaпoчeти и вршити нeкaкaв дyг пoсao: *нaстaвијo* се, пa гa

yлapa; *нaстaви* ти с' oн, пa јeдe; кa(д) с' oнa *нaстaви* пpичати, никaд зaвршити. (В. нeмa).

нaстapo, adv., *нaстapo* тeшкo зapaстa (кaд старo чeљaдe или живoтињa слoми нoгy и др.).

нaшкaпити-ѡм, v. pf., нaткpи-лити (кaжe сe oбичнo зa снeг у нaмeтимa, кaд нaткpили дoлинy и ствopи сe испyчeњe сa oштpим рубoм — a тo испyчeњe сe зoвe *кaпић*; или сe тo исто кaжe пpи тpпaњу сeнa кaд сe хoћe у стpaнy дa пyсти испyчeњe): нaмeлo сiљнe нaмeтe, свyдa *нaшкaпилo* дoлинe; *нaшкaпилo* кoд кoтapa, пa e тoплo; *нaшкaпи* мaлo o(д) сeвepa, дa ти сe нe нaгнe сiјeнo нa јyг. (В. нeмa).

нaшиpoкo, adv., ширoкo: пoчo си нeштo *нaшиpoкo*; пpичaт(и) oн *нaшиpoкo*. (В. нeмa, Ел. има *нaшиpoкo*).

нaшкiљити-нaшкiљѡм (и *нaчкiљити*), v. pf., пpeмa *шкiљити*-пoглeдaти дa сe јeдним oкoм мaлo зaжмyри: штo си *нaчкiљијo*, бoлaн? В. има *шкiљити*, a РЈА. и *пaшкiљити* „мaлo зaшкiљити. Сaмo у пpим-jeрy: „Гдje je свaки coгaв, i ти пaшкiљи јeднo oкo“).

нeoбичaј-a, m., oнo штo je нeoбичнo, — штo тyжнo дeлyje нa чoвeкa: вaлa Бoгy, вeликa

необичаја у тој кући, — ко да е све покопано; *необичај* у селу ове године: нема пјесме — све замрло. В. нема ове речи, а има у сличном значењу *необика* (у Дубр.) *неокле*, adv., однекле; избише говеда *неокле* оздо; нашло се *неокле* мало каве.

неумало, adv., умало не: *неумало паде* (умало не паде); *неумало* му главу разби (умало му главу не разби); *неумало* те убоде.

нијеси, adv., ни близу: *ни(је)* он *нијеси* ко м(у) отац; *немам* овве године *нијеси* жита колико лани; *није* му ова жена *нијеси* ко прва (В. нема).

ништавчина-е, т. в. у В. *ништа човек*; човек рђава карактера: оно су *ништавчине* једне, требало би јг у јаму бачит, па за њима пашчад; муч *ништавчино!* (В. нема).

новака-е, f, 1) оно што служи човеку за храну: *ове године* имамо *новаке* доста: родило жито, родила кртола, укупиле жене доста мрса; нема ниједан селак по чељади *новаке* колник' дн: 2) срећа у имовном стању: *његова новака* иде увијек ш њим; кад се човек с *новаком* рђа, он ће вазда имати, је гђ бјјо; *новака* се рађа ш човеком В. *нафака* и *навака*: „оно што

је човеку одређено да поједе на овоме свијету“; RjA. има и *новака*, f.: исто што *навака* и *нафака* — у Конавима). *новакли* adj., indecl., срећан с новаком: *он* је човек *новакли* је гђ пане.

нође, adv., онде.

ндсак-ска-ско, adj., издржљив (каже се обично за одело и обућу): *ти твоји опанци* су *ндски*; *ово сукно* баш *ндско*. (В. нема, RjA. има реч из Лике).

нуда (—р), adv., онуда.

нуде(р), adv., значи *ходи*, *дођи*.

нуђе, adv., онде.

нуоди = *дођи*: *нуоди* мало да те виђу; *нуоди* да ти дам нешто.

Обићи — *обијем*, v. pf. Поред значења која има Вук, значајош и претражити: *обијо* сам њ дрво њ камѣн, па нема *ниђе*; *не* би *наш* *онаке* *ђевдојке*, да *обијеш* три племена.

обичан-ча чно, adj., добар у здрављу по изгледу (поред осталих значења): *ето с' обичан*, ко да си слијепце *вод* *дијо*; *обични* му *чељад* *сва*. Види *напредан* и *свајето*. (В. нема у овом значењу).

објењити-пм се (и *објењати се*), v. pf., ојагњити се.

образли, adj. indecl., поштен. онај који хоће да се не за-

стиди; гостоприман: *обравли* с' ђни свѣ, дѡбръ кѡ злато; *образли* ј' ђн; дѡо бѣ крѣви испѡд грла. (В. нема).

овкучити — *ѡвкучѣм* (од *опкучити*), v pf., салетети: гѡдно су га *овкучили* зѡ дуг; *овкучио* ме, да му зѡјѣм пѡрѡ; *овкучиће* га оноликѡ вѡјска. (В. нема).

овѣшчати-ѡм, v. pf., в. *извѣшчати*.

одобѡдати-ѡм се, v. pf., према обадати се — у обадању отићи: *одобѡдаше* се гѡведа нѣ куд. (В. нема).

ѡдом, adv. (*ходом*), у ходу (каже се за коња): *ћѣрѡ* сам *кѡња ѡдом*; гѡнијо сам зѣкана *ѡдом* и јѡпѣт сам рѡно дѡшѡ. (В. нема).

ѡдриљати-ѡм се, v. pf., одвући се (в. *риљати* се). В. нема.

ѡзѣдина-ѡ и *ѡзидина*, f., у старе порушене зграде зидови чине *ѡзидину*. В. нема. lv -Br. има *ozidina*, за оно „što se ozidalo“.

ѡјаћелѣк-а, m., несрећник: кѡкав ј(е) онѡ *ѡјаћелѣк*; *ѡјаћелѣче* мѡј, штѡ си учинијо. (У В. *ѡјаћенѣк*).

ѡмјѣрати — *ѡмјѣрѡм*, v. impf. према *ѡмјѣрити*. 1) узимати мјѣру од нечега: *ѡмјѣрѡ* ми гѡће; 2) гледати некако љубопитљиво од главе до пете некога: стѡо, пѡ га *ѡмјѣрѡ*;

виђу јѡ да он љу нешто *ѡмјѣрѡ*. (В. има само *ѡмјѣрити*). *ѡпрлија-ѡ*, f., снег који тек покрије земљу (као прах): нѣ пада снѣјега свѣ зѣму, нѡ сѡмо нѡке *ѡпрлије*; прѡѡ *ѡпрлија* пѡнѣ, пѡчѣнемо мѣтати ѡвцама. Глагол је *ѡпрлити* — *ѡпрлѣм*.

ѡранѣ Дѡ, име места.

ѡсѣћати — *ѡсѣћѡм* v. impf. (поред *ѡсѣћати*), помало осѣћати, примећивати нешто; наслућивати; *ѡсѣћѡм* нѣшто иза плѣћа да ме бѡлѣ; *ѡсѣћѡм* да није дѡбро. (В. нема).

ѡшкѡ, adv., откако, откад: ево дѡѡ мјесѣца *ѡшкѡ* нѣ паде кѣшѣ; десѣ годѣнѡ имѡ *ѡшкѡ* сам се ѣдала. (В. нема).

ѡшкрати-ѡм, v. pf., одвалити, одбити: *ѡшкрѡ* сам едну вѣлику клѡду од једнѣ бѣкѡвѣ; *ѡшкрати* ти ѡ(д) дуга. (В. нема).

Пѡтѣније — *пѡтѣнија*, n., патња; место у коме се тешко живи: овѡ ти је *пѡтѣније* јѣдно, кѡко јѡ жѣвѣм; кѡ б' у онѡм *пѡтѣнију* жѣвијо; нѣмѡ овог *пѡтѣнија* на свијѣту, кѡ што е нѡше сѣло. (В. нема).

пѡтѣлика-ѡ, f., патѣничара.

пишчанскѣ-ѡ-ѡ и *пишчанскѣ*, adj., оно што припада Пишчу.

Пѡшче, n. село у Пиви.

плѡснѣ-ѡ-ѡ, adj., што припада

пласту: *узо пласне* грање; *до-*
нијо *два пласна* ужа (ужета
исплетена од свежег сена).
В. нема.

Плужине-а, f. pl., село у Пиви.
плужинскѣ-а-ѡ што припада
Плужинама.

Плужинскѡ Брдо, место у Плужинама.

повољу, ргер., поради, ради,
због: *ради повољу* мѣне шта
гђј *ѡнеш*; *повољу* *њѣга* свѣ
би *вѹци* *пѡклали*. (В. нема).

пѡвѣра-ѣ, f., оно што је на врху.
Стог сена се, пошто прође
извесно време од трпања *по-*
вршује, и сијено које се за
то употреѡвава зове се *пѡвѣра*:
ѡставијо сам едан *плас* *сијена*
за *поврѣ*; *даѡ* *м(и)* од *накѣ*
пѡврѣ, — не *ваља* *ништа*. (В.
нема).

површивати — *површум*, v. impf.,
1) Стог сена, пошто се слегне,
површује се новим сеном да
не *закисне*.

површити — *пѡвршиѡм*, v. pf.,
1) према *површивати*;
2) в. код Вука.

поглѣднути — *пѡглѣднѣм*, v. pf.,
поглѣдати: *поглѣдни*, *видѣ* *ли*
ми *с(е)* *ѡвце* *дѡље*; *нијѣсам*
га *ни* *поглѣднула*. (В. нема,
lv -Br.: *pòglenuti* — *pòglenet*).

пѡграбити-ѡм (и *пѡграбити*), v.
pf., — сено, *грабљама* *скупити*
тек *покошено* сено; *попла-*
стити сено *ѡтѣћу* да *ѡнѡ*

мало *пѡграбиѡм* што су *покод-*
сили; *ужинаћемо* док *ѡвѡ*
мало *пѡграбиѡм*. (В. има *гра-*
бити сијено, а lv. -Br. *pò-*
grabiti, али у другом *зна-*
чењу).

подавијати-ѡм се (*пѡдовијати*
се), v. pf., *почети* се *давијати*,
тужити пред судом. (В. нема
сложен глагол.).

пѡдволак — *пѡдвѡка*, m. 1) *ју-*
нац од *две* *године*; 2) *дрвена*
грѣда која се *ставља* по *дну*
до *земље* у *дрвених* *зграда*:
у́секѡ сам *дрвѣта* за *чѣтири*
пѡдвѡка. (В. нема).

Пѡдмалѣнско-ѡг, место у Дроб-
њаку.

пѡѡидак — *пѡѡитка*, m., *мали*
зид под *кућом* која има *ма-*
газу: *пало* *дијѣте* с *пѡѡитка*
па се *убило*. (В. нема).

пѡјам — *пѡјма*, m., *овде* *значи*
знање, *управо* *наслућивање*
неко о *нечем*: *нѣмаш* *тѣ* *пѡј-*
ма *ѡ* *томѣ*; *ѡмѡ* сам *ја* *пѡјам*
ѡ *томѣ* *још* *прије*. (В. нема).

по(ј)ѣдинити — *по(ј)ѣдинѡм*, v.
pf., *једначити*: *нѣће* *Бѡг* *све*
да *поѣдѡни*; *није* *Бѡг* *поѣдѡ-*
нијо *ни* *прсте* на *руци*. (В.
нема).

по(ј)ѣднѡчити-пѡѣднѡчиѡм, v. pf.,
уједначити: *поѣднѡчи* *тѣ* *крѣ-*
еве; *поѣднѡчи* *м(и)* *ѡвѣ* *зѹп-*
це у *грабља* (в. *појединити*,
— В. нема).

пѡјмити — *пѡјмиѡм*, v. pf. *поку-*

шати нешто да се учини, па се уздржати, али битиспечен: *појмик* да му кажем, па м(и) остаде рјјеч иза зуба; *појмик* ономо њему, па ми не дадоше. (В. нема)

појмиши — *појмѣм* се, v. pf., у В. значи што и *стегнути се*, а овде поправити се (за стоку): *појмила се* говеда, каква бијагу мршава. Види *поменути се*.

подмати-ам (и *подмѣти*), v. impf., према *појмиши*.

подмати-ам се (и *подмѣти се*), v. impf., према *појмиши се*.

подлећи — *подлежѣм*, v. pf. — по нечем: *подлегѣ* пѣ њему, па га удара. (Остала значења као и у Вука).

покрѣпати ам, v. pf., свршена итеративна радња од глагола *крѣпати*, за множину нечега: *покрѣпѣле* м(у) двце; *покрѣпаше* ми говеда ѿ жѣђи. (В. нема).

помѣнути — *помѣнѣм* се, v. pf., поправити се (за животињу се каже): *помѣнула се* ова крава, како бијаше мршава. (В. нема у овом значењу). Синоним је *појмиши се*.

пѣниско, adv., мало ниско доле: спуштијо с(и) овѣ *пѣниско*, неће ти ваљати; пѣло сѣнце пѣниско. (В. нема).

поњушиши-ѣм (*поњушѣши*), v. pf., мало додирнути носом,

или приближити носу (каже се за животињу): неће мачка сѣра: *поњуши*, па г(а) остави. (В. нема).

поцртљати-ам, v. pf., почети селити сасвим: *поцртљѣ* са свѣм чѣљадѣ; *поцртљали* некуд у Србију. (В. нема).

порђати-ам, v. pf., осим Вукова значења *verrosten*, овде обично значи и ослабити физички: нешто си *порђала*, ко да си слаба; *порђале* нам двце откад јѣду љањско сѣјено.

порѣљати-ам, v. f., појести (пѣјеративно): дај ѣм шта бѣло, свѣ ће *порѣљати*; *порѣљѣ* е по тавѣ качамака. (В. нема).

пѣсѣкати-ам, v. pf., понети нешто тешко: *пѣсѣкала* накав снѣјег, па сѣстак. (В. нема *пѣсѣкати*, а има *сѣкати*).

пѣсѣкати-ам се, v. pf., похрвати се: *пѣсѣкала* с(е) она два угѣрсѣза,—не могу један другоме нѣшта.

пѣсѣгурати-ам и *пѣсѣгурати се*, v. pf., према *сѣгурати* (в. (ниже): *пѣсѣгурѣ* сам двце; *пѣсѣгурѣла се* говеда (поклали их вуци).

пѣтанко, adv., до ситница (причати): свѣ ми је прѣчѣ *пѣтанкѣ*, како су се свѣђали; рѣћи ћу ти *пѣтанко* свѣ. (В. нема).

пѣшкомандѣр-дѣра, m., официр чином нижи од командира

(мајора) у војсци бивше краљевине Црне Горе

пошсапати-пошсапџм, v. pf., — кљусе, — метнути испод сапи подрепницу товарном кљусету (коњчету), да му не би, кад иде низа страну, самар спздао за врат. (В. нема).

пдчѣсто, adv., прилично често: йдѣ она тѣмо *пдчѣсто*; *пдчѣсто* тѣ коншѣницу облазѣш; зѣмицѣ си тѣмо *пдчѣсто*. (В. нема, а у Iv -Вг. реч је потврђена једним примером).

прѣгнати-ѣм, v. pf., осим Вукова значења (*прѣгнати-прѣженѣм* = претјерати) овде значи и стати мало, *престати* (киша, снег и др.): *прѣгна* мѣло кѣша; чѣкај док нѣће ли *прѣгнаш* овѣ сѣвѣр; пѣдаше снѣјег, пѣ мало *прѣгна*.

прѣгрепсти (прегрѣпсти) — *прѣгребѣм*, v. pf., спречити: мѣшѣак да вршем сѣтра, пѣ ме *прѣгребе* тѣ нѣсреѣа; *прѣгребе* нас овѣ вријеме, пѣ нѣ моремо нѣкуд: зѣко нас штѣ не *прѣгребѣ* у сриједу нѣмо жѣти. (У В. *прегрѣпсти* значи „изгнати жито из коша да се друго засипа и меље“).

прѣйгрѣти (прѣйгрѣти)-ѣм, v. pf., обично се као претња каже деци кад су немирна у игри: сѣди, дѣјете, *прѣйгрѣтеш*; мѣгѣ би тѣ *прѣйгрѣти* (В. нема

речи, а Iv. Вг., у другом значењу, има).

прѣљин (прѣљин)-а-о, adj., од *прѣља* присвојни придев. (В. нема придева).

прѣмријети-прѣмрѣм, v. pf., учити се од страха: *прѣмријек* ѣ стра; *прѣмрѣ* ѣ студѣни; ово јѣње *прѣмрѣло* ѣ глади. (В. нема)

прѣсѣвиши-прѣсѣвијем, v. pf., савити нешто на двоје: *прѣсѣвѣ* тѣ ѣже; *прѣсѣвијо* се, — у ѣему дрѣба нѣмѣ; *прѣсѣвѣ* га нѣпола. (В. нема).

прѣтрѣвати (прѣтрѣѣти)-тржѣм, v. impf., прекидати: рѣдѣ не *прѣтржѣ*; пѣѣва тѣ ѣн не *прѣтржѣ*. (В. нема).

прѣтрѣвати (прѣтрѣѣти) тржѣм се, v. impf., премицати се, не стајати: нѣкад ми се не *прѣтржѣ* кѣвѣ и дувѣна; не *прѣтржѣ* му се шѣнишна брѣшна. (В. нема).

Прѣѣанскѣ Стрѣѣна, име места.

пријѣнати-ѣм, v. impf., в. у В. *приѣнути* и *пријѣѣнати*.

пријѣтрѣѣван-ѣна-ѣно, adj., в. у В. *пријѣѣѣран*.

прикѣзаније, п., нешто чудновато за приказивање, множина нечега: дѣ виш ѣвогѣ *прикѣзанија*, дрѣго! ту е бѣло весѣље за *прикѣзаније*; било је свѣјѣта за *прикѣзаније* јѣдно. (В. нема).

приѣпланути-ѣм (и *приѣпланути*),

нагло изгорети; почети се нагло сушити: *дбрну вјетар са сунцем, и за два дана приплануше жјта; приплануће ми љѣб у пѣни; приплану свѣ, не оста ништа.* (В. нема). *природан-дна-дно*, adj., од *природе*. (В. нема, Iv. Br.: „*što pripada prirodi...*“). *пристрасан-сна-сно*, наклоњен коме (да учини што на штету другога): *пристрасан си ти њѣј.* (В. нема, Iv. Br.: *pristrastan*). *приузбити - приузбијем*, v. pf., притерати једно уз друго, н. пр., овце: *приузби ми тѣ двце, мѣј рѣдо. Види код В. заузбити и обузбити.* *приузѣти-приузмѣм*, v. pf., 1) узети још: *у сијо сам мѣло шѣ ницѣ, јѣш ћу мѣло приузѣти. пѣ не бит дѣста; мѣло ѣма кртѣлѣ, јѣш мѣло да се приузмѣ; 2) прихватити нешто још више: приузми тѣ уже јѣш; приузмѣј овѣ прѣћу, јѣ ћу ти додѣвати.* (В. нема). *приузмѣмати-мѣм* или *мѣм*, v. impf., в. приузети. *причѣти-причнѣм*, v. pf., у В. значи што и почети, а овде значи почети радити нешто што се било напустило: *причѣла ова крава јѣсти јѣпѣт; причѣћеш ти овѣ јѣпѣт, ѣако си га ѣставијо.* *пркосан-сна-сно*, adj., онај који

пркоси. (У В. нема *придева*). *прицати - прицам*, v. pf., причати уносећи руке коме у очи или млатарѣјући рукама: не *прицај ми тѣ ту с твојѣм ручѣљинама.* (В. нема). *прѣблѣк - ѣка*, m., преобука: *свѣко ми чѣљаде ѣма пѣ три прѣблѣка; донѣси ми прѣблѣк.* (В. нема). *прѣдѣн*, adv., дању, преко дана: *прѣдѣн ми дијѣте спѣва, а прѣдѣн врѣштя; виђају се вѣуци ѣ прѣдѣн у планини; прѣдѣн му нѣстало ѣвцѣ. Према томе и прѣдѣн.* *прогѣнити - прогонѣм* се, v. impf. У Вука значи *superbio*. Овде највише и претварати се, затим превише се дотеривати и слободније се понашати (в. *прогѣница*): *прогонѣ се она вѣтмија, нѣ вјеруј јѣј; прѣвише се прогонѣ, пѣ нека е и лијѣпа; лѣко јѣј сѣ прогѣнит, док ѣма пѣра.* *прогѣница-ѣ*, f., жена или девојка која уме да се претвара и која се превише дотерује: *нѣма онѣ прогѣнице на далѣко; свјѣцка е она прогѣница.* (В. нема). *прољѣвеније-а*, n., велика киша: *бѣло е нѣнес сѣлно прољѣвеније; чѣдна прољѣвенија, није овѣ бѣло ниѣад.* (В. нема). *прѣдѣн*, adv., ноћу, преко ноћи.

пио некако *рѣсплећѣно* клѹсе. (В. нема).

рѣстржан-жна-жно, adj., разбацан на више страна: *рѣстржан* овѣ рѣд: оћеш тѣмо, оћеш ѿмо; *рѣстржна* нам овѣ лѣвада, па нѣкад свѣћи сѣјено. (В. нема речи).

рѣћу-рѣчѣм, v. pf. Овде се ова реч употребљава често. поред осталог, и у значењу *обећати*: *рѣкѣ* си (=обећао си) ми вѣлове један дан; *рѣкла* им се ђевѣјка, па с' ђишли да је прѣсѣ; *рѣкок* им јѹтрѣс кѣња ѹ млин.—Према овом глаголу направљен је и имперфективни глагол с овим значењем *рѣцати*: нѣ биѣо му *рѣцати* кѣсу, па сѣд мѣраш да е дѣш.

рѣљати-ѿм, v. impf., Осим значења која има код Вука. значи и јести (пејоративно): дѣј му да *рѣљѣ*, па нек се вѣче; нек се *нарѣљѣ*, нѣкад нѣје сѣт.

рѣљати-ѿм се, v. impf. (погрдно), вѣћи се (вѣцињати се): *рѣљѣј* с' ђталѣ, пѣсѣ сѣне!—perf. са до и од: *дорѣљѣћеш* се тѣ јѣш коѣ пѹт; дѣко с' онѣ пѣган *одрѣљѣ* кѹд. (В. нема).

рѣиши-ѿм се, v. pf., ударити се, сударити се: сѣлно ли се *рѣише* онѣ двѣ ѿвна; вѣлови се разиграше нѣјприје, па се *рѣише*; *рѣиле* с' онѣ двије

јѣзичке, па једна дрѹгѣј стѣ грдније јѣдѣ. (В. нема).

Сѣвјесан-сна-сно, adj., овде значи: који паметно ради, паметан: нѣмѣ ти данас *сѣвјесни-јег* мѣнка у сѣлу, — свѣчему знѣ рѣд. (В. нема. Iv. Br.: *sá-vjestan* — „što pripada savjesti“).

сѣвѣтак-шка, m., кућа и имање где се може човек „савити“ да живи: имѣш свѣј *сѣвѣтак*, па рѣди кѣ ѿ другѣ; нѣмѣ нѣшта бѣље ђ(д) свѣг *сѣвѣшка*. (В. има реч, али с другим значењем).

сѣвѣти-сѣвѣјем, v. pf., — стоку, дотерати из планине или из поља кући: *сѣвѣ* гѣведа зѣрана, мѣе дѣјете; *сѣвѣјѣте* (*сѣвѣјати*, v. impf.) ли кѣње ѹнечѣ; *сѣвѣ* ми тѣ ђвѣе ђзгѣ, бѣг ти дѣо. (В. нема у овом значењу).

сѣвѣти-сѣвѣјем се, v. pf. — и *сѣвѣјати-сѣвѣјѣм* се, v. impf., доћи (долазити) кући после каквог лутања: не *сѣвѣјѣ* се нѣкад, нѣкуд се скѣтѣ; имѣш се ђе *сѣвѣти*, па рѣди; ѿдѣ по сѣлу, нѣ би га свѣ ђѣволи *сѣвѣли*. (В. нема у овом значењу).

сѣлѣцати-ѿм, v. impf., слагати без реда нешто, једно на друго: куд *сѣлѣцѣш* тѣ дрѣва. Са префиксом *на* је перфек-

тиван глаг. *насалицати*: што си толико *насалицала*; *насалицала* наке надре, па оде у село. (В. нема).

самиран-рна-рно, adj., миран, сложен у кући: *самиран* ј' он ко јање; сва су му чељад *самирна*. (В. нема)

самирник-а, т., мирник: он *самирник* не чуе с(е) у кући. (В. нема).

сародан-дна-дно, adj., у значењу Вукова придева *бољега*, милостив: *сародни* с' они, богме, крви би дали испод грла; све су јој снае *сародне*, паже је добро. (В. нема).

сародник-ика, т., сародан човек, милостив: оног *сародника* није нема.

са срећом adv., срећно, нека би било срећно: *дхе са срећом* да се жени. (В. нема).

свјесан-сна-сно, adj., паметан: ти си *свјесан* више, не треба вагда чдек да иде за тобом да те учи; да си била *свјесна*, не би ти се ругали по селу. Види *савјесан*. (В. нема *свѣст* али има *свјѣстан*).

свјесни-а-о, adj., у изразу: ни *свјесни*, ни *чѣсни* = не знам ништа о том (ваљда, нити знам нити ту имам учешћа): пита он мене сјној: *хе сам сакрила дубан*, — а ја ни *свјесни* ни *чѣсна*.

свјѣшѣ-шла-шло, adj., поред значења што га налазимо обично у нашем језику, овде овај придев означава и у лицу добар, здрава изгледа: ено е *свиѣшла* — пуцају јој црвени образи, да по једном удараш из другог би крв ударила. (Синоним нису *напредан*, *обичан*).

свјѣшлица-а, f., светлост муње: пламтја *свјѣшлица* о севера, биће кйше; брз је ко *свјѣшлица*. (В. нема).

свѣз — *свѣза*, т — сијена = група пластова сена, довучених на једно место: ено му велики *свѣз* сијена у Пољу. (В. нема).

сѣра-а, f., у вуни на овцама жутоцрвенкаста материја која лети настаје знојењем. (В. нема).

сѣрљив-а-о adj. — *сѣрљива вуна* је она која још није опрана од *сѣре*. Често *сѣра* која у води остане кад се опере вуна, служи као сапун за прање рубља: у таквој води се, кажу, најбоље опере.

сигурати-ам (се), v. pf., изгубити стоку на тај начин што је вук закоље: *сигурѣ* сам нонес одну двцу — нијесам ни чуо; *сигурѣ* ми чѣбан једно јање: заспо неће, а вук из грмена; *сигурала* му се јуче крава у планини. (Остала значења као и у Вука).

сирница-џ, f., пита са сиром. (В.: *сирница*, у Кастелима: хлеб у који се умеће млади сир).

Сирџац — *Сирџац*, m., брдо у Дробњаку.

скйкнути-џм, v. pf., нестати од једном: *скйкнуло* би му свѣ што њма за сат. (В. нема у овом акценатском облику и са овим значењем).

скдпосан-сна-сно, adj., вредан, умешан: *скдпосан* је то чџек, зна се прџтурити; нака ђџца су му *скдпосна*; моја гџведа су *скдпосна* — брзо се напџсу. (В. нема).

слабџс-сти, f., болест: нака *слабџс* зашла, па помријеше чџџад. (В.: *слабџст*, die Schwachheit).

слџман-мна, adj., далек и незгодан (пут), — стрменити предџли: вако *слџмна* пџта нијџсам њмџ; *слџмна* им је плањина, да те Бџг мџлџ сџчува. (В. нема).

слџмно, adv., према *слџман*. *спаџја-џ*, m. У Вука ова реч, поред познатог значења, значи и „мужевљев стриц (у Боци)“. У П. и Др. обично употребљавају ову реч старе жене из поштовања уз имена људи мужевљеве родбине — стричева и рођака: *спаџја Мџшо*, *спаџја Шџџиџан* и сл.

сирџмити-џм, v. pf., Поред познатог значења обичан је овај

глагол у значењу послати: *сирџмиџо* му брџт из Амџрикџ њџладу дџлџра: *сирџмиџо* јџј прџстен и паџре; *сирџмила* мџ мајка да ми даш канџар. (В. нема у овом значењу).

стабџнски (и *стабџански*), adj., што припада Стабнима.

Стабџна-бџнџ, село у Пиви.

старџна-џ, f., 1) старо место становања, стари завичај; порекло: њдџм на своју *старџну*; *старџнџм* нијџсмо одавлџ: досџлили су нам старџа: 2) *antiquitas*, као и код Вука. У другом Вукову значењу (првога нашег значења В. нема) *senex* овде је акц. *стаџрина*. *lv.-Br.* има и у нашем значењу.

стџмати — *стџмџм* v. pf., 1) од ока оцџнити колико чега има: ја сам *стџмџ* да ђџе њма триџс товарџ сџјџена; бџло е мање, нџ сам ја *стџмџ*; 2) угостити: *стџмџ* мџ, брџте, ко свџг нџјбољџг пријатеља. Овом глаголу одговара имперфективни *стџмавати* -*џвџм* и *џџем* и именица *стџма* (В. има *стџмати* само у значењу *поштовати*).

сџрџа-џ, f., у изразу: изливати ђџџи *сџрџу* и сл. Болешљиву децу воде женама које знају „изливати *сџрау*“. Оне то врше на тај начин што узму олово из зрна које је летело

из пушке („летеће зрно“), па растопивши га, метну га у хладну воду уз неко шапутање које је само њима познато. Ако се сад олово разлије тако да добије облик каквог живог бића, или каквог предмета, онда се верује да се дете од тога бића или предмета препало. Тим је, како се мисли, и *страа* уклоњена.

стрџати-ам (и *истрџати*), *v. impf.*, (у јесен) мусти овце или краве кад понестане млека: мљзеш ли још двце? — а *стрџам* још помало. У другом акценатском облику: *стрџа-ти* има значење које налазимо и у Вука.

сувињава(ав)-ава(ава)аво(аво), *adj.*, прилично мршав: нешто ми је, бѣгме, ово дијете *сувињаво*. (В. нема).

сувовина-џ, *f.*, наслагана сува дрва: доћерѣ сам један товар *сувоине* (В. нема).

сумрк-а-о, *adj.*, помало мрк (као *субјел* према *бијел*): да ми не вије једно јуне *сумрко*? (В. нема *сумрк*, а има *субјел*).

супашник-а } *m.*, оно што у
супорник-а } Вука значи
супорник: добро се слажем ја

са свдијем *супорником* (има и глаг. *супатиши* и именица *супаша* = састављање стоке заједно за чување).

супурдисати-ишџм (и *супурдисати*), *v. pf.*, упропастити: *супурдисасмо* једне зле годне живо, — не оста нам но двије краве; све ђ' он сведе *супурдисати*.

Таван-тавна-вно, *adj.*, несрећан тужан: остави то, бѣјо *таван*; шта ће му сад она *тавна* ђеца. (В. има *таван*=*шаман*).

шандрљати-ам, *v. impf.*, причати којешта: не *шандрљај*, душе ти. (В. нема).

тежаков-а-о, *adj.* што припада тежаку. (В. нема *придева*).

текистом, *adv.*, *conj.*, осредње, прилично: доно није баш тако добро, — *текистом*; је ли лијепа? — *текистом*.

трџе-џа (и *трџџа*), *n.*, јагње кад се овца доцкан ојагњи (према томе су и речи *трџан* мушко *трџе* и *трџа* женско *трџе*).

трџити се — доцкан се јагњити, *отрџити се*, — доцкан се ојагњити, — има и *придев трџимачна* (овца) — која се доцкан ојагњила¹⁾.

¹⁾ Ова би се реч, можда, могла по поставку довести у везу са речју *шрџан* (*шрсан*) — *ливада, ледина*, што је налазимо у дубровачких и далматинских старих песника (Чубрановић, Марулић). Овца која се јагњи на зеленој трavi *шрџи се*.

т^{ро}шк^али, adj. indecl., онај који
много троши: **т^{ро}шк^али** од-
више, п^а му н^е море д^отећи.
(В. нема).

т_ршна кѡс(т), карлична кост:
прѣбијо му **т_ршнѹ** кѡс. (В.
нема).

Ћеида-џ, і, повећа парцела зиратне земље: њма̋м још та̋мо едну њеи̋ду коса̋ницѐ. (В. нема).

ћепчић-а, т., мала парцела земље за обрађивање: ев' ово е мој **ћепчић** у сриједи. (В. нема).

ћешна неђеља (од цвјетна), недеља (седмица) пред Цвијети. Седам недеља ускршњег поста носе називе: чиста, пачиста, качиста, средопосна, крстопоклоњена, ћешна и велика.

Ћуко, т., стриц (од мила).

Убързо, adv., скоро: ънеш л' убър-
зо гонит' у млин; убързо не с'
и кдсити. (В. нема).

увати́ти (ува́йти)-ям, в. рф.,
в. ватати. імпрф. глаг.

угријешити угријешам, v. pf, заћи с пута, изгубити се: *угријешила* м(и) една овца, па е нeмa, остало двоје јањаца иза оваца, па нeкyд *угријешили*. (В. нема).

удобрічас (и **удобрічас**) adv.,
1) поздрав при испраћају:
збѡгом! — **удобрічас** (изоста-

вљено *пошд*; 2) срећом, за срећу — *удобрѣчас* (са овим акцентом у овом значењу): *удобрѣчас* с' он ѿжени, свѣ му пође напријед отко му жена у кућу дође; ово ће бит по неког *удобрѣчас*. (В. нема).

Ўдубоко, adv., дубоко: йдѣ му
рѣло ўдубоко; тѣ ти нѣшто
ўдубоко ўчыш. (В. нема).

уживо, adv., чути **уживо**, осетити живо дете у утроби (каже се за трудну жену кад први пут осети покрет детета у себи).

узбујати-ѡм, v. pf., (каже се
обично за млеко), в. у Вука
узбујати — узбујум.

уздѣс, adv., (у зао час), на не-
срећу: *уздѣс* му било: *уздѣс*
не ти бити, ако ти тамо до-
ђем; *уздѣс* му не било, диван
ли је! (В. нема).

уздчешъ-а-ѡ, adv., несрећни: онѡ
уздчешъ дијете! уздчешъ
ће ти дан данас дѡни! ова
уздчешъ чѡбани свѣ, дѡ ѡ-
вѡднијѡ, пѡтријеше. (В. нема).

укапулати-ам, v. pf., умаћи, спа-
сти се: укапулак ја, Бѣга ми;
укапуласмо једва живи; ука-
пулѣ сам, сад мѡре пѣдат кѣ-
ша колик(о) ѡће. (В. нема).

уков-укова, т., место где се повреди коњ при поткивању: ра̑мљѣ ми кѡњ, а не мѡгу да на̑ђѣм укова; (у пренесеном смислу значи мана): тѣк сад по-

казуе *укове*, прѣје се умјела претварати. (В. нема).

уковѣн-а-о, adj., — коњ повређен чавлом приликом поткивања; каже се, у шали, *уковѣна* за младу жену која је први пут трудна.

укрѣво, adv., неправо: ђнеш вѣзда болан, *укрѣво*; нѣмѡј, јадан, *укрѣво*: нѣмѡј, јадан бѣјо, *укрѣво* говорит, срамѡта е. (В. нема).

умјерати-ѡм v impf., в. у В., *умјеравати*.

уобло, adv., обло: лијепо си *уобло* стрпѡ (о'вѡ сѣјено; доћерѡ си га *уобло*, кѡ јѡе. (В. нема).

упис-а, т., 1) слика: лијепо дијете кѡ *упис*; 2) уписивање у школу. (В. нема, Iv.-Br.: *ѡpis* = djelo kojim se što upiše).

уписѡн-а-о, adj., ишаран, насликан: лијепо е кѡ *уписѡно* јѡе. (В. нема).

упремѡсе, adv., узајамно једна према другој стоје две стаари: онѣ двѣје кѹне су *упремѡсе*; виђели смо се сѡмо *упремѡсе*, а нијесмо се састајали; виђијо сам га *упремѡсе*. (В. нема).

уриљати-ѡм се v., pf., увући се (в. *риљати се*).

усѣкати-ѡм, се v. pf., неспретно ући: јѣдва се *усѣка*.

уситно, adv., ситно, (ситне паре): нѣмѡм ништа *уситно* да

му платѣм надницу. В. нема у речнику, а у *Пословицама*: у *ситно* се не десило, а у крупно нема. 6819.

ушкѡлати-ушкѡлѡм, v. pf., на учити некога нечему: *ушкѡлаћу* ја тѣбе, пѡ ћеш ти *слушати*; *ушкѡлѡ* сам вѡлове, пѡ сад йду кѡ јѡнци. (В. нема).

црно, adv., слабо, рђаво: *црно* радѣ свѡкѡ посѡ; *црно* йма травѣ у Пољу.

црња-црње, f., несрећница: кѹћеш, *црњо* мѡја; штѡ ће онѡ *црња* сад! (В. има *црњо*).

Чегртати-ѡм, v. impf., много говорити. (В. има из Боке *чегртѡш*).

чѣснѣ-ѡ-ѡ, adj., в. код *свјеснѣ*, у изразу: ни свјеснѣ ни *чѣснѣ*.

чѣшѡ и *чѣшѡ*, adv., налик, исти (исп. код Вука *чѣшѡ*): *чѣшѡ* си покѡјни ти јѡдо.

чудѣвеније-а, п., чудо мноштво нечега: догѡдиће се некѡ чу *дѣвеније*; йма жѣта *чудѣвеније* јѣдно. (В. нема).

чѹдо, упитна партикула, — значи *зашто*: *чудо* те нѣма у нас? *чѹдо* е ѡн тѡ йшѡ у Нишић? *чудо* му нијесу дѡли ћевѡјку?

Швѡљин-а-о, adj., што припада шваљни. (В. нема *придева*).

шѣћа-ѡ. f. Реч нема одређеног значења: обичај је да млада

невеста сву одраслу чељад у кући назива својим посебним именима, међу којима је и ово женско име.

шибѣканье и шибѣкѣти, в. шив-
кати.

шўвкати (шўвкати)-ам, v. pf.

Била је стара казна батином. Највише за крађе и за друга срамотна дела кажњавало се на тај начин, што би се кривац повалио преко кладе да му се удари двадесет пет удараца са задње стране. Обичај је било рећи место двадесет пет батина *шџс* и *девет-нџс*: дали су му *шџс* и *девет-нџс* (не знам откуд је то дошло). Други начин ове казне био је у војсци, исто за крађу: осуђеник је морао проћи кроз чету или батаљон, постројен у два реда, фронтално окренута један према другом, тако да је кривац пролазећи између редова дуж фронта, био ударан батинама како га је ко стигао. И јед-

на и друга казна звале су се *шйвкаџе*, а глагол је *шйвка-ти* (*шйвкџти*), а поред овога назива био је обичан и *шйби-икаџе*, с глаголом *шйбџкати*. (В. нема ових речи).

шиши́кати-ѣм, v. impf., уса̀вљѣ-
вати: **шиши́ка** ма́йка свое ди-
је́те. (В. нема). Перф. глагол
је **ушиши́кати-ѣм**.

шља̂н-а, т., **шља̂н** врљика =
један ред врљика у оградни-
тора.

шльа́нак-нка, т., члана́к у но́ге:
отпале му но́ге до шльа́нака.

шмркнути (*шмркнути*)-*гм*, v. pf., пропасти одједном у воден снег или у воду: вѡден на́кав снѣ́јег, пā ти *шмркну* нѡгѣ дѡ кољѣнā. (Поред овог акценатског облика има и *шмркнути* у Вукову облику и значењу).

штободда, што Бог да.

**штóни вѣкѣ, што они (неки)
рекао.**

штондријек, што оно има рјеч, — пословица.

